

T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Enes SUBAŞI

BURSA – 2023

**T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HÜKÜM VE
SONUÇLARI**
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Enes SUBAŞI

**Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur ŞAHİN CANER**

BURSA – 2023

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Anabilim Dalı'nda, 702081026 numaralı Enes SUBAŞI'nın hazırladığı "*Vekaletsiz İşgörmenin Hüküm ve Sonuçları*" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 10/08/2023 günü 14:00 – 15:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur ŞAHİN CANER
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Mine YILMAZ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KALENDER
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Vekaletsiz İşgörmenin Hüküm ve Sonuçları" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

12.07.2023

Adı Soyadı: Enes SUBAŞI

Öğrenci No: 702081026

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans

Doktora

ÖZET

Yazarın Adı ve Soyadı	: Enes SUBAŞI
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim	: Özel Hukuk
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: ix + 165
Mezuniyet Tarihi	: .../.../2023
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur ŞAHİN CANER

VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Bir kimsenin yetkili veya yükümlü olmaksızın bir başkasına ait işi, iş sahibi, kendisi veya üçüncü bir kişi menfaatine görmesi, vekaletsiz iş görme olarak ifade edilmektedir. Bu tanıma uygun bir iş görme eylemi, iş sahibi yararına gerçekleştiği takdirde “gerçek vekaletsiz iş görme” olarak tanımlanmaktadır. Buna karşılık, iş görenin gerçekleştirdiği iş görme faaliyeti kendisi veya iş sahibi dışındaki üçüncü bir kişi yararına ise bu halde “gerçek olmayan vekaletsiz iş görme” kurumu gündeme gelmektedir. Belirtmek gerekir ki, vekaletsiz iş görme kurumunun temeli olan bu iki tür, kendi içerisinde de iki alt başlığa ayrılmakta olup, çalışma içerisinde bu kapsamda açıklamalara yer verilecektir.

Çalışmamızda, hukuk sisteminde Roma Hukukundan bu yana kendine yer bulan vekaletsiz iş görme kurumunun, tarihsel gelişimi, tanımı, türleri, hukuki niteliği ve unsurları ilk bölümde incelenecektir. Yine bu kapsamda, iş sahibi ve iş görenin hakları ve borçları ikinci bölümde izah edilmeye çalışılacaktır. Bu kısımda, vekaletsiz iş görme kurumu için son derece önemli olan menfaat devri kurumuna yer verilecektir. Nihayet, iş görenin sorumluluğu, ehliyetsizliği, uygun bulma ve zamanaşımı başlıkları son kısımda açıklanacaktır.

Anahtar Sözcükler : Vekaletsiz iş görme, gerçek vekaletsiz iş görme, gerçek olmayan vekaletsiz iş görme, başkasına ait iş, iş görme amacı

ABSTRACT

Author Name and Surname	: Enes SUBAŞI
University	: Bursa Uludag University
Institute	: The Institution of Social Sciences
Field	: Private Law
Degree Awarded	: Master
Page Number	: ix + 165
Degree Date	: .../.../2023
Supervisor	: Assistant Professor Ayşenur ŞAHİN CANER

THE PROVISION AND CONSEQUENCES OF AGENCY WITHOUT AUTHORITY

Acting without authorization or obligation of a person for the benefit of principal, himself or a third party is defined as “agency without authority”. An act of working in accordance with this definition is defined as “real agency without authority” if it occurs for the benefit of the principal. On the other hand, if the transaction carried out by the intervener is for the benefit of himself or a third person other than the principal, then it is defined as “unreal agency without authority”. It should be noted that these two types, which are the basis of the agency without authority, are also divided into two sub-titles, and explanations will be included in this context in the study.

In our study, the historical development, definition, types, legal characteristics and elements of the Agency Without Authority, which has been in the legal system since the Roman Law, will be examined in the first part. Again in this context, the rights and obligations of the principal and intervener will be explained in the second part. In this section, the transfer of benefits, which is extremely important for agency without authority, will be discussed. Finally, the intervener's responsibility, incompetence, approval and statute of limitations will be explained in the third and last part.

Keywords: Agency without authority, real agency without authority, unreal agency without authority, another’s affair, the intention of benefiting another

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VEKALETSİZ İŞGÖRME KAVRAMI, TANIMI, TÜRLERİ HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI

I. VEKALETSİZ İŞGÖRME KAVRAMI VE TANIMI.....	4
II. VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN TÜRLERİ.....	10
A. GENEL OLARAK.....	10
B. GERÇEK VEKALETSİZ İŞGÖRME.....	10
1. Genel Olarak.....	10
2. Caiz Gerçek Vekaletsiz İşgörme.....	12
3. Caiz Olmayan Gerçek Vekaletsiz İşgörme.....	14
C. GERÇEK OLMAYAN VEKALETSİZ İŞGÖRME.....	16
1. Genel Olarak.....	16
2. Kötüniyetli Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörme.....	19
3. İyiniyetli Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörme.....	21
III. VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	23
A. GENEL OLARAK.....	23
B. GERÇEK VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	24
1. Hukuka Aykırı Fiil Görüşü.....	24
2. Sebepsiz Zenginleşme Görüşü.....	25

3.	Hukuki İşlem Görüşü	26
a.	Genel Olarak	26
b.	Varsayılan Vekalet Görüşü	26
c.	Tek Taraflı Hukuki İşlem Görüşü	28
4.	Hukuki İşlem Olmayan (Dar Anlamda) Hukuki Fiil Görüşü	29
a.	Genel Olarak	29
b.	Maddi Fiil Görüşü	29
c.	Hukuki İşlem Benzeri Fiil Görüşü.....	30
C.	GERÇEK OLMAYAN VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ.	32
1.	Genel Olarak	32
2.	Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmenin Varlığını Reddeden Görüş (Subjektif Görüş)	32
3.	Gerçek Olmayan(Eksik) Vekaletsiz İşgörme Görüşü	33
4.	Gerçek (Tam) Vekaletsiz işgörme görüşü (Objektif görüş)	34
5.	İş Gaspı veya Haksız Müdahalelerden Elde Edilen Kazanç Görüşü	35
IV.	VEKALETSİZ İŞ GÖRMENİN UNSURLARI	36
A.	GENEL OLARAK	36
B.	BİR İŞİN GÖRÜLMESİ	39
C.	İŞİN BAŞKASINA AİT OLMASI	44
1.	Genel Olarak	44
2.	Objektif Bakımdan İşin Başkasına Aidiyeti	46
3.	Subjektif Bakımdan İşin Başkasına Aidiyeti.....	49
D.	VEKALETİN BULUNMAMASI	51
E.	İŞGÖRME İRADESİ	56

İKİNCİ BÖLÜM
VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HÜKÜMLERİ

I. İŞGÖRENİN HAK VE BORÇLARI.....	60
A. İŞGÖRENİN HAKLARI.....	60
1. Genel Olarak	60
2. Gerçek Vekaletsiz İşgörmeye İşgörenin Hakları	60
a. Masrafları İsteme Hakkı	60
b. Ücret İsteme Hakkı.....	64
c. İşin Yapılması Yüzünden Uğranılan Zararı İsteme Hakkı.....	67
d. İşgörmeden Doğan Borçlardan Kendisinin Kurtarılmasını İsteme Hakkı	69
e. İşgörenin Ayırma Hakkı	71
f. Hapis Hakkı	72
3. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmeye İşgörenin Hakları	74
a. Masrafları İsteme Hakkı	74
b. Ücret İsteme Hakkı.....	77
c. İşin Yapılması Yüzünden Uğranılan Zararları İsteme Hakkı	78
d. İşgörmeden Doğan Borçlardan Kendisinin Kurtarılmasını İsteme Hakkı	80
e. İşgörenin Ayırma Hakkı	81
f. Hapis Hakkı	82
B. İŞGÖRENİN BORÇLARI.....	83
1. Genel Olarak	83
2. İşin İşsahibinin Menfaatine ve Gerçek veya Varsayılan İradesine Uygun Görülmesi Borcu.....	84
3. İş Özenle Görme Borcu.....	87
4. Başlanan İşe Devam Etme Borcu.....	90
5. İş Bir Bütün Olarak Görme Borcu	92

6. Bilgi Verme Borcu	93
a. Genel Olarak	93
b. İŖi Haber Verme Borcu	93
c. İŖsahibine Hesap Verme Borcu	94
II. İŖSAHİBİNİN HAKLARI VE BORÇLARI	96
A. İŖSAHİBİNİN HAKLARI	96
1. Genel Olarak	96
2. Bilgi Alma Hakkı	96
3. Gerekli Özenin Gösterilmemesinden Doğan Zararı Talep Hakkı.....	97
B. İŖSAHİBİNİN BORÇLARI	98
1. Genel Olarak	98
2. Masrafları Ödeme Borcu	99
3. Ücret Ödeme Borcu.....	100
4. Zararı Giderme Borcu	100
5. İŖgörenin Üstlendiği Borçlardan Kurtarma Borcu	101
III. MENFAAT DEVRİ YAPTIRIMI.....	102
A. GENEL OLARAK	102
B. DEVREDİLECEK MENFAATİN KAPSAMI.....	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VEKALETSİZ İŖGÖRMENİN SONUÇLARI

I. İŖGÖRENİN SORUMLULUĞU	122
A. GENEL OLARAK	122
B. İŖGÖRENİN SORUMLULUĞUNUN HAFİFLETİLMESİ	124
C. İŖGÖRENİN SORUMLULUĞUNUN AĐIRLAŖTIRILMASI	127
D. SORUMLULUĞA İLİŖKİN DİĞER HUSUSLAR	129

1. İşgörenin Kendi Yerine Başkasını Atadığı Durumdaki Sorumluluk	129
2. İşgörenin Birden Fazla Olduğu Durumdaki Sorumluluk	131
3. İş sahibinin Birden Fazla Olması Durumda Sorumluluk	132
4. İş sahibine Borç Yüklenemeyen Durumlar	133
II. İŞGÖRENİN EHLİYETSİZLİĞİ	135
III. UYGUN BULMA	137
A. GENEL OLARAK	137
B. UYGUN BULMANIN UNSURLARI	139
1. İrade Bildiriminin Şekle Tabi Olmaması	139
2. Yenilik Doğuran Bir Hak Olması	140
3. Sadece İş sahibinin Öne Sürebileceği Bir Hak Olması	141
4. İş sahibinin Fiil Ehliyeti Olması	142
5. Tek Tarafları Bir İrade Beyanı Olması	142
C. UYGUN BULMANIN SONUÇLARI	143
1. Gerçek Vekaletsiz İş görmede Uygun Bulmanın Sonuçları	143
2. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş görmede Uygun Bulmanın Sonuçları	145
IV. ZAMANAŞIMI	147
A. İŞ SAHİBİNİN TALEPLERİ BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI	147
B. İŞGÖRENİN TALEPLERİ BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI	149
SONUÇ	153
KAYNAKÇA	158

KISALTMALAR

AHBVÜHFD	: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ANÜHFD	: Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ASBÜHFD	: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Baskı
Bkz./bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: cümle
Çev./çev.	: Çeviren
E.	: Esas
ed.	: Editör
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.T.	: Erişim Tarihi
dn.	: Dipnot
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBGK	: İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
KDV	: Katma Değer Vergisi
m.	: Madde

MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
n.	: Paragraf numarası
SAÜHFD	: Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SMK	: 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: ...sayfadan ...sayfaya
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
T.	: Tarih
vd.	: ve devamı
vd.	: ve diğerleri
Yarg.	: Yargıtay
YBÜHFD	: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Bir başkasının hukuk alanına müdahalede bulunma eylemi, hukuk düzenlenlerinin tamamında birtakım kurallara bağlanmıştır. Öyle ki, bu durum, hukukun düzen fonksiyonunun bir gereği olarak da ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak da hak sahibinin iradesi dışı yapılan izinsiz müdahalelerin kural olarak yasaklanması gerekmektedir.

Roma Hukukunda da benzer bir yaklaşımla, bir kimsenin, başkasının hukuk alanına, herhangi bir yetkisi olmaksızın müdahalede bulunması, kusur olarak kabul edilmiş ve ilk dönemlerde hukuk düzeni içerisinde yer bulmamıştır. Bireylerin hukuk alanına yapılan veya yapılacak müdahalelerin yasaklanması ve hukuk çerçevesinden dışlanması özünde ideal görünse de birtakım gelişmeler farklı yaklaşımları mecbur kılmıştır. Roma Hukukunda kusur olarak değerlendirilen bu durum, gaip kimlerin işlerinin görülmesi, ayırt etme gücü bulunmayanların veyahut hukuki işlem yapamayan küçüklerin vasilerinin gerçekleştirdiği yönetimin hukuk zeminine yerleştirilmesi maksadıyla negotiorum gestio kurumunu ortaya çıkarmıştır.

Bir başkasının hukuk alanına yapılan yetkisiz müdahalenin kural olarak yasaklanması hukuk sisteminde tercih edilse de her türden müdahalenin araştırmaya değer görülmesizin aynı şekilde değerlendirilmesi hakkaniyetsiz çözümleri de beraberinden getirecektir. Buna göre, tatildeki komşusunun patlayan borularını tamir ettiren işgörenin, bu yetkisiz müdahalesinde, iş sahibinin ciddi menfaati bulunmaktadır. Bu şekilde işgören kimsenin yapmış olduğu müdahalenin korunması, işgörenin yapmış olduğu masrafları talep edebilmesi yahut işgörmeden dolayı uğradığı zararı giderilebilmesi, toplumsal dayanışmanın korunması bakımından önem arz etmektedir.

İş sahibinin menfaatine yapılan hukuki müdahaleler bir yana, işgören tarafından yapılan haksız müdahalenin iş sahibi menfaatine olmaması, bu müdahaleden işgörenin veya üçüncü bir kimsenin menfaat temin etmesi ve bu menfaatin iadesi gibi durumları düzenlemek için hukuk kuralları tesis edilmesi gerekmiştir. Bu halde, hakkaniyet gereği, iş sahibi menfaatine gerçekleştirilen işgörmeye ile işgören veya üçüncü kişi menfaatine

gerçekleştirilen işgörmenin ayrı düzenlemelere, tarafların hak ve borçlarının ayrı hükümlere tabi tutulması gerekmiştir.

Kanundan veya sözleşmeden doğan herhangi bir yetki olmaksızın bir başkasının hukuk alanına yapılan müdahaleyi ifade eden negotiorum gestio kurumu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 526-531'nci maddelerinde, "vekaletsiz işgörme" olarak düzenlenmiştir. Bu hükümlere paralel bir düzenleme, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 410-415'inci maddelerinde yer almaktaydı. Buna rağmen, vekaletsiz işgörme kavramı, hem önceki hem yürürlükteki kanunumuzda tanımlanmamıştır.

Vekaletsiz işgörme kavramındaki "vekaletsiz" ifadesi, işgören ve iş sahibi arasında sözleşmeden veya kanundan doğan herhangi bir hukuki ilişkinin veyahut temsil yetkisinin bulunmadığı tüm durumları ifade etmektedir. Kavramdaki "işgörme" ifadesi ise yalnızca işgörme teşkil eden eylemlerin vekaletsiz işgörmeye dahil olabileceğini, hareketsizlik gibi durumların vekaletsiz işgörme hükümlerine tabi olmadığını ifade etmektedir.

Bir kimsenin, kanundan veya sözleşmeden doğan herhangi bir yetkisi veya yükümlülüğü olmamasına rağmen bir başkasının hukuk alanına müdahale ederek iş sahibi menfaatine gerçekleştirdiği bu eylemi, "gerçek vekaletsiz işgörme" meydana getirmektedir. Gerçekleştirilen bu işgörme faaliyetinin işgören veya üçüncü bir kimse yararına olması durumunda, "gerçek olmayan vekaletsiz işgörme" ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızın ilk kısmında, vekaletsiz işgörme kurumunun tarihsel gelişimi ve tanımını kısaca ifade edildikten sonra, türleri ve hukuki niteliğine yer verilecektir. Bu kısımda, vekaletsiz işgörmenin türleri açıklanırken yukarıda belirttiğimiz klasik ayırım yanında, modern yaklaşımda yer bulan dördüncü ayırma da yer verilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümde, işgörenin hak ve borçları ile iş sahibinin hak ve borçları açıklanacaktır. İş sahibinin hakları başlığına dahil olan menfaat devri yaptırımının, vekaletsiz işgörme kurumu içerisinde arz ettiği önem gözetilerek ayrı başlık altında incelemeye yer verilecektir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise öncelikle vekaletsiz işgörenin sorumluluğuna yer verilecektir. Bu kısımda öncelikle TBK m.527/1'deki genel sorumluluk hali izah edildikten sonra sorumluluğu ağırlaştırıcı ve hafifleten durumlara izah edilmeye çalışılacak, yine sorumluluğu ilişkin diğer hususlar ortaya konacaktır. Bölümün devamında, işgörenin ehliyetsizliği açıklandıktan sonra, uygun bulma kurumu ve nihayet zamanaşımı meselesine değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VEKALETSİZ İŞGÖRME KAVRAMI, TANIMI, TÜRLERİ HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI

I. VEKALETSİZ İŞGÖRME KAVRAMI VE TANIMI

Roma Hukukunda, borcun kaynağına göre borçların tasnif edilmesi kabul edilmiştir. Eski Hukuk Döneminde, ilk aşamada borçlar, sözleşmeden doğan ve haksız fiilden doğan borçlar olarak sınıflandırılmıştır¹. Kısa sürede bu sınıflandırmanın eksikliği fark edilmiş ve bu kategoriden herhangi birine girmeyen borçlar da diğer çeşitli nedenlerden doğan borçlar, üçüncü bir kategoriye dahil edilmeye başlanmıştır. Borçların oldukça çeşitli nedenlerden doğabileceği görülmüş ve bu nedenle son kategori için açık isimlendirmeden kasıtlı olarak kaçılmıştır². Hukuk alanındaki gelişmeler neticesinde, Iustinianus'un *Institutiones*'inde, son kategoride yer alan borçlar, sözleşme benzerleri ve haksız fiil benzerleri olarak tasnif edilmiştir³.

Bir kimsenin kendisini ilgilendirmeyen işe karışması, eş deyişle vekaleti olmaksızın başkasına ait bir işi görmesi, Roma Hukukunda kusur olarak değerlendirilmiş ve ilk dönemlerde kendine yer bulamamıştır⁴. Iustinianus döneminde, sözleşme benzerleri⁵ içerisinde kendisine yer bulan *negotiorum gestio* kurumu, başkasına ait bir işin vekalet(mandat) veya vesayet(tutela) olmaksızın görülmesi

¹ Gaius, *Institutiones*, çev.Türkan Rado, "Borçlar Kısmı", İstanbul: Doğan Kardeş Basımevi, 1953, s. 9; Ziya Umur, *Roma Hukuku Ders Notları*, 3.B., İstanbul: Beta Yayınevi, 2010, s. 332.

² Umur, s. 332.

³ Iustinianus, *Institutiones*, çev.Ziya Umur, İstanbul: Fakülteler Matbaası 1968, s. 239; Umur, s. 333; Ramil Halilov, *Türk ve Azerbaycan Hukukunda Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 3.

⁴ Haluk Tandoğan, *Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk – İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1957, s. 5 (Vekaletsiz İş Görme); Bengi Sayın Korkmaz, *Roma Hukuku'nda Vekalet Sözleşmesi (Mandat)*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2014, s. 189; Sera Reyhani Yüksel, *Vekaletsiz İş Görme Kısa Şerhi*, ed.Hakan Tokbaş, I.B., İstanbul: Aristo Yayınevi, 2018, s. 30, dn. 30 (Şerh); H. Kübra Ercoşkun Şenol, "Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmenin Sistematik Açından Borçlar Kanunundaki Yeri Ve 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Durum", *AHBVÜHFD*, C.22, S.4, 2018, s. 50; Utku Saruhan, *Gerçek Vekaletsiz İşgörme*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2018, s. 17.

⁵ Sözleşme benzerleri, özünde bir sözleşme olmamakla beraber, sözleşmeden doğan borçlara gösterdiği benzerlik nedeniyle, bu türdeki borçları ifade etmek için kullanılmaktadır. Bkz. Mustafa Dural, "Roma Hukukunda Akit Benzerleri", *İÜHF*, C.33, S.3-4, s. 257.

olarak kabul edilmiştir⁶. Gaip kimlerin işlerinin görülmesi, ayırt etme gücü bulunmayanların veyahut hukuki işlem yapamayan küçüklerin vasilerinin gerçekleştirdiği yönetim de negotiorum gestio içerisinde kendisine yer bulmuştur⁷. Eş deyişle, vekaleti olmaksızın başkasına ait bir işin görülmesi Roma Hukuku'nda ilk aşamada kusur olarak değerlendirilmiş ve korunmaya değer görülmemiş iken, hukuk alanındaki gelişmeler neticesinde, birtakım istisnalar getirilmiş ve hukuki düzenleme ile beraber yardımlaşmayı emreden kurallar arasına sayılmıştır⁸.

Kişinin rızası olmaksızın işlerine yapılan müdahale temelde hukuka uygun olmamakla birlikte, toplumsal menfaatin korunması düşüncesi ile müdahale korunmakta ve özel hukuki değer atfedilmektedir. Bu durum, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda "vekaletsiz işgörme" kavramı olarak düzenlenmektedir⁹. Vekaletsiz işgörme, bir başkasına ait işin, vekaletsiz ya da kanuni veya görev icabı olmaksızın üstlenilmesi olarak kabul edilmektedir¹⁰. Bir başka deyişle, vekaletsiz işgörmenin meydana gelmesi

⁶ Iustinianus, s. 281; Umur, s. 382; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 6; Hüseyin Hatemi, Rona Serozan, Abdülkadir Arpacı, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992, s. 488; Dural, s. 258; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Genişletilmiş 3.B., Ankara: Turhan Yayınevi, 2021, s. 585 (Özel); Sayın Korkmaz, s. 190; Kumru Kılıçoğlu Yılmaz, *Haksız Kazancın İadesi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2014, s. 51; Ece Baş Süzel, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme ve Menfaat Devri Yaptırımı*, 1.B., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 11; Abdurrahman Savaş, "Roma ve Türk Hukukunda Vekalet Sözleşmesi", *SÜHFD*, C.8, S.1-2, 2000, s. 597; Nurcan Cündübeyoğlu (İpek), *Roma ve Türk Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme (Negotiorum Gestio)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990, s. 5; Pınar Akdemir, *Kişilik Haklarının İhlalinden Elde Edilen Kazancın İadesi Davası*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s. 84; Halilov, s. 4.

⁷ Iustinianus, s. 281; Umur, s. 387; Dural, s. 259; Azra Arkan Akbıyık, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörme*, 1.B., İstanbul: Alfa Yayınevi, 1999, s. 12; İpek, s. 6; Saruhan, s. 18; Özgür Başbüyük, *Roma Hukuku'nda ve Türk Hukuku'nda Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 7; Sezgin Güverçin, *Roma ve Türk Hukukunda Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 8.

⁸ Baş Süzel, s. 9; Sayın Korkmaz, s. 189; Ercoşkun Şenol, s. 51; Hümeysra Merve Bayram, *Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 8.

⁹ Kılıçoğlu, Özel, s. 585; Bayram, s. 27.

¹⁰ Hüseyin Avni Göktürk, *Borçlar Hukuku: Akdin Muhtelif Nevileri*, Ankara: Güney Matbaacılık, 1951, s. 523; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Refet Özdemir, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Genel - Özel*, Ankara: Yargıtay Yayınları, 1987, s. 627; Dural, s. 259; Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C.2., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010, s. 435 (Özel); Kadir Berk Kapancı, Başak Başoğlu, "TBK m. 526-531", *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu - Yürürlük Kanunu*, C.6-7-8, 3.B., ed. Turgut Öz ve diğerleri, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019, n. 1 (TBK m.526-531); Kılıçoğlu Yılmaz, s. 14; Bayram, s. 8; Başbüyük, s. 7; Güverçin, s. 6; Doğan Şenyüz, *Borçlar Hukuku: Genel ve Özel Hükümler*, 6.B., Bursa: Ekin Yayınevi, 2012, s. 409; Pınar Uzun Şenol, "Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S.3, 2014, s. 294; Hayriye Şen Doğramacı, "Bir Borç Kaynağı Olarak Vekaletsiz İşgörme", *Medeni Kanun'un ve Borçlar Kanunu'nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu: 1926'dan Günümüze Türk - İsviçre Medeni Hukuku*, C.2, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2017, s. 1490; H. Halis Sungur, *Borçlar Kanunu ve Tatbikatı: Akdin Muhtelif Nevileri*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1943, s. 281; Ertuğrul Akıncı, "TBK M.530 İle Karşılaştırmalı Olarak

için işgörenin hukuken yetkili veya yükümlü olmaksızın, iş sahibine ait bir işi, iş sahibi yahut kendisi veya üçüncü bir kimse yararına görmesi gerekmektedir¹¹.

Vekaletsiz işgörmeye ilişkin bir tarafında hukuk alanına haksız müdahale edilen iş sahibi bulunurken, diğer tarafta ise bu kimsenin hukuk alanına müdahale eden ve bu kişiye ait bir işin görülmesi sağlayan işgören yer almaktadır. Vekaletsiz işgörmeye kurumunun sükreleri konumunda olan iş sahibi ve işgören arasında dengeyin kurulması elzemdir. Öyle ki, bu kurumunun çıkış noktasında, toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın pekişmesine sağlama fikri yatmaktadır¹². Özünde haksız ve hukuka aykırı bir müdahale barındıran vekaletsiz işgörmeye kurumu, sözügeçen toplumsal ihtiyaçlar nedeniyle, iş sahibi ve işgören arasında kanundan doğan özel nitelikte bir borç ilişkisi olarak kabul edilmiştir¹³. Bu nedenle, Türk Borçlar Kanununun 526-531 maddelerinde,

Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakkı İhlallerinde Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmeye”, *GÜHFD*, S.2, 2022, s. 1950.

¹¹ Necip Bilge, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1971, s. 324; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 488; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım: Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri)*, C.1, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3.B., İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1978, s. 28; Senai Olgaç, *Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Akdin Muhtelif Nevileri (Madde 372 – 545)*, C.4, 2.B., Ankara: Emel Matbaacılık, 1976, s. 306; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 7.B., Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019, s. 909; Şebnem Akipek Öcal, “Vekaletsiz İş Görme”, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, ed. Turgut Öz, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023, s. 723; Aydın Zevkliler, Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 18.B., Ankara: Turhan Yayınevi, 2018, s. 637; Murat Aydoğdu, Nalan Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Sözleşmeler Hukuku*, 4.B., Ankara: Adalet Yayınevi, 2019, s. 804; Hayrunnisa Özdemir, “Dış Hekimlerinin Hukuki Sorumluluğu”, *EÜHFD*, C.15, S. 1-2, s. 222; Şener Akyol, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976, s. 66; Cem Baygın, “Edim Dışı Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan İade Talebinin Haksız Fiil ve Vekaletsiz İşgörmeye Doğan Talepler Karşısındaki Durumu”, *Prof. Dr. Fahman Tekil’in Anısına Armağan*, ed. Murat Yusuf Akın – Oğuz Caner, İstanbul: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2003, s. 574; Yüksel, Şerh, s. 18; Sera Reyhani Yüksel, “Hekimin Vekaletsiz İşgörmeye Doğan Sorumluluğu”, *MÜHFAD*, C.21, S.2, 2015, s. 797 (Sorumluluk), Turgut Uygur, *Açıklamalı – İctihatlı Borçlar Kanunu Sorumluluk ve Tazminat Hukuku*, C.8, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2010, s. 9116; Hüseyin Can Aksoy, “Vekaletsiz İşgörmeye İş Vekaletsiz Olarak Görme Bilinci Aranmalı Mıdır”, *Ankara Barosu Dergisi*, C.75, S.1, 2017, s. 94; Aynaz Uğur, *Milletlerarası Özel Hukukta Vekaletsiz İşgörmeye*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2022, s. 6; İpek, s. 34; Bayram, s. 29; Başbüyük, s. 6; Saruhan, s. 37; Akdemir, s. 83; Musa Furkan Şahin, “Hekimin Gerçek Vekaletsiz İşgörmeye Kaynaklanan Sorumluluğu”, *ASBÜHFD*, S.1, 2019, s. 138; Ebru Koyuncu Sinanlıoğlu, Hüseyin Hatemi, “Sosyal Medya Üzerinden Gerçekleşen Kişilik Hakkı İhlallerinde Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmenin Diğer Hukuki Sebeplerle Karşılaştırılması”, *Working Paper Series*, C.2, S.3., 2021, s. 2; Halilov, s. 5.

¹² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 30; Baygın, s. 585; Aksoy, s. 96; Akıncı, s. 1950.

¹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 30; M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.II, Gözden Geçirilmiş 12. B., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s. 341(C.II); Aksoy, s. 101; Ümmühan Kaya, *Vekaletsiz İşgörmeye (Özel Uygulama Hali: Acil Tıbbi Müdahaleler)*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020, s. 9; Şahin, s. 140; Yarg. HGK. 02.05.2007 T. 2007/228 E. 2007/247 K. “...Borç ilişkilerini düzenleyen Borçlar Kanununda borcun kaynakları; sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme olarak gösterilmiştir...Borçlar Kanununda belirtilenler dışında; nafaka yükümlülüğü, vekaletsiz iş görme, Kat Mülkiyeti Kanununa göre paydaşların veya kat maliklerinin ortak giderlere

işşahibi ve işşgören arasındaki menfaat dengesi göz önünde tutularak tarafların hak ve borçların düzenlenmesi amaçlanmıştır¹⁴.

Vekaletsiz işşgörme kavramı içerisinde yer alan “vekaletsiz” ifadesi, yalnızca işşgörenin vekaletsiz olması anlamına gelmemektedir. Bu ifade ile aynı zamanda, işşgören ve işşahibi arasında sözleşme yahut kanuna dayanan herhangi bir hukuki ilişkinin veya temsil yetkisinin bulunmadığı anlaşılması gerekmektedir¹⁵.

Vekaletsiz işşgörme kavramında yer alan “işşgörme” ifadesi ise borç ilişkisinin işşgörme ile sınırlı olmasını ifade eder¹⁶. Lakin belirtmek gerekir ki, işşgörmenin konusunu, hukuki fiiller ile birlikte ayrıca, hukuki işlem benzeri fiiller¹⁷, hukuka uygun maddi fiiller¹⁸ ve hatta hukuka aykırı bazı fiiller oluşturmaktadır¹⁹.

Vekaletsiz işşgörme kurumu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 526-531 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Özellikle vekaletsiz işşgörmenin kanundan doğan bir borç kaynağı²⁰ olmasından hareketle, kanunun sistematığı eleştirilmektedir. Buna göre, vekaletsiz işşgörmenin özel hükümlerde değil de genel hükümlerde ayrı bir borç kaynağı

katılma hallerinde olduğu gibi, kanundan doğan, bir kanun hükmü nedeniyle öngörülen borç ilişkileri de bulunmaktadır.”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:19.6.2023)

¹⁴ Akipek Öcal, s. 724.

¹⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 23; Bilge, s. 325; Dural, s. 260; İsmail Kırca, “Vekaletsiz İş Görmenin Temsil Hukukunda Uygulama Alanı Bulduğu Haller”, *AÜHFD*, C.44, S.1, 1995, s. 443; Aksoy, s. 94; Şen Doğramacı, s. 1492; Uzun Şenol, s. 297; Eraslan Özkaya, *Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması*, Güncellenmiş 4.B., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016, s. 1067; Bayram, s. 29; Saruhan, s. 35; Şahin, s. 138.

¹⁶ Kılıçoğlu, Özel, s. 585.

¹⁷ Bir kimsenin hukuki bir sonuç arzu edip etmemesinden bağımsız olarak yapmış olduğu pratik bir sonucu yönelen irade açıklamalarına, hukuk düzeni tarafından bir sonuç bağlandığı takdirde, “hukuki işlem benzeri fiil” meydana gelir. Bkz. M. Kemal Oğuzman, Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, 20. B., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014, s.171.

¹⁸ Hukuk düzeninin irade açıklamasına değil de dış dünyada yaratılan maddi değişikliğe sonuç bağladığı hallerde, “maddi fiil” söz konusu olur. Bkz. Oğuzman, Barlas, s. 171.

¹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 22; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 51; Özkaya, s. 1068; Bayram, s. 29; Başbüyük, s. 81; Güverçin, s. 51; Halilov, s. 5; Ali Akın Metiner, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşşgörenden Fikri Hakların İhlali Nedeniyle Elde Ettiği Kazancın İadesi Talebi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s. 17.

²⁰ Kemaleddin Birsen, *Borçlar Hukuku Dersleri*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1967, s. 18; M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I, Gözden Geçirilmiş 13. B., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015, s. 30 (C.I); Turgut Öz, “Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri”, *Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan: Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları*, ed. Herdem Belen – İsmail Altay, C.3, 1.B., İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2014, s. 28; Yüksel, Şerh, s. 17; Yıldız, s. 7; Akdemir, s. 95; Metiner, s. 14; Akıncı, s. 1950; “Kanundan doğan borçlar” terimi, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme gibi diğer borç kaynaklarının kanundan doğmadığı gibi izlenim yarattığı ileri sürülmekte ve bu sebeple eleştirilmektedir. Bkz.Şen Doğramacı, s. 1490.

olarak düzenlenmesi gerektiği ileri sürülmektedir²¹. Özellikle de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye genel hükümler arasında yer verilmemesi, cezalandırıcı ve caydırıcı nitelik taşıyan²² menfaat devri yaptırımının (TBK m.530) gözden kaçmasına yol açtığı öne sürülmektedir²³. Gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme birbirinden farklı kurumlar olmasına rağmen, taşıdığı benzerlikler sebebiyle ortak hükümler uygulanacağı, bu nedenle bir türü genel hükümlere dahil ederken diğer bir türü özel hükümlerde düzenlemek isabetli olmayacağı, bu nedenle her iki türünde ortak başlık altında genel hükümlerde düzenlenmesi gerektiği de ifade edilmektedir²⁴.

Kanaatimizce, vekaletsiz işgörmenin vekalet sözleşmesinin devamında düzenlenmesi, vekaletsiz işgörmeyi vekalet sözleşmesinin mevcut olmadığı hallerde uygulanacak sınırlı bir kurum olma özelliği taşıdığı izlenimi vermektedir. Kanunun sistematığının yanında terminoloji tercihi de bu yanılgıya yol açmaktadır²⁵. Nitekim, menfaat devri yaptırımı TBK m.530’da düzenlenmiş olmasına rağmen, bu hükme birtakım özel kanunlarda ayrıca yer verildiğinde dahi bu düzenlemenin uygulamaya

²¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 56; Gümüş, Özel, s. 435; Ozan Ali Yıldız, *Fikri Hakların İhlali Suretiyle Elde Edilen Kazancın Devri*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 7; Hülya Atlan Kazan, “Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme”, *SAÜHFD*, C.2, S.2, 2014, s. 153; Halilov, s. 6; Metiner, s. 15; Akıncı, s. 1951; 2020 tarihli İsviçre Borçlar Kanunu tasarısında, vekaletsiz işgörmenin genel hükümlerde yer bulmuş olmasını isabetli bulmasına rağmen, sebepsiz zenginleşme içerisinde düzenlenmesi eleştirilmektedir. Bkz. Heinrich Honsell, “İsviçre Borçlar Kanunu/OR 2020’ye İlişkin Eleştirel Düşünceler”, çev. Ümmühan Kaya, *YBÜHFD*, S.2, 2017, s. 191.

²² Özel hukukta tazminatın genel amacı zarar görenin zararını telafi etmek iken farklı hukuk sistemlerinde buna ek amaçlar da güdülmüştür. Buna göre, hukuk sistemlerinde öngörülen kimi tazminat çeşitleri, zarar veren kimseyi cezalandırarak benzer eylemlerde bulunulmasını engellemek, eş deyişle caydırmak istemiş ve bu sebeple zararı aşan tazminatların hükmedilmesine yol açmıştır. Bu durum Anglo-Sakson hukuk sisteminde “cezalandırıcı tazminat” olarak görünürken Kıta Avrupası hukuk sisteminde de “medeni ceza” veya “özel hukuk cezası” gibi kavramların ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Aylin Hekim, Mikail Bora Kaplan, “Cezalandırıcı Tazminat ve Medeni Ceza Kavramlarının Karşılaştırılması”, *Sorumluluk Hukuku: Seminerler - Makaleler 2017*, ed. Başak Baysal, İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017, s. 168 vd.

²³ Arkan Akbıyık, s. 15; Gümüş, Özel, s. 464; Baş Süzel, s. 15; Ercoşkun Şenol, s. 52; TBK m.530 hükmünün anlaşılması ve uygulanması bakımından kanunda bulunduğu yerin önem arz etmediği, öğreti ve yargı kararlarında yer bulduktan sonra genel veya özel hükümlerde yer almasının bir önemi olmadığı hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 73; Menfaat devrinin özel hukuk cezası niteliği taşımadığı hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 28 vd..

²⁴ Ercoşkun Şenol, s. 56; Şen Doğramacı, s. 1490.

²⁵ Vekaletsiz işgörmenin vekalet sözleşmesinden sonra düzenlenmesi, vekaletsiz işgörmenin genellikle vekalet sözleşmesinin bulunmadığı veya geçersiz olduğu hallerde ortaya çıkmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bkz. Göktürk, s. 523; Kanaatimizce bu görüş isabetli değildir. Öyle ki, vekaletsiz işgörme yalnızca vekalet sözleşmesinin bulunmadığı hallerde değil, işgörmeye temel teşkil eden kanundan veya sözleşmeden doğan herhangi bir hukuki ilişkinin bulunmadığı tüm halleri ifade etmektedir. Eş deyişle, “vekaletsiz” kavramından hareketle vekalet sözleşmesine benzetilmeye çalışılması isabetli bir yöntem değildir. Bkz. Birinci Bölüm – IV – D.

olumlu yansıdığı kabul edilmektedir²⁶. Bu nedenlerle, vekaletsiz işgörme kurumunun kanundaki yerinin gözden geçirilmesi ve niteliğine uygun düşecek şekilde genel hükümlerde düzenlenmesinde fayda bulunmaktadır. Bu durum son derece önemli olan vekaletsiz işgörme kurumunun anlaşılması ve uygulanması bakımından da kolaylık sağlayacaktır.

Vekaletsiz işgörme kurumu her ne kadar Türk Borçlar Kanunu'nun m.526-531 hükümlerinde düzenlenmişse de Türk Medeni Kanunu'nun 25/3'üncü maddesinde kişilik hakları ihlal edilen kişinin saldırıyı gerçekleştirene karşı vekaletsiz işgörmeden doğan talep hakkı olduğu²⁷, TMK m.801'de intifa hakkı sahibinin yükümlü olmadığı yenilemeleri ve eklemeleri yapması halinde vekaletsiz işgörmeye göre istemde bulunabileceği, FSEK m.70/3 hükmünde hakları ihlal edilen eser sahibinin bu ihlal sebebiyle elde edilen kazancı ihlal eden kimseden isteyebileceği düzenlenmiştir²⁸. Yine TTK m.56/1-e maddesinde haksız rekabete ilişkin, 6769 sayılı SMK m.151/2-b'de ise sınai mülkiyet hakkı tecavüze uğrayana kişiye ilişkin benzer düzenlemelere yer verilmiştir²⁹. Tüm bu kanuni düzenlemeler konunun önemini bir defa daha ortaya koymaktadır. Bu aşamada ifade etmek gerekir ki, çalışmamızda, Türk Borçlar Kanunu'nun 526-531 maddeleri arasında düzenlenen ve pozitif hukuk anlamında vekaletsiz işgörmenin temel dayanağını oluşturan düzenlemeler izah edilmeye çalışılacaktır.

²⁶ Yıldız, s. 35 vd.

²⁷ Ahmet M. Kılıçoğlu, "Fikri Mülkiyette Kazancın İadesi Davası", *Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan*, İstanbul: Beta Yayınevi, 2008, s. 195 (Kazanç); Gülşah Sinem Aydın, *Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekaletsiz İşgörme*, 1.B., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 12; Serap Helvacı, Gülşah Sinem Aydın, "Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekaletsiz İşgörmede Kusurun Bir Şart Olarak Aranıp Aranamayacağı Sorunu", *MÜHFHAD*, C.23, S.1, 2017, s. 266 vd; Sinan Sami Akkurt, *Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması*, Gözden Geçirilmiş ve 7253 Sayılı Kanunla Getirilen Yeni Sosyal Medya Düzenlemeleri Çerçevesinde Güncelleştirilmiş 2.B., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020, s. 452.

²⁸ Kılıçoğlu, Kazanç, s. 197; Azra Arkan, *Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005, s. 295; Arzu Oğuz, Selin Özden Merhacı, "Fikri ve Sınai Hakların İhlal Edilmesinden Doğan Tazminat Talepleri", *Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2013, s. 959.

²⁹ Kılıçoğlu, Özel, s. 587; Kılıçoğlu, Kazanç, s. 198; Cevdet Yavuz, Faruk Acar, Burak Özen, *Borçlar Hukuku Dersleri: Özel Hükümler*, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 17.B., İstanbul: Beta Yayınevi, 2021, s. 757; Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C.2, 11.B., İstanbul: Beta Yayınevi, 2022, s. 1479 (Özel); Kılıçoğlu Yılmaz, s. 21; Ercoşkun Şenol, s. 42; Özkaya, s. 1067; Atlan Kazan, s. 183; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Akdemir, s. 104 vd.; Halilov, s. 8; Merve Özese, *Fikir ve Sanat Eserler Kanunu'nda Kazanç Devri Yaptırımı*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 5; Metiner, s. 14; Akkurt, s. 453; Akıncı, s. 1948.

II. VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN TÜRLERİ

A. GENEL OLARAK

Vekaletsiz işgörmenin türlerinin sınıflandırılmasında iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Klasik ayrıma göre, vekaletsiz işgörme, iş sahibi veya işgörenin menfaatine göre gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme olarak ikiye ayrılmaktadır³⁰. Bu ayrım, vekaletsiz işgörmenin iş sahibi yararına mı yoksa iş sahibi dışındaki bir üçüncü kişi yararına mı olduğu göz önünde tutularak yapılmaktadır³¹. Modern yaklaşım, caiz ve caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme ile iyiniyetli ve kötünüyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme olarak vekaletsiz işgörmeyi dörtlü ayrıma tabi tutmaktadır³².

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre³³, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme ayrımı doğru değildir. Öyle ki, vekaletsiz işgörme ile kastedilen yalnızca gerçek vekaletsiz işgörmeden ibarettir. Bu görüşe göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme esas itibarıyla “iş gaspı³⁴” olarak ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce, her ne kadar gerçek olmayan vekaletsiz işgörme kurumu hukuka aykırı fiil niteliği taşısa da gerçek vekaletsiz işgörme kurumu ile taşıdığı benzerlik inkar edilemez. Bu nedenle, öğretilerdeki yerleşik sınıflandırma ve Türk Borçlar Kanunu’nda gerçek – gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin birlikte düzenlenmiş olduğu değerlendirildiğinde, klasik ve modern sınıflandırmalara tarafımızca da bağlı kalınacaktır.

B. GERÇEK VEKALETSİZ İŞGÖRME

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu’nun 526-531 maddeleri arasında vekaletsiz işgörme hükümleri düzenlenmiştir. TBK’nin 530’uncu maddesinde “işin işgörenin menfaatine

³⁰ Gümüş, Özel, s. 435; Baygın, s. 574; Aydın, s. 21; Helvacı, Aydın, s. 268; Özkaya, s. 1068; Uygur, s. 9116; Ercoşkun Şenol, s. 39; Yüksel, Sorumluluk, s. 798; Şen Doğramacı, s. 1490; Uzun Şenol, s. 295; Atlan Kazan, s. 151; Yıldız, s. 8; İpek, s. 34; Bayram, s. 53; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Metiner, s. 17; Akdemir, s. 83.

³¹ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 14; Şen Doğramacı, s. 1490; Yıldız, s. 9.

³² Eren, s. 911; Akipek Öcal, s. 726; Gümüş, Özel, s. 435; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 2; Aksoy, s. 98; Saruhan, s. 43.

³³ Kaya, s. 38.

³⁴ Eren, s. 924; Bu kavrama ilişkin bkz. Birinci Bölüm – III – C – 5.

görülmesi halinde” başlığı altında, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ilişkin düzenlemeye yer verilmiş olup, diğer maddelerde ise gerçek vekaletsiz işgörmeye yer verilmiştir.

İş sahibine ait bir işin, işgören tarafından, iş sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görülmesine, gerçek vekaletsiz işgörmeye denilmektedir³⁵. İşgörmeye faaliyetinin kimin menfaatine olduğuna dair soruya verilecek yanıt, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kurumlarının ayırım noktasını oluşturmaktadır. Gerçek vekaletsiz işgörmeye, iş sahibine ait olan bir iş, işgören tarafından iş sahibinin menfaatine görülmekte iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, işgörmeye faaliyeti işgören yahut iş sahibi dışında bir başka üçüncü kişi menfaatine yapılmaktadır³⁶.

Kimi durumlarda, bir işin görülmesinde, iş sahibinin ve işgörenin menfaati birlikte bulunabilir. Bu durumda, menfaat dengesi içerisinde, menfaatin baskın ilgisi değerlendirilmelidir. İşgörenin sınırlı menfaatinin olduğu, bir başka deyişle, işin esasında iş sahibi menfaatine olduğu durumlarda, gerçek vekaletsiz işgörmeye olduğu kabul edilmeli ve işgörenin sınırlı menfaati göz ardı edilmelidir³⁷.

Gerçek vekaletsiz işgörmeye teşkil eden işgörmeye faaliyeti, iş sahibinin mal varlığına yahut şahıs varlığına ilişkin olabilir. Buna göre, hastalanan bir kimseye vekalet olmaksızın müdahale edilmesi, tatildeki komşunun açık unutulmuş musluklarının kapatılması maksadıyla çilingir marifetiyle evin kapısının açılması, komşunun rüzgarda

³⁵ Olgaç, s. 306; Eren, s. 911; Kılıçoğlu, Özel, s. 588; Aydın Zevkliler, Şeref Ertuş, Ayşe Havutcu, Murat Aydoğdu, Emre Cumalıoğlu, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri (Ana İlkeler)*, İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2013, s. 633; Akipek Öcal, s. 726; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Cevdet İlhan Günay, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2016, s. 265 (Özel); Nihat Yavuz, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Madde 339 – 649, C.2*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013, s. 2790 (Şerh); Baygın, s. 574; Helvacı, Aydın, s. 268; Yüksel, Şerh, s. 18; Özkaya, s. 1069; Uygur, s. 9116; Ercoşkun Şenol, s. 39; Atlan Kazan, s. 151; İpek, s. 34; Bayram, s. 57; Akdemir, s. 92; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Metiner, s. 17.

³⁶ Kılıçoğlu, Özel, s. 589; Helvacı, Aydın, s. 290; Özdemir, s. 222; Şen Doğramacı, s. 1490; Uzun Şenol, s. 295; Yıldız, s. 9; Metiner, s. 17.

³⁷ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 20; Yıldız, s. 14; Aksoy, s. 100; Saruhan, s. 45; Akdemir, s. 97; Uğur, s. 33, dn. 130; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Yazar, iş sahibi ve işgörenin ortak menfaati bulunduğu durumlarda, işgörenin menfaatinin iş sahibine göre ağır basması halinde caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye meydana geleceğini ifade etmişse de bu durumun gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye olarak anlaşılmasını isabetli bulmaktayız. Bkz. Akipek Öcal, s. 729; Benzer ayırım için bkz. Yüksel, Sorumluluk, s. 798.

uçan çatısının tamir ettirilmesi gibi hallerde gerçek vekaletsiz işgörmeye meydana gelebilir³⁸.

2. Caiz Gerçek Vekaletsiz İşgörmeye

İşgören, yetkili yahut yükümlü olmamasına rağmen, işsahibi için gerekli olan bir işi, işsahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun görür ve bu işin görülmesi de işsahibi tarafından geçerli bir yasaklamaya aykırı değil ise caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye bahsedilir³⁹. Bu aşamada belirtmek gerekir ki, caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye kavramı, vekaletsiz işgörmeye de temelini oluşturmaktadır⁴⁰. Bu halde işgören kimse fedarkarca hareket ederek işsahibine yardım etmekte ve işsahibinin menfaatine hizmet etmektedir⁴¹.

Caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye varlığından bahsedebilmek için işgören tarafından görülen işin, işsahibi bakımından gerekli olması şarttır⁴². Gereklik unsuru ise işsahibinin menfaati ve iradesi dikkate alınarak belirlenir. İşsahibinin kendi menfaatini korumasının mümkün olmadığı ve yardıma ihtiyacı olduğu ihtimalde, gereklik şartı sağlanmış kabul edilir⁴³. Belirtmek gerekir ki, işsahibi tarafından müdahalenin açıkça yasaklanması halinde, varsayılan iradede bahsedilemeyeceğinden, işsahibinin yasaklama iradesine rağmen işgören tarafından işin görülmesi durumunda, caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye söz edilemez⁴⁴. Kanaatimizce, caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından aranan gereklik şartını, işsahibinin menfaati için zorunlu olması derecesinde bir yoğunlukta kabul etmemek gerekir. Öyle ki, öğretilerde yer alan bir

³⁸ Yüksel, Şerh, s. 18; Halilov, s. 18.

³⁹ Oğuzman, Öz, C.II, s. 341; Eren, s. 914; Zevkliler vd., s. 633; Akipek Öcal, s. 728; Gümüş, Özel, s. 435; Kapanacı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 2; Yavuz, Şerh, s. 2790; Şenyüz, s. 409; Aksoy, s. 99; Şen Doğramacı, s. 1491; Uzun Şenol, s. 295; Yıldız, s. 12; Güverçin, s. 55; Metiner, s. 19; Şahin, s. 141; Akıncı, s. 1951.

⁴⁰ Akipek Öcal, s. 729; Kaya, s. 39; Şahin, s. 141; Bu işgörmeye kavramı yazar tarafından doğrudan “gerçek vekaletsiz işgörmeye” olarak açıklanmış olup vekaletsiz işgörmeye diğer türleri farklı isimlendirmeler verilmiştir. Bkz. Arkan Akbıyık, s. 15; Caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye de gerçek vekaletsiz işgörmeye içerisinde dahil etmekle birlikte caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye gerçek vekaletsiz işgörmeye ifade ettiği hakkında görüş için bkz. Eren, s. 914.

⁴¹ Yavuz, Şerh, s. 2790; Aksoy, s. 99.

⁴² Kapanacı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Şen Doğramacı, s. 1491; Yıldız, s. 15; Metiner, s. 22.

⁴³ Gümüş, Özel, s. 444; Yıldız, s. 15; Aksoy, s. 99; Şen Doğramacı, s. 1491.

⁴⁴ Kaya, s. 40; Akipek Öcal, s. 729; Şen Doğramacı, s. 1491; İşsahibi tarafından müdahalenin yasaklanması halinde caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye bahsedilecektir. Ayrıntı için bkz. Birinci Bölüm – II – B – 3.

görüŖ⁴⁵, iŖ sahibinin menfaatine yapılan her türlü iŖ görmenin, aynı zamanda gereklilik koŖulunu sağladığını kabul etmektedir. Bu türden bir iŖ görme faaliyeti iŖ sahibinin menfaatine olacağından, iŖ görenin haklarını da önemli derece gözeten caiz gerçek vekaletsiz iŖ görme kurumunun tatbikini zorlaŖtırmak hakkaniyetten uzak sonuçlara yol açabilecektir. Buna karŖılık, asgari derece bir gereklilik koŖulu aranmaması da bir baŖkasının hukuk alanına yapılabilecek her türlü yersiz müdahalenin önünün açılması anlamı taşıyabilecektir.

Caiz gerçek vekaletsiz iŖ görmenin varlığı için iŖ sahibi ve iŖ gören arasından açık veya örtülü irade beyanıyla kurulmuŖ hukuki iliŖkinin bulunmaması gerekir. Öyle ki, aksi durumda sözleşme iliŖki kurulmuŖ olacağından, kural olarak vekaletsiz iŖ görmeden bahsedilemeyecektir. Buna karŖılık, her ne kadar karŖılıklı irade beyanları ile kurulmuŖ bir sözleşmenin varlığından bahsedilemeyecek ise de iŖ sahibinin varsayılan iradesine uygun hareket bulunduğundan, sözleşme benzeri bir borç iliŖkisinin ortaya çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır⁴⁶.

İŖ sahibinin hukuk alanına müdahale edilerek gerçekteŖtirilen caiz gerçek vekaletsiz iŖ görmenin, sonradan iŖ sahibi tarafından uygun bulunması mümkündür. Caiz gerçek vekaletsiz iŖ görme eğer iŖ sahibi tarafından sonradan uygun bulunursa, taraflar arasındaki borç iliŖkisine TBK m.531 hükmü uyarınca vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır⁴⁷.

Caiz gerçek vekaletsiz iŖ görmenin uygulamada örnekleri sıklıkla komŖuluk iliŖkisinden kaynaklanmaktadır. Su borusunun patlaması sebebiyle eve çilingirle girilmesi ve tamirat yapılması, komŖunun çıkan yangının söndürülmesine iliŖkin gerçekteŖtirilen hukuki eylemler, caiz gerçek vekaletsiz iŖ görmenin sık karŖılaŖılan örneklerindendir⁴⁸.

⁴⁵ Akipek Öcal, s. 728.

⁴⁶ Yıldız, s. 14.

⁴⁷ Akipek Öcal, s. 730; Kaya, s. 42.

⁴⁸ Yavuz, Özel, s. 1480; Kaya, s. 41; Yüksel, Ŗerh, s. 18; Akıncı, s. 1950.

3. Caiz Olmayan Gerçek Vekaletsiz İşgörme

İşgören, iş sahibinin menfaatine hareket ettiği iradesiyle müdahale etmesine karşılık, işin görülmesi iş sahibinin menfaati için gerekli değilse veya iş sahibinin geçerli bir yasaklamasına rağmen işgören tarafından müdahalede bulunulmuşsa caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmekten söz edilecektir⁴⁹. Bu halde, işgören, iş sahibinin menfaati için gerekli olduğunu düşündüğü bir işgörmeyi gerçekleştirmiş olmasına rağmen bu işgörmenin iş sahibinin menfaati bakımından gerekli olmadığı anlaşılmış veya işgörme faaliyeti iş sahibinin menfaatine olmasına rağmen, bu faaliyet iş sahibi tarafından geçerli ve bilinebilir bir irade ile yasaklanmıştır⁵⁰.

Bazı yazarlar⁵¹, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme kavramını, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye tanımlama için kullanmaktaysa da bu yöndeki kavramlaştırmaya katılmamaktayız. Bizim de katıldığımız görüşe göre⁵², caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye, işgören, iş sahibi menfaatine hareket etme iradesine sahip olmasına karşılık, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, işgören doğrudan kendi yararına işgörmeyi istemektedir. Bu nedendir ki, caiz olmayan vekaletsiz işgörmenin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme olarak kabul edilmesi isabetli olmayacağı gibi, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyi ifade etmek için de “caiz olmayan” ifadesini tercih etmek kavram kargaşasına sebebiyet verecektir.

Öğretide yer alan bir görüş⁵³, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeyi, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye dahil etmektedir. Bu görüşteki yazarlardan birine göre⁵⁴, kiracının kiralayanın yasaklamasına rağmen kiralanan yere badana yaptırması hali, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme olarak kabul edilmekte ve işgören yalnızca zorunlu

⁴⁹ Eren, s. 914; Arkan Akbıyık, s. 15; Gümüş, Özel, s. 436; Yüksel, Sorumluluk, s. 798; Yıldız, s. 15; Aksoy, s. 104; Şen Doğramacı, s. 1491; Saruhan, s. 49; Metiner, s. 25; Şahin, s. 141; Akıncı, s. 1952.

⁵⁰ Gümüş, Özel, s. 462; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 29.

⁵¹ Zevkliler vd. s. 633; Zevkliler, Gökyayla, s. 637; Yavuz, Özel, s. 1482; Yavuz, Şerh, s. 2790; Akipek Öcal, s. 729; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Kırca, s. 445; Özkaya, s. 1069; Şenyüz, s. 409; İpek, s. 34; Akkurt, s. 454.

⁵² Kaya, s. 45; Yıldız, s. 16; Akıncı, s. 1952.

⁵³ Yavuz, Acar, Özen, s. 759,763; Yavuz, Özel, s. 1489; Yavuz, Şerh, s. 2790; Helvacı, Aydın, s.271; Özkaya, s. 1070; Ercoşkun Şenol, s. 40; Uzun Şenol, s. 295; İpek; s. 34; Bayram, s. 61; Şahin, s. 140; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Ayrıntılı tartışma için bkz. Baş Süzel, s. 37 vd.

⁵⁴ Baş Süzel, s. 37; Bu halde zorunlu ve faydalı masrafların talep edilebileceği hakkında görüş için bkz.Uğur, s. 50, dn. 212.

masrafları talep edebilmektedir. Kanaatimizce, bu durum işin görülmesinde hem işsahibi hem işgörenin menfaatine olması durumudur. Daha önce de belirttiğimiz üzere⁵⁵, bu halde menfaat dengesi değerlendirilerek işgörmenin baskın ilgisini tayin etmek gerekmektedir. Bahsi geçen örnek kapsamında değerlendirmek gerekirse, her ne kadar kiralanan yer bakımından kiralayan kimsenin mülkiyet hakkından doğan menfaati bulunsa da kiracının halihazırda kiralanan yeri kullandığı ve badana sebebiyle ortaya çıkacak faydadan kendisinin doğrudan yararlanacağı düşünüldüğünde, bu işgörmenin baskın ilgisinin kiracı olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bu nedendir ki, bahsi geçen örnekte, işsahibinin yasaklaması sebebiyle değil, işgörme faaliyetinin baskın ilgisinin işgören kiracı olması sebebiyle gerçek olmayan vekaletsiz işgörme kabul edilmesi gerekmektedir⁵⁶.

Öğretide ağırlıkla kabul edilen görüşe göre⁵⁷, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye TBK m. 526 ile 530 arasındaki hükümler uygulanmamalıdır. Bu görüşe göre, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye artık vekalet benzeri bir ilişki olmadığından, işgörenin ayrıca bir hukuki korumadan faydalanması da gerekmez. Bu nedenle, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmenin, sebepsiz zenginleşme ve haksız fiil hükümlerine tabi olması gerektiği ileri sürülür.

Caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme durumunda, işgören tarafından işsahibinin menfaatine bir işin görülmesi niyeti mevcutsa da işsahibi için istenmeyen bir işgörme eylemine girişilmiş olduğundan, işgören tarafından yapılan tüm masraflar

⁵⁵ Bkz. Birinci Bölüm – II – B.

⁵⁶ Yarg. 13. HD. 20.12.2004 T. 2004/10177 E. 2004/18599 K. “...Davacı mecura kendiliğinden yaptırdığı muhdesatların bedelini istediğine göre, taraflar arasındaki uyumsuzluk; B.K.nun 414. maddesinde açıklanan eksik vekaletsiz iş görmeden kaynaklanmaktadır. Davacının yaptırdığı ileri sürdüğü imalatlar kendi ticari faaliyetini sürdürmeye yöneliktir. Mahkemece, davacı tarafından yaptırılan imalatların dava tarihindeki değeri ile elektrik abone ücreti toplamı üzerinden davanın kabulüne karar verilmiştir. Oysa davalı tarafından yaptırılan tesbit ile alınan bilirkişi raporunda ise davacı tarafından yaptırılan asma katın projeye aykırı imalat olduğu belirlenmiştir. Buna göre, projeye aykırı imalatlar açısından işçilik ve maliyet hesabı yapılmaksızın asgari levazım değerine hükmedilmesi, yapılan diğer imalatlardan zaruri ve faydalı giderlerin de yapıldığı tarihteki değerlerine hükmedilmesi gerekir.” <https://www.hukukturk.com> (E.T.:14.1.2023).

⁵⁷ Gümüş, Özel, s. 462; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 28; Kaya, s. 44; Aksoy, s. 117; Şen Doğramacı, s. 1494; Yıldız, s. 20; Metiner, s. 25.

iş sahibinden istenemeyecektir. Bu durumda, yalnızca iş sahibinin zenginleştiği ölçüde talep hakkı doğacaktır⁵⁸.

Türk Borçlar Kanunu 527/2 maddesinde de açıkça ifade edildiği üzere, iş sahibinin açık veya örtülü iradesiyle yapmış olduğu geçerli bir yasaklamaya rağmen bir iş görülürse, iş gören beklenmedik halden dahi sorumludur. İş gören, o işi yapmamış olsaydı bile zararın beklenmedik hal sonucunda gerçekleşeceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur. Görüleceği üzere, caiz olmayan gerçek vekaletsiz iş görme sonucunda iş gören daha ağır bir sorumluk altına girdiği gibi yalnızca iş sahibinin zenginleştiği ölçüde masrafları talep ederek de daha azıyla yetinmek durumunda kalır⁵⁹.

İş sahibinin, caiz olmayan gerçek vekaletsiz iş görmeyi de sonradan uygun bulması mümkündür. Caiz olmayan gerçek vekaletsiz iş görme de caiz gerçek vekaletsiz iş görme gibi sözleşme benzeri teşkil ettiğinden⁶⁰, TBK m.531 hükmü uyarınca iş sahibi tarafından uygun bulunması mümkündür. Bu halde, vekalet hükümleri uygun düştüğü ölçüde uygulanır⁶¹.

C. GERÇEK OLMAYAN VEKALETSİZ İŞGÖRME

1. Genel Olarak

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme ve gerçek vekaletsiz iş görmenin unsurları büyük oranda aynı olduğu söylenebilir. Bu iki kavram arasındaki temel ayrım, gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede iş gören, iş sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine

⁵⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 42; Akipek Öcal, s. 730; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 32; Kaya, s. 42.

⁵⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 42; Gümüş, Özel, s. 463; Kaya, s. 45; Şen Doğramacı, s. 1495.

⁶⁰ Akıncı, s. 1952; Caiz gerçek vekaletsiz iş görmeyi hukuki işlem benzeri kabul etmesine rağmen, caiz olmayan vekaletsiz iş görmeyi hukuka aykırı eylem olarak niteleyen görüş hakkında bkz. Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri: İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekaletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, (Özel Borç İlişkileri), Dördüncü Tıpkıbasımdan Beşinci Tıpkıbasım, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010, s. 677; İş sahibinin varsayılan iradesi dahi bulunmadığından caiz vekaletsiz iş görmenin aksine sözleşme benzeri ilişki bulunmadığı hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 15; Caiz olmayan gerçek vekaletsiz iş görmede iş sahibi ve iş gören arasında özel bir yakınlık ve güvenden bahsedilemeyeceğinden sözleşme benzeri bir ilişkiden söz edilemeyeceği hakkında görüş için bkz. Gümüş, Özel, s. 462.

⁶¹ Akipek Öcal, s. 730; Helvacı, Aydın, s. 268; Yıldız, s. 22; İpek, s. 35; Şahin, s. 141.

aykırı davranmak suretiyle kendi lehine veya üçüncü bir kişi lehine iş görmektedir⁶². Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenin menfaati ön planda olacağından iş sahibinin gerçek veya varsayılan iradesinde söz etmek mümkün değildir⁶³. İfade etmek gerekir ki, kendisine ait bir işi başkasına ait zannederek işgörenin eylemi, kötüniyetli hareket etmiş olsa dahi vekaletsiz işgörmeye meydana getirmeyecektir⁶⁴.

Bir başkasının hukuk alanına müdahale teşkil eden bir eylem gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilirken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin hukuka uygunluğundan söz edilemeyecektir⁶⁵. Öyle ki, gerçek vekaletsiz işgörmeye işgören kişi, bir başkasına yardım eden olarak hoş karşılanır iken; gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenin hukuka aykırı şekilde başkasının hukuk alanına müdahale ederek kendi veya üçüncü kişi lehine yarar elde etmesi, bencil bir kişilik olarak nitelendirilmektedir⁶⁶. Bu nedenledir ki, gerçek vekaletsiz işgörmeye kapsamında görülen iş nedeniyle işgörenin iş sahibinden talepleri önem arz ederken; gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye iş sahibinin işgörenden talepleri öncelik ve önem arz etmektedir⁶⁷.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, toplumsal yardımlaşmaya hizmet eden bir eylem olmayıp, bilakis bencilce bir işgörmeye teşkil ettiğinden, öğretide “iş gaspı” olarak nitelendirilmektedir⁶⁸. Keza, vekaletsiz işgörenin unsurları arasında “bir başkası için işgörmeye” unsuru bulunmasına karşılık, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bu unsur eksik olduğundan, teorik olarak bir işgörmeye bahsedilmeyeceği de ileri

⁶² Bilge, s. 330; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 495; Eren, s. 921; Kılıçoğlu, Özel, s. 589; Yavuz, Özel, s. 1489; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Helvacı, Aydın, s. 290; Özdemir, s. 222; Kaya, s. 45; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 20; Yüksel, Şerh, s.18; Aksoy, s. 105; Özkaya, s. 1069; Uygur, s. 9117; Ercoşkun Şenol, s. 40; Şen Doğramacı, s. 1497; Uzun Şenol, s. 295; Yıldız, s. 17; Bayram, s. 61; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Halilov, s. 18; Özesen, s. 15; Metiner, s. 17; Akıncı, s. 1950; Şahin, s. 142.

⁶³ Göktürk, s. 526; Bilge, s. 330; Yüksel, Şerh, s. 18; Özkaya, s. 1069; Saruhan, s. 45; Akdemir, s. 92; Halilov, s. 9; Metiner, s. 17.

⁶⁴ Umur, s. 382; Dural, s. 261; Akbıyık, s. 27; Akdemir, s. 84; Halilov, s. 18; Özesen, s. 15.

⁶⁵ Akipek Öcal, s. 725; Zevkliler, Gökyayla, s. 637; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Arkan Akbıyık, s. 20; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 9; Uzun Şenol, s. 296; Yıldız, s. 17; Bayram, s. 44; Şahin, s. 142.

⁶⁶ Eren, s. 911; Akipek Öcal, s. 731; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 36; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 52; Yüksel, Şerh, s. 64; Ercoşkun Şenol, s. 51; Şenyüz, s. 410; Yıldız, s. 9; Saruhan, s. 44; Halilov, s. 18.

⁶⁷ Metiner, s. 26.

⁶⁸ Eren, s. 921; Akipek Öcal, s. 731; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 36; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 18; Aksoy, s. 105; Yüksel, Şerh, s. 64; Atlan Kazan, s. 151; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Metiner, s. 28; Akıncı, s. 1950.

sürülmektedir⁶⁹. Buna rağmen, kanun koyucu gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kurumunu gerçek vekaletsiz işgörmeye ile birlikte düzenlemiş fakat TBK m.530 hükmünde düzenlenen menfaat devri yaptırımı ile gerçek vekaletsiz işgörmeye nazaran daha dezavantajlı olmasını amaçlamıştır⁷⁰.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulamadaki örneklerine daha çok mutlak hakların ihlalinde rastlanmaktadır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye sıklıkla karşılaşıldığı alanlar, aynî haklar, kişilik hakları ile fikrî ve sınai haklar şeklindedir⁷¹. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye nispi hakların konu olup olamayacağı ise tartışmalıdır⁷². Bizim de katıldığımız görüşe göre⁷³, mutlak haklar ile birlikte nispi haklar da gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye konusunu oluşturabilir. Bu halde, sözleşmeye aykırı hareket eden taraf, borca aykırılık sebebiyle sorumlu iken ayrıca gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye hükümleri sebebiyle de sorumlu tutulabilecektir. Netice olarak ise sözleşme doğan sorumluluk ile gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye doğan sorumluluğun yarışmasından bahsedilecektir⁷⁴.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören, iyiniyetli veya kötünietli hareket etmiş olabilir. İşgörenin iyiniyetli veya kötünietli hareket etmesine hukuken değer atfedilip atfedilmeyeceği tartışmalıdır. Bu kapsamda ileri sürülen objektif(klasik) görüşe göre⁷⁵, işgörenin iyiniyetli veya kötünietli olması hukuki sonuç bakımından önem arz etmeyecektir. Buna karşılık, sınırlandırılmış objektif görüşe göre, iyiniyetli işgören de kötünietli işgören de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından iade yükümlüsü

⁶⁹ Bkz. Birinci Bölüm – IV – C.

⁷⁰ Akipek Öcal, s. 731; Kaya, s. 46; Yüksel, Şerh, s. 65; Akıncı, s. 1950.

⁷¹ Eren, s. 922; Yavuz, Şerh, s. 2811; Akkurt, s. 454; Akıncı, s. 1953.

⁷² Kaya, s. 46; Tartışmalara ilişkin detaylı açıklama için bkz. Baş Süzel, s. 55 vd.

⁷³ Eren, s. 922; Arkan Akbıyık, s. 29 vd.; Gümüş, Özel, s. 465; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 37; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 55; Atlan Kazan, s. 159; Akdemir, s. 97; Metiner, s. 20; Nispi hakların ihlali halinde de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye gündeme geleceği fakat bu durumda mutlak haklar gibi kendiliğinden vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin uygulanamayacağı, kanun koyucu tarafından hukuki düzenlemeye yer verilmesi gerektiği (Örneğin, TTK m.56/1) görüşü için bkz. Ercoşkun Şenol, s. 44; Kanunda açık düzenlemeye yer verilmediği durumda nispi haklara ve ekonomik menfaatlara yapılan müdahalenin gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kapsamında menfaat devri yaptırımına sebebiyet vermeyeceği, bu sonucu olarak da sözleşme ihlal edilmiş olmasına rağmen yalnızca alacak hakkının ihlalinin bahsedilebiliyorsa gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye oluşmayacağı hakkında görüş için bkz. Baş Süzel, s. 63.

⁷⁴ Uğur, s. 36; Akıncı, s. 1964.

⁷⁵ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 74.

olup, iyiniyetli işgören yalnızca elinde kalan kısmı iade borcu altında bulunmaktadır⁷⁶. Subjektif(modern) görüşe göre⁷⁷ ise TBK m.530 hükmünde düzenlenen menfaat devri yaptırımı yalnızca kötüniyetli gerçek olmayan işgörene uygulanabilecek, başkasının hukuk alanına müdahale ettiğini bilmeyen ve bilmesi de mümkün olmayan iyiniyetli işgörene bu hüküm tatbik edilemeyecektir⁷⁸. Kanaatimizce, her ne kadar iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kurumuna sık rastlanılması mümkün değil ise de iyiniyetli ve kötüniyetli işgörenin farklı hükümlere tabi olması isabetli olacaktır.

2. Kötüniyetli Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmeye

İş sahibinin hukuk alanına haksız bir şekilde müdahale ederek iş sahibine ait bir işi kendi veya üçüncü bir kişi menfaatine gerçekleştiren işgörenin bu eylemi, kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye olarak kabul edilmektedir⁷⁹. İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye istisnai durumlarda rastlanmakta olup, gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin asıl uygulama alanını, kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kurumu oluşturmaktadır⁸⁰. Öğretide bir görüş⁸¹, gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin kapsamını yalnızca kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ile sınırlı tutmakta ve bu görüşe göre iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kurumu, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye den ayrı değerlendirilmektedir.

⁷⁶ Yıldız, s. 110.

⁷⁷ Eren, s. 922; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Metiner, s. 28; Yarg. 1. HD. 15.12.2013 T. 2013/13990 E. 2013/18046 K. "...818 sayılı Borçlar Kanununun 414. maddesi ve aynı yönde düzenleme getiren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 530. maddelerine göre; iş sahibi kendi menfaatine yapılmamış olsa bile, iş görmeden doğan faydaları edinme hakkına sahiptir; ancak zenginleştiği ölçüde, iş görenin masraflarını ödemek ve giriştiği borçlardan onu korumakla yükümlüdür. Bu yasal düzenlemelere göre, taşınmaz kiraya verip kira paralarını tahsil eden kimse, taşınmazda hak sahibi olan (taşınmaz sahibi) menfaatine değil, kendi menfaatine hareket etmiş bulunması nedeniyle, başkasının işini gören kimsenin, iş sahibinin yerine kendi çıkarına hareket etmesi durumu söz konusudur ki, böyle bir durumda işi görülen kimse (taşınmaz sahibi), işi görenden (kiralari tahsil edenden) TBK'nin 530. (BK'nin 414.) maddesi uyarınca iş görenin elde ettiği menfaatlerin kendine verilmesini isteyebilir...Somut olaya gelince,; davaya konu taşınmazın dava dışı paydaşı olan ...tarafından davalıya 01.01.2004 başlangıç tarihli kira sözleşmesi ile kiralandığı ve davalının taşınmazdaki depoyu anılan kira sözleşmesine dayalı olarak kullandığından kötü niyetli kabul edilemeyeceği, kaldı ki kiralayanın malik olma zorunluluğunun da bulunmadığı, davacının taleplerini vekaletsiz iş görme hükümlerine göre taşınmazı davalıya kiralayan paydaşa yöneltmesi gerektiği hususlarının göz önüne alınarak, davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu üzere hüküm kurulmuş olması doğru değildir.", <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:03.6.2023)

⁷⁸ Bkz. İkinci Bölüm – III.

⁷⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 294; Eren, s. 923; Gümüş, Özel, s. 436; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 2; Baygın, s. 575; Şen Doğramacı, s. 1497; Yıldız, s. 17; Saruhan, s. 51; Metiner, s. 28; Akkurt, s. 454; Akıncı, s. 1953.

⁸⁰ Akipek Öcal, s. 731; Kaya, s. 45; Atlan Kazan, s. 153; Akkurt, s. 455.

⁸¹ Arkan Akbıyık, s. 16; Baygın, s. 575; Atlan Kazan, s. 153.

İş sahibinin hukuk alanına müdahale edilerek gerçekleştirilen eylemin kötünüyetini tayin ederken esas alınacak ölçüt, söz konusu müdahalenin hukuka aykırı olduğunun iş gören tarafından bilinmesi yahut bilinebilecek durumda olmasıdır⁸². Bu nedenle, kimi yazarlara göre⁸³, iş görenin kast ya da ağır ihmali olması gerekmektedir. Aşağıda açıklayacağımız üzere⁸⁴, iş sahibinin hukuk alanına yapılan müdahalenin mazur sayılabilecek bir bilgisizliği aşan boyutta olması durumunda, diğer bir deyişle, iş görenin bilebilecek durumda olması halinde, iş görenin iyiniyetli olmasından bahsebilemeyecektir. Kanaatimizce, bu durum iş görenin hafif ihmalden kaynaklansa da kötünüyetli iş görmeden bahsedilecektir. Aksi halde, gerekli özeni göstermeyen ve makul bir araştırma yapmadan iş görme faaliyetine girişen iş gören, kötünüyetli iş görme hükümlerinin dışında tutulacak olup bu halde daha avantajlı konumda yer almış olacaktır. Bu durumun en temel sonucu olarak da TBK m.530 hükmünde düzenlenen menfaat devri yaptırımının dışında tutulması ihtimali gündeme gelecek olup, bu sonuçla da iş görenin ihmali davranışı yanına kâr kalmış olacaktır.

Türk Borçlar Kanunu'nun 530'uncu maddesinde düzenlenen iş görenin elde ettiği menfaati devir borcunda, kötünüyetin aranıp aranmayacağı öğretide tartışmalıdır. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre⁸⁵, hem iyiniyetli hem de kötünüyetli iş gören elde ettiği tüm menfaati iş sahibine iade, bir başka deyişle elde ettiği menfaati iş sahibine devir ve teslim borcu altındadır. Buna karşılık bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre⁸⁶, yalnızca kötünüyetli iş görenin elde ettiği tüm menfaati devir ve teslim borcu bulunmaktadır. Bu görüşe göre, menfaat iadesi bir özel hukuk yaptırımı olarak ortaya çıkmaktadır ve iyiniyetli iş görenin yaptırımı tabi tutulması hakkaniyetli değildir. İş görenin kötünüyetli olduğunu ispat yükü, iş sahibine aittir⁸⁷.

⁸² Gümüş, Özel, s. 469.

⁸³ Akipek Öcal, s. 731; Kaya, s. 46; Aksoy, s. 106.

⁸⁴ Bkz. Birinci Bölüm – II – C – 3.

⁸⁵ Göktürk, s. 526; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 74; Bayram, s. 56, dn. 149; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2.

⁸⁶ Eren, s. 922; Akipek Öcal, s. 732; Gümüş, Özel, s. 437; Arkan, s. 295; Baygın, s. 575, dn.13; Kaya, s. 47; Aksoy, s. 105; Yüksel, Şerh, s. 66; Atlan Kazan, s. 153; Saruhan, s. 50; Akdemir, s. 99; Uğur, s. 44; Akıncı, s. 1953.

⁸⁷ Eren, s. 923; Akkurt, s. 463.

Türk Borçlar Kanunu'nun 531'nci maddesinde düzenlenen uygun bulmanın gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından uygulanıp uygulanmayacağı öğretide tartışmalıdır. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre⁸⁸, TBK m.531'de düzenlenen uygun bulma kurumu, tüm vekaletsiz işgörme türlerine de uygulanabilecektir. Bu hususta ileri sürülen başka bir görüşe göre⁸⁹, işsahibi tarafından uygun bulunan gerçek olmayan vekaletsiz işgörme, gerçek vekaletsiz işgörmeye dönüşecek ve uygun bulunma sonrası vekalet sözleşmesi hükümleri kıyasen uygulanacaktır. Bizim de kabul ettiğimiz bir başka görüşe göre ise⁹⁰ uygun bulma kurumu sadece gerçek vekaletsiz işgörme bakımından mümkün olabilir, TBK m.531 hükmünün gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulanması söz konusu değildir.

3. İyiniyetli Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörme

Bir başkasının hukuk alanına müdahale ederek o işten kendisine veya işsahibi dışında üçüncü bir kişiye yarar sağlamasına karşılık, bunu bilmeyen ve bilmesi de mümkün olmayan işgören iyiniyetli sayılır⁹¹. Bu halde, mazur sayılabilecek bir bilgisizlik sebebiyle işi kendisinin zanneden işgörenin eylemi, iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyi meydana getirmektedir⁹². Örneğin, anonim olduğu zannıyla A tarafından bestelenen bir şiir, bu besteyi beğenen B müzik evi tarafından mali hakları A'dan satın alınmış ve bir albüme kullanılarak piyasaya sürülmüştür. Şarkının güftesini duyan C, bu şiirin kendisi tarafından gençlik yıllarında yazıldığını ispat ettiği

⁸⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 250; Bilge, s. 332; Yavuz, Acar, Özen, s. 765; Yavuz, Özel, s. 1492; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 68; Baş Süzel, s. 141; Yavuz, Şerh, s. 2791, 2826; Özkaya, s. 1070; Uygur, s. 9182; Yüksel, Şerh, s. 75; Atlan Kazan, s. 175; Uzun Şenol, s. 296; İpek, s. 59; Bayram, s. 150; Güverçin, s. 83; Başbüyük, s. 136; Akdemir, s. 93; Uğur, s. 68; Özese, s. 20.

⁸⁹ Uzun Şenol, s. 296; Bayram, s. 63; Güverçin, s. 56.

⁹⁰ Eren, s. 915; Akipek Öcal, s. 730; Arkan Akbıyık, s. 52; Gümüş, Özel, s. 460; Kaya, s. 48; Metiner, s. 88; Akıncı, s. 1954; Aksi yönde; Yarg. 3. HD. 20.12.2005 T. 2005/13997 E. 2005/14128 K. "...Somut olayda da, davacı yurtdışında olup, davalıya genel vekaletname vermiş ve parasını göndererek işbu dükkanların ½ paylı olarak satın alınmasını sağlamıştır. Ne var ki davalı uyumsuzluğa konu dükkanlardan birini (vekaletnamede yetki verilmediği halde) yetkisini aşarak kiraya vermiş ve kira paralarını tümüyle almıştır. Böylece davalı vekaletsiz işgören sıfatı ile elde ettiği geliri payı oranında diğer paydaşa vermekle yükümlüdür (BK.mad.414). Davacının yapılan kiralamaya sonradan icazet vermesi (BK. md.415) halinde de vekalet hükümleri (BK. md.386-398) geçerli olacaktır.", <https://www.hukukturk.com> (E.T.: 26.2.2023)

⁹¹ Olgaç, s. 324; Eren, s. 923; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Arkan Akbıyık, s. 16; Baygın, s. 575; Yıldız, s. 111; Metiner, s. 27; Akıncı, s. 1954.

⁹² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 294; Dural, s. 261; Gümüş, Özel, s. 436; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 2; Özkaya, s. 1100; Şen Doğramacı, s. 1497; Metiner, s. 27; Akıncı, s. 1954.

takdirde, hem A hem B, C'ye karşı iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgören hükümlerine göre sorumlu olur⁹³.

İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören bir başkasının hukuk alanına hukuka aykırı olarak müdahale ettiğinin bilincinde değildir. Ayrıca, bu yönde bir iradeye sahip olması da iyiniyet gereği işgörenden beklenmemektedir⁹⁴. Bu durumda, “iş gaspı” yerine, “işe karışma” söz konusudur⁹⁵.

Belirtildiği üzere, iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme, iş sahibinin hukuk alanına müdahale ederek bu kişiye ait işi kendisi veya iş sahibi dışındaki üçüncü bir kişi yararına gören, mazur sayılabilecek bir bilgisizlik ile işi kendisinin zannederek hareket eden işgörenin faaliyetinden ileri gelmektedir. Buna karşılık, işgörenin işin kendisine ait olduğu hususunda yanılmasına rağmen iş sahibi menfaatine işgörmesi durumunda gerçek vekaletsiz işgörme gündeme gelecektir⁹⁶. Bu nedenle, iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin meydana gelmesi için işgörenin başkasının hukuk alanına müdahale ettiğinin bilincinde olmaması tek koşul olmayıp, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme için temel koşul olan işgören veya üçüncü bir kimse yararına işgörme unsurunun da bulunması gerekmektedir. Bir diğer deyişle, işgörmenin işgören veya iş sahibi dışındaki üçüncü bir kimse yararına olması gerekmektedir.

İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme için işgörenin mazur sayılabilecek bilgisizlikle işi kendisine ait sanması unsuru önemlidir. Öyle ki, işgörenin işi kendisine ait sanması mazur görülemeyecek bir bilgisizlikten ileri gelmekte ise bu takdirde kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden bahsedilecektir⁹⁷. İşgörenin ağır ihmaliyle hataya düştüğü durumlarda, bir başka deyişle bilmesi gerektiği ihtimalinde, işgörenin iyiniyetli olduğundan söz edilemeyecektir⁹⁸.

⁹³ Metiner, s. 27.

⁹⁴ Akipek Öcal, s. 732; Gümüş, Özel, s. 436; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 57; Aksoy, s. 109; Özkaya, s. 1100; Saruhan, s. 51.

⁹⁵ Eren, s. 923; Gümüş, Özel, s. 436; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 57; Şen Doğramacı, s. 1497.

⁹⁶ Baş Süznel, s. 47.

⁹⁷ Gümüş, Özel, s. 436.

⁹⁸ Kaya, s. 49.

Öğretide yer alan bir görüş⁹⁹, Türk Medeni Kanunu'nun 3'üncü maddesindeki iyiniyet kuralına aykırı olarak iyiniyetli olduğunu ispat yükünü işgörene yüklemektedir. Bu görüş, işgörenin kendisinin iyiniyetli olduğunu ispat etmesi, iş sahibinin işgörenin kötünüyetli olduğunu ispat etmesine nazaran daha kolay olduğundan hareket ederek ispat külfetini işgörenin üzerine bırakmaktadır. Bilindiği üzere, TMK m.3 hükmünde iyiniyet karinesi düzenlenmiş olup bu düzenlemede, iyiniyete sonuç bağlanan hallerde iyiniyetin varlığının esas olduğu kabul edilmekte, aksinin ise ispata muhtaç olduğu açıkça ifade edilmektedir. Sözügeçen düzenleme, genel hüküm teşkil ederken vekaletsiz işgörmeye ilişkin de bu hususta özel hüküm bulunmadığı düşünüldüğünde, bizim de katıldığımız görüşe göre¹⁰⁰, işgörenin iyiniyetli olduğu esas olarak kabul edilecek olup aksini ispat yükü iş sahibine ait olacaktır. TMK m.3 hükmü açık olduğundan, bu hükmün yorumlama yoluyla dışlanması isabetli bulmamaktayız.

Bizim de katıldığımız öğretilerdeki hakim görüşe göre¹⁰¹, işgörenin bir başkasının hukuk alanına iyiniyetli müdahale etmesi durumunda, işgörenin işgörmeden doğan masrafları talep hakkı ve elde ettiği menfaati iade borcuna Türk Borçlar Kanunu'nun m.77 ve devamı hükümlerinde düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilmektedir. Buna karşılık işgörenin işgörmede kötünüyetli olması halinde, daha ağır iade yükümlülüğü barındıran kötünüyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme hükümleri (TBK m.530) uygulama alanı bulacaktır.

III. VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

A. GENEL OLARAK

Roma hukukunun ilk dönemlerinde borcun kaynaklarının sözleşmeden veya haksız fiilden doğduğu kabul edilmiş iken Iustinianus'un institutiones'i döneminde sözleşme ve haksız fiilin yanında, sözleşme benzeri ve haksız fiil benzeri de borcun

⁹⁹ Baş Süz el, s. 53; 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'nda kanun koyucu tarafından doğrudan bu yönde düzenleme yapıldığına ilişkin görüş için bkz. Ercoşkun Şenol, s. 42.

¹⁰⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 204; Helvacı, Aydın, s. 286; Oğuz, Özden Merhacı, s. 959; Yıldız, s. 126; Akkurt, s. 463; Akıncı, s. 1957.

¹⁰¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 172; Eren, s. 923; Akipek Öcal, s. 732; Gümüş, Özel, s. 477; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 60; Baygın, s. 575; Kaya, s. 49; Ercoşkun Şenol, s. 41; Saruhan, s. 46; Metiner, s. 27; Uğur, s. 47; Akıncı, s. 1954; Aksi yönde görüş için bkz. Helvacı, Aydın, s. 283 vd.

kaynağı olarak kabul edilmiştir. Vekaletsiz işgörme kurumu ise sözleşme benzerleri arasında sayılmıştır¹⁰².

Vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliği bakımından oldukça farklı yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımlarda öncelikle gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme kurumlarını ayırmakta ve hukuki niteliğine ilişkin farklı görüşler sergilemektedir. Bu nedenle, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliğini açıklayan görüşleri bu kurumlar nezdinde iki ana başlığa ayırmakta fayda görüyoruz. Bir başka deyişle, öncelikle gerçek ve gerçek olmayan şeklinde ana başlıklara, bu başlıklar altında da alt başlıklara yer vererek vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliğini açıklayan görüşlere yer vermeye çalışacağız.

B. GERÇEK VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

1. Hukuka Aykırı Fiil Görüşü

Herkese yahut sadece belirli kişi veya kişilere ödevler yükleyen hukuk normlarının ihlal edilmesi neticesinde hukuka aykırı fiiller meydana gelmektedir. Hukuka aykırı fiiller ise haksız fiiller ve borca aykırılık halleri olarak ikiye ayrılmaktadır¹⁰³.

Vekaletsiz işgörmede, iş sahibinin bilgisi olmaksızın hukuk alanına müdahale edilerek onun hakkında işlem tesis edilmektedir. Hukuk alanına yapılan bu müdahale gerçek vekaletsiz işgörmede olduğu gibi iş sahibi yararına olsa dahi, iş sahibinin karar mekanizmasını etkileyen bu müdahale, o durum karşısında hareket edip etmeme ve bunu nasıl yapacağına yönelik kişilik hakkını, aynî veya fikrî haklarının ihlaline sebebiyet vermektedir¹⁰⁴. Bir başka deyişle, gerçek vekaletsiz işgörme dahi iş sahibinin karar verme insiyatifini ortadan kaldırdığından, kişilik haklarının ihlal edilmesi sonucuna yol açmaktadır¹⁰⁵. Bu nedenledir ki, bu görüşü savunan yazarlara göre¹⁰⁶, vekaletsiz işgörme her durumda hukuka aykırı fiil teşkil etmektedir.

¹⁰² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 26; Kılıçoğlu, Özel, s. 585; Akipek Öcal, s. 727; Baş Süzal, s. 14; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 14; Şenyüz, s. 409; İpek, s. 5; Bayram, s. 30; Başbüyük, s. 4, Saruhan, s. 39.

¹⁰³ Saruhan, s. 53.

¹⁰⁴ Bayram, s. 33; Halilov, s. 10.

¹⁰⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 40; Saruhan, s. 53.

İşgörmenin gerekli olduğu ve işsahibinin de geçerli bir müdahale yasağının bulunmadığı caiz gerçek vekaletsiz işgörme, işsahibi ve işgören arasında kanundan doğan vekalet benzeri bir borç ilişkisi doğmaktadır¹⁰⁷. Kanun koyucu tarafından bu müdahaleye cevaz verildiği için işgörenin hukuka aykırı müdahalesinden bahsedilemez. Durum böyleyken, işgörenin davranışı hukuka uygun bir fiil olarak ortaya çıkar¹⁰⁸. Vekaletsiz işgörenin işi bütün halinde görerek işe devam etme borcu bulunmakta iken hukuk düzeninin hukuka aykırı bir fiile devam edilmesini teşvik ettiği düşünülemez¹⁰⁹. Hatta öyle ki, vekaletsiz işgörmeyi hukuk sistemine dahil ederek tarafları koruyucu birtakım hükümler tesis eden kanun koyucu, bu hukuka uygunluk durumunu oluştururken neticeyi dahi şart koşmamaktadır. Neticenin işsahibinin menfaatine ve iradesine uygun olması şartı arandığında, toplumsal yardımlaşmaya hizmet eden gerçek vekaletsiz işgörmeden imtina edilebilecektir. Bu nedenle, kanun koyucu tarafından neticeden bağımsız bir düzenleme tercih edilmiş iken buna rağmen hukuka aykırı fiil teşkil ettiğini söylemek isabetli olmayacaktır¹¹⁰.

2. Sebepsiz Zenginleşme Görüşü

Bir görüşe göre bütün sözleşme benzerlerine, benzedikleri sözleşme hükümleri değil, sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanması gerekmektedir. Bu görüşe göre, haksız bir zarar vermeyi önlemek için sözleşme benzeri olarak kanuni borç yaratılmıştır¹¹¹.

Sebepsiz zenginleşme görüşüne yapılan ilk eleştiriye göre, sebepsiz zenginleşmede, zenginleşme yahut fakirleşmenin iradi fiilden kaynaklanmasının önemi bulunmamaktadır. Buna karşılık, vekaletsiz işgörmeye zenginleşmenin iradi fiilden kaynaklanması zorunlu olup, işgörme iradesinin bulunmadığı durumlarda vekaletsiz işgörmeden bahsedilemez¹¹². Bir başka eleştiri ise vekaletsiz işgörmeye masrafları istem

¹⁰⁶ Birsen, s. 17.

¹⁰⁷ Akipek Öcal, s. 730; Kaya, s. 42.

¹⁰⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 40; Kaya, s. 51.

¹⁰⁹ Bayram, s. 33; Saruhan, s. 54; Haliöv, s. 92.

¹¹⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 41; Halilov, s. 10.

¹¹¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 44; Birsen, s. 18; Eren, s. 910; Kaya, s. 50; Saruhan, s. 55; Güverçin, s. 53; Halilov, s. 11.

¹¹² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 45; Baygın, s. 593; Kaya, s. 50; İpek, s. 31; Saruhan, s. 55; Güverçin, s. 53.

hakkı malvarlığındaki artış ile sınırlı değil iken sebepsiz zenginleşmede durum böyle olmayıp sebepsiz zenginleşen kimsenin zenginleştiği kısım, masrafların da üst sınırı meydana getirmektedir¹¹³.

Bir kimsenin başkasına ait bir eseri izni olmaksızın kullanması durumunda, fikrî ve sınai hakları haksız biçimde kullanılan eser sahibi, elde edilen menfaatin tamamını talep edebilecektir. Konusu maddi olmayan, fikrî ve sınai haklara müdahale edilen bu durumda, kişinin zarara uğraması için malvarlığının azalması şart koşulmadığı gibi ihlalde bulunan iyiniyetli veya kötünüyeti olması önem taşımaz. Bu durumda, elde edilen menfaat için hukuka aykırı fiilin varlığı gerekli ve yeterlidir. Kişilik hakkı ihlal edilen kimsenin, TMK m.25/3'e göre menfaati istem hakkı da vekaletsiz işgörmeye dayanmaktadır. Bu kapsamda, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin, sebepsiz zenginleşme ile birbirini tamamladığı ileri sürülmektedir¹¹⁴.

3. Hukuki İşlem Görüşü

a. Genel Olarak

Bir veya daha fazla kişinin, bir hakkı kurmak, değiştirmek ya da ortadan kaldırmak için tek taraflı ya da karşılıklı iradelerini açıklamalarına hukuki işlem denir¹¹⁵. Gerçek vekaletsiz işgörmeyi hukuki işlem kabul eden görüşe göre, vekaletsiz işgörme, işgörenin tek taraflı iradesiyle veya karşılıklı ve birbirine uygun irade ile kurulabilen hukuki kurumdur¹¹⁶. Gerçek vekaletsiz işgörmeyi hukuki işlem olarak kabul eden görüş, “varsayılan vekalet görüşü” ve “tek taraflı hukuki işlem görüşü” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

b. Varsayılan Vekalet Görüşü

Varsayılan vekalet görüşü, işgörme faaliyetinin işsahibi yararına olmasından hareket etmektedir. Bu görüş, işgörme faaliyeti işsahibi yararına olduğundan, işsahibi haberdar olsa idi işgörmeyi kabul edeceği varsayımına dayanır ve bu varsayımdan

¹¹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 45; İpek, s. 31; Bayram, s. 34; Güverçin, s. 53; Halilov, s. 12.

¹¹⁴ Bayram, s. 36; Halilov, s. 12.

¹¹⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 22; Oğuzman, Barlas, s. 172; Oğuzman, Öz, C.I, s. 36; Saruhan, s. 55.

¹¹⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 45; Saruhan, s. 56.

hareketle farazi bir rızanın olduğunu kabul eder. Bu noktadan hareket eden görüş, işsahibinin varsayılan rızası ile vekalet sözleşmesinin kurulduğunu ileri sürmektedir¹¹⁷. Hatta biraz daha ileri giderek tarafların irade beyanlarının karşılıklı ve birbirine uygun olduğu da kabul edilmektedir¹¹⁸.

Varsayılan iradeye dayanılarak sözleşme kurulmasının mümkün olmayacağı, gerçek vekaletsiz işgörmenin tarafların iradesinden değil, bilakis kanundan doğan borç olması sebebiyle varsayılan vekalet görüşü eleştirilmektedir¹¹⁹. Varsayılan vekalet görüşüne göre, varsayılan irade neticesinde sözleşme kurulduğundan, işsahibinin fiil ehliyeti olması gerekmektedir. Lakin, gerçek vekaletsiz işgörmede işsahibinin ayırt etme gücü olmaması bir yana, daha kişilik bile kazanmamış olması mümkündür. İşgörenin de ayırt etme gücü olması gerekli ve yeterli olup fiil ehliyetinin bulunması aranmamaktadır¹²⁰.

Keza, işsahibinin kanuna ve ahlaka aykırı bir yasaklaması mevcut ise bu halde işsahibinin menfaatine işin görülmesi ve bu nedenle işsahibinin borç altına girmesi mümkündür. Bu halde işsahibinin gerçek iradesi işin görülmemesi yönünde iken işin görülmesi kanun koyucu tarafından korunmuştur ki bu durum da varsayılan vekalet görüşü ile açıklanamaz¹²¹.

Varsayılan vekalet görüşüne yöneltilen bir diğer eleştirisi ise Türk Borçlar Kanunu'nda işsahibinin uygun bulma hakkının olduğu, uygun bulma beyanı neticesinde vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanacağı, eğer ki varsayılan vekaletsiz görüşü kabul edilirse bahsi geçen düzenlemenin anlamsız kalacağı şeklindedir¹²². Kanun koyucu abesle iştigal etmeyeceğine göre, kanaatimizce de varsayılan vekalet görüşünün kabulü durumunda TBK m.531 hükmü anlamsız kalacaktır.

¹¹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 46; Saruhan, s. 56; Halilov, s. 12.

¹¹⁸ Bayram, s. 37; Halilov, s. 13.

¹¹⁹ Halilov, s. 13.

¹²⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 46; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Saruhan, s. 57; Halilov, s. 13.

¹²¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 47.

¹²² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 47; Bayram, s. 37.

c. *Tek Taraflı Hukuki İşlem Görüşü*

Gerçek vekaletsiz işgörmeyi tek taraflı hukuki işlem olarak kabul eden görüş, işsahibi ve işgören arasında ortaya çıkan hukuki ilişkinin işgörenin iradesine dayandığını ileri sürmektedir¹²³. Bu görüşe göre, işgörenin irade sahibi olması gerekli iken işsahibinin ehliyetli olma zorunluluğunun olmaması bu işlemin tek taraflı bir işlem olarak kabul edilmesine sebep olmaktadır¹²⁴.

Gerçek vekaletsiz işgörmeyi tek taraflı hukuki işlem kabul eden görüşe karşı, kanunun hukuki sonuç bağladığı her eylemin hukuki işlem kabul edilemeyeceği eleştirisi getirilmektedir¹²⁵. Bu görüşün aksine, işgörenin tazminat alacağı işgörenin tek taraflı iradesine değil, kanuna dayanmaktadır¹²⁶. Eğer ki, işgörme faaliyeti bizatihi işgörenin iradesine terk edilirse, işsahibi adeta işgörenin insafına terk edilecek ve bu sebeple de işsahibinin menfaati ciddi ölçüde sekteye uğrayacaktır¹²⁷. Öyle ki, bu halde bir kimsenin tek taraflı iradesi ile bir başkasını borç altına sokması mümkün kılınmakta iken böyle bir durum özel hukukun temel ilkeleri ile de bağdaşmamaktadır¹²⁸.

Gerçek vekaletsiz işgörmenin tek taraflı hukuki işlem olduğunu ileri süren görüşe karşı yöneltilen bir diğer haklı eleştiri, işgörenin işsahibinin şahsında hataya düşmesi durumudur. Tek taraflı hukuki işlem görüşü kabul edildiği takdirde, işgören işsahibinin şahsında hataya düştüğünü ileri sürerek işlemle bağlı olmadığını yahut işsahibi sandığı kişiyle hukuki işlem kurulduğunu öne sürebilecek iken, vekaletsiz işgörmeye işsahibinin şahsında hataya düşülmesi durumunda işgörme ilişkisi işgören ve gerçek işsahibi arasında kurulacaktır¹²⁹.

¹²³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 48; Kaya, s. 51; Uğur, s. 10; Halilov, s. 13.

¹²⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 48; Saruhan, s. 57.

¹²⁵ Halilov, s. 13.

¹²⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 49.

¹²⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 49; Bayram, s. 38.

¹²⁸ Uğur, s. 11; Halilov, s. 14.

¹²⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 49; Saruhan, s. 58; Halilov, s. 14.

4. Hukuki İşlem Olmayan (Dar Anlamda) Hukuki Fiil Görüşü

a. Genel Olarak

Vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliği için ileri sürülen bir diğer görüş, vekaletsiz işgörmenin hukuki işlem olmayan hukuki fiil olduğu şeklindedir. Bu görüşün savunucuları da iki farklı yaklaşım sergilemektedir. Bir görüşe göre gerçek vekaletsiz işgörme maddi fiil (fiili işlem) olarak kabul edilmekte iken diğer bir görüşe göre gerçek vekaletsiz işgörmenin hukuki işlem benzeri bir fiil olduğunu ileri sürmektedir¹³⁰.

b. Maddi Fiil Görüşü

Maddi fiiller, hukuki işlem olmayan, buna karşılık fiili ve teknik nitelikte sonuçlar doğuran, hukuk düzeni tarafından ise hukuki sonuçlar bağlanan irade açıklamalarıdır¹³¹. Hukuki işlemlere ilişkin kurallar, maddi fiillere kıyasen dahi uygulanmaz. Bu nedenle, maddi fiilde bulunan bir kimsenin fiil ehliyetine sahip olması aranmaz¹³².

Gerçek vekaletsiz işgörmeyi maddi fiil kabul eden görüşte işgörenin başkası için fiili bir sonuç doğurmaya yönelmesi yeterli görülmekte, ayrıca hukuki neticeye ilişkin irade aranmamaktadır¹³³. Bu halde, üçüncü bir kimse ile iş sahibi menfaatine hukuki işlem yapan işgörenin, bu yaptığı işlem vekaletsiz işgörme sayılmayacaktır. Vekaletsiz işgörmenin maddi fiil olarak kabul edilmesi durumunda, temsil, şart, irade fesadı gibi hukuki kurumlar, vekaletsiz işgörmeye uygulanamayacaktır¹³⁴.

Gerçek vekaletsiz işgörmede, işgörmenin kesin bir başarıyla sonuçlanması gerekmemekte iken maddi fiiller, hukuk düzeninde meydana getirdikleri maddi sonuçlarla varlık kazanmaktadır. Öyle ki, TBK m.529/1'e göre istenilen sonuç gerçekleşmese dahi işgören gerekli özeni gösterdiği takdirde, masrafları tazmine hak

¹³⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 51; Yavuz, Özel, s. 1483; Saruhan, s. 58; Bayram, s. 39.

¹³¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 51; Saruhan, s. 58; Bayram, s. 39; Uğur, s. 12; Halilov; s. 14.

¹³² Kaya, s. 54.

¹³³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 52; Saruhan, s. 59; Halilov, s. 14.

¹³⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 52; Uğur, s. 12.

kazanmaktadır. Bu hüküm, Türk Hukuku bakımından maddi fiil görüşünün kanun koyucu tarafından kabul edilmediğini açıkça göstermektedir¹³⁵.

c. Hukuki İşlem Benzeri Fiil Görüşü

Hukuki işlem benzeri fiillerde irade, yalnızca teknik veya fiili nitelikte bir sonuca yönelmez, irade açıklamaları ile toplumsal bir amaç gözetilir¹³⁶. Bu fiillerde sonuç değil, bizatihi iradenin açıklanmış olması hukuki sonuç doğurmaktadır¹³⁷. Hukuki işlemlere ilişkin hükümlerin hukuki işlem benzeri fiillere de uygulanabileceği kabul edilmektedir¹³⁸.

İşgörme faaliyetinin yalnızca dış dünyada teknik veya fiili nitelikte bir sonuç doğurması ile sınırlandırılmayacağı, başkası yararına hareket etme iradesi taşıyan işgörenin sosyal sonuçlara yönelmesinin yeterli olduğu eleştirisi yöneltilerek maddi fiil görüşü reddedilmektedir. Yine aynı noktadan hareketle, işgörme faaliyetinin başarıyla sonuçlanmasına gerek olmadığı, ayırt etme gücüne sahip olan işgörenin işgörme amacına sahip olmasıyla gerçek vekaletsiz işgörmenin meydana geleceği, bu sebeple de vekaletsiz işgörmenin hukuki işlem benzeri fiil kabul edilmesinin daha isabetli olduğu savunulmaktadır¹³⁹.

Gerçek vekaletsiz işgörme, iş sahibinin yardım ihtiyacından doğan olağanüstü bir durum olup, tarafların karşılıklı rızasıyla oluşan bir sözleşmenin bulunmadığı durumlar için kanun koyucu tarafından özel olarak düzenlenmiştir. Gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme türleri için iş sahibi ve işgören arasındaki hak ve borçların kanun tarafından düzenlenmesi gerçek vekaletsiz işgörmeyi, hukuki işlem benzeri fiil görüşünden uzaklaştırmaktadır. Bu kapsamda, kanundan doğan borç ilişkisi olarak

¹³⁵ Saruhan, s. 59.

¹³⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 53; İpek, s. 31; Halilov, s. 15.

¹³⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 53; Saruhan, s. 59; Bayram, s. 40; Uğur, s. 13; Halilov, s. 15.

¹³⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 54; Halilov, s. 15; Hukuki işlemlere ilişkin tüm kuralların kıyasen vekaletsiz işgörmeye uygulanmasının mümkün olmadığı, bu kapsamda irade sakatlıklarına, özellikle de iş sahibinin kimliğinde yanılmaya ilişkin hükümlerin uygulanamayacağına ilişkin görüş için bkz. Kaya, s. 53; Hukuki işlemlere ilişkin kuralların, bu kapsamda irade sakatlığına ilişkin hükümlerin de uygulanabileceğine ilişkin görüş için bkz. Saruhan, s. 60.

¹³⁹ Kaya, s. 55.

kabul edilerek bir borç kaynağı olarak kanunun ilk bölümünde düzenlenmesinin doğru olacağı öne sürülmektedir¹⁴⁰.

Öğretide yer alan bir görüşe göre¹⁴¹, işgörme faaliyetinin iş sahibinin menfaatine olması durumunda her halde hukuka uygun bir fiilden bahsedilemez. Öyle ki, iş sahibinin menfaatine hareket edilmesine rağmen iş sahibinin objektif menfaatine uygun olmayan yahut iş sahibinin bilinen veya bilinmesi gereken yasaklamasına aykırı şekilde girişilen işgörmenin hukuka uygun müdahaleler olduğu söylenemeyecektir. Bu halde, hukuka uygun fiil bulunmayıp haksız fiil mevcut olduğu, işgörenin kusurlu olması durumunda ise TBK m.49 hükmü kapsamında haksız fiil hükümlerine tabi olacağı öne sürülmektedir. Bahsi geçen hukuka aykırı işgörme durumları dışlandığı takdirde, iş sahibinin menfaatine görülen hukuka uygun işgörmelerin, hukuki işlem benzeri fiil kabul edilmesinin isabetli olduğu ifade edilmektedir.

Öğretide genellikle kabul edilen ve bizim de katıldığımız görüşe göre, gerçek vekaletsiz işgörmenin hukuki işlem benzeri fiil olarak kabul edilmesi isabetlidir. Gerçek vekaletsiz işgörmenin hukuki işlem benzeri, özellikle de vekalet sözleşmesi benzeri kabul edilmesi ile genel hükümlerin kıyas yoluyla gerçek vekaletsiz işgörmeye uygulanabilecektir¹⁴².

¹⁴⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 56; Yüksel, Sorumluluk, s. 798; Saruhan, s. 60; Yarg. 3. HD. 5.06.2017 T. 2016/388 E. 2017/9052 K. "...Vekaletsiz işgörme nedeniyle taraflar arasında kurulan ilişki sözleşme ilişkisi değildir. Bununla birlikte, vekaletsiz işgörme de bir borç kaynağı olup, burada iş görenle iş sahibi arasında kanuni bir borç ilişkisi kurulmaktadır.", <https://www.hukukturk.com> (E.T.:20.6.2023)

¹⁴¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 54; Birsen, s. 17; Halilov, s. 15; Caiz gerçek vekaletsiz işgörmeyi hukuki işlem benzeri kabul etmesine karşılık, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeyi hukuka aykırı eylem kabul eden hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 677.

¹⁴² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 54; Bilge, s. 325; Feyzioğlu, s. 28; Zevkliler vd., s. 633; Zevkliler, Gökyayla, s. 637; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Yavuz, Özel, s. 1483; Akipek Öcal, s. 725; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 3 Yavuz, Şerh, s. 2791; Özdemir, s. 223; Baş Süzel, s. 14; Yüksel, Sorumluluk, s. 798; Ercoşkun Şenol, s. 55; Şen Doğramacı, s. 1491; Uzun Şenol, s. 296; İpek, s. 31; Akdemir, s. 93; Saruhan, s. 61; Uğur, s. 13; Metiner, s. 16; Şahin, s. 140; Akıncı, s. 1952; Genel hükümlerin kıyasen uygulanması uygunsa da hukuki işlemlere uygulanacak tüm hükümlerin istisnasız uygulanamayacağı hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 54 vd.; Caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye iş sahibi ve işgören arasında özel bir hukuki yakınlık olduğu bu nedenle sözleşme benzeri ilişkinin ortaya çıktığını kabul eden yazar, caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye bu yakınlığın olmadığından bahisle sözleşme benzeri bir ilişkiden bahsedilmeyeceğini öne sürmektedir. Bkz. Gümüş, Özel, s. 436.

C. GERÇEK OLMAYAN VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ

1. Genel Olarak

Öğretide, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliğine ilişkin çeşitli görüşler bulunsa da hukuka aykırı fiil ve özünde haksız fiil olduğu yönünde neredeyse görüş birliği bulunmaktadır¹⁴³. Başkasının hukuk alanına müdahale edilerek işgörenin kendi yararına menfaat sağlanması durumu hukuka aykırılık teşkil ettiğinden, bu fiil kanun koyucu tarafından menfaat devri yaptırımına (TBK m.530) bağlanmıştır¹⁴⁴.

2. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmenin Varlığını Reddeden Görüş (Subjektif Görüş)

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin varlığının reddeden görüş, vekaletsiz işgörmenin temel unsurunun “işin iş sahibi yararına görülmesi” olduğunu, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede ise iş sahibi yararına bir faaliyet olmadığından, gerçek anlamda bir vekaletsiz işgörme bulunmadığını savunmaktadır¹⁴⁵. İş sahibi yararına hareket etmeyi subjektif unsur olarak kabul eden bu görüş, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme ile açıklamaktadır¹⁴⁶.

Bu görüşü savunan yazarlara göre, vekaletsiz işgörme hukuka uygun olması gerekmektedir. Buna karşılık gerçek olmayan vekaletsiz işgörme temelde hukuka aykırı olduğundan, vekaletsiz işgörme olarak kabul edilmesi mümkün değildir¹⁴⁷. Bu görüşü savunanlara göre, kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin yanında, iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme de vekaletsiz işgörme kabul edilmemelidir¹⁴⁸.

¹⁴³ Akipek Öcal, s. 725; Zevkliler, Gökyayla, s. 637; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Yavuz, Özel, s. 1489; Arkan Akbıyık, s. 20; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 3; Yavuz, Şerh, s. 2791; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 9, 43; Yüksel, Şerh, s. 65; Uzun Şenol, s. 306; Atlan Kazan, s. 153; Bayram, s. 44; Akdemir, s. 93; Halilov, s. 15; Özsen, s. 6; Metiner, s. 16; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3; Şahin, s. 142.

¹⁴⁴ Kaya, s. 55.

¹⁴⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 57; Arkan Akbıyık, s. 20; Atlan Kazan, s. 154; Güverçin, s. 54; Akdemir, s. 95; Uğur, s. 14; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3; Özsen, s. 6.

¹⁴⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 57; Eren, s. 923; Atlan Kazan, s. 154; Bayram, s. 45; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3.

¹⁴⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 57.

¹⁴⁸ Bayram, s. 46.

Vekaletsiz işgörmeye teşkil eden eylemlerin kanun koyucu tarafından hukuka uygun eylemler ile kısıtlanmamış olması sebebiyle bu görüş eleştirilmektedir. Ayrıca, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya eşya hukukunun uygulanması halinde gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenin, gerçek vekaletsiz işgörmeye göre daha avantajlı olması, yine bu görüşün eleştirildiği bir diğer noktadır¹⁴⁹.

Kanaatimizce, bu görüşe yönelik yapılan eleştiriler son derece önemli ve haklı niteliktedir. Bu aşamada öncelikle ifade etmek gerekir ki, kanun koyucu, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyi, vekaletsiz işgörmeye hükümleri içerisinde düzenlemiş olup, bunun sonucu olarak da vekaletsiz işgörmeye hukuka uygun eylemlerden ibaret olmadığını kabul etmiştir. Kaldı ki, vekaletsiz işgörmeye uygulama alanının “işin iş sahibi yararına görülmesi” kriteri ileri daraltılması son derece hatalıdır. Vekaletsiz işgörmeye vücut veren en önemli unsur, başkasına ait bir işin görülmesi olup, bu işgörmeye kimin yararına olduğu ise tarafların hak ve borçları bakımından önem arz etmektedir.

3. Gerçek Olmayan(Eksik) Vekaletsiz İşgörmeye Görüşü

Bu görüş, tıpkı subjektif görüşte olduğu gibi vekaletsiz işgörmeye meydana gelmesinde iş sahibi yararına hareket etme koşulunu aramaktadır. Buna karşılık, bir kimsenin kendi yararına işgörmeye suretiyle menfaat temin etmesi ve elde edilen menfaatin de bu şekilde işgören kimseye bırakılmasının hakkaniyete aykırı bir durum ortaya çıkaracağı da kabul edilmektedir. Bu halde, başkasının işinden kötüniyetli olarak menfaat sağlayan kimsenin hukuki durumu, başkası yararına işgörmeye nazaran daha avantajlı olacaktır. Bu görüş savunucuları tarafından, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme ile yeterince korunması mümkün olmayan iş sahibinin korunabilmesi amacıyla, hakkaniyet gereği gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kabul edilmesi gerektiği savunulmaktadır¹⁵⁰.

¹⁴⁹ Atlan Kazan, s. 154; İpek, s. 31; Bayram, s. 46; Özese, s. 7.

¹⁵⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görmeye, s. 60; Arkan Akbıyık, s. 24; Atlan Kazan, s. 156; Akdemir, s. 96; Uğur, s. 15; Özese, s. 7.

Bu görüşe yöneltilen ilk eleştiri, terminolojinin yanlış olduğu yönündedir. Bir başka eleştiriye göre, vekaletsiz işgörme kavramının ön koşulu olarak “iş sahibi yararına hareket etme” unsurunu arayan bu görüşün, sırf hakkaniyet gereği bu unsuru göz ardı etmesinin çelişki olduğu öne sürülmektedir¹⁵¹. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere¹⁵², vekaletsiz işgörmenin temel unsuru başkasına ait bir işin vekalet olmaksızın görülmesi iken bu işgörmenin kimin yararına olduğu tarafların hak ve borçları bakımından önemlidir. Hal böyleyken, vekaletsiz işgörmeyi yalnızca iş sahibi yararına görülen işgörmeye indirgemek isabetli olmadığı gibi sadece iş sahibinin dezavantajlı olmasından hareket ederek varsayıma dayalı olarak bu hukuki kurumu vekaletsiz işgörmeye dahil etmek de hukuki dayanaktan yoksundur.

4. Gerçek (Tam) Vekaletsiz işgörme görüşü (Objektif görüş)

Öğretide savunulan bu görüşe göre, vekaletsiz işgörmenin meydana gelmesi için aranan tek koşul, başkasına ait işin vekaletsiz olarak görülmesi olduğundan, “objektif görüş” olarak da ifade edilmektedir. Bu görüşe göre, işgörenin iradesi önem arz etmediği gibi işgörme faaliyeti işgören yararına yapılırsa dahi gerçek(tam) vekaletsiz işgörme olarak kabul edilecektir¹⁵³.

Objektif görüş öncesinde katı kurallar ile ortaya çıkmıştır. Buna göre, işgörenin kendi yararına veya başkası yararına işgörmesine herhangi bir hukuki değer atfedilmemiş, aynı hak ve borçların uygulanacağını kabul edilmiştir. Bu görüş, bir başkasının hukuk alanına müdahale ederek kendi yararına hareket eden kimse ile yardıma ihtiyaç duyan iş sahibine yardım eden kimseyi aynı hak ve borçlara bağlı kılmıştır. Öğretide “mutlak objektif teori” olarak ifade edilen bu görüş, hakkaniyete aykırı olduğu düşüncesi ile zamanla terkedilmiştir¹⁵⁴.

¹⁵¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 61; Bayram, s. 47; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 4; “Gerçek olmayan” ifadesinin “iş sahibi yararına hareket etme” unsuru eksikliğini giderdiği ve hakkaniyet gereği bu şekilde çözüm üretilmesinin doğru olduğu hakkında görüş için bkz. Uğur, s. 15.

¹⁵² Birinci Bölüm – III – C – 2.

¹⁵³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 62; Arkan Akbıyık, s. 22; Baş Süznel, s. 242; Atlan Kazan, s. 155; Bayram, s. 47; Akdemir, s. 95; Uğur, s. 13; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3; Özese, s. 7.

¹⁵⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 62; Arkan Akbıyık, s. 23; Atlan Kazan, s. 155; Akdemir, s. 95; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3; Özese, s. 8.

Hafifletilmiş objektif görüşe göre ise işgörenin borcunun doğması için iş görme faaliyetinin gerçekleşmesini gerekli ve yeterli kabul etmekte iken, hakların doğumunu işsahibi yararına hareket etmiş olma şartına bağlı kılmaktadır¹⁵⁵. Belirtmek gerekir ki, hafifletilmiş objektif görüş de vekaletsiz işgörmeyi sebepsiz zenginleşme biçimine soktuğundan eleştirilmektedir¹⁵⁶.

Kanaatimizce, vekaletsiz işgörmenin ortaya çıkması için başkasının hukuk alanına ait bir işin vekalet olmaksızın görülmesi fikri isabetlidir. Buna karşılık, mutlak objektif teoride olduğu gibi tüm vekaletsiz işgörme türlerine aynı hükümlere tabi tutmak hakkaniyetli bir sonuç vermeyeceği gibi hafifletilmiş objektif teoride olduğu gibi vekaletsiz işgörmeyi sebepsiz zenginleşmeye benzetmek de doğru değildir. Bunun yerine, başkasına ait bir işin vekaletsiz görülmesi ile vekaletsiz işgörmenin ortaya çıktığını kabul etmek, buna karşılık işin kimin yararına olduğunu değerlendirerek tarafların hak ve borçlarını belirlemek uygun olacaktır.

5. İş Gaspı veya Haksız Müdahalelerden Elde Edilen Kazanç Görüşü

Bu görüşe göre, tıpkı subjektif görüşte olduğu gibi başkasının hukuk alanına müdahale edilerek işgörenin kendi yararına menfaat sağlaması, vekaletsiz işgörme kurumu içerisinde değerlendirilmemektedir¹⁵⁷. Buna karşılık, başkasının hukuk alanına yapılan bu haksız müdahalenin haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde korunması da yeterli görülmemektedir. Bu nedenle, işgörme neticesinde elde edilen menfaati talep hakkı için vekaletsiz işgörme hükümlerinden de yararlanılması gerektiğini savunulmaktadır. Bu duruma çözüm olarak ise ayrı bir hukuki kurumun düzenlenmesi gerektiği ileri sürülmektedir¹⁵⁸.

İş gaspı görüşüne göre, vekaletsiz işgörmenin temelinde başkası yararına işgörme faaliyeti olmasına karşılık, bu unsurun mevcut olmadığı gerçek olmayan

¹⁵⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 67; Arkan Akbıyık, s. 23; Akdemir, s. 95; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3; Özese, s. 8.

¹⁵⁶ Bayram, s. 48.

¹⁵⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 64; Atlan Kazan, s. 156; Akdemir, s. 96; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 3; Özese, s. 8.

¹⁵⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 65; Arkan Akbıyık, s. 24; Atlan Kazan, s. 156; Bayram, s. 49; Akdemir, s. 96; Özese, s. 8.

vekaletsiz işgörmenin, vekaletsiz işgörme içerisinde değerlendirilmesi mümkün değildir. Eş deyişle, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin, vekaletsiz işgörme olarak değerlendirilmesi mümkün olmayıp, ayrı bir hukuki kurum olarak düzenlenmesi gerekmektedir¹⁵⁹.

Bazı yazarlarca, hukuka uygun müdahale neticesinde vekaletsiz işgörme meydana gelebileceği gibi hukuka aykırı müdahale neticesinde de vekaletsiz işgörme kurumunun vücut bulabileceği, bu nedenle gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin de vekaletsiz işgörme kurumu içerisinde düzenlenmesinin isabetli olduğundan bahisle, iş gaspı görüşü eleştirilmektedir¹⁶⁰. Yine bir diğer eleştiri ise gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulanacak ortak hükümler olduğu, bu nedenle iki hukuki kurumun da birlikte fakat hukuki kurumların niteliğine uygun olarak ayrı ayrı düzenlenmesi gerektiği şeklindedir¹⁶¹.

Kanaatimizce, iş gaspı görüşü, gerçek olmayan (eksik) vekalet görüşü ile de benzer bir çıkış noktasına sahip olup, o görüşteki hakkaniyet gereği gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin kabul edilmesi görüşü, bu görüşte gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin ayrı bir kurum olarak düzenlenmesi talebi ile ortaya çıkmaktadır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin ve gerçek vekaletsiz işgörmenin unsurlarının genel itibarıyla ortak olduğu, buna karşılık gerçek vekaletsiz işgörme iş sahibi yararına iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörme iş gören veya üçüncü bir kimse yararına olduğu, bunun sonucunda ise tarafların hak ve borçlarının farklı hükümlere tabi tutulması fakat vekaletsiz işgörme çatısı altında düzenlemeye yer verilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

IV. VEKALETSİZ İŞ GÖRMENİN UNSURLARI

A. GENEL OLARAK

Hukuken yetkili veya yükümlü olmaksızın, başkasına ait bir işin, iş sahibi yahut kendi yararına veya üçüncü bir kimse yararına görülmesi, vekaletsiz işgörme olarak

¹⁵⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 65; Bayram, s. 50.

¹⁶⁰ Bayram, s. 51.

¹⁶¹ Bayram, s. 52.

tanımlanmaktadır. Bu noktadan hareketle vekaletsiz işgörmenin unsurları dört temel başlıkta ifade edilmektedir. Buna göre, bir yanda, “bir işin görülmesi”, “işin başkasına ait olması” ve “vekaletin bulunmaması” şeklinde üç objektif unsur yer almaktadır.¹⁶². Belirtilen objektif unsurların yanında, işgörenin belirli bir amaca yönelmiş işgörme iradesinin de mevcut olması gerektiğini ifade eden “işgörme iradesi” olarak ifade edilebilecek subjektif unsur da aranmaktadır¹⁶³.

Belirmek gerekir ki, vekaletsiz işgörmenin unsurlarına ilişkin birçok tartışma bulunmaktadır. Örneğin, objektif teori olarak ifade edilen bir görüş, “işin başkasına ait olması” kapsamında, işin başkasına aidiyetini temel ve ana unsur olarak kabul etmekteyken, subjektif teori olarak zikredilen diğer görüş görüş ise başkası için işgörme iradesini yeterli saymaktadır. Buna karşılık karma teoriye göre ise işin başkasına aitliği ile birlikte işgörme iradesini de vekaletsiz işgörme için zorunlu unsur olarak kabul edilmektedir¹⁶⁴.

Öğretide yer alan bir görüş¹⁶⁵, işin görülmesinin işsahibi bakımından zorunlu olmasının da gerçek vekaletsiz işgörmenin unsuru olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca,

¹⁶² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 74; Kılıçoğlu, Özel, s. 587; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Yüksel, Şerh, s. 19; Yıldız, s. 42; İpek, s. 37; Metiner, s. 29; Yarg. HGK. 28.3.2019 T. 2017/35 E. 2019/375 K. “...*Vekâletsiz iş görmeyi düzenleyen bu maddeye göre, vekâletsiz iş görmenin unsurları; iş görme, işin başkasına ait olması, vekâletin bulunmaması ve iş görme iradesinin varlığıdır.*”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:30.5.2023)

¹⁶³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 74; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Sayın Korkmaz, s. 189; Yüksel, Sorumluluk, s. 797; Metiner, s. 29. “...*Vekâletsiz iş görmeyi düzenleyen bu maddeye göre, vekâletsiz iş görmenin unsurları; iş görme, işin başkasına ait olması, vekâletin bulunmaması ve iş görme iradesinin varlığıdır....İş görenin başkası menfaatine hareket iradesini taşıması veya işin başkasına ait olduğunu bilerek faaliyette bulunması şart değildir. Onun genel olarak bir iş görme iradesine sahip olması, yani iradesinin işin fiili sonucuna yönelmiş olması yeterlidir.*” Yargıtay HGK. 23.12.2021 T. 2017/1547 E. 2021/1737 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:30.05.2023)

¹⁶⁴ Kaya, s. 78.

¹⁶⁵ Gümüş, Özel, s. 442; Baygın, s. 576; Aksoy, s. 101; Şen Doğramacı, s. 1493; Uzun Şenol, s. 299; Halilov, s. 31; Yarg. HGK. 28.03.2019 T. 2017/35 E. 2019/375 K. “...*Diğer taraftan vekâletsiz iş görmenin varlığından bahsedebilmek için iş görenin işi görmeye başladığı zamana göre, dürüstlük kuralı ışığında iş sahibinin bakış açısıyla yapılacak objektif bir değerlendirmeye işin görülmesi, iş sahibinin menfaatine olmalı veya bunun da ötesinde zorunlu kabul edilmelidir. ‘Zorunlu’ kavramı, iş görmenin, iş sahibinin menfaatine olmasının ötesinde gerekliliğe de vurgu yapan bir anlama sahiptir. Başka deyişle dürüstlük kuralı ışığında işin görülmesi iş sahibinin menfaatine değilse veya zorunluluk arz etmiyorsa vekâletsiz iş görmeden bahsedilemeyecektir*”, <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023); Hastanın tedavisi için rızanın alınmadığı ve hastaya acil müdahale edilmesi gerektiği hallerde gerçek vekaletsiz işgörmenin, buna karşılık hastanın reddettiği ve hekimin de tedaviyi reddettiğini bildiği bir tedavinin hastanın rızası alınmaksızın gerçekleştirildiği durumlarda gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin meydana geldiği yazar tarafından ileri sürülmektedir. Bkz. Yüksel, Sorumluluk, s. 798 vd.; Yazar bu durumu caiz – caiz olmayan şeklinde ayırmış olsa da görüşleri gerçek – gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye isabet

işşahibi tarafından işğörmenin açık veya örtülü yasaklanması durumunda yahut işşahibinin işi bizzat görebilecek duruma gelmiş olduğu hallerde işğörmenin zorunluluğundan bahsedilemeyeceği öne sürülmektedir. Benzer şekilde, kimi yazarlarca¹⁶⁶, gerçek vekaletsiz işğörme bakımından işğörmenin işşahibi tarafından yasaklanmamış olması koşulu aranmaktadır. Ayrıca bu noktada da işşahibinin işğörmeyi yasaklanmasının hukuka ve ahlaka aykırı olmaması gerektiği ifade edilmektedir¹⁶⁷.

Kanaatimizce, bir işğörmenin zorunlu olmaması, işğörmeyi tek başına vekaletsiz işğörme olmaktan çıkarmayacağı gibi yalnızca bu hususun eksikliği halinde de vekaletsiz işğörmenin türünün değişerek gerçek olmayan vekaletsiz işğörmenin meydana geleceği kabul edilemeyecektir. Vekaletsiz işğörmenin türünü belirleyen temel ayırım, işğörmenin kimin menfaatine yapıldığı sorusunun yanıtı ile ortaya çıkmaktadır. Zorunlu olmamasına rağmen işşahibi menfaatine gerçekleştirilen işler de gerçek vekaletsiz işğörmeye dahil edilebilecektir. Buna karşılık, caiz ve caiz olmayan gerçek vekaletsiz işğörme ayırımında asgari bir gereklilik aranması isabetlidir. Buna rağmen belirtmek gerekir ki, bu ayırmada dahi aranacak koşul zorunluluk değil, gereklilikten ibaret olup dürüstlük kuralına aykırılık barındırmayan ve işşahibi menfaatine gerçekleştirilen birçok eylem ekseriyetle bu gereklilik koşulunu sağlamış olacaktır. Bir diğer deyişle, bu halde dahi aranması gereken güçlü bir zorunluluk bağı değil, dürüstlük kuralına aykırı işe karışmaları engelleyecek zayıf bir gereklilik koşuludur.

Ayrıca, işşahibi menfaatine görülen bir iş sebebiyle yapılan masrafların işşahibinden talep edilebilmesi için bu masrafların zorunlu veya faydalı olması gerekmektedir. Kanaatimizce, işşahibi menfaatine yapılmakla birlikte gerçekleştirilmesi işşahibi bakımından zorunlu olmayan işler gerçek vekaletsiz işğörme teşkil edecek fakat işşahibi menfaatine gerçekleştirilmesine rağmen zorunlu veya faydalı bulunmayan bir

etmektedir. Lakin, kanaatimizce gerçek – gerçek olmayan vekaletsiz işğörme ayırımı, menfaat dengesinin kimin lehine olduğundan ileri gelmektedir. Her iki müdahalenin de hasta lehine olduğu düşünüldüğünde, ilk durumda caiz gerçek vekaletsiz işğörme meydana gelirken, ikinci durumda acil müdahale etmesi gereken bir müdahale işşahibi tarafından yasaklanmaktadır. Bu yasaklamanın geçerli bir yasaklama olduğunun kabulünde dahi işğörme hasta yararına olduğundan, işğörenin beklenmedik halden dahi sorumlu olduğu caiz olmayan gerçek vekaletsiz işğörmeden bahsedilebilecektir.

¹⁶⁶ Yavuz, Özel, s. 1482; Şahin, s. 138.

¹⁶⁷ Gümüş, Özel, s. 443; Uzun Şenol, s. 299.

masraf yapılmışsa işgören bu masrafı talep edemeyecektir¹⁶⁸. İş sahibi tarafından yasaklanan işler bakımından, işgörmenin yine iş sahibi menfaatine gerçekleşmiş olması sebebiyle caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeden bahsedilecektir. Buna karşılık, bu halde, işgörenin beklenmedik halden dahi sorumluluğu ağırlaştırılmış sorumluluk hali gündeme gelecektir. Bu nedenle, işgörmenin iş sahibi tarafından açık veya örtülü yasaklanması durumunda, bahsi geçen diğer unsurların bulunması koşuluyla vekaletsiz işgörmeden bahsedilecek, buna karşılık vekaletsiz işgörmenin türü ve bu doğrultuda sorumluluk farklılık arz edecektir.

Anlaşılabacağı üzere, vekaletsiz işgörmenin unsurları bakımından herkes tarafından kabul edilen genel-geçer unsurlar bulunmayıp, öğretide tartışmalar bulunmaktadır. Yargıtay¹⁶⁹ da vekaletsiz işgörmenin unsurlarının belirttiğimiz dört başlıkta değerlendirmektedir. Bu nedenle, vekaletsiz işgörmenin unsurları bu başlıklar altında açıklanacak olup tartışmalar da izah edilmeye çalışılacaktır.

B. BİR İŞİN GÖRÜLMESİ

Vekalet sözleşmesi ile vekaletsiz işgörme ayıran temel unsurun vekaletin bulunmaması olduğu, dolayısıyla vekalet sözleşmesinin konusu olabilecek her türlü işgörmenin aynı zamanda vekaletsiz işgörmenin konusu teşkil edeceği de öğretide ifade edilmektedir. Bilindiği üzere, vekalet sözleşmesi ile eser, hizmet gibi isimli veya isimsiz sözleşmeleri ayıran bazı unsurlar bulunmakta iken, vekaletsiz işgörme bakımından bu ayırım önem arz etmemektedir. Örneğin, bir eserin meydana getirilmesi vekalet sözleşmesinin değil, eser sözleşmesinin konusu teşkil edecek iken; işin vekaletsiz olarak yapılması vekaletsiz işgörme meydana getirir. Bu nedenle, vekaletsiz işgörmenin kapsamını teşkil eden işgörme unsurunun tespitinde, vekalet sözleşmesinin esas alınması haklı olarak eleştirilmektedir¹⁷⁰.

¹⁶⁸ Zorunlu ve faydalı masrafların talep edilebilmesi için öncelikle işgörmenin “zorunlu” olması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Halilov, s.42.

¹⁶⁹ Yarg. HGK. 2.10.2013 T. 2013/95 E. 2013/1431 K. “...*Vekaletsiz iş görme düzenleyen bu maddeye göre, vekaletsiz iş görmenin unsurları; iş görme, işin başkasına ait olması, vekaletin bulunmaması ve iş görme iradesinin varlığıdır.*”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:20.6.2023)

¹⁷⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 74.

Bir başkasının hukuk alanına müdahale edilerek görülen bir işin vekaletsiz işgörmeye vücut vermesi için gerekli olan bir işin görülmesi kavramının, geniş yorumlanması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir¹⁷¹. Bu nedenle, işgörmenin kapsamını hukuki işlemler, hukuki fiiller ve maddi fiiller oluşturur¹⁷². Bir şeyin tamir edilmesi¹⁷³ maddi fiile, komşunun patlayan borularının tamir ettirilmesi için usta ile anlaşma yapılması¹⁷⁴ ise hukuki işleme örnek gösterilebilir¹⁷⁵. İşgörme faaliyeti, bir tek işin görülmesi şeklinde olabileceği gibi birden fazla işin belirli bir zaman diliminde görülmesi şeklinde ortaya çıkabilir¹⁷⁶.

Öğretide yer alan bir görüşe göre¹⁷⁷, edimi meydana getiren yapma, yapmama ve katlanma şeklindeki aktif ve pasif fiillerin tamamı, işgörmenin konusunu oluşturabilir. Bu görüşe göre, yapmama veya katlanma gibi eylemlerin dışlanması için herhangi bir kanuni dayanak bulunmadığı gibi bu durumların tamamen dışlanması halinde, karma yapıya sahip edimlerin bölünmesine ve işgörmeye konu eylemin vekaletsiz işgörmenin uygulama alanı dışında kalmasına sebep olacaktır. Buna karşılık, bizim de katıldığımız öğretideki genel kabule göre¹⁷⁸, işgörmenin meydana gelmesi için aktif, olumlu ve yapmaya ilişkin bir insan fiili olmalıdır. Bu görüşe göre, ihmal, katlanma veya kaçınma gibi olumsuz eylemler ise işgörme konusunu oluşturmaz.

¹⁷¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 76; Bilge, s. 326; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 627; Olgaç, s. 308; Yavuz, Özel, s. 1481; Gümüş, Özel, s. 438; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Yavuz, Şerh, s. 2791; Kaya, s. 80; Baş Süzel, s. 21; Aydın, s. 65; Özkaya, s. 1070; Uygur, s. 9117; Şenyüz, s. 409; Şen Doğramacı, s. 1492; Atlan Kazan, s. 156; Uzun Şenol, s. 296; İpek, s. 37; Halilov, s. 20; Akkurt, s. 455.

¹⁷² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 77; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Bilge, s. 325; Eren, s. 911; Yavuz, Özel, s. 1479; Akipek Öcal, s. 726; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Gümüş, Özel, s. 438; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 51; Özkaya, s. 1068; Uygur, s. 9117; Yüksel, Şerh, s. 65; Atlan Kazan, s. 157; Uzun Şenol, s. 296; Yıldız, s. 11; İpek, s. 38; Başbüyük, s. 86; Güverçin, s. 57; Halilov, s. 20; Akdemir, s. 86; Özese, s. 11; Metiner, s. 20; Şahin, s. 139; Akıncı, s. 1955.

¹⁷³ Bilge, s. 326; Yavuz, Özel, s. 1480; Gümüş, Özel, s. 438; Aksoy, s. 94; Yüksel, Şerh, s. 18; Uzun Şenol, s. 296; Saruhan, s. 66; Uğur, s. 18.

¹⁷⁴ Yavuz, Özel, s. 1481; Uzun Şenol, s. 296; Saruhan, s. 67.

¹⁷⁵ Feyzioğlu, s. 29; Aksoy, s. 97; Kaya, s. 81; Halilov, s. 20; Metiner, s. 20.

¹⁷⁶ Saruhan, s. 63.

¹⁷⁷ Kaya, s. 81.

¹⁷⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 86; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Eren, s. 911; Akipek Öcal, s. 726; Zevkliler, Gökyayla, s. 637; Arkan Akbıyık, s. 26; Gümüş, Özel, s. 438; Yavuz, Şerh, s. 2791; Aksoy, s. 97; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 51; Baygın, s. 586; Baş Süzel, s. 21; Aydın, s. 66; Yüksel, Şerh, s. 19; Özkaya, s. 1071; Uygur, s. 9117; Şen Doğramacı, s. 1492; Atlan Kazan, s. 156; Uzun Şenol, s. 296; Yıldız, s. 11; İpek, s. 39; Bayram, s. 70; Başbüyük, s. 87; Güverçin, s. 57; Saruhan, s. 63; Akdemir, s. 86; Halilov, s. 20; Uğur, s. 16; Özese, s. 10; Metiner, s. 20; Akkurt, s. 455; Akıncı, s. 1955.

İşgörmeye faaliyeti tek bir fiil neticesinde meydana gelebileceği birden fazla fiilin bir faaliyet teşkil etmesi neticesinde de ortaya çıkabilir¹⁷⁹. Birbiri ile bağlantılı olan çeşitli işlerin tek bir işgörmeye faaliyeti kabul edilmesi gerekmektedir¹⁸⁰. Tek bir işgörmeye faaliyetinin kabulü neticesinde, işgörenin birden fazla fiilin iş sahibi tarafından bölünerek dilediği kısmı ayırıp masrafları ödemesi; dilediği kısmı dışlayıp masrafları ödemekten imtina etmesi gibi hakkaniyetsiz sonuçlar engellenecektir. Birbiri ile bağlantılı işlerin tek bir işgörmeye faaliyeti içerisinde kabul edilmesinin bir diğer sonucu ise bağlantılı işlerden yalnızca bir kısmını gerçekleştiren işgörenin yerine getirmekten imtina ettiği kısım için sorumluluktan kurtulamaması anlamına gelir¹⁸¹.

İşgörmeye faaliyeti bizzat işgören tarafından yerine getirilebileceği gibi işgörenin bir yardımcı vasıtasıyla işgörmeye de mümkündür¹⁸². Buna karşılık, borçlunun bizzat ifa etmesinde alacaklının yararı olduğu durumlarda, üçüncü kişinin borçlu adına ifade bulunması mümkün değildir¹⁸³.

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre¹⁸⁴, işgörmeye faaliyeti yalnızca bir başkası yararına olur, işgörenin kendi menfaatine işgörmeye mümkün değildir. Bu görüşe göre, vekaletsiz işgörmeye her ne kadar hizmet, eser ve vekalet sözleşmelerinden birçok nokta da ayrılrsa da “işgörmeye” unsuru ortaktır. Bu görüş, bahsi geçen işgörmeye sözleşmelerinde işgörenin temel yükümlülüğü bir başkası yararına işgörmeye olduğundan hareketle, işgörmeye kapsamını “bir başkası yararına işgörmeye” şeklinde sınırlandırılmaktadır. Bu görüşe göre, vekaletsiz işgörmeye kapsamına gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye dahil edilmemelidir. Zira, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, işgörmeye ziyade “işgörmeye” mevcut olduğundan, haksız fiiller de vekaletsiz işgörmeye konusunu oluşturmayacağı ileri sürülmektedir¹⁸⁵. Bizim de kabul ettiğimiz aksi görüşe göre ise¹⁸⁶,

¹⁷⁹ Atlan Kazan, s. 157.

¹⁸⁰ Akdemir, s. 86.

¹⁸¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görmeye, s. 87.

¹⁸² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görmeye, s. 86; Eren, s. 912; Gümüş, Özel, s. 438; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Bayram, s. 70, dn. 199; Akıncı, s. 1955; İşgörmeye faaliyetinin bir yardımcı tarafından görülmesi halinde, yardımcı tarafından elde edilen menfaatin de iş sahibi tarafından devri istenebilecektir. Bkz. Arkan Akbıyık, s. 35.

¹⁸³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görmeye, s. 88; Yüksel, Şerh, s. 19; Uzun Şenol, s. 296; Başbüyük, s. 88; Halilov, s. 21; Uğur, s. 17; Nilso Kesim, “Vekalet Veren Vekilin Uğradığı Zararı Giderme Borcu”, *ANÜHFD*, C.5, S.1, 2019, s. 258.

¹⁸⁴ Kaya, s. 82; Aydın, s. 66.

¹⁸⁵ Kaya, s. 84.

başkasına ait işin işgören menfaatine görülmesi halinde de işgörmenin varlığı kabul edilecektir. İşgören yararına bir işin görülmesi, temelde hukuka aykırı bir fiil teşkil ederken bu fiilin kanun koyucu tarafından vekaletsiz işgörme bünyesinde düzenlendiği düşünüldüğünde, bu halde de işgörme unsurunun varlığı açıkça kabul edilmelidir.

İşgörmenin konusunu hukuki fiiller, hukuki işlem benzeri fiiller, hukuka uygun maddi fiillerin yanında, hukuka aykırı bazı fiiller de oluşturabilir¹⁸⁷. Vekaletsiz işgörme kapsamında değerlendirilecek hukuka aykırı fiillerin belirlenmesine ilişkin kesin bir ölçüt bulunmama ile birlikte, kesin, emredici, objektif hukuk kurallarını ihlal eden fiillerin vekaletsiz işgörme teşkil etmeyeceği genellikle kabul edilmektedir¹⁸⁸. Buna karşılık, iş sahibinin subjektif haklarına ihlal etmesine rağmen, yalnızca iş sahibinin hukuk alanında hareket etmesi sebebiyle haksız fiil oluşturmayan eylemlerin, üçüncü kişi tarafından yerine getirilmesi durumunda da yalnızca iş sahibi hukuk alanında sonuç doğuracağı için vekaletsiz işgörme kabul edilmesine engel teşkil etmeyeceği öne sürülmektedir. Bu duruma verilen örneğe göre, arkadaşına ait odunları hileli kantar ile satan işgören, hem arkadaşının hem üçüncü kişilerin haklarını ihlal etmekte olup, iş sahibi işgörenden yalnızca odunların gerçek ağırlığına göre satış bedelinin vekaletsiz işgörme hükümlerine göre talep edebilecektir¹⁸⁹. Belirtmek gerekir ki, bir görüşe göre¹⁹⁰, bu şekilde işgören kimseden yalnızca gerçek ağırlığa göre satış bedeli talep edilir, hileli şekilde arttırmış olduğu kısım talep edilmez ise bu kişi hem vekaletsiz olarak iş görmüş hem bu şekilde yarar sağlamış olacaktır. Bu görüşe göre, hile ile arttırılan kısım dahil tüm satış bedelinin menfaat devri kapsamında talep edilmesi gerekmekte olup, aksi kanaatte kişilerin bu yöndeki davranış sergilemesi teşvik edilmiş olur.

¹⁸⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 82; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 54; Akdemir, s. 96.

¹⁸⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 78; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 133; Bilge, s. 326; Yavuz, Özel, s. 1481; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1069; Uygur, s. 9117; Şen Doğramacı, s. 1492; Atlan Kazan, s. 157; Uzun Şenol, s. 307; İpek, s. 40; Başbüyük, s. 141; Akdemir, s. 97; Halilov, s. 20; Uğur, s. 19; Özesen, s. 11.

¹⁸⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 93; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 627; Arkan Akbıyık, s. 27; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 37; Atlan Kazan, s. 157; Halilov, s. 22; Uzun Şenol, s. 307; Özesen, s. 11; Metiner, s. 30; Akıncı, s. 1961.

¹⁸⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 94; Atlan Kazan, s. 157; Bayram, s. 67, dn. 186; Başbüyük, s. 88; Saruhan, s. 65; Halilov, s. 22; Uğur, s. 20; Akıncı, s. 1961.

¹⁹⁰ Baş Süzel, s. 26.

Bizzat iş sahibi tarafından yapılması dahi uygun olmayan veya sırf başkasına zarar verme amacına yönelik haksız fiiller, işgörmenin konusunu oluşturmaz¹⁹¹. Örneğin, sigorta bedelinin alınması maksadıyla sigortalı evin üçüncü bir kişi tarafından yakılması halinde, vekaletsiz işgörmeden söz edilmesi mümkün değildir¹⁹².

İşgörmeye faaliyetine konu olabilecek fiiller maddi varlığa yönelik olabileceği gibi şahıs varlığına yönelik de olabilecektir¹⁹³. Eş deyişle, komşuya ait camın tamir ettirilmesi maddi bir varlığa; yaralı bir kimsenin hastaneye götürülmesi veya ameliyat edilmesi, doğal afetten bir kimsenin kurtarılması yahut muhtaç bir kimsenin bakımının üstlenilmesi şahıs varlığına ilişkindir¹⁹⁴. Lakin, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılması, vekaletsiz işgörmeye kabul edilmemektedir¹⁹⁵.

Geçerli bir hukuki işlem kurmanın koşulu bir yetkinin varlığına bağlı olduğu hallerde, vekaletsiz işgörmeye söz konusu olmayacaktır¹⁹⁶. Örneğin, mahkemelerde ve icra dairelerinde ancak temsil yetkisine haiz olunması halinde başkası adına işgörmeye gerçekleştirilebilir; yahut anonim şirket ortağına ait bir oyun kullanılması için temsil yetkisi bulunması gerekmektedir¹⁹⁷. Her ne kadar genel kabul bu yönde olsa da kimi durumlarda bu halde de vekaletsiz işgörmenin meydana gelebileceği ifade edilmektedir. Örneğin, vekaletname sunulmaksızın dava açılması ve mahkemece verilen kesin süreye rağmen vekaletname ibraz edilememesi durumunda, HMK m.77/1,c.3 hükmüne göre davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekmektedir. Bu halde davanın açılması iş sahibi yararına ise işgörenin kendisine vekalet verilmesini talep edebileceği aksi halde mahkum olacağı masrafları ve tazminatı TBK m.529 hükmüne göre

¹⁹¹ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Yavuz, Özel, s. 1481; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 37; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1068; Uygur, s. 9117; Atlan Kazan, s. 158; İpek, s. 40; Özese, s. 12; Metiner, s. 31; Akıncı, s. 1955.

¹⁹² Olgaç, s. 308; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Kaya, s. 83; İpek, s. 40; Güverçin, s. 58; Saruhan, s. 64.

¹⁹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 80; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 55; Özkaya, s. 1068; Uygur, s. 9116; İpek, s. 39; Akdemir, s. 86; Halilov, s. 21.

¹⁹⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 81; Özkaya, s. 1071; Bayram, s. 69; Uğur, s. 17.

¹⁹⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 87; Kılıçoğlu, Özel, s. 588; Özkaya, s. 1071; Atlan Kazan, s. 157; İpek, s. 40; Başbüyük, s. 88; Güverçin, s. 58; Halilov, s. 21; Uğur, s. 16; Özese, s. 11; Metiner, s. 31; Akıncı, s. 1955.

¹⁹⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 88; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Olgaç, s. 309; Gümüş, Özel, s. 438; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 55; Yüksel, Şerh, s. 19; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1070; Uygur, s. 9117; İpek, s. 40.

¹⁹⁷ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 490; Olgaç, s. 309; İpek, s. 40; Bayram, s. 68; Güverçin, s. 57; Saruhan, s. 65; Uğur, s. 17.

iş sahibinden isteyebileceği ifade edilmektedir¹⁹⁸. Belirtmek gerekir ki, HMK'nin ikinci bölümünde “yargılamaya hakim olan ilkeler” başlığı altında birtakım ilkelere yer verilmiş; ilk olarak da “tasarruf ilkesi” kenar başlıklı madde düzenlenmiştir. Tasarruf ilkesinin düzenlendiği HMK m.24'ün ikinci fıkrasında ise “*Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz.*” düzenlemesine yer verilmiştir. Yargılama sisteminin temel ilkesi olan bu kural göz ardı edilerek, örnekte bahsedildiği gibi kişilerin vekaletsiz iş görme üzerinden birtakım yaptırıma tabi tutulması kanaatimizce mümkün değildir. Nitekim kanun koyucu HMK m.77'de gecikmesi sakınca olan halleri gözeterek vekaletsiz dava açılması ve usulü işlem yapılmasına izin vermiş; lakin verilen kesin sürede bu eksikliğin tamamlanmasını uygun görmüştür. Söz konusu eksikliğin giderilememesi durumunda masraf ve tazminatın iş görene ait olacağı, bunların da vekaletsiz iş görme hükümlerine dayanarak iş sahibinden tahsil edemeyeceği kanaatindeyiz.

C. İŞİN BAŞKASINA AİT OLMASI

1. Genel Olarak

Bir iş görme faaliyetinin vekaletsiz iş görme olarak kabul edilebilmesi için görülen işin bir başkasına ait olması gerekmektedir¹⁹⁹. Öyle ki, kendi işini bir başkasının işi zannederek gören iş görenin bu faaliyeti, iş gören kötüniyetle hareket etmiş olsa dahi, başkasına ait bir iş unsuru eksik olduğundan, vekaletsiz iş görme teşkil etmeyecektir²⁰⁰.

Başkasına ait bir işin vekaletsiz olarak görülmesi vekaletsiz iş görmeyi meydana getirmekte iken, bir kimsenin hukuk alanına yapılan her müdahalenin vekaletsiz iş görme olarak kabul edilmesi söz konusu değildir²⁰¹. Kendi arazisini kullanmaktayken

¹⁹⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 89.

¹⁹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 95; Bilge, s. 326; Yavuz, Özel, s. 1481; Zevkliler vd., s. 634; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 58; Yüksel, Şerh, s. 20; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1071; Uygur, s. 9117; Şen Doğramacı, s. 1492; Atlan Kazan, s. 158; Uzun Şenol, s. 296; Yıldız, s. 43; Şenyüz, s. 409; İpek, s. 41; Halilov, s. 22; Akdemir, s. 87; Özese, s. 12; Metiner, s. 20; Şahin, s. 139; Akıncı, s. 1956.

²⁰⁰ Bilge, s. 326; Eren, s. 912; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Yavuz, Özel, s. 1481; Akipek Öcal, s. 727; Arkan Akbıyık, s. 27; Yüksel, Şerh, s. 20; Şen Doğramacı, s. 1492; Atlan Kazan, s. 158; Halilov, s. 19; Uğur, s. 28; Özese, s. 13; Metiner, s. 31.

²⁰¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 98; Halilov, s. 22; Akıncı, s. 1956.

TMK m.725 hükmünde bahsedildiği gibi bir başkasının arazisine taşan kimse, komşu arazi sahibinin mülkiyet hakkını ihlal etmiş olmasına rağmen, bu kimse adına iş görmüş olmaz. Bu nedendir ki, bir başkasına ait hakkın ihlal edilmiş olması vekaletsiz işgörmeye bakımından yeterli olmayıp, bu hakkın ihlal edilmesi neticesinde işgörmeye faaliyetinin gerçekleşmiş olması da gerekmektedir²⁰².

Vekaletsiz işgörmeye bir diğer unsuru olan “başkasına ait iş” kavramı, geniş yorumlanmaktadır. Başka bir kimsenin hukuk alanına ait olan her türlü iş ve işlem başkasına ait kabul edilmektedir²⁰³. Başkasına ait bir işin, işsahibinin hukuk alanına müdahale edilerek onun hesabına yapılması, işgörmeye neticesinde ortaya çıkan masraflara işsahibinin katlanması ve işgörmeden doğan yararların işsahibine ait olması sonucunu doğurur²⁰⁴.

Daha önce ifade edildiği üzere, vekaletsiz işgörmeye varlığı için işin başkasına ait olması gereklidir. Bu gerekliliği gösteren ilk duruma göre, kendisine ait bir işi başkasının zannederek gören işgören, vekaletsiz işgörmeye düzenlemelerinden yararlanamayacaktır²⁰⁵. Bir diğer durum ise işsahibinin kimliğinde yanılma halinde gerçek işsahibi yararına işin görüldüğü kabul edilmesidir²⁰⁶. Bu hususlar, işin başkasına aidiyetinin vekaletsiz işgörmeye bakımından önemini göstermektedir.²⁰⁷

İşsahibinin yanında, işgörenin de tali yarar sağlaması halinde, başkasına ait işin görülmesi unsuruna halel gelmeyecektir²⁰⁸. Buna karşılık, bir işin görülmesinde, işgörenin menfaatinin ağır basması ve daha ziyade işgörmeye işgörenin hukuk alanında gerçekleşmesi durumunda, işin başkasına aidiyetinden söz edilemeyecektir²⁰⁹. Zira bu

²⁰² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görmeye, s. 111; Arkan Akbıyık, s. 29; Uzun Şenol, s. 307.

²⁰³ Bilge, s. 326; Kaya, s. 85; Yüksel, Şerh, s. 20; Yıldız, s. 44; Halilov, s. 22.

²⁰⁴ Yavuz, Özel, s. 1481; Saruhan, s. 68.

²⁰⁵ İpek, s. 42; Bayram, s. 73.

²⁰⁶ Dural, s. 261; Olgaç, s. 309; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; İpek, s. 42; Güverçin, s. 9; Başbüyük, s. 94.

²⁰⁷ Kaya, s. 85.

²⁰⁸ Eren, s. 912; Kaya, s. 102; Uygur, s. 9117; Yüksel, Şerh, s. 20; Şen Doğramacı, s. 1492; Metiner, s. 21.

²⁰⁹ Bayram, s. 74; Güverçin, s. 59; Metiner, s. 21.

durumda, işgörme amacı eksik olup; işgören esas itibariyle kendi yararına hareket etmekte ve işsahibi tali yarar sağlamaktadır²¹⁰.

Vekaletsiz işgörme hükümlerinin uygulanabilmesi için işin başkasına ait olması gerekmektedir. İşin başkasına aidiyetinin ispatı oldukça güç olduğundan, işin başkasına ait olup olmadığının saptanması bakımından bazı hukuki kriterler oluşturulmuştur. Bunlar objektif ve subjektif kriterler olarak izah edilmektedir²¹¹.

2. Objektif Bakımdan İşin Başkasına Aidiyeti

İşin başkasına aidiyetinin tespiti açısından ilk aşama, işin objektif olarak başkasına ait olup olmadığının belirlenmesidir. Buna göre, başkasının hakları kullanılmak suretiyle görülen yahut başkasının hakkı korunan, başkasına ait borçlar ve yükümlülükler yerine getirilen iş, objektif olarak başkasına ait kabul edilmektedir²¹². Objektif olarak başkasına ait olan iş, işin ait olduğu kimsenin şahsi hukuk alanına etki eder²¹³. İşin objektif olarak bir başkasına ait olması, görülen işin doğası gereği başkasına ait olmasından kaynaklanmakta olup işgörenin arzusu ve iradesi önem taşımamaktadır²¹⁴.

Objektif kıstasa göre, işin başkasının aidiyetinin tespitinde işgörenin iradesi dikkate alınmaz²¹⁵. Bu yaklaşıma göre, işgörme faaliyeti kimin için zorunlu veya faydalı ise işgörme bu kişiye ait kabul edilmelidir²¹⁶. Bu yaklaşım, işgörmenin ekonomik sebep ve sonuçları üzerine eğilmektedir. Örneğin, üzerinde intifa hakkı bulunan malvarlığının korunması için faaliyette bulunan işgören, intifa hakkı sahibi yararına işgörme

²¹⁰ Eren, s. 913; Kaya, s. 107.

²¹¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 96; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Yavuz, Özel, s. 1481; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1071; Atlan Kazan, s. 158; Yıldız, s. 11; İpek, s. 41; Başbüyük, s. 90; Akdemir, s. 87; Halilov, s. 23; Uğur, s. 28.

²¹² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 116; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Yavuz, Özel, s. 1481; Akipek Öcal, s. 726; Gümüş, Özel, s. 438; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Yüksel, Şerh, s. 20; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1071; Şen Doğramacı, s. 1492; Atlan Kazan, s. 158; Yıldız, s. 11; İpek, s. 41; Akdemir, s. 87; Halilov, s. 23; Uğur, s. 32; Özese, s. 12; Akıncı, s. 1956.

²¹³ Bayram, s. 71; Güverçin, s. 58; Halilov, s. 22.

²¹⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 96; Aksoy, s. 97; Atlan Kazan, s. 158; Yıldız, s. 11.

²¹⁵ Arkan Akbıyık, s. 28.

²¹⁶ Uğur, s. 32.

gerçekleştirecek iken intifa hakkı bulunan taşınmazı iyiniyetli üçüncü kişiye sattığı takdirde malike ait bir işi vekaletsiz olarak görmüş olacaktır²¹⁷. Keza, kiracının, kiralayan ile herhangi bir anlaşması olmaksızın kiralanan yere ilişkin vergileri ödemesi, köy bütçesinden karşılanması gereken giderleri özel idarece ödenmiş olması veyahut komanditer ortağın yasal yükümlülüğü olmamasına rağmen şirket borcunu ödemesi gibi hallerde, işin objektif bakımdan aidiyetinden bahsedilecektir²¹⁸.

İş sahibinin birden fazla olması halinde gerçek iş sahibinin belirlenmesi güçleşebilmektedir. Bu durumda, işin birinci derece yükümlüsüne tespit mümkün ise bu kişi iş sahibi sayılacaktır²¹⁹. Eğer bu durum tespit edilemiyorsa hak sahiplerinin tamamı iş sahibi olarak kabul edilecektir²²⁰. Söz konusu eşya üzerinde paylı veya elbirliği halinde mülkiyet bulunması durumunda, maliklerden her biri de iş sahibi sayılacaktır²²¹. Bir suçun işlenmesine engel olan kimse, bir yandan suçtan zarar görecektir kimsenin, diğer taraftan da emniyet güçlerinin işini görmüş sayılır. Hatta suçtan zarar görecektir kimse sigortalı ise sigortacı da iş sahibi sayılacaktır. Keza, bir trafik kazasında bilincini kaybetmiş kazazedeye yardım eden doktor, hem kazazedeye hem de kazaya sebebiyet verip kaçan kimseye karşı vekaletsiz iş görme hükümlerini ileri sürebilecektir²²².

Öğretide yer alan bir görüş²²³, başkasına ait iş görme iradesinin objektif kriter bakımından karine olarak kabul edildiğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre, iradenin

²¹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 117; Saruhan, s. 69.

²¹⁸ Yavuz, Şerh, s. 2791; Yarg. 11. HD. 31.3.1983 T. 1983/1378 E. 1983/1589 K. “...Başkasının borcunu ödeyen üçüncü kişi, borçlu kendisine yetki vermemiş olsa bile, borçlunun temsilcisi olarak hareket etmiş olur. Borçlu ile üçüncü kişi arasındaki hukuki ilişkide, BK.nun 109. Maddesinde koşulları belirtilen ve halefiyet gerektiren bir durum söz konusu değildir. Ancak, yetkisi bulunmaksızın borcu ödeyen üçüncü kişi ile borçlu arasındaki hukuki ilişki vekaletsiz iş görme niteliğindedir. Çünkü üçüncü kişi ödemesi ile borç bizzat borçlu tarafından ödenmiş gibidir ve bu ödeme sonucu borç sükut etmiştir. Eş anlatımla, üçüncü kişi, borçlu yararına vekaletsiz iş görmüş demektir. Bu nedenle, başkasının borcunu ödeyen durumundaki davacının, ödediğini vekaletsiz iş görme (BK. 410, 413) ya da haksız zenginleşme (BK. 61,66) hükümlerine göre geri isteme hakkı bulunmaktadır. Üçüncü kişinin ödemesi ile borç sona erdiğinden, alacaklının mal varlığında haksız bir zenginleşmeden söz edilemez. Buna karşılık ödemedeki bulunan üçüncü kişi, borçluya karşı vekaletsiz iş gören durumda olduğundan BK. 413.maddesine dayalı biçimde istemde bulunabilecektir...Tüm bu nedenlerle, mahkemece sorumlu olmadığı halde komanditer ortağı bulunduğu şirketin takipteki borcunu ödeyen üçüncü kişi durumundaki davacının, ödeneni geri isteme hakkı bulunmadığının kabulü doğru görülmemiştir...” (Mahmut Bilgen, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2009, s. 869)

²¹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 117; Güverçin, s. 59; Halilov, s. 23.

²²⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 117; Bayram, s. 75; Halilov, s. 24.

²²¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 117; Baş Süz, s. 33; Halilov, s. 24.

²²² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 118.

²²³ Bu görüş için bkz. Uğur, s. 30.

varlığının karine olarak kabul edilmesi ispat kolaylığı sağlamakta ve işin objektif bakımdan başkasına aidiyeti neticesinde vekaletsiz işgörmenin meydana geldiği ileri sürülmektedir. Lakin, kanaatimizce, objektif ölçütte irade karine olarak kabul edilmemekte, bilakis başkasına ait işgörmenin meydana gelmesi için kurucu herhangi bir değer atfedilmemektedir. Bu durumda karinenin varlığından değil, başkasına ait iş kavramının içeriğini oluşturan unsura etkisinden bahsedilebilecektir. Eş deyişle, objektif ölçütte, başkasına ait iş kavramının içeriğinde iradeden söz edilmemekte ve buna herhangi bir hukuki değer atfedilmemektedir.

İşin başkasına ait olup olmadığının objektif olarak belirlemeden subjektif ölçüte başvuru yapılmaz. Diğer bir deyişle, işin subjektif olarak başkasına ait olup olmadığının tespiti için öncelikle işin objektif olarak başkasına ait olup olmadığının belirlenmeye çalışılması, bu şekilde belirleme yapılmadığı takdirde subjektif ölçüte başvurulması gerekmektedir²²⁴.

İş sahibinin menfaatinin yanında işgörenin de işin görülmesinde menfaati bulunabilir. Bu durumda “ortak yarar” kavramından söz edilecektir. Buna göre, işgörenin menfaatine oranla iş sahibinin menfaatinin daha baskın olduğu durumlarda, “işin başkasına ait olması” unsurunu zedelemeyecektir. Buna karşılık, işgörenin menfaatinin daha ağır bastığı durumda, işin objektif bakımdan başkasına ait olmasından söz edilemeyecektir²²⁵.

²²⁴ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 490; Arkan Akbıyık, s. 28; Başbüyük, s. 95.

²²⁵ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 490; Olgaç, s. 311; Eren, s. 912 vd.; Akipek Öcal, s. 729; Gümüş, Özel, s. 443; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Aksoy, s. 100; Uzun Şenol, s. 297; Bayram, s. 73; Şahin, s. 139; Yarg. HGK. 14.6.2022 T. 2020/337 E. 2022/893 K. “...TCDD Manisa-Bandırma hattında bulunan hemzemin geçit için de kazaların önlenmesi, can ve mal güvenliğinin sağlanması sorumluluğunun davalıya ait olduğunu, hemzemin geçitlerden geçiş konforunun artırılması için uygulanan bekçili bariyerli hemzemin geçit hizmetinin davalı tarafından yerine getirilmemesi nedeniyle müvekkilinin vekâletsiz iş görme hükümleri çerçevesinde yirmi dört saat çalışan bekçilik hizmeti alımı yaptığını, bu çerçevede Kasım 2004 - Şubat 2010 dönemi bekçilik hizmet bedelinin KDV dâhil 242.369,10TL olduğunu ve yapılan yazışmalara rağmen davalı kurum tarafından hizmet bedelinin müvekkili kuruma ödenmediğini ileri sürerek bu bedelin faiziyle birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir....hemzemin geçitteki görevlinin kazaların önlenmesi amacıyla oradaki güvenlik bariyerinin çalışmasını fiziken kontrol ettiği, bu itibarla hem karayoluna hem de demiryolları işletmesine birlikte hizmet ettiği, bilirkişilerce davacı kurum tarafından alınan hizmet bedelinin 243.708,23TL olduğu ve davacının bu bedeli davalıdan talep etme hakkı olduğu yönünde kanaat bildirilmiş ise de, bekçilik görevi davanın her iki tarafına da hizmet ettiği için, ödenen hizmet alım bedelinden her iki tarafın da yarı yarıya sorumlu tutulması gerektiği gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, 121.854,11TL'nin davalıdan tahsiline karar verilmiştir....”

3. Subjektif Bakımdan İşin Başkasına Aidiyeti

İşgörenin başkasına ait işgörme bilincine ve bu yönde iradeye sahip olması gerektiği, öğretide genel olarak kabul edilmektedir²²⁶. Subjektif ölçüt olarak ifade edilen bu unsur, işgörenin başkasının hukuk alanına hukuki veya maddi bir eylemle doğrudan veya dolaylı olarak etki etme iradesi taşıması olarak kabul edilmektedir²²⁷. İşgörenin başkasına ait işgörme iradesi, iş sahibini temsil iradesi olarak da ifade edilmektedir²²⁸. Buna göre, işgören, işin bir başkasına ait olduğunun ve işgörme eyleminin bir başkası için yapıldığının bilincinde olmalı ve bu yöndeki iradesi ile bunu arzu etmelidir²²⁹. Başkasının adına fakat kendi hesabına yapılan işler de adına hareket edilen iş sahibine ait sayılır²³⁰. Bilinci kapalı olan bir hastaya müdahale ederek tedavi eden doktorun müdahalesi, objektif bakımdan başkasına ait bir iş iken; koleksiyoner yakınına beğeneceği düşüncesiyle ender bulunan bir pul satılan alan kimsenin görmüş olduğu olduğu iş, subjektif olarak başkasına ait iştir²³¹.

...Mahkemece, hattın şehirler arası bölgede yer aldığı, ancak davaya konu hemzemin geçidin karayolu ile demiryolunun kesiştiği, her ikisinin de ortak kullandığı alan olduğu, hem karayoluna hem de devlet demiryolları işletmesine birlikte hizmet ettiği, bu nedenle hizmet alım bedelinden her iki tarafın da yarı yarıya sorumlu tutulması gerektiği gerekçe gösterilerek davanın kısmen kabulüne karar verilmiş ise de, davacının talebi vekaletsiz iş görme hükümlerine dayanmakta olup, verilen bekçili bariyerli hemzemin geçit hizmetinin de davalının sorumluluk alanında kaldığı gözetilerek davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken yazılı karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir” gerekçesi ile karar bozulmuştur.

...Bu açıklamalar ışığında somut olay incelendiğinde; davacı ..., davalı ... Müdürlüğünün sorumluluğunda bulunan hemzemin geçitteki bariyerli bekçilik hizmetini gerçek vekaletsiz iş görme hükümleri çerçevesinde yerine getirmiş ve bundan doğan masraflarını talep etmiştir. Bu hâlde davalının tazmin sorumluluğu BK'nın 413. maddesi çerçevesinde belirlenmelidir. Sorumluluk davalıdayken Mahkemece, dava konusu bariyerli hemzemin geçitlerde sunulan hizmetten davacının da fayda sağladığı gerekçesiyle tarafların yarı yarıya mesul tutulması gerektiği yönündeki kabulünde isabet bulunmamaktadır. Hâl böyle olunca Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken direnme kararı verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:31.1.2023)

²²⁶ Eren, s. 913; Yavuz, Özel, s. 1481; Akipek Öcal, s. 728; Gümüş, Özel, s. 439; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Arkan, s. 295; Kaya, s. 93; Atlan Kazan, s. 159; Uzun Şenol, s. 298; Bayram, s. 81, Başbüyük, s. 104; Şahin, s. 139; Aksi görüş için bkz. Güverçin, s. 61; Halilov, s. 24.

²²⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 123; Yavuz, Özel, s. 1481; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Akipek Öcal, s. 726; Arkan Akbiyık, s. 28; Aksoy, s. 97; Yavuz, Şerh, s. 2791; Özkaya, s. 1071; Yıldız, s. 11; Şenyüz, s. 410; İpek, s. 41; Akdemir, s. 87; Halilov, s. 24; Uğur, s. 40; Özese, s. 12; Şahin, s. 139.

²²⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 123; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 678; Yavuz, Özel, s. 1481; Yavuz, Şerh, s. 2792; Özkaya, s. 1071; Atlan Kazan, s. 159; Uzun Şenol, s. 299; Bayram, s. 72; Başbüyük, s. 141; Güverçin, s. 58; Akdemir, s. 87; Uğur, s. 41.

²²⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 101; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Kaya, s. 94; Yıldız, s. 11; Uğur, s. 40.

²³⁰ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 679; Yavuz, Şerh, s. 2792; Başbüyük, s. 90; Halilov, s. 25.

²³¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 97; Aksoy, s. 97.

İşgörme faaliyetinin başkasına ait olup olmadığının tespiti bakımından ilk olarak objektif ölçüte başvurulması, bu ölçüt ile işin başkasına ait olup olmadığı tespit edilemiyorsa subjektif ölçüt incelenmesi gerekmektedir. Bu halde, subjektif ölçüt ikincil derece olup objektif ölçüt ile tespiti yapılamayan nötr işlemler için önem taşımaktadır²³².

Bir işin subjektif bakımdan bir başkasına aidiyeti halinde, söz konusu işgörme faaliyeti neticesinde işsahibinin malvarlığında mevcut haklar, borçlar ve yükümlülükler genellikle etkilenmez. Bu halde daha çok işsahibinin malvarlığına yeni hak ve borçlar eklenmesi sonucunu doğuran hukuki işlemlerin yapılması şeklinde ortaya çıkar²³³.

Öğretide ileri sürülen görüşe göre²³⁴, gerçek vekaletsiz işgörmeye işgörenin iradesi işsahibinin menfaatine yönelik olmasına karşılık; gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenin iradesi, kendi yahut üçüncü bir kişinin menfaatine yöneliktir. Bu kapsamda, iradelerin bir sonuca yönelmiş olması ortak unsur olarak kabul edilmektedir. Eş deyişle, kimin menfaatine hareket edildiği önem taşımamakta, işgörme iradesiyle hareket edilmesine değer atfedilmektedir. Buna karşılık, bizim de kabul ettiğimiz bir başka görüş²³⁵, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından subjektif ölçüt aranmayacağını ve yalnızca objektif ölçüt ile yetinileceğini kabul etmektedir.

Gelinen noktada, objektif veya subjektif kritere öncelik verilmesi bakımından farklı yaklaşımlar bulunsa da genel itibariyle “işgörmenin baskın ilgilisi” noktasında görüşler toplanmaktadır. Bu hususa ilişkin görüş, işin objektif bakımdan başkasına ait olmasından hareketle işsahibini belirlemeyi tercih ederken bir diğer görüş ise işgörenin iradesine öncelik vererek işsahibinin belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır²³⁶.

²³² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 122; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 490; Atlan Kazan, s. 159; Bayram, s. 73; Halilov, s. 25; Uğur, s. 40; Özese, s. 12; Metiner, s. 31.

²³³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 123; Uğur, s. 41.

²³⁴ Bayram, s. 85; Metiner, s. 31.

²³⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 124; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 679; Arkan Akbıyık, s. 28; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 37; Yavuz, Şerh, s. 2792; Aksoy, s. 101; Baş Sützel, s. 22; Özkaya, s. 1073; Uygur, s. 9116; Atlan Kazan, s. 159; Uzun Şenol, s. 306; Yıldız, s. 11; Özese, s. 13.

²³⁶ Detaylı açıklama için bkz. Kaya, s. 108 vd.

Kanaatimizce, her somut olayın özellikleri önem taşımakla birlikte, öncelikle objektif bakımdan iş sahibinin belirlemeye çalışılması, mümkün olmaması halinde de iş görenin iradesinin dikkate alınmasında fayda bulunmaktadır.

İş görme eyleminde birden fazla kişinin menfaati bulunması halinde, somut olayın özelliklerine bakmakta fayda bulunmaktadır. Birden fazla iş sahibi bulunmasına rağmen birinin menfaati üstün kabul edilebiliyorsa bu halde, iş görmenin bu kimse adına yapıldığı kabul edilmelidir²³⁷. İntifa hakkı bulunan bir şeyi işleten kimsenin, malikin menfaatine değil, intifa hakkı sahibi menfaatine iş gördüğü kabul edilmelidir; bu halde malikin menfaatine nazaran intifa hakkı sahibinin menfaati üstün tutulmaktadır. Buna karşılık, iş gören tarafından bu şeyin kendi yararına üçüncü kişiye satıldığı ihtimalde, malike ait bir iş görmeden söz edilecektir²³⁸.

İş görme faaliyeti neticesinde doğrudan ve birincil fayda elde edilebileceği dolaylı menfaat elde edilmesi de mümkündür. İş görme faaliyetinin baskın, doğrudan ve birincil neticesi olarak ortaya çıkmayan bu dolaylı yararlar, yansıma yarar olarak ifade edilmektedir. İş görme faaliyeti sebebiyle yansıma yarar elde eden kimse, iş sahibi olarak kabul edilmez. Eş deyişle, iş sahibinin belirlenmesinde yansıma yararlar dikkate alınmaz²³⁹.

D. VEKALETİN BULUNMAMASI

Vekaletsiz iş görme kavramının lafzında yer alan “vekaletsiz” ifadesinden, yalnızca iş gören ve iş sahibi arasında vekalet sözleşmesinin bulunmadığı durumlar değil, iş görmeye sebep teşkil eden herhangi bir hukuki ilişkin bulunmadığı diğer durumlarda da anlaşılmalıdır²⁴⁰. Eş deyişle, iş gören ve iş sahibi arasında temsil ilişkisinin olmadığı,

²³⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 117; Metiner, s. 32.

²³⁸ Arkan Akbıyık, s. 32; Yazar, intifa hakkı ve mülkiyet hakkı söz konusu olduğunda bu ayrımı yapmanın her zaman mümkün olmadığını, bu nedenle, hak sahibi olanların her birinin iş sahibi kabul edilerek menfaatin eşit şekilde paylaşılmasını öne sürmektedir. Bkz. Baş Süzöl, s. 34 vd.

²³⁹ Örneğin, komşusu için tehlike oluşturan duvarı yıkan iş görenin bu faaliyeti neticesinde hoş bir manzaraya kavuşması durumunda, işin başkası menfaatine olması unsuru etkilenmeyecek olup, bu halde iş görenin elde ettiği yarar, yansıma yararadır. Ayrıntılı açıklama için bkz. Kaya, s. 110 vd.

²⁴⁰ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 679; Bilge, s. 325; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 627; Olgaç, s. 306; Eren, s. 913; Yavuz, Özel, s. 1484; Yavuz, Şerh, s. 2792; Akipek Öcal, s. 728; Gümüş, Özel, s. 439; Akyol, s. 67; Aksoy, s. 98; Kaya, s. 114; Kirca, s. 444; Sayın Korkmaz, s. 192; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 61;

kanundan doğan herhangi bir yükümlülük bulunmadığı ve işgörmeye yükümlülüğü taşıyan herhangi bir sözleşme ilişkisinin olmadığı durumlarda vekaletsiz işgörmeye meydana gelecektir²⁴¹.

Vekaletsiz işgörmeye iç ilişkiye ilişkin olduğundan, işgörenin iç ilişki bakımından yetkisi olmaması gerekir²⁴². Buna karşılık, temsil dış ilişkiyi ilgilendirdiğinden, işgörenin dış ilişkide temsil yetkisini haiz olması, vekaletsiz işgörmeye engel değildir²⁴³. Örneğin, iş sahibi dış ilişki bakımından işgörene sulh yetkisi verir fakat iç ilişkide sulh öncesinde kendisince izin verilmesine koşuluna bağlar ise işgören dış ilişkide yetkili olmasına karşılık iç ilişki bakımından vekaletsiz işgören durumundadır²⁴⁴.

Vekaleti olmama unsurunun varlığından bahsedebilmek için iş sahibi ve işgören arasında vekalet, eser, hizmet, komisyon, ortaklık gibi sözleşme ilişkisinin yahut vasilik, kayyumluk, velayet gibi aile hukukundan doğan bir yükümlülüğün de bulunmaması gerekir²⁴⁵. İşgörenin kanundan doğan bir yetkiye dayanarak başkasına ait işi kendi yararına gördüğü takdirde, vekaletsiz işgörmeye ve TBK m.530 hükmüne dayanan menfaat devri isteminden bahsedilmez. Örneğin, veli veya vasi olan kimse temsil yetkisini kanundan almakta iken velayet veya vesayet altındaki kişinin malını kendi

Yüksel, Şerh, s. 21; Özkaya, s. 1071; Uygur, s. 9118; Şen Doğramacı, s. 1493; Atlan Kazan, s. 161; Uzun Şenol, s. 297; İpek, s. 42; Başbüyük, s. 98; Halilov, s. 27; Uğur, s. 21; Özesen, s. 14; Metiner, s. 21; Şahin, s. 139; Akkurt, s. 455; Akıncı, s. 1956.

²⁴¹ Bilge, s. 325; Eren, s. 914; Kılıçoğlu, Özel, s. 587; Zevkliler vd., s. 634; Arkan Akbıyık, s. 33; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Aksoy, s. 98; Yüksel, Şerh, s. 21; Özkaya, s. 1072; Uygur, s. 9118; Yıldız, s. 68; Şenyüz, s. 410; Bayram, s. 76; Saruhan, s. 70; Güverçin, s. 60; Yarg. 15 HD. 19.9.1989 T. 892/3669 “...Usulüne uygun bir ihale bulunmamasına rağmen Kaymakamlık hizmet bina için yapılan, teslim alınan ve halen kullanılan imatların Borçlar Kanununun 413. maddesi hükmünce rayiç bedelleri ile haziden tahsili gerekmektedir...” (Mustafa Reşit Karahasan, *Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri Notlandırılmış Yasa Maddeleri ve Yargıtay Kararları*, C.4, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004, s. 1122)

²⁴² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 78; Bilge, s. 326; Oğuzman, Öz, C.I, s. 243; Olgaç, s. 310; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Yavuz, Özel, s. 1481; Gümüş, Özel, s. 440; Kırca, s. 443; Yavuz, Şerh, s. 2792; Yüksel, Şerh, s. 22; Uygur, s. 9118; Uzun Şenol, s. 297; İpek, s. 43; Halilov, s. 29; Özesen, s. 14.

²⁴³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 138; Bilge, s. 327; Paul Koschaker, Kudret Ayiter, *Modern Hususi Hukuka Giriş Olarak Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:284, Ankara: Sevinç Matbaası, 1971, s. 242; Olgaç, s. 319; Yavuz, Özel, s. 1485; Arkan Akbıyık, s. 33; Gümüş, Özel, s. 440; Kırca, s. 444; Yavuz, Şerh, s. 2792; Yüksel, Şerh, s. 22; Özkaya, s. 1072; Uygur, s. 9118; Uzun Şenol, s. 297; İpek, s. 39; Halilov, s. 29; Uğur, s. 26.

²⁴⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 139; Koschaker, Ayiter, s. 243; Yüksel, Şerh, s. 22; Özkaya, s. 1072; Saruhan, s. 71; Güverçin, s. 60; Halilov, s. 29; Uğur, s. 26.

²⁴⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 133; Olgaç, s. 312; Yavuz, Özel, s. 1482; Gümüş, Özel, s. 439; Özkaya, s. 1072; Uzun Şenol, s. 297; Saruhan, s. 72; Bayram, s. 77.

menfaatine kullanır ise kanundan doğan sorumluluğu doğabilir. Bu halde ayrıca, temsil yetkisinin aşılması sebebiyle TBK m.46 vd. hükümleri ile vekalet görevinin kötüye kullanma sebebiyle TBK m.506 vd. hükümlerine dayanan sorumluluğu doğacaktır²⁴⁶.

Vekalet yahut başka bir sözleşme ilişkisinin bulunduğu bazı durumlarda da istisnai olarak vekaletsiz işgörmeden bahsetmek mümkündür²⁴⁷. Buna göre, mevcut sözleşme ilişkisinin sona ermiş olması²⁴⁸ yahut sözleşme ile verilen yetkinin aşılması²⁴⁹ veya kurulan sözleşme ilişkisinin geçersiz olması²⁵⁰ durumunda da vekaletsiz işgörme

²⁴⁶ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 62; Halilov, s. 28.

²⁴⁷ Kılıçoğlu, Özel, s. 585; Gümüş, Özel, s. 439; Yavuz, Şerh, s. 2792; Kaya, s. 114; Bayram, s. 77.

²⁴⁸ Eren, s. 913; Akipek Öcal, s. 728; Sözleşmenin azil sebebiyle sona ermesinden sonra vekaletsiz işgörmenin değil, sözleşmeye aykırılık hükümlerinin uygulanacağı hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 146; Aynı yönde görüş için bkz. Başbüyük, s. 102; Azilden sonra yapılmış olsa dahi vekilin yapmış olduğu zorunlu ve faydalı masrafların vekaletsiz işgörme hükümlerine göre istenebileceği hakkında bkz. Yarg. 13. HD. 26.1.1984 T. 1983/8411 E. 1984/421 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:30.4.2023)

²⁴⁹ Arkan Akbıyık, s. 34; Baş Süzel, s. 30; Sayın Korkmaz, s. 192; Yüksel, Sorumluluk, s. 797; Akdemir, s. 87; Metiner, s. 21; Şahin, s. 151; Akkurt, s. 455; İşgörene verilen yetkinin aşılması durumunda bağlantılı bir işgörme gerçekleştirilmekte ise vekaletsiz işgörme hükümlerinin değil, verilen yetkinin aşılması sebebiyle sözleşmeye aykırılık meydana geleceği, buna karşılık verilen yetki ile bağlantısız bir işgörme gerçekleşmesi durumunda vekaletsiz işgörme hükümlerinin tatbik edileceği hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 147; Aynı yönde görüş için bkz. Atlan Kazan, s. 162; Aynı yönde görüş için bkz. Halilov, s. 31; Sözleşme ile belirlenen sınırların aşılması halinde sözleşmeye aykırılık meydana gelmekte olup, bu durumun aynı zamanda vekaletsiz işgörme teşkil etmesi halinde, iş sahibine seçim hakkı verilmesi gerektiği hakkında görüş için bkz. Uğur, s. 25; Sözleşmenin ihlali durumunda kural olarak gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin meydana gelmesinin mümkün olmayacağı hakkında görüş için bkz. Baş Süzel, s. 61; Yarg. 15 HD. 28.4.1987 T. 2332/1848 “...*Olayda, sözleşme konusu olan şeyden daha fazla iş yapılmış ise ve bu iş zaruri ve faydalı nitelikte ise BK.413 maddesinde düzenlenen vekaletsiz tasarruf hükümleri gereğince yüklenicinin bütün masraflarının faizi ile birlikte talep etmeye hakkı vardır...*” (Karahasan, s. 1125)

²⁵⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 143; Oğuzman, Öz, C.I, s. 182; Yıldız, s. 74; Vehbi Umut Erkan, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Veren Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları”, *AÜHFD*, C.62, S.2, s. 445; Bir sözleşmenin geçersiz olması hukuka yada ahlaka aykırı olmasından kaynaklanıyor ise vekaletsiz işgörme hükümlerinin uygulanamayacağı bunu karşılık sözleşme konusunun imkansız olması halinde her ne kadar vekaletsiz işgörme hükümleri uygulansa da imkansız iş sebebiyle yapılan masraflar iş sahibi yararına olmayacağından işgörenin masrafları istemeyeceği hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 144; Aynı yönde görüş için bkz. Başbüyük, s. 101; Sözleşmenin geçersiz olması halinde tasfiyenin sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre yapılacağı, bu nedenle temel olarak vekaletsiz işgörme hükümlerinin uygulanamayacağı, buna karşılık işgörme amacına zarar vermeyen istisnai durumlarda ancak vekaletsiz işgörme hükümlerine başvurulabileceği hakkında görüş için bkz. Kaya, s. 122 vd.; Sözleşmenin geçersiz olması halinde de vekaletsiz işgörme hükümlerine başvurulacağı hakkında karar için bkz. Yarg. HGK. 18.03.2015 T. 2014/2182 E. 2015/1047 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:12.5.2023); Yarg. 15. HD. 16.9.1975 T. 2926/3115 (Karahasan, s.1129); Yargıtay 15. HD. 05.04.2007 T. 2005/8090 E. 2007/2135 K. “...*Takibe dayanak yapılan sözleşme kulüp başkanı K3 tarafından tek başına imzalanmıştır. Oysa dosyada mevcut davalı kulübe ait sirküler ve vekaletnamelerin tetkikinden K3'nun tek başına davalı kulübü temsil ve ilzama yetkisinin bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle sözleşme ve içeriği hükümler davalıyı bağlayıcı kabul edilemez. Ne var ki davacının geçersiz de olsa bu belgeye güvenerek çim saha imalâtını yaptığı tartışma konusu değildir. Bu durumda mahkemece uyuşmazlığın BK'nın 410 vd. maddeleri uyarınca vekaletsiz iş görme hükümleri dairesince incelenip imalât bedelinin işin yapıldığı*

meydana gelebilecektir²⁵¹. Yargıtay'ın önüne gelen bir olayda²⁵², sözleşmede belirlenen erteleyici koşul gerçekleştirilmediğinden, yüklenicinin (işgören) yaptığı imalat bedellerinin sözleşme hükümlerine dayanarak değil, vekaletsiz işgörmeye hükümlerine göre isteneceği sonucuna varılmıştır. İşsahibi ve işgören arasındaki ilişkiyi kesin bir şekilde düzenleyen sözleşme hükümlerinin varlığı halinde, vekaletsiz işgörmeye hükümleri uygulama bulamayacaktır²⁵³.

tarihteki mahalli rayiçlerden bilirkişilere tesbit ettirilmesi, yapılan ödemelerin tenzilinden sonra kalan miktarın takipten sonra belirlenecek avans faizi oranında faiz yürütülmek suretiyle takibin devamını sağlamak üzere itirazın iptaline ve takibin devamına karar verilip, %40 tazminat istemi reddedilmiştir., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:21.6.2023); Aynı yönde bkz. Yargıtay 15. HD. 16.02.2007 T. 2006/404 E. 2007/975 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:21.6.2023).

²⁵¹ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 679; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 489; Olgaç, s. 310; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Yavuz, Acar, Özen, s. 758; Gümüş, Özel, s. 439; Aksoy, s. 114; Yavuz, Şerh, s. 2792; Yüksel, Şerh, s. 21; Özkaya, s. 1072; Uygur, s. 9118; İpek, s. 44; Saruhan, s. 71; Halilov, s. 27.

²⁵² Yarg. 15. HD. 16.5.1985 T. 1984/3571 E. 1085/1675 K. “*Taraflar arasında kurulmuş bulunan Ankara Metro Su Sıhhiye İstasyonu inşaatına ait 27.8.1980 tarihli sözleşmenin 7.maddesinin son cümlesinde aynen ‘sözleşmenin akdinden sonra idare, sözleşmenin yürürlüğe girdiğini yazılı olarak müteahhide tebliğ edecektir’ hüküm yer almaktadır. Açıkça görülmektedir ki, akdin uygulamaya konulması belirsiz bir süreye ve yazılı tebligata bağlı tutulmuş. Diğer bir deyimle, davalı idare sözleşmenin yürürlüğe girdiğini yazılı olarak davacıya bildirmedikçe, yüklenicinin imalat ve ihzazata başlamasına olanak yoktur....Olayda anılan erteleyici şart gereğince, davalı işletme sözleşmenin yürürlüğe girdiğini davacı yüklenicilere yazılı olarak tebliğ etmiş değildir. O halde şart gerçekleşmediği için taraflarca uyulması ve uygulanması gereken sözleşme hükümlerinden söz edilemez. Böyle olunca da, davacı yüklenicilerin yaptıkları imalat ve ihzazatın, vekaleti olmaksızın başkası hesabına tasarruf çerçevesinde değerlendirilmesi ve uyuşmazlığın BK. 410 ve bunu izleyen maddeler hükümleri içinde çözümlenmesi gerekir...*”, <https://www.hukukturk.com> (E.T.:21.6.2023); Yarg. HGK. 8.11.1985 T. 984/15-142 E. 1985/884 K. (Karahasan, s. 1125)

²⁵³ Kaya, s.120; Başbüyük, s.99; Yarg. HGK. 3.3.2022 T. 2018/137 E. 2022/243 K. “*...Taraflar arasında düzenlenen kira sözleşmesi incelendiğinde; sözleşmenin 15. maddesinde ‘İdareden yazılı izin alarak kiracının yapacağı her türlü inşaat ve ilaveler ile bağ, bahçe bostan gibi yerlerde ekilmiş, dikilmiş veya aşı yapılarak iyileştirilen ağaçlar vakfa bağışlanmış sayılır ve sökülemez. Ancak bu inşaat ve ilaveler taşınmaz malın başka bir yoldan kullanılmasına ve serbestçe kiraya verilmesine engel olabilecek şekilde ise kiraya verilen yeri kiracı eski durumuna getirmekle yükümlüdür.’* hükmü, 14.01.2005 tarihli protokolün 9. maddesinde ise “*Onarım işi veya iş için gerekli olan nakit, mal ve hizmet şeklindeki tüm harcamalar ilgiliye aittir. Fiyatların yükselmesi, nakliye ve işçi ücretlerinin artması gibi nedenlerle Vakıflar Bölge Müdürlüğünden herhangi bir hak ve bedel talep edilmeyecektir.*” hükmü bulunmaktadır. Bu sözleşme hükümleri geçerli olup tarafları bağlar. Sözleşmenin 15. maddesinde açıkça, İdareden yazılı izin alarak kiracının yapacağı her türlü inşaat ve ilavelerin vakfa bağışlanmış sayılacağı, protokolün 9. maddesinde de onarım işi veya iş için gerekli olan nakit, mal ve hizmet şeklindeki tüm harcamaların kiracıya ait olacağı ve davalı İdareden herhangi bir hak ve bedel talep edilemeyeceği düzenlenmiştir. Anılan maddeler birlikte değerlendirildiğinde, davacının kiralanan yapıyı imalat nedeniyle tazminat isteyemeyeceğinin kabulü gerekir, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:15.1.2023); Yarg. 3. HD. 4.12.2018 T. 2018/7024 E. 2018/12294 K. “*...Somut olayda; taraflar arasında akdedilen 06.06.2011 başlangıç tarihli ve bir yıl süreli kira sözleşmesinin özel şartlar bölümü 3. maddesinde, taşınmaza yapılacak herhangi bir dekorasyon işinin kiralayandan yazılı izni alınarak ve bedeli kiracıya ait olmak üzere kiracı tarafından yapılacağı düzenlenmiş olması karşısında davacı kiracının kira sözleşmesine dayanarak vekaletsiz iş görme kapsamında kiralanan yapıyı imalat bedellerini isteyemez.*”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:15.1.2023).

Geçersiz sözleşme sebebiyle vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin tatbik edilmesi kural olarak mümkündür. Taraflardan birinin ehliyetsiz olması sebebiyle sözleşmenin geçersiz olması durumunda vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı ise izaha muhtaçtır. Eğer ki, sözleşmenin geçersiz olması iş sahibinin ehliyetsiz olmasından kaynaklanmakta ise bu halde vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin uygulanabileceği kabul edilmektedir. Buna karşılık, işgörenin ehliyetsizliği sebebiyle geçersiz sayılan sözleşmeler bakımından vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin uygulanması TBK m.528 hükmü ile sınırlı olacaktır²⁵⁴.

İş sahibi ve işgören arasında işgörmeye faaliyetine temel teşkil eden herhangi bir hukuki ilişki bulunmamasına rağmen işgören bu ilişkinin mevcut olduğunu zannederek iş yapmış ise vekaletsiz işgörmeye hükümlerini tatbik edilmesi gerekmektedir. Öyle ki, işgörenin vekaletinin objektif olarak bulunmaması yeterli olup ayrıca bu hususun işgören tarafından subjektif olarak bilinmesi gerekmemektedir²⁵⁵.

Öğretide yer alan bir görüş²⁵⁶, vekaletsizliğin objektif bakımdan mevcut olmamasını yeterli görmemekte, özellikle de caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından, vekaletsizliğin işgören tarafından bilinmesini ve buna rağmen yardımlaşma bilinciyle hareket etmesini aramaktadır. Bu görüşe göre, caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından kanun koyucunun amacı yardımlaşmayı teşvik etmek iken vekaletsiz olduğunu dahi bilmeyen kimsenin davranışının caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye kapsamında korunması kanunun amacına aykırı düşecektir. Belirtmek gerekir ki, bu görüş, vekaletsiz işgörmeye diğer türleri bakımından işgörenin vekaletsiz hareket etme bilincinde olması koşulunu aramamaktadır. Kanaatimizce, işgörenin bir sözleşme ve benzeri bir hukuki ilişkinin subjektif olarak varlığı veya yokluğu iradesiyle hareket etmesi vekaletsiz işgörmeye bakımından önemli değildir. Kanun kapsamında vekalet bulunmaması objektif bakımdan yeterli görülürken bu şekilde uygulama alanının daraltılması isabetli değildir.

²⁵⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 145; Halilov, s. 30; Vekalet sözleşmesinin ehliyet veya şekil noksanlığı sebebiyle geçersiz olması durumunda vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin tatbik edilemeyeceği hakkında bkz. Erkan, s.445; Sözleşmenin şekle aykırılık sebebiyle geçersiz sayıldığı hallerde, vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin tatbik edilebileceği hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 74; Bkz. Üçüncü Bölüm – II.

²⁵⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 141 vd.; Gümü, Özel, s. 442.

²⁵⁶ Baygın, s. 584; Aksoy, s. 116.

İşsahibi ve işgören arasında işgörmeye temel teşkil eden herhangi bir hukuki ilişki bulunmamasına rağmen işgören, üçüncü kişiyle arasındaki hukuki ilişkiye dayanarak işsahibine ait bir işi gördüğü durum da açıklanmalıdır. Eş deyişle, işgören A, işsahibi B'ye ait bir işi görme hususunda işsahibi B'ye karşı yetkili veya yükümlü olmayabilir. Buna karşılık, işgören A, üçüncü şahıs C ile işsahibi B'ye ait bir işin görülmesi hususunda anlaşmış ise işgören A, üçüncü şahıs C ile olan ilişkisi sebebiyle B'ye ait işin görülmesi hususunda C'ye karşı yetkili veya yükümlü olmasına rağmen, B'ye karşı vekaletin bulunmaması durumu devam etmektedir. Bu şekilde işgören A tarafından bir işgörme faaliyeti gerçekleştirildiği takdirde, A ile B arasında hukuki ilişkide vekaletsiz işgörme hükümlerin tatbik edilebilmesi gerekmektedir²⁵⁷.

Vekaletsiz işgörme hükümlerine dayanan işgörenin, vekaletsizlik unsurunu ispatlamasına lüzum yoktur. Bilakis, aksini iddia eden taraf, işgörme faaliyetinin sözleşmeden yahut kanundan kaynaklandığını ispatlamak zorundadır²⁵⁸.

E. İŞGÖRME İRADESİ

Gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin ortak unsuru olarak aranan bir diğer koşul ise işgörenin iradesidir²⁵⁹. İşgörenin iradesi, vekaletsiz işgörmenin subjektif unsurunu meydana getirmektedir²⁶⁰. İşgörenin bu yönde bir iradesinin aranması, işgörenin ayırt etme gücüne sahip olması şartını aramayı zorunlu kılmaktadır²⁶¹. Öyle ki, ayırt etme gücünün bulunmaması halinde işgörme iradesiyle hareket edildiğinden

²⁵⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 150.

²⁵⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 135; Kaya, s. 116; Baş Süzel, s. 30; Bayram, s. 77; Başbüyük, s. 99; Akdemir, s. 87; Halilov, s. 32; Metiner, s. 33.

²⁵⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 157; Bilge, s. 327; Olgaç, s. 309; Yavuz, Özel, s. 1482; Zevkliler vd., s. 634; Gümüş, Özel, s. 444; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 37; Arkan, s. 295; Yavuz, Şerh, s. 2792; Baygın, s. 599; Akdemir, s. 87; Halilov, s. 19; Metiner, s. 22; Yarg. 11. HD. 26.4.1984 T. 1984/1666 E. 1984/2609 K. “...Ancak, vekaletsiz işgörmeye esas unsur, irade olarak ve vekaleti olmadığı halde başkası adına hareket edilmesi bulunduğu halde, olayımızda davacı kendi iradesi ile veya karşıdan bir çağrı üzerine kurtarma ve yardıma girmemiş, sadece resmi makamlardan verilen emir üzerine, zorunlu olarak bu yolda faaliyette bulunmuş olması karşısında, vekaletsiz işgörme şartları gerçekleştirilmediği...”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:30.4.2023); Başkasının hukuk alanında gerçekleştirilen müdahaledeki işgörme hususunda sağlıklı bir irade bulunmaktaysa vekaletsiz işgörmeden, böyle bir irade bulunmaktaysa sebepsiz zenginleşmeden bahsedileceği hakkında görüş için bkz. Öz, s. 24.

²⁶⁰ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 38; Özkaya, s. 1072; Halilov, s. 19; Metiner, s. 33.

²⁶¹ Olgaç, s. 310; Eren, s. 913; Öz, s. 28; Yavuz, Özel, s. 1482; Zevkliler vd., s. 634; Baygın, s. 599; Yüksel, Şerh, s. 23; Yavuz, Şerh, s. 2792; Kaya, s. 152; Şen Doğramacı, s. 1493; Bayram, s. 86; Akdemir, s. 87; Şahin, s. 139.

söz edilemeyecektir²⁶². Buna karşılık, işsahibinin ayırt etme gücüne yahut fiil ehliyetine sahip olup olmaması, vekaletsiz işgörme hükümlerinin uygulanması bakımından kural olarak önem arz etmemektedir. Lakin, örneğin işsahibinin işgörmeyi uygun bulması, istisnai haller dışında (TMK m.16/1), işsahibinin tam ehliyetli olması şartına bağlıdır. Bu noktadan hareketle, işsahibinin işleme katıldığı durumlar hariç olmak üzere, işsahibinin ayırt etme gücüne veya fiil ehliyetine sahip olup olmamasının vekaletsiz işgörme bakımından önemli olmadığını ifade etmek mümkündür²⁶³.

Vekaletsiz işgörmenin meydana gelmesi için aranan işgörenin iradesi unsurunun, işgörenin belirli bir amaca yönelmiş iradesi olduğu ifade edilmektedir. Buna karşılık, işgörenin iradesinin hangi amaca yönelmiş olması gerektiği öğretide tartışmalıdır²⁶⁴.

Öğretideki genel kabule göre, vekaletsiz işgörme ilişkisinin doğması için işgörenin, bir başkası yararına hareket ettiğinin bilincine, bir başka deyişle başkası yararına işgörme iradesine sahip olması gerekmektedir²⁶⁵. Benzer görüşe göre²⁶⁶, işgörenin başkasına ait işi görme iradesiyle hareket etmesi gerekli olmakla birlikte, yeterli sayılmamalıdır. Bu görüşe göre, işsahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun hareket etmesi bilinci de bulunması gerekmektedir. Aksi halde, objektif bakımdan başkasına ait olmayan işler, işgörenin iradesine tek başına değer atfedilerek işsahibine yüklenebilecektir. Bu görüşe göre, kimse kimsenin kanundan doğan vekili olmayıp işsahibinin kendisinin yapacağı veya bir başkasına yaptıracığı ortaya konulmadıkça, yalnızca işgörenin iradesinden bahisle subjektif bakımdan başkasına ait bir işten söz edilemeyecektir.

²⁶² Tandoğan, Özel Borç İlişleri, s. 681; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Baş Süzel, s. 94; Yüksel, Şerh, s. 23; Şen Doğramacı, s. 1493; Özkaya, s. 1073.

²⁶³ Kaya, s. 153; Baş Süzel, s. 29.

²⁶⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 157; Bilge, s. 327; Yavuz, Özel, s. 1482; Yavuz, Şerh, s. 2792; Özkaya, s. 1072; Uygur, s. 9118; Halilov, s. 33.

²⁶⁵ Zevkililer, Gökyayla, s. 658; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Kaya, s. 152; Uzun Şenol, s. 298; Yıldız, s. 12; Başbüyük, s. 106; Saruhan, s. 73; Metiner, s. 22.

²⁶⁶ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 490.

Bizim de katıldığımız aksi yöndeki görüşe göre²⁶⁷, işgörenin işsahibinin menfaatine hareket etme iradesi taşınması veya söz konusu işin bir başkasına ait iş olduğunu bilerek hareket etmesi şart olmayıp; genel bir işgörme iradesinin bulunması, diğer bir deyişle işin fiili sonucuna yönelmiş bir iradenin varlığı yeterli sayılmalıdır. Genel bir işgörme iradesinin yeterli sayılmasının sonucu olarak, başkasına ait bir işi vekaletsiz olarak yapan işgören, söz konusu işin başkasına ait olduğunu bilsin veya bilmesin ve başkası menfaatine işgörme amacı bulunsun veya bulunmasın vekaletsiz işgörme meydana gelir. Bu sebeple, mevcut zannedilen veya geçersiz olan yahut üçüncü şahıs ile yapılan hukuki işleme istinaden hareket edilmesi vekaletsiz işgörme hükümlerinin uygulanmasına engel olmaz²⁶⁸.

İşgörenin iradesi vekaletsiz işgörmenin zorunlu unsuru sayılmakla birlikte, bu iradenin işgörenin saiki ile karıştırılmaması gerekmektedir. İşgörenin, yardımseverlik, bencillik veya ücret beklentisi gibi saiklerle işgörmesi, vekaletsiz işgörmenin şartları bakımından önem taşımamaktadır. Bir başka deyişle, vekaletsiz işgörmenin unsurları bakımından başkasına ait işgörme iradesi aranmakla birlikte, işgörenin hangi saikle hareket ettiği mühim değildir. Buna karşılık, TBK m.527/1 hükmünde, işgörenin “zararı veya zarar tehlikesini önleme amacı” taşınmasında, işgörenin saikine değer atfedilerek sorumluluğun hafifletildiği de unutulmamalıdır. Bu hüküm dışında işgörenin saiki vekaletsiz işgörmenin meydana gelmesi bakımından önem arz etmemektedir²⁶⁹.

Başkasının hukuk alanına müdahale ederek işgören kimsenin, işgörme iradesi taşınması gerekli olup, bu şekilde işgören kimsenin ayrıca işsahibini tanınması gerekmez²⁷⁰. Öyle ki, işsahibinin, işgörme faaliyetinin gerçekleştiği anda henüz mevcut bulunmayan, müstakbel bir kişi olması dahi mümkündür. Henüz kuruluş aşamasında olan ticari şirketin veya ceninin menfaatine işin görülmesi hali, bu duruma örnek

²⁶⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 172; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 680; Bilge, s. 327; Olgaç, s. 310; Yavuz, Özel, s. 1482; Zevkliler vd., s. 634; Yüksel, Şerh, s. 23; Yavuz, Şerh, s. 2792; Şen Doğramacı, s. 1493; Özkaya, s. 1073; Uygur, s. 9118; Uzun Şenol, s. 298; İpek, s. 45.

²⁶⁸ Tandığan, Vekaletsiz İş Görme, s. 173.

²⁶⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 159; Kaya, s. 96; Başbüyük, s. 104.

²⁷⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 165; Gümüş, Özel, s. 445; Özkaya, s. 1073; Uzun Şenol, s. 298; Yıldız, s. 13; Halilov, s. 32.

gösterilebilir²⁷¹. Bu gibi hallerde vekaletsiz işgörme hükümlerin uygulanması ticari şirketin hukuken kurulmuş olmasına veya ceninin sağ olarak doğmasına bağlıdır²⁷².

Bir başkasının hukuk alanına müdahale ederek işgörme faaliyetinde bulunan vekaletsiz işgören, işin görülmesi sırasında üçüncü şahsın hile veya tehditine maruz kalarak irade sakatlığına uğramış olabilir. İşgörme faaliyeti sırasında işgörenin bu şekilde iradesinin sakatlanması, vekaletsiz işgörmenin doğmasına engel teşkil etmeyecektir. Bu halde, iş sahibi işgörene karşı vekaletsiz işgörmeden doğan haklarını ileri sürebilecek iken; işgören dilerse irade fesadının faili üçüncü kişiye karşı haksız fiilden doğan rücu hakkını kullanılabilir²⁷³.

Bir başkasına ait işin görülmesi iradesinin hangi aşamada bulunması gerektiği de önem arz etmektedir. Bu işgörme iradesinin varlığının araştırılmasında, işe başlanıldığı anın esas alınması gerekmektedir²⁷⁴. İşin başlangıcında işgörmeyi kendi menfaatine gerçekleştirme iradesiyle hareket eden işgören, işin devamında iş sahibinin menfaatine hareket etmeye karar vermişse bu andan itibaren gerçek vekaletsiz işgörme hükümleri tatbik edilecektir²⁷⁵.

Belirtilmesi gereken bir diğer husus ise işgörenin başkasına ait işgörme iradesiyle hareket ettiğini ispat etmekle yükümlü olmamasıdır. Bir başka deyişle, vekaletsiz işgörmeden doğan hak talebinde bulunan işgörenin işgörme iradesi taşımadığının ispatı, aksini iddia eden tarafa aittir. Ayrıca, işgören iyiniyetli olduğunu ileri sürdüğü takdir de iyiniyet karinesinden faydalanır ve aksini ispat yükü iş sahibine ait olur²⁷⁶.

²⁷¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 124; Eren, s. 913; Akipek Öcal, s. 728.

²⁷² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 165; Özkaya, s. 1073.

²⁷³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 167.

²⁷⁴ Eren, s. 913.

²⁷⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 162.

²⁷⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 174; Yıldız, s. 13; Bayram, s. 87; Başbüyük, s. 107.

İKİNCİ BÖLÜM

VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN HÜKÜMLERİ

I. İŞGÖRENİN HAK VE BORÇLARI

A. İŞGÖRENİN HAKLARI

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu'nun 526'ncı maddesi ve devamı hükümlerinde, "işgörenin hak ve borçları" başlığına yer verilmişse de söz konusu hükümlerde yalnızca işgörenin borçları düzenlenmiştir. TBK'nin 529'uncü maddesinde ise iş sahibinin borçları düzenlenmiş olup, iş sahibinin borçları, aynı zamanda işgörenin haklarını oluşturduğundan, bu madde kapsamında açıklamalara yer verilecektir. Ayrıca, işgörenin hakları gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından daha geniş ve kapsamlı iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bu haklar daha sınırlı olduğundan; işgören hakları bakımından ayrı ayrı incelemeye yer verilecektir.

2. Gerçek Vekaletsiz İşgörmeye İşgörenin Hakları

a. Masrafları İsteme Hakkı

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncü maddesinde, işgörenin yapmış olduğu zorunlu ve faydalı masrafları faiziyle isteyebileceği düzenlenmiştir. Bu hükümde ayrıca, işgörenin tüm özeni göstermesine rağmen beklenen sonucun gerçekleşmediği durumda dahi masrafları isteyebileceği ifade edilmiştir²⁷⁷.

Masraf kavramı, kişinin kendi iradesiyle malvarlığında meydana gelen eksilme olması bakımından zarar kavramından ayrılmaktadır²⁷⁸. Malvarlığında bir azalma yahut

²⁷⁷ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 682; Bilge, s. 329; Koschaker, Ayiter, s. 256; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 630; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 491; Olguç, s. 312; Yavuz, Özel, s. 1487; Zevkliler vd., s. 636; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Günay, Özel, s. 266; Gümüş, Özel, s. 454; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 7; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 18; Akyol, s. 67; Baygın, s. 574; Kırca, s. 446; Aksoy, s. 101; Yavuz, Şerh, s. 2803; Özdemir, s. 225; Uygur, s. 9133; Yüksel, Şerh, s. 55; Şen Doğramacı, s. 1495; Şenyüz, s. 410; Bayram, s. 117; Başibüyük, s. 114; Akdemir, s. 89; Halilov, s. 42.

²⁷⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 267; Arkan Akbıyık, s. 53; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 7; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 28; Baygın, s. 586; Baş Süznel, s. 106; Özkaya, s. 1094; Uygur, s. 9133; Aydın, s. 81; Yüksel, Şerh, s. 54; Özese, s. 21; Metiner, s. 104.

bir malvarlığının tahsis etme şeklinde masraf doğabileceği gibi üçüncü şahsın adına borç altına girilmesi halinde de masraf ortaya çıkabilecektir²⁷⁹.

Bir işgörme faaliyetinin belirli bir masraf yapılarak işgören tarafından ifa edilmemesi halinde iş sahibi bakımından zararlı bir sonucun meydana gelmesinin kaçınılmaz olduğu hallerde yapılan masraflara zorunlu masraflar denilmektedir²⁸⁰. Eş deyişle, zorunlu masraf, sarf edilmesinde objektif bakımdan zorunlu olan, bir malın muhafazası ve işlevinin devam etmesi için gerçekleştirilmesi gereken masraflardır²⁸¹. Faydalı masraflar ise yalnızca iş sahibinin malvarlığı değerinin arttıran yahut onun korunmasını sağlayan masraflardır²⁸². Tatildeki komşusunun evini, hayvanlarını veya eşyalarını yangından veya selden kurtarmak için ambalaj, nakliye, ardiye gibi masraflar yapan yahut hayvanları için beslenme gideri sarf eden işgörenin yapmış olduğu bu masraflar zorunlu masraflar iken eşyaların taşındığı ardiyedeki eşyaları sigorta ettirmesi karşılığında ödediği sigorta primi ise faydalı masraftır²⁸³. Sözü geçen eşyaların ambalaj ve paketlemesi yapılırken olağan malzeme kalitesini aşan bir malzeme tercih edilmesi ise lüks masraf olarak ifade edilebilecektir. Lüks masrafların ise iş sahibi tarafından ödenmesi gerekmeyecektir fakat işgörenin şartların mevcut olması halinde söküp alma hakkı saklıdır²⁸⁴.

İşgören tarafından gerçekleştirilen masrafların zorunlu veya faydalı masraf olup olmadığı, objektif kıstaslara göre değerlendirilmelidir. Zorunlu veya faydalı masrafların işgörenin veya iş sahibinin subjektif iradesine bırakılması dürüstlük kuralına ve

²⁷⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 268; Aydın, s. 175; Özkaya, s. 1094; Atlan Kazan, s. 171; Saruhan, s. 99.

²⁸⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 239; Oğuzman, Ö, C.II, s. 389; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 7; Aksoy, s. 102, dn. 32; Özkaya, s. 1094; Yüksel, Şerh, s. 55; Saruhan, s. 101; Akdemir, s. 89; Yarg. 3. HD. 15.11.2011 T. 2011/19309 E. 2011/17701 K. "...Dava konusu uyumsuzluk, Borçlar Kanunu madde 420 ve devamında ifadesini bulan vekaletsiz iş görme ilişkisinden kaynaklanmaktadır. BK.'nın 413.maddesi gereğince, iş sahibinin menfaati gereği yapılmış bulunan bir işte, işi yapan zorunlu giderleri isteyebilecektir. Öyle ise mahkemece, davacının haczi kaldırmak için borcu ödediği sabit olup, bu borcun da davalıya ait bulunduğu kabul edilerek vekaletsiz iş görme kuralları gereğince davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken, yanlışlı değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir", <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:21.6.2023)

²⁸¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 270; Baş Süzel, s. 106.

²⁸² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 241, 270; Oğuzman, Öz, C.II, s. 390; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 7; Aksoy, s. 102, dn. 32; Baş Süzel, s. 107; Özkaya, s. 1094; Yüksel, Şerh, s. 55; Bayram, s. 117; Saruhan, s. 101; Akdemir, s. 89.

²⁸³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s.240; Kılıçoğlu, Özel, s.596.

²⁸⁴ İpek, s.52; Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – e.

hakkaniyete aykırı sonuçlar çıkmasına sebebiyet verebilecektir. Bu nedenle, somut olayın özelliklerine göre, makul bir insanın gerçekleştirilen masraflara girişip girişmeyeceği değerlendirilmelidir. Her somut olay bakımından ayrıca iş sahibinin sosyoekonomik durumu, eğitimi, teamülleri, ihtiyaçları ve özellikle de iş görmenin amacı ile yapılan masraflar arasındaki ölçü dikkate alınmalıdır²⁸⁵. Bu nedenle, vekaletsiz iş görme hükümleri kapsamında onarım gerçekleştirecek bir ustanın, olağan malzeme kullanılması amaca uygun olmasına rağmen olağanüstü pahalı malzeme tercih etmesi durumunda ancak olağan malzeme bedeli talep edilebilecektir²⁸⁶.

Bir görüşe göre²⁸⁷, iş sahibi yararına ortaya çıkan zenginleşmenin dayatılmış²⁸⁸ olduğu öne sürülmekte ve bu nedenle iş görenin talep edebileceği masraflar da iş sahibi için taşıdığı bireysel ve öznel yararlarla sınırlı tutulmaktadır. Bu şekilde bir yaklaşım ile iş görenin talep edebileceği masraflar nesnel piyasa değeri gibi objektif ölçüt yerine iş sahibi bakımından taşıdığı değerle sınırlı olarak, subjektif ölçüte göre belirlenerek dürüstlük kuralına aykırı davranışların önüne geçilmek istenmektedir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncu maddesinde, zorunlu ve faydalı masrafların talep edileceği düzenlenmiş olmasının yanında, aynı hükümde, bu masrafların iş gören tarafından faiziyle birlikte istenebileceği açıkça ifade edilmiştir. İş gören lehine ortaya çıkan faiz alacağı masrafın yapıldığı anda muaccel olur, ayrıca ihtara gerek bulunmamaktadır²⁸⁹. Masraf yapılan şeyden doğrudan iş görenin faydalandığı

²⁸⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 270; Gümüş, Özel, s. 454; Özkaya, s. 1094; Yüksel, Şerh, s. 55; Halilov, s. 42.

²⁸⁶ Uygur, s. 9133.

²⁸⁷ Baygın, s. 577.

²⁸⁸ "Dayatılmış sebepsiz zenginleşme" kavramına ilişkin açıklamalar için bkz. Baygın, s. 577 vd.; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 35 vd.; Kavram için bkz. Oğuzman, Öz, C.II, s. 373.

²⁸⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 266; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 630; Olgaç, s. 323; Gümüş, Özel, s. 454; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 9; Aksoy, s. 103; Şen Doğramacı, s. 1496; Özkaya, s. 1095; İpek, s. 52; Saruhan, s. 99; Halilov, s. 42; Aksi yönde karar için bkz. "...Dava, vekaletsiz iş görme kapsamında davacı tarafından yapılan ödemenin ödeme tarihinden itibaren avans faizi ile birlikte davalıdan tahsiline gönderilmişse de, dosya kapsamından ihtarnamenin davalıya tebliğ edildiği tarih anlaşılammakta olup, davacı tarafından buna ilişkin bir belgeye de dayanılmamıştır. Ancak, davalı tarafından 29.11.2012 tarihli belge ile davacının ihtarnamesine cevap verildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle temerrüt tarihinin, davacının iddia ettiği şekilde ödeme tarihi ya da mahkemenin gerekçesinde belirttiği dava tarihi değil, davalının ihtarnameye cevap verdiği tarih olan 29.11.2012 tarihi olduğu kabul edilerek, bu şekilde karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde dava tarihinden itibaren faiz işletilmesine karar verilmesi doğru olmayıp, hükmün bu nedenle bozulması gerekmekteyse de, bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden 6100 HMK'nın geçici 3.

durumlarda, işgörenin kendi lehine elde ettiği fayda, faizin yerini tutmuş olacağından, bu halde faiz ancak işgörenin faydalanmasının sona erdiği andan itibaren işlemeye başlar²⁹⁰.

Masrafların miktarı da yapıldıkları zamanki kıymetlerine göre nakden belirlenecektir²⁹¹. İşgören tarafından sarf edilen masraf misli eşya olsa bile aynen talebi halinde iş sahibi tarafından ilave külfet oluşturacağından, kendi iradesi ile bu masrafı sarf eden işgörenin bu masrafların rizikosunu da üstlenerek nakden ödenmesine katlanması gerektiği kabul edilmektedir. İşgörenin yapmış olduğu masrafın değerinin zaman içerisinde aşırı yükselmesi durumunda işgören fazlaca bir zarar görürse hakkaniyete uygun tazminatın ödenmesine karar verebilir. Lakin bu durumda bir masraf değil, işgörenin zararını tazmini söz konusu olacaktır²⁹².

İşgörenin bağışlama iradesi ile hareket ettiği yahut masraflara katlanılmasının ahlakî bir yükümlülüğten doğduğu hallerde, işgören yapmış olduğu masrafları talep edemez²⁹³. İşgörmeye faaliyeti kapsamındaki masrafların bağışlama kastıyla yapıldığının iş sahibi tarafından ileri sürülmesi durumunda, bağışlama kastı ve kendisinin bu bağışlamaya kabul ettiğini ispat yükü iş sahibine ait olacaktır²⁹⁴. Buna karşılık, yapılan masrafları ispat yükü ise işgörene aittir²⁹⁵. İş sahibinin bağışlamayı kabul etmemesi durumunda, işgörenin işgörmeden doğan hakları devam eder²⁹⁶.

Masrafların sarf edildiği esnada elde edilen indirim ya da tasarruf sebebiyle iş sahibinden herhangi bir talep hakkı doğmaz. Diğer bir deyişle, işgören, kendi beceresi

maddesi yollamasıyla 1086 sayılı HUMK'nın 438/7. maddesi uyarınca uyarınca hüküm fıkrasının aşağıdaki şekilde düzeltilerek kararın onanmasına karar vermek gerekmiştir." Yargıtay 11. HD. 24.2.2022 T. 2020/8001 E. 2022/1237 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:01.02.2023)

²⁹⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 273; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 9; Özkaya, s. 1095.

²⁹¹ Gümüüş, Özel, s. 454; Özkaya, s. 1095; Yüksel, Şerh, s. 56; Şen Doğramacı, s. 1496.

²⁹² Özkaya, s. 1095.

²⁹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 257; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 682; Bilge, s. 329; Koschaker, Ayiter, s. 256; Dural, s. 260; Olgaç, s. 322; Yavuz, Özel, s. 1488; Özdemir, s. 225; Yavuz, Şerh, s. 2804; Baygın, s. 583; Özkaya, s. 1099; Uygur, s. 9133; Yüksel, Şerh, s. 56; İpek, s. 4; Bu koşulun ancak gerçek vekaletsiz işgörmede anlamlı olduğu, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye halinde bağış iradesinin olmama koşulunun aranmasına lüzum olmadığı hakkında görüş için bkz. Baş Süzel, s. 100.

²⁹⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 257; Dural, s. 262; Olgaç, s. 322; Saruhan, s. 99.

²⁹⁵ Burak Özen, Ozan Ali Yıldız, "Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmeye Dayalı Kazanç Devri Yaptırımının Kapsamının Belirlenmesi", *GÜHFD*, S.2, 2021, s. 1845.

²⁹⁶ Baygın, s. 583.

ile işi olması gerekenden daha ucuza yaptırsa dahi yalnızca bizzat sarf ettiği masrafların gerçek bedelini isteyebilecektir²⁹⁷. İşgörme faaliyeti esnasında kendi aletlerini kullanan işgören, kullanılan aletler bu işgörme için alınmış değilse, kullanmış olduğu aletler sebebiyle masraf talep edemeyecektir²⁹⁸. İşgörenin bir mesleki faaliyet kapsamında gördüğü işe ait işletmenin genel masrafların da işgörme faaliyetine orantılanarak talep edilmesi mümkün olmaz. Örneğin, vekaletsiz işgören sıfatıyla hareket eden bir avukatın, bu kapsamda vekaletsiz olarak gördüğü iş karşılığında ofis kirasının bir kısmının işsahibi tarafından karşılanmasını bekleyemez²⁹⁹.

İşgören, işgörmenin durumuna uygun düşen, durumun haklı gösterdiği masrafları talep edebilecek iken sarf edilen masrafın bu koşulu sağlamaması halinde, işgörenin sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanan ayırma ve söküp alma hakkı bulunmaktadır. Keza, sarf edilen masrafların ödenmemesi durumunda, eline geçen ve işsahibi iadesi gereken şeyler üzerinde hapis hakkı bulunmaktadır³⁰⁰.

b. Ücret İsteme Hakkı

Vekaletsiz işgörme hükümlerinde işgörenin işgörme sebebiyle ücret talep edebilmesine icazet veren herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu yönde herhangi bir düzenlemeye yer verilmesi durumunda, ücret elde etme gayesiyle bireylerin hukuk alanına müdahalenin önünü açacağı ve bu sebeple de vekaletsiz işgörme kurumunun temelini sarsacağı ileri sürülmektedir³⁰¹. Bu yöndeki bir görüş³⁰², işgörenin ücrete hak kazanamayacağını ileri sürmekle birlikte, işgörme faaliyetinin işgörenin meslek ve sanatına dâhil olan bir iş olması durumunda, söz konusu işgörme faaliyetini

²⁹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 272; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 8; Özkaya, s. 1095; Yüksel, Şerh, s. 56; Atlan Kazan, s. 172; Bayram, s. 117; Başbüyük, s. 124.

²⁹⁸ Arkan Akbıyık, s. 53; Aydın, s. 175; Atlan Kazan, s. 171; Saruhan, s. 99.

²⁹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 269.

³⁰⁰ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Koschaker, Ayiter, s. 256; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 631; Olgaç, s. 322; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 10; Yüksel, Şerh, s. 53; Şen Doğramacı, s. 1495; Ayırma Hakkı için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – e. ; Hapis Hakkı için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – f.

³⁰¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 275; Özkaya, s. 1079; Saruhan, s. 106.

³⁰² Olgaç, s. 323; Ücrete hak kazanılmaması gerektiğini ileri sürenlerin dahi işgörme sebebiyle işgörenin başka bir yerden elde edeceği kazançtan mahrum kalmasından dolayı bu fedakarlığı masraf kalemi içerisinde ileri sürebileceğine dair görüş için bkz. Haluk Tandoğan, “Vekaletsiz İşgörenin Ücret Talebi”, *AÜHFD*, C.12, S.1, 1955, s. 387 (Ücret).

gerçekleştirme sebebiyle mahrum kaldığı kazançlara karşılık, masraf adı altında talepte bulunabileceğini ifade etmektedir.

İşgören, işgörme faaliyetini bir yardımcı vasıtasıyla gerçekleştirir ve bu kişiye bir ücret öder ise bu ödediği ücreti, masraf kalemi içerisinde talep edebilirken, sırf işi bizzat görmüş olması sebebiyle mutad bir ücret talep edememesi haklı olarak eleştirilmektedir³⁰³. Keza, meslek ve sanatı dâhilindeki işi gören işgören, bu işi görmesi sebebiyle mahrum kaldığı kazancı talep edebilecek iken; kendi mesleği dışındaki bir işi görmesi sebebiyle ücret talep edememesi de aynı eleştiriye açıktır. Bu nedenle, vekalet sözleşmesinin kural olarak ücretsiz olmasından³⁰⁴ hareketle, vekaletsiz işgörmenin de ücretsiz olması gerektiği düşünülse de vekaletsiz işgörenin ücrete hak kazanacağı öğretide genel olarak kabul görmektedir³⁰⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 502/3 hükmünde, sözleşme veya teamül varsa vekilin ücrete hak kazanacağı ifade edilmektedir. Vekalet sözleşmesine ilişkin bu hükmün vekaletsiz işgörme bakımından da kıyasen uygulanması gerektiği kabul edilmektedir³⁰⁶. Eş deyişle, sözleşme ilişkisi içerisinde yapıldığında ücret ödenmesi gereken bir işin, vekaletsiz işgörme hükümleri uyarınca görülmesi halinde, işgörenin ücrete hak kazanacağı kabul edilmektedir³⁰⁷. İşgörme faaliyeti işgören tarafından mesleki faaliyet kapsamında gerçekleştirildiği takdirde, işgören tarafından teamül şartı gerçekleşmiş

³⁰³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 80, 277; Tandoğan, Ücret, s. 388; Halilov, s. 43.

³⁰⁴ Göktürk, s. 515; Erzan Erzurumluoğlu, *Sözleşmeler Hukuku(Özel Borç İlişkileri)*, Yenilenmiş 9.B., Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019,s. 194; Savaş, s. 587; Erkan, s. 443.

³⁰⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 277; Tandoğan, Ücret, s. 389; Bilge, s. 329; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 628; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 492; Zevkliler vd., s. 636; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Gümüş, Özel, s. 458; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 17; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Özdemir, s. 224; Yavuz, Şerh, s. 2804; Baygın, s. 574; Aksoy, s. 104; Baş Süzel, s. 115; Şen Doğramacı, s. 1497; Bayram, s. 118, Başbüyük, s. 124, Saruhan, s. 106; Güverçin, s. 75; Akdemir, s. 89.

³⁰⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 279; Halilov, s. 44.

³⁰⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 277; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 692; Bilge, s. 329; Eren, s. 919; Yavuz, Özel, s. 1487; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 18; Özdemir, s. 224; Yavuz, Şerh, s. 2804; Özkaya, s. 1079; Yüksel, Şerh, s. 58; Şen Doğramacı, s. 1497; İpek, s. 52; Bayram, s. 118; Başbüyük, s. 125; Halilov, s. 44; Yarg. 14. HD. 26.03.2012 T. 2012/3888 E. 2012/4474 K. "...Bir kimsenin başkasının hukuk alanına kendi yararına müdahale etmesi mümkün olduğu gibi, iş sahibinin yararına da müdahalesi mümkündür. İlk durumda gerçek olmayan ya da caiz bulunmayan vekaletsiz iş görme; 2. durumda ise gerçek ya da caiz olan vekaletsiz iş görme söz konusu olur.... bir sözleşme gereğince yapıldığı takdirde ücret verilmesi mutad olan işlerde uygun bir ücret de ödenir..."
<https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023).

sayılacağından, yine ücrete hak kazanacağı kabul edilmektedir³⁰⁸. İşgören tarafından gerekli özen gösterildiği takdirde, beklenen sonuç gerçekleşmese dahi ücretin doğacağı kabul edilmektedir³⁰⁹.

Bir görüş³¹⁰, işin mutad olarak ücret karşılığında yapılması koşulunu tek başına yeterli görmemekte ayrıca işgörenin yapmış olduğu işin zorunlu ve yararlı bulunan bir iş olması ve bu işin de işsahinin varsayılan iradesine uygun olması gerektiğini öne sürmektedir. Bu görüşe göre, aksi halde ücrete hak kazanmak için sıklıkla vekaletsiz işgörmeye yoluna başvurularda haksız kazanç elde etmenin önü açılmış olacaktır. Kanaatimizce, bu şekilde bir koşulun öne sürülmesine ihtiyaç yoktur. Zira, dürüstlük kurallarına aykırı olarak sadece kazanç elde etme gayesiyle hareket edilen hallerde, işgörenin ücret talebi TMK m.2 hükmüne aykırılık teşkil edeceğinden, ücret isteminin reddi gerekecektir³¹¹.

Yargıtay yerleşik içtihatlarında ise³¹² sözleşme dışında kalan ilave işlerin işsahibi yararına yapılması halinde, bu şekilde işgören yüklenicinin, vekaletsiz işgörmeye hükümlerine göre istemde bulunabileceğine karar vermektedir. Söz konusu kararlarda, işin yapıldığı tarihteki rayiç değerlerin esas alınması gerektiği belirtilmekle birlikte, bu şekilde belirlenen miktarda KDV ve yüklenici kâr bulunduğunu ve bu nedenle yeniden bu değerlerin eklenmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu kararlarda, yüklenicinin kârının tespit edilen rayiç değerden düşülmemesi ve işsahibinden tahsiline karar verilmesi, işgörenin ücret isteme hakkının bulunduğu bilinçli olarak kabul edildiğini göstermektedir.

³⁰⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s.276; Tandoğan, Ücret, s. 386; Zevkliler vd., s.621; Rona Serozan, “Sebepsiz İktisap’ta Yoksullaşma Ögesine Yer Var Mıdır?”, *MÜHFHAD*, C.22, S.3, 2016, s. 2504; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 18; Aksoy, s. 104; Yavuz, Şerh, s. 2804; Yüksel, Şerh, s. 58; Saruhan, s. 107; Halilov, s. 44; Uğur, s. 64; Kesim, s. 257.

³⁰⁹ Halilov, s. 44.

³¹⁰ Özkaya, s. 1079.

³¹¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 278; Tandoğan, Ücret, s. 389; Uğur, s. 64, dn. 288.

³¹² Yarg. HGK. 4.10.2022 T. 2019/852 E. 2022/1226 K.; Yarg. HGK. 21.6.2022 T. 2020/610 E. 2022/976 K.; Yarg. HGK. 10.06.2021 T. 2017/2636 E. 2021/740 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:01.2.2023); Yargıtay, eski tarihli bir kararında, sözleşme dışı yapılan işin değerinin tespitinde vekaletsiz işgörmeye hükümlerinin uygulanacağını fakat bu hesaplamada müteahhit karının dikkate alınmayacağı ifade etmektedir. Karar için bkz. Karahasan, s. 1141.

c. *İşin Yapılması Yüzünden Uğranılan Zararı İsteme Hakkı*

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncu maddesine göre, işgörme faaliyeti işsahibi yararına olduğu takdirde, işgörme neticesinde ortaya çıkan zararları işgörenin talep hakkı doğmaktadır³¹³. İşgörenin bu talep hakkı, özen yükümlülüğünün gereklerine uymak kaydıyla, beklenen sonuç gerçekleşmese dahi doğacaktır³¹⁴.

İşgörme faaliyeti sonucunda bir zararın ortaya çıkması, kaçınılmaz bir netice olduğu hallerde, bu zarar, masraf olarak kabul edilecek ve bu kapsamda istem hakkı söz konusu olacaktır. Buna karşılık, işgörmenin muhtemel sonucu olan ve fakat işgörenin kaçınması mümkün olan zarar kalemleri masraf sayılamayacağı gibi tazminat olarak da kabul görmeyecektir³¹⁵. İşgörme faaliyeti esnasında işgörenin şahıs varlığında ortaya çıkan zararlar da masraf olarak kabul edilmeyecektir³¹⁶. İşgörenin masraf olarak isteyemeyeceği bu türden zararların hakkaniyet gereği tazmin edilmesi gerektiğini düşünen kanun koyucu, bu kapsamda bir kusursuz sorumluluk hali düzenlemek suretiyle başkası yararına işgören kimsenin zararını tazminine olanak tanımıştır³¹⁷.

İşgörenin, işgörme faaliyeti sebebiyle uğradığı zararı tazmin hakkı maddi zararların yanında, manevi zararları da kapsamaktadır³¹⁸. Maddi zararın kapsamına işgörme faaliyeti esnasında ortaya çıkan zararlar ile birlikte işgörmeden dolayı yoksun kalınan kâr da girmektedir³¹⁹. İşgörme faaliyeti neticesinde ortaya çıkan fiili zarar ile yoksun kalınan kâr arasındaki temel fark, fiili zarar maddi olgulara dayanan ve belirli olan bir zararı ifade ederken, yoksun kalınan kârın ihtimale dayanan bir maddi zarar türü olmasıdır³²⁰.

³¹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 207; Koschaker, Ayiter, s. 256; Yavuz, Özel, s. 1488; Aksoy, s. 101; Uygur, s. 9134; Şen Doğramacı, s. 1496; Güverçin, s. 75; Uğur, s. 66.

³¹⁴ Bilge, s.329; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 630; Günay, Özel, s. 266; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 72; Aksoy, s. 102; Yavuz, Şerh, s. 2804; İpek, s. 54; Bayram, s. 119.

³¹⁵ Akdemir, s. 90; Halilov, s. 44.

³¹⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 281; Bayram, s. 119; Başbüyük, s. 125; Halilov, s. 45.

³¹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s.283; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s.682; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n.14; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 56; Baygın, s. 57; İpek, s. 54; Saruhan, s. 103; Halilov, s. 44; Uğur, s. 67; Kesim, s. 269.

³¹⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 282; Gümüş, Özel, s. 457; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 14; Yüksel, Şerh, s. 57; Şen Doğramacı, s. 1496.

³¹⁹ Aydın, s. 81; Saruhan, s. 103; Halilov, s. 45.

³²⁰ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 28.

İşgörme sebebiyle işgörenin uğradığı zararın belirlenmesinde hakimin takdir yetkisi önem taşımaktadır³²¹. Kanun koyucu hakime takdir hakkı tanımak suretiyle işgörenin uğradığı zararın tamamının değil, hakim tarafından takdir edilen kısmının giderileceğini ifade etmiştir³²². Bu hükme göre, işgörenin uğradığı zarar, TMK m.4'de gözetilerek hakkaniyet ilkesine göre, hakim tarafından takdir edilecektir³²³. İş sahibi, zararın ortaya çıkmasında herhangi bir kusuru bulunmadığını ileri sürerek zararı tazminden borcundan kurtulamayacak olup bu halde dahi zararı gidermek durumunda kalacaktır³²⁴. Buna karşılık, zararın ortaya çıkmasında iş sahibinin de işgörenin de kusuru bulunmuyorsa hakim meydana gelen zararın iki tarafa paylaşılmasına karar verebilecektir³²⁵.

Tazminatın miktarının hakim tarafından belirlenmesinin yanında, zararın kapsamının belirlenmesinde hakimin takdir yetkisinin bulunup bulunmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre³²⁶, zararın ne kadarlık miktarından iş sahibinin sorumlu olacağının belirlenmesinin yanında, hangi zarar kalemlerinin kapsama dahil olacağının takdiri de hakime aittir. Kanaatimizce, TBK m.529'da sadece tazminat miktarının belirlenmesinde hakime takdir yetkisi verilmiş olduğundan, hakimin zararın kapsamını belirlemesi mümkün değildir. Eş deyişle, işgörme faaliyeti ile uygun illiyet bağı içerisinde olan tüm zarar kalemleri zararın belirlenmesinde dikkate alınacaktır. İşgörenin uğradığı zararın somut olarak belirlenmesi neticesinde hakim hakkaniyet ilkesine göre, zararın ne kadarlık kısmının karşılanacağına karar verebilecektir.

İşgörenin işgörme faaliyeti sebebiyle uğramış olduğu zararı talep hakkının doğması için işgörme ve zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır³²⁷. Uygun illiyet

³²¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 285; Bilge, s. 329; Günay, Özel, s. 266; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 15; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Aksoy, s. 102; Şen Doğramacı, s. 1496.

³²² Göktürk, s. 525; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 682; Bilge, s. 329; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 630; Kılıçoğlu, Özel, s. 596; Baş Süzel, s. 118; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 15; Yavuz, Şerh, s. 2804; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 18; Baygın, s. 575; İpek, s. 54; Halilov, s. 46; Sungur, s. 284.

³²³ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 492; Yavuz, Özel, s. 1488; Gümüş, Özel, s. 456; Yavuz, Şerh, s. 2804; Uygur, s. 9134; Yüksel, Şerh, s. 57; Şen Doğramacı, s. 1496.

³²⁴ Olgaç, s.320; Gümüş, Özel, s. 456; Erkan, s. 459.

³²⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 285; Yavuz, Şerh, s. 2804; Uygur, s. 9134; İpek, s. 54.

³²⁶ Saruhan, s. 103; Halilov, s. 46.

³²⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 285; Gümüş, Özel, s. 456; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 15; Bayram, s. 119; Akdemir, s. 90; Şahin, s. 155; Kesim, s. 266; Tandoğan'a göre işgörenin hafif ihmali dahi illiyet bağı kestigiinden, iş sahibini zararı tazmin borcundan kurtulmaktadır. Bu yönde bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 286

bağının bulunması kaydıyla, işgörme faaliyeti sebebiyle meydana gelen zararın işgören ve iş sahibi arasında paylaşılması hakim tarafından yapılacaktır. İşgörme sebebiyle uğranılan zararın taraflar bakımından tespit ve tayini, işgörme sebebiyle iş sahibinin elde ettiği yarar başta olmak üzere, tarafların mali durumu, işgörenin üçüncü bir kişiden tazminat yahut destek alıp almadığı, iş sahibi bakımından tehlikenin boyutu, işgörmenin amacı ve işgörenin girmiş olduğu riziko gibi hususlar göz önünde tutularak, TMK m.4 hükmüne göre hakim tarafından belirlenecektir³²⁸

d. İşgörmeden Doğan Borçlardan Kendisinin Kurtarılmasını İsteme Hakkı

Türk Borçlar Kanunu'nun 529/1 hükmü uyarınca, iş sahibinin menfaatine yapılan bir işten dolayı hukuki işlem ile borç altına giren işgörenin, bu borçtan kurtarılmayı isteme hakkı bulunmaktadır. Örneğin, tatildeki komşusunun eşyalarını yangından veya selden kurtararak ardiyeciyi bıraktığı bir olayda, ardiye bedeli henüz ifa edilmemişse işgörenin iş sahibinden ardiye bedelini ifayı talep hakkı bulunmaktadır³²⁹.

Öğretide³³⁰, işgörenin üçüncü şahıslara olan bu borcunun temelde masraf olduğu, kanun koyucu tarafından TBK m. 529'da yapılan düzenlemenin yalnızca bu hususa açıklık getirmekten ibaret olduğu ileri sürülmektedir. Keza, işin görülmesi sebebiyle işgörenin üçüncü kişilere karşı borçlanması bir nevi dolaylı masraf olarak da ifade edilmektedir³³¹. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre³³², kanun koyucu masrafları düzenlemekle birlikte aynı hükümde işgörenin borçlardan da kurtarılması gerektiğini ifade ederek bu hususa verdiği önemi ortaya koymaktadır. Eş deyişle, kanun koyucu, vekaletsiz işgörme kapsamında işgören kimsenin, bu işgörme faaliyeti sonucunda borçlu çıkmasını engellemek istemektedir. Kanaatimizce işgörenin borçtan kurtarılmasını isteme hakkının masraf olarak değerlendirilmesinde sakınca da bulunmamaktadır.

³²⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 286; Saruhan, s. 104; Bayram, s. 119; Başbüyük, s. 126.

³²⁹ Kılıçoğlu, Özel, s. 596; Yavuz, Özel, s. 1484; Aksoy, s. 102.

³³⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 273; Arkan Akbıyık, s. 56; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 11; Aydın, s. 194; Atlan Kazan, s. 172; Akıncı, s. 1969.

³³¹ Baş Süzel, s. 117; Uygur, s. 9133; Aydın, s. 194.

³³² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 273.

İşgörme faaliyeti sebebiyle ortaya çıkan borcun hâlihazırda mevcut olması kaydıyla, işgören borçtan kurtarılmayı talep edebilir. Eş deyişle, ifa, ibra veya takas gibi borcu sona erdiren hallerin yahut kumar ve bahisten veya ahlakî ödevden doğan borçlar ile borcun zamanaşımına uğramış olması gibi eksik borcun bulunduğu durumlarda, işgören borçtan kurtarılmayı talep edemez. Bunun yanında, işgörme faaliyeti ile uygun illiyet bağı bulunmayan borçlar sebebiyle de borçtan kurtarılma talep edilemez³³³. İşin görülmesi bakımından zorunlu ve faydalı olan ve halin gereklerinin borçlanmayı haklı kıldığı borçlardan kurtarılmayı talep hakkı mevcuttur³³⁴. Bu durumu aşan borçlardan kurtarılmayı talep hakkı bulunmamaktadır³³⁵.

İşgörme faaliyeti sebebiyle doğan borcun doğrudan alacaklıya ifa edilerek işgöreni borçtan kurtarmak mümkün olduğu gibi borç miktarının işgörene ödenmesi halinde de işgöreni borçtan kurtarma yükümlülüğü yerine getirilmiş olur³³⁶. Yine iş sahibi tarafından borca karşılık teminat gösterilmesi veya borcun dış üstlenilmesi hallerinde de borçtan kurtarma gerçekleşmiş olur³³⁷.

Temsil yetkisi bulunmayan işgörenin, iş sahibi adına ve hesabına hareket etmesi halinde aynı zamanda yetkisiz temsil hali de ortaya çıkacaktır. Bu halde, temsilen yapılan hukuki işlemin iş sahibini bağlaması, iş sahibi tarafından hukuki işlemin TBK m.46 hükmü uyarınca onanmasına bağlıdır³³⁸. TBK m.46 hükmüne uygun olarak onama işlemi neticesinde, işgören borçtan kurtarılmış olacaktır. İşgören, üçüncü kişiyle yapmış olduğu hukuki işlemin iş sahibi tarafından onanmasını isteme, iş sahibi tarafından yerine getirilmediğinde ise dava yoluyla bu istemini ileri sürme hakkına sahiptir³³⁹. İşgörenin

³³³ Yıldız, s. 205; Saruhan, s. 104.

³³⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 273; Bilge, s. 329; Yavuz, Özel, s. 1484; Özdemir, s. 224; Aksoy, s. 102, dn. 34; Uzun Şenol, s. 300; İpek, s. 53; Halilov, s. 34.

³³⁵ Yavuz, Acar, Özen, s. 760; Yavuz, Özel, s. 1484; Uzun Şenol, s. 300; Halilov, s. 34.

³³⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 274; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 12; Özen, Yıldız, s. 1842; Yıldız, s. 206.

³³⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 275; Gümüş, Özel, s. 455; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 76; Yüksel, Şerh, s. 57; Şen Doğramacı, s. 1496; Saruhan, s. 104.

³³⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 275; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 492; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Yavuz, Özel, s. 1484; Gümüş, Özel, s. 440; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 13; Kırca, s. 447; Şen Doğramacı, s. 1496; Halilov, s. 34.

³³⁹ Gümüş, Özel, s. 456; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 13.

üçüncü kişiyle yapmış olduğu hukuki işlemin işsahibi tarafından onanması, vekaletsiz işgörme faaliyetinin uygun bulunduğu anlamına gelmeyecektir³⁴⁰.

e. İşgörenin Ayırma Hakkı

Türk Borçlar Kanunu'nun 529/2 hükmü, işgörenin yapmış olduğu masrafları alamaması halinde, sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca ayırıp alma hakkı olduğunu düzenlemiştir. TBK m.80 hükmünde, sebepsiz zenginleşmeye göre masrafları isteme hakkı düzenlemiştir. Bu düzenlemeye göre, zenginleşen iyiniyetli ise zorunlu ve faydalı masrafları, iyiniyetli değil ise zorunlu ve faydalı masrafların sadece geri verme zamanında mevcut bulunan değer artışının ödenmesini isteyebilecektir. TBK m.80/son hükmünde ise zenginleşenin iyiniyetli olup olmadığını bakılmaksızın diğer masrafları isteyemeyeceği, buna karşılık karşılığı önerilmeyen diğer masrafların, birleştiği ve zararsızca ayrılması mümkün bulunan eklemelerinin geri vermeden önce ayırıp alınabileceği düzenlenmiştir³⁴¹.

İşgörenin ayırma hakkının doğabilmesi için birtakım koşulların birlikte bulunması gerekmektedir. Buna göre, ilk olarak işgörenin o şey üzerinde zilyetliği bulunmalıdır³⁴². Kural olarak ayırma hakkı, o şeyin işsahibine devrinden önce kullanılmalıdır³⁴³. İşgörenin ayırma hakkını saklı tutarak geri verdiği yahut işsahibinin işgörenin rızası dışında o şeyi aldığı durumlarda, işgören ayırma hakkını devirden sonra da kullanabilecektir³⁴⁴. Bir diğer koşula göre, işgören yapmış olduğu masraflar bakımından öncelikle işsahibine başvuru yapmalı ve bu başvurusuna rağmen masraflarını elde edememiş olmalıdır³⁴⁵. İşgörenin ayırma hakkına konu olan şey genellikle asıl şeyin bütünleyici parçası niteliğinde olduğundan, bu şeylerin zarar

³⁴⁰ Gümüş, Özel, s. 441; Kırca, s. 447; Şen Doğramacı, s. 1496; Uzun Şenol, s. 300; Saruhan, s. 104; Uğur, s. 27.

³⁴¹ Bilge, s. 330; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 492; Olgaç, s. 321; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Yavuz, Özel, s. 1488; Günay, Özel, s. 266; Gümüş, Özel, s. 458; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 72; Yavuz, Şerh, s. 2804.

³⁴² Yüksel s.102; Uygur, s. 9134; Yüksel, Şerh, s. 58; Şen Doğramacı, s. 1497; İpek, s. 55; Saruhan, s. 107; Bayram, s. 120.

³⁴³ Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 10; Yüksel, Şerh, s. 58; Güverçin, s. 76; Akdemir, s. 90.

³⁴⁴ Gümüş, Özel, s. 458; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 10.

³⁴⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 288; Özkaya, s. 1106; Yüksel, Şerh, s. 58; Bayram, s. 121.

³⁴⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 288; Oğuzman, Öz, C.II, s. 392; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 10; Yavuz, Şerh, s. 2804; Baş Süzel, s. 124; Özkaya, s. 1106; Yüksel, Şerh, s. 59; Atlan Kazan, s. 174; Saruhan, s. 108; Akdemir, s. 90.

vermeksizin ayrılması her zaman mümkün olmaz. Ancak ayırma hakkının kullanılması, ayrılmak istenen şeyin, birleştiği şeye zarar vermeden ayrılmasına yahut ayırmadan sonra masrafı kendisine ait olmak üzere işgören tarafından eski haline getirilmesine bağlıdır³⁴⁶. İşgörenin ayırıp aldığı şeyde bir yararının bulunması gerekir. Öyle ki, ayırma hakkına konu olan asıl şeyden ayrılıp alındığı takdirde değerini tamamen kaybedecek şeyin ayrılmasında işgörenin yararı bulunmamaktadır³⁴⁷.

İşgörenin ayırma hakkının karşılığı ödenmeyen zorunlu ve faydalı masraflar bakımından da geçerli olup olmadığı noktasında kanunda kesinlik bulunmamaktadır. Bir görüşe göre³⁴⁸, işgören tarafından yapılan zorunlu, faydalı ve lüks masrafların tamamının şartlar oluştuğu takdirde sökülerek alınması mümkündür. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre³⁴⁹, işgörenin ayırma hakkı, zorunlu ve faydalı masrafları değil, bu masraflar dışında kalan masrafları ifade etmektedir. Bu görüşe göre, işgörenin zorunlu ve faydalı masrafları alamaması söz konusu olmayacaktır, eş deyişle bu masraflar zaten masrafları isteme hakkı kapsamında işsahibinden talep edilebilecektir. Zorunlu ve faydalı masrafların işsahibinden alınmaması yalnızca işsahibinin ödeme gücüne sahip olmamasından kaynaklanacaktır ki, bu da cebri icra aşamasına ilişkindir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, işgörme faaliyeti ile uygun illiyet bağı taşımayan masrafların da ayrılması mümkün olduğu takdirde bu yolla sökülerek ayrılması mümkündür³⁵⁰.

f. Hapis Hakkı

Bizim de katıldığımız öğretideki genel kabule göre, Türk Borçlar Kanunu'nun vekaletsiz işgörmeye ilişkin hükümleri içerisinde düzenlenmeyen hapis hakkının, vekaletsiz işgörme için de uygulanması mümkündür. Buna göre, işsahibi tarafından tazminat borcunun yerine getirilmemesi halinde, işgören tarafından henüz işsahibine iade edilmeyen taşınır eşya ve kıymetli evrak üzerinde TMK m.950 hükmüne göre

³⁴⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 289; Gümüş, Özel, s. 458; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 10; Yavuz, Şerh, s. 2804; Baş Süzel, s. 123; Özkaya, s. 1107; Yüksel, Şerh, s. 59; Başbüyük, s. 128; Akdemir, s. 90.

³⁴⁷ Özkaya, s. 1107.

³⁴⁸ Saruhan, s. 108.

³⁴⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 287; Olgaç, s. 323; Kılıçoğlu, Özel, s. 597; Yavuz, Özel, s. 1488; Yavuz, Şerh, s. 2804; Baş Süzel, s. 125; Uygur, s. 9134; İpek, s. 55.

³⁵⁰ Arkan Akbıyık, s. 58; Saruhan, s. 108.

kıyasen hapis hakkı kullanabilecektir³⁵¹. TMK m.950'ye göre, hapis hakkının doğması için hapis hakkına konu eşya ile alacak arasında bağlantı bulunması, borcun muaccel olması ve söz konusu eşyanın borçlunun rızasıyla alacaklının zilyedine geçmiş olması gerekmektedir. Bu şartların sağlanması ile birlikte hapis hakkı sahibi kimse, borç ödeninceye kadar taşınır ya da kıymetli evrak üzerinde hapis hakkını kullanabilecektir³⁵².

İşgörenin hapis hakkını kullanabilmesi için borcun muaccel olması gerekmektedir. İşgörme faaliyeti kapsamında yapılan masraflar yapıldığı anda, zararlar ise yine doğduğu anda muaccel olduğundan, ayrıca ihtara lüzum bulunmamaktadır³⁵³. Eş deyişle, hapis hakkının kullanılabilmesi muacceliyet koşuluna bağlı olmakla birlikte, işgörenin masraf ve zararları doğduğu anda bu koşulu gerçekleştirdiğinden, özellik arz etmemektedir³⁵⁴.

Bir diğer husus, hapis hakkının kullanılacağı şey ile alacak arasında bağlantı bulunması koşuludur. Vekaletsiz işgörmeye işgören yaptığı masraf yahut uğradığı zarar sebebiyle yine işgörmeye konu taşınır yahut kıymetli evrak üzerinde hapis hakkı kullanacağından, bu koşulun varlığı kabul edilir. Kaldı ki, üzerinde hapis hakkı kullanılacak şeyin işgörme faaliyeti çerçevesinde işgörenin elinde bulunduğu düşünüldüğünde, hukuki bağın varlığı açıktır³⁵⁵.

Vekaletsiz işgörmeye hapis hakkının kullanılmasında özellik arz eden husus, iş sahibinin rızası meselesidir. Vekaletsiz işgörme kurumunun özü bakımından iş sahibinin işgörme faaliyetinden haberi olmadığından ve bu sebeple de rızasının bulunması mümkün olmayacağından, hapis hakkının bu koşulu sağlanmamaktadır. Buna karşılık öğretide, işgörme faaliyetinin iş sahibi yararına ve yasaklamasına aykırı olmaksızın yapıldığı koşulda, iş sahibinin rızası şartının farazi olarak gerçekleştiği kabul

³⁵¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 292; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 631; Yavuz, Özel, s. 1488; Zevkliler vd., s. 636; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Gümüş, Özel, s. 459; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 16; Yavuz, Şerh, s. 2804; Özkaya, s. 1080; Uygur, s. 9134; İpek, s. 55; Saruhan, s. 109; Akdemir, s. 90; Halilov, s. 47.

³⁵² Tandoğan, Vekaletsiz İş görme, s. 292; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Aydın, s. 198; Özkaya, s. 1080; Bayram, s. 122; Başbüyük, s. 129; Halilov, s. 47.

³⁵³ Saruhan, s. 110.

³⁵⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 292; Özkaya, s. 1080; Halilov, s. 47.

³⁵⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 292; Özkaya, s. 1081; Bayram, s. 123; Halilov, s. 47.

edilerek hapis hakkının kullanılabilmesi kabul edilmektedir³⁵⁶. Bu kapsamda, gerçek vekaletsiz işgörme bakımından TMK m.950 hükmünün kıyasen uygulanabileceği, lakin gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede hapis hakkının söz konusu mümkün olmayacağı ileri sürülmektedir³⁵⁷. Keza, iş sahibinin yasaklaması sebebiyle caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme meydana gelmesi durumunda da varsayılan rızadan bahsedilemeyeceğinden, hapis hakkının kullanılmayacağı kabul edilmelidir.

Açıklanan nedenlerle, caiz gerçek vekaletsiz işgörme bakımından, işgörenin masraf ve zararına ilişkin alacaklar bakımından hapis hakkını kullanmasına engel bir durum olmadığı kural olarak kabul edilmektedir. Nitekim, işgörenin sebepsiz zenginleşmeye dayanan talepleri bakımından da hapis hakkının ileri sürülebileceği ifade edilmektedir. İşgörenin ayırma hakkını kullanmadığı durumlarda ise hapis hakkının varlığı ayrıca özellik arz etmektedir³⁵⁸. Bu kapsamda, caiz gerçek vekaletsiz işgörme bakımından TMK m.950 hükmünün kıyasen uygulanabileceği kabul edilmekte iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede hapis hakkının söz konusu mümkün olmayacağı, bizim de kabul ettiğimiz görüşe göre öne sürülmektedir³⁵⁹.

3. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmede İşgörenin Hakları

a. Masrafları İsteme Hakkı

Türk Borçlar Kanunu'nun 530'uncu maddesinde, iş sahibinin kendi menfaatine görülmeyen işlerde dahi faydaları edinebileceği düzenlenmiş iken aynı madde metninde açıkça, iş sahibinin zenginleştiği ölçüde masraflara katlanması gerektiği de ifade edilmiştir³⁶⁰. İşgörenin masrafları talep hakkının doğması için elde etmiş olduğu menfaati iş sahibine devretmiş veya devretme isteminde bulunmuş olması yahut

³⁵⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 293; Özkaya, s. 1080; Saruhan, s. 110; Başibüyük, s. 130; Halilov, s. 47.

³⁵⁷ Bayram, s. 123.

³⁵⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 293.

³⁵⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 301; Gümüş, Özel, s. 474; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 51; Aydın, s. 200; Özkaya, s. 1081; Uygur, s. 9177; Atlan Kazan, s. 174; Uzun Şenol, s. 307; İpek, s. 58; Bayram, s. 123; Başibüyük, s. 134; Akdemir, s. 103; Özese, s. 24.

³⁶⁰ Eren, s. 929; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Günay, Özel, s. 266; Cevdet İlhan Günay, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Gözden Geçirilmiş 2.B., Ankara: Yetkin Yayınevi, 2015, s. 1475 (Şerh); Gümüş, Özel, s. 472; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 72; Ercoşkun Şenol, s. 46; Atlan Kazan, s. 170; Şenyüz, s. 410; Başibüyük, s. 131; Akdemir, s. 101; Uğur, s. 63; Akkurt, s. 463.

doğrudan işsahibinin malvarlığında zenginleşme meydana gelmesi gerekmektedir³⁶¹. Kimi durumlarda menfaat doğrudan işsahibinin malvarlığında ortaya çıktığından, bu halde menfaat zaten işsahibi uhdesinde yer almakta olup, herhangi menfaat devri talebi olmaksızın işgörenin masrafları isteme hakkı doğmuş olacaktır³⁶². Bu durumda, işgören, hem sarf ettiği masrafı hem işsahibinin zenginleştiğini ispat yükü altındadır³⁶³.

İşgörenin masrafları talep hakkı gerçek vekaletsiz işgörmeye sonuç elde edilmemiş olsa dahi ileri sürülebilecek bir hak iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye durum böyle olmayıp, işsahibi yalnızca zenginleştiği ölçüde masrafları ödeme borcu altına girmektedir³⁶⁴. Örneğin, yurt dışında yerleşik olan A'ya ait bir işyeri, A'nın kardeşi B tarafından vekalet olmaksızın C'ye kiraya verilmiş ve bu aşamada B tarafından 5.000 TL boya badana masrafı yapılmıştır. Yurt dışından üç yıl sonra dönen ve durumu öğrenen A, B'nin tahsil ettiği kira bedelleri toplamı olan 30.000 TL'yi TBK m.530 hükmüne göre talep edebilir. Buna karşılık, B, işyerinin kiraya verilmesi için yapılan 5.000 TL boya badana masrafının tamamını değil, üç yıllık kira müddetince ortaya çıkan yıpranma ve yeniden boya ihtiyacı düşüldüğünde ortaya çıkan zenginleşme dikkate alınarak tespit edilen masraf talep edilebilir. Bu halde de A, B'den kira bedellerinin tamamı olan 30.000 TL'yi faizi ile talep etme imkanına sahip iken B'nin A'dan talep edeceği masraf, A'nın zenginleşmesine isabet eden 2.000TL gibi bir tutar olmaktadır³⁶⁵.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından özellik arz eden bir diğer durum ise işgörenin masraflarını istem hakkının üst sınırı bakımından bulunmaktadır. Buna

³⁶¹ Göktürk, s. 525; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 296; Tandoğan, Ücret, s. 389; Bilge, s. 331; Zevkliler vd., s. 636; Günay, Şerh, s. 1475; Baş Süzel, s. 98; Uygur, s. 9177; Şen Doğramacı, s. 1499; Uzun Şenol, s. 307; İpek, s. 57; Halilov, s. 48; Özese, s. 20; Metiner, s. 103; Akkurt, s. 463; Akıncı, s. 1968.

³⁶² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 296; Baş Süzel, s. 100; Aydın, s. 188; Atlan Kazan, s. 170; Halilov, s. 49; Akıncı, s. 1962.

³⁶³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 296; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Baş Süzel, s. 101; Özen, Yıldız, s. 1845; Bayram, s. 124; Halilov, s. 49.

³⁶⁴ Göktürk, s. 525; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 297; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Yavuz, Acar, Özen, s. 764; Gümüş, Özel, s. 473; Özkaya, s. 1102; Atlan Kazan, s. 171; İpek, s. 57; Bayram, s. 124; Halilov, s. 49.

³⁶⁵ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 73; Başkasına ait taşınmazın kiralanması durumunda taşınmaz sahibinin kira bedellerini 10 yıllık zamanaşımı süresine tabi kirayalandan talep edebileceği hakkında karar için bkz. Yarg. 3. HD. 13.03.2008 T. 2007/20958 E. 2008/4380 K. (Bilgen, s. 865); Benzer yönde bkz. Yarg. HGK. 26.03.2008 T. 2008/19-268 E. 2008/284 K. (Bilgen, s. 867)

göre, işgörenin talep edebileceği masraf, iş sahibine devretmiş olduğu menfaatten fazla olamayacaktır³⁶⁶. Bu nedenle, işgören, temin etmiş olduğu menfaat ile sarf ettiği masrafı ve uğradığı zararı mahsup edebilir iken, hiçbir menfaat elde edemediği durumlar da bu nedenle tazminat hakkı doğmayacaktır³⁶⁷.

İşgören yalnızca fiilen yapmış olduğu masrafları talep edebilecek olup kendi beceresiyle olağandan az masraf yapmış olsa dahi, yalnızca doğrudan sarf ettiği masrafı isteyebilecektir³⁶⁸. Bu masrafların fiilen yapılmış olmasının yanında, işgörme neticesinde elde edilmesi beklenen menfaate yönelik, doğrudan ve objektif olarak sarf edilmiş olması da gerekir³⁶⁹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncu maddesinde gerçek vekalet işgörme bakımından yalnızca zorunlu ve faydalı masrafların istenebileceği düzenlenmiş iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından açıklık bulunmamaktadır. Bu noktada öğretide çeşitli görüşler bulunmaktadır. Öğretide yer alan bir görüş³⁷⁰, kötünietli sebepsiz zenginleşene ilişkin TBK m.80/2 hükmünün uygulanarak zorunlu ve geri verme zamanında mevcut olan faydalı masrafların talep edileceğini ileri sürmektedir. Bazı yazarlara göre³⁷¹, iyiniyetli olmayan zilyede ilişkin düzenlemenin bulunduğu TMK m.995/2 hükmünün kıyasen uygulanması ile işgörenin yalnızca zorunlu masrafları talep etmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Haksız yapıya ilişkin tazminat sorumluluğunun düzenlendiği TMK m.723/2 hükmünün kıyasen uygulanarak yapılan masrafların objektif değerinin değil, iş sahibi için ifade ettiği en az değer işgören tarafından

³⁶⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 298; Eren, s. 929; Arkan, Akbıyık, s. 53; Baş Süzel, s. 101; Aydın, s. 190; Uzun Şenol, s. 307; İpek, s. 57; Özese, s. 21; Akıncı, s. 1969.

³⁶⁷ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Özkaya, s. 1103; İpek, s. 58; Metiner, s. 104.

³⁶⁸ Arkan Akbıyık, s. 54; Gümüş, Özel, s. 473; Özese, s. 21; Metiner, s. 105.

³⁶⁹ Baş Süzel, s. 108; Yüksel, Şerh, s. 68; Şen Doğramacı, s. 1499.

³⁷⁰ Gümüş, Özel, s. 473; Yıldız, s. 203; Şen Doğramacı, s. 1500; Uğur, s. 64; Yarg. 13. HD. 2.10.2007 T. 2007/7780 2007/11325 K. "...Kira sözleşmesinin 10.maddesi sözleşme süresi sonunda tahliye halinde kiracının taşınmazda yapacağı tezyinat masraflarının istenemeyeceği ve yapılanların kiryalana bırakılacağına hükme bağlamış olup faydalı ve zaruri masrafların kiryalana bırakılacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bu durumda, davacı kiracının kendi ihtiyacı için dahi olsa kiralanana yapmış olduğu giderlerden mütemmim cüzi haline gelmiş olan faydalı ve zorunlu imatlar nedeniyle kiralanana yapılan masrafların yapıldığı tarih itibariyle değerini vekaletsiz işgörme hükümleri gereği isteyebilir. Mahkemece taşınmaz üzerinde yapılan tadilatlardan faydalı ve zorunlu giderlerin bilirkişi marifeti ile tespit edilerek buna hükmedilmesi gerekirken aksi düşüncelerle yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir..." (Bilgen, s. 868)

³⁷¹ Baş Süzel, s. 103.

istenebileceği yönünde görüşler de mevcuttur³⁷². Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından TBK m.529 hükmüne benzer kısıtlama olmamasından hareket eden kimi yazarlar³⁷³ ise işgörenin yapmış olduğu tüm masrafları talep edebileceğini ileri sürmektedirler³⁷⁴.

Kanaatimizce, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye halinde işgören zorunlu masrafları isteyebilecek iken, faydalı ve lüks masraflar bakımından, şartlar bulunması halinde söküp alma hakkını kullanabilecektir. Öyle ki, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenin talep edebileceği masrafın üst limiti işsahibinin devraldığı menfaat ile sınırlı iken, gerçek vekaletsiz işgörmeye böylesine bir sınırlama olmadığından, masraf kalemlerinin zorunlu ve faydalı masraflar ile sınırlı tutulması isabetli görünmektedir. Lakin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, temelde haksız fiilin bulunduğu da düşünüldüğünde, TMK m.995/2 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla işgörenin yalnızca zorunlu masrafları talep etmekle yetinmesi, faydalı ve lüks masraflar bakımından ise söküp alma hakkına başvurabilmesi gerekmektedir³⁷⁵.

b. Ücret İsteme Hakkı

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye halinde işgörenin ücrete hak kazanıp kazanmayacağı öğretide tartışmalıdır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin temelde haksız fiil teşkil etmesinden hareket eden bir görüş³⁷⁶, başkasının hukuk alanına yapılan bu haksız müdahale neticesinde ücrete hak kazanılması halinde, bu şekilde işgören kimsenin üstüne ödüllendirilmiş olacağını ileri sürerek, ücrete hak kazanmayacağını kabul etmektedir.

³⁷² Bu yönde karar için bkz. Yarg. 3. HD. 4.7.1961 T. 5422/4244 (Baş süzel, s. 109)

³⁷³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 299; Arkan Akbıyık, s. 55; Aydın, s. 192; Özen, Yıldız, s. 1840; Özkaya, s. 1102; Atlan Kazan, s. 171; Halilov, s. 49.

³⁷⁴ Bu konudaki görüşler için bkz. Arkan Akbıyık, s. 54 vd; Görüşler için bkz. Baş Süzel, s. 109.

³⁷⁵ Zorunlu masrafların talep edilebileceğine ilişkin karar için bkz. Yarg. 3. HD. 18.02.2013 T. 2013/22537 E. 2013/2399 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:15.1.2023). Zorunlu ve faydalı masrafların istenebileceği yönünde Yargıtay kararları için bkz. Yarg. 3. HD. 25.4.2019 T. 2017/7241 E. 2019/3785 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:15.1.2023); Yarg. 3. HD. 18.3.2019 T. 2017/5486 E. 2019/2177 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:15.1.2023); Yarg. 6. HD. 12.7.2012 T. 2012/7194 E. 2012/10647 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023); Yarg. 13. HD. 10.05.2001 T. 2001/2832 E. 2001/5062 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023).

³⁷⁶ Arkan Akbıyık s. 56; Gümüş, Özel, s. 473; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 56; Özen, Yıldız, s. 1831; Aydın, s. 198; Aksoy, s. 108; Akdemir, s. 102; Uğur, s. 65; Özsen, s. 22; Metiner, s. 105; Akıncı, s. 1968.

Öğretide ağırlıklı olan ve bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre³⁷⁷, ücret karşılığı görülen bir işin vekaletsiz işgörme kapsamında görülmesi halinde, vekaletsiz işgören kimsenin makul bir ücrete hak kazanması gerekmektedir. Her ne kadar vekaletsiz işgören kimse bu kapsamda ücrete hak kazanacak olsa da bu ücretin miktarı, iş sahibinin işgörmeden elde ettiği menfaati aşmayacaktır³⁷⁸. Nitekim, ücretin varlığının kabul edilmemesi halinde ise iş sahibi sebepsiz zenginleşmiş olacaktır³⁷⁹.

c. İşin Yapılması Yüzünden Uğranılan Zararları İsteme Hakkı

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme hükümlerine göre işgören kimsenin, bu işgörmeden doğan zararını isteyip isteyemeyeceği hususunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemişse bu zararın iş sahibinden talep edilebileceği öğretide genellikle kabul edilmektedir³⁸⁰. Lakin, uğranılan bu zararların giderilmesini istem hakkı, iş sahibinin işgörme sonucu elde ettiği menfaati aşamayacaktır. Öyle ki, iş sahibinin menfaat elde edememesi halinde, işgören de uğradığı zararın tazminini istemeyecektir³⁸¹.

Öğretide yer alan bir görüş³⁸², kanun koyucu tarafından gerçek vekaletsiz işgörme bakımından zararı istem hakkı düzenlenmiş iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede böyle bir düzenlemeye yer verilmemesinin bilinçli olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüş, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin özünde bir haksız fiil teşkil etmesinden hareket ederek haksız fiilde bulunan kişinin, zarar verdiği kimseden, bu kimsenin sebep olmadığı bir zararı istemesinin haksızlığa cevaz vermek olacağını ileri sürmektedir. Buna göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işgörenin uğradığı zararı istem hakkını olmadığı kabul edilmektedir. Kanaatimizce, her ne kadar gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin özünde bir haksız fiil teşkil ettiği açık olsa da haksız

³⁷⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 300; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Zevkliler vd., s. 636; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Yavuz, Acar, Özen, s. 764; Baş Süzel, s. 116; Özkaya, s. 1105; Yüksel, Şerh, s. 68; Ercoşkun Şenol, s. 46; Uzun Şenol, s. 307; Bayram, s. 125; Başbüyük, s. 135; Halilov, s. 49.

³⁷⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 300; Tandoğan, Ücret, s. 389; Baş Süzel, s. 116; Uygur, s. 9177; Yüksel, Şerh, s. 68; Uzun Şenol, s. 307; Güverçin, s. 76; Akdemir, s. 102; Halilov, s. 50;

³⁷⁹ Bayram, s. 125.

³⁸⁰ Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 54; Özkaya, s. 1103; Yüksel, Şerh, s. 69; Şenyüz, s. 410.

³⁸¹ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 69; Özkaya, s. 1104; Yüksel, Şerh, s. 69; Bayram, s. 126; Halilov, s. 50.

³⁸² Eren, s. 930; Gümüş, Özel, s. 474; Aydın, s. 196; Şen Doğramacı, s. 1500; Akdemir, s. 102; Özesen, s. 22.

fiilden farklı olarak “zarar gören kimse” yerine işsahibi bulunmaktadır. Buna göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme neticesinde işsahibinin zarara uğraması şart değildir. Ayrıca, işsahibinin tazminat hakkı da haksız fiilden farklı olarak uğradığı somut zarardan ibaret olmayıp, zararı aşan şekilde, işgörenin elde ettiği menfaati istem hakkı da vardır. Son olarak, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından zararı istem hakkı, işgörenin elde etmiş olduğu menfaatten fazla olamayacağı ve herhangi bir menfaat elde edilmemişse zararın giderilmesinin istenemeyeceği düşünüldüğünde, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından da zararın giderilmesini istem hakkının mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Öğretide yer alan bir diğer görüş³⁸³, gerçek vekaletsiz işgörme halinde dahi zararın ne kadarının işsahibi tarafından karşılanacağı hakim takdirinde iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede kötüniyetli işgörenin tüm zararlarının menfaatten düşülmesinin hakkaniyetli olmadığını, kaldı ki gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işgörenin kusurlu olması nedensellik bağıını kestiğinden, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme halinde tazminat talep hakkının bulunmaması gerektiği öne sürülmektedir. Kanaatimizce, işgörenin elde etmiş olduğu menfaatten düşülmesine yönelik eleştiride haklılık payı bulunmasını karşılık, topyekün tazminat imkânının önüne geçilmesi isabetli değildir. Bunun yerine, işgören tarafından elde edilen menfaatten, yine işgören tarafından yapılan masraflar düşüldükten sonra kalan kısım gözetilerek, uğranılan zararının hakim tarafından takdir edilecek kısmının karşılanması, takdir edilen bu miktarın da menfaatten düşülmesi hakkaniyete uygun çözüm olacaktır.

İşgörenin gerçek olmayan vekaletsiz işgörme neticesinde elde ettiği menfaat ile bu işgörme sebebiyle sarf ettiği masraf ve yine bu vesileyle uğramış olduğu zararlar dikkate alınarak mahsup yapılmalıdır. Bu mahsup neticesinde işgören bir menfaat elde etmiş ise bu menfaati işsahibine devir borcu altına girmektedir. Bahsi geçen mahsup neticesinde, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme kapsamında işgören menfaat elde etmemiş ise bu halde uğradığı zararın da tazminini isteyemeyecektir³⁸⁴. Yine belirtmek gerekir ki, gerçek vekaletsiz işgörmede dahi zararın tazmini bakımından hakim takdir hakkı bulunduğu düşünüldüğünde, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda da

³⁸³ Baş Süzel, s. 118; Uğur, s. 67.

³⁸⁴ Yavuz, Acar, Özen, s. 764; Başbüyük, s. 132.

elde edilen menfaatten düşülmesi mümkün zararın belirlenmesi de hakime ait olacaktır. Bu halde, menfaat elde edilmemesi halinde zarar hiçbir şekilde tazmin edilemeyecektir. Eğer menfaat elde edilmişse, elde edilen menfaatten fazla olmamak üzere, hakim tarafından takdir edilen zarar miktarı, elde edilen menfaatten mahsup edilecektir³⁸⁵.

d. İşgörmeden Doğan Borçlardan Kendisinin Kurtarılmasını İsteme Hakkı

Türk Borçlar Kanunu'nun 530'ncu maddesinde düzenlenen bir diğer husus, işgörenin, işgörme sebebiyle ortaya çıkan borçtan, kendisinin kurtarılmasını istemek hakkıdır. Bu hakkın doğması için de işgörenin elde etmiş olduğu menfaati iş sahibine devretmiş veya devretme isteminde bulunmuş olması yahut iş sahibinin malvarlığında zenginleşme meydana gelmesi gerekmektedir³⁸⁶. İşgörenin talep hakkının doğması için giriştiği borçların, işgörme faaliyeti neticesinde menfaat elde edilmesi için zorunlu olması gerekmektedir. Elde edilen menfaat ile ilgisi bulunmayan borçların iş sahibinden talep edilmesi mümkün değildir³⁸⁷.

Kanun koyucu, gerçek vekaletsiz işgörme kapsamında işgörenin masraflarının ödenmesinin yanında üstlendiği borçlardan da kurtarılmasını düzenlediği gibi gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından da benzer düzenlemeye gidilmiştir. Tıpkı daha önce ifade ettiğimiz³⁸⁸ gibi işgörenin üçüncü şahıslara olan bu borcunun özünde masraf olduğu, kanun koyucu tarafından TBK m. 530'da yapılan düzenlemenin yalnızca bu hususa açıklık getirmekten ibaret olduğu ileri sürülmektedir³⁸⁹. Gerek masrafları isteme hakkının gerek borçlardan kendisinin kurtulmasının istem hakkının TBK m.530'da ortak olarak düzenlendiği ve aynı şartlara bağlandığı açık olmakla birlikte, işgörenin kendisinin kurtarılmasını istediği borçlar da bir anlamda hukuki iş ve işlemlerden doğan giderler olduğundan, bu giderlerin masraf olarak değerlendirilmesinde sakınca olmadığı kanaatindeyiz.

³⁸⁵ Özkaya, s. 1103.

³⁸⁶ Bilge, s. 331; Eren, s. 929; Kılıçoğlu, Özel, s. 598; Zevkliler vd., s. 636; Yavuz, Acar, Özen, s. 764; Günay, Özel, s. 266; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Aksoy, s. 107; Özkaya, s. 1103; Yüksel, Şerh, s. 68; Ercoşkun Şenol, s. 46; Şen Doğramacı, s. 1500; Uzun Şenol, s. 307; Şenyüz, s. 410; Metiner, s. 104; Akkurt, s. 463.

³⁸⁷ Gümüş, Özel, s. 472; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 75; Yüksel, Şerh, s. 68; Yıldız, s. 205.

³⁸⁸ Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – d.

³⁸⁹ Arkan Akbıyık, s. 56; Gümüş, Özel, s. 473; Aydın, s. 194; Atlan Kazan, s. 172; Akdemir, s. 101; Özese, s. 21; Akıncı, s. 1969.

Gerçek vekaletsiz işgörmeye ilişkin ilgili başlıkta daha önce bahsettiğimiz gibi³⁹⁰ işgörme faaliyeti sebebiyle doğan borcun doğrudan alacaklıya ifa edilerek işgöreni borçtan kurtarmak mümkün olduğu gibi borç miktarının işgörene ödenmesi durumunda da işgörenin borçtan kurtarılması şartı yerine getirilmiş olur. Ayrıca, iş sahibi tarafından borca karşılık teminat gösterilmesi veya borcun dış üstlenilmesi hallerinde de borçtan kurtarma gerçekleşmiş kabul edilecektir³⁹¹.

e. İşgörenin Ayırma Hakkı

Türk Borçlar Kanunu'nun 529/2 maddesinde gerçek vekaletsiz işgörme bakımından ayırma hakkı, diğer bir deyişle söküp alma hakkı açıkça düzenlenmiş iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından bu yönde açık düzenleme bulunmamaktadır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından işgörenin ayırma hakkını bulunup bulunmadığı öğretilerde tartışmalıdır.

Öğretilerde yer alan bir görüş³⁹², gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda, iş sahibinin zorunlu, faydalı ve lüks masraflar olmak üzere tüm masraflardan sorumlu olduğunu, işgörenin de ayırma hakkının yalnızca iş sahibinden talep edilemeyen masraflar bakımında kullanabileceğini ifade ederek gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından ayırma hakkının mevcut olmadığını öne sürmektedir. Bu görüş kendi içerisinde tutarlı olmasına karşılık, faydalı ve lüks masrafların gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören bakımından talep edilemeyeceğini, iş sahibi tarafından karşılanmayan bu masrafların da sökülerek alınması gerektiğini ileri süren görüş tarafından eleştirilmektedir³⁹³.

Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise³⁹⁴, gerçek vekaletsiz işgörme ile gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda, ayırma hakkının kullanılması koşulları aynıdır. Gerçek vekaletsiz işgörmeye ilişkin ayırma hakkının kullanılması için sayılan

³⁹⁰ Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – d.

³⁹¹ Gümüş, Özel, s. 473; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 76; Atlan Kazan, s. 172.

³⁹² Arkan Akbıyık, s. 58; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 72; Aydın, s. 201; Atlan Kazan, s. 174; Akdemir, s. 103; Özesen, s. 23.

³⁹³ Baş Süznel, s. 120.

³⁹⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 301; İpek, s. 58; Bayram, s. 126; Başbüyük, s. 133; Halilov, s. 50.

koşulların varlığı halinde³⁹⁵, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye de işgörme konusu eşyaya eklenen şeyin sökülerek ayrılması mümkündür³⁹⁶. Lakin belirtmek gerekir ki, ayırma hakkı belirtildiği gibi talep edilemeyen masraflar bakımından mümkün olduğundan, kanaatimizce, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ancak faydalı ve lüks masrafların sökülerek ayrılması mümkün olacaktır³⁹⁷.

f. Hapis Hakkı

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere³⁹⁸, her ne kadar vekaletsiz işgörmeye ilişkin hapis hakkı düzenlenmemiş ise de TMK m.950 hükmünde düzenlenen hapis hakkının kıyasen uygulanması, bu maddede düzenlenen hapis hakkı için zilyedin rızası koşulunun ise iş sahibinin menfaatine işgörülmesi sebebiyle gerçek vekaletsiz işgörmeye sağlandığı öğretide kabul edilmektedir. Lakin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye iş sahibinin menfaatine hareket durumu da bulunmadığından, varsayılan rızadan dahi bahsetmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme halinde, hapis hakkının kullanılmayacağı kabul edilmektedir³⁹⁹. Örneğin, kendi çevresine dağıtmak amacıyla şiirlerini bir yayımcıya veren kimsenin şiirleri, yayımcı tarafından istenilenden fazla basılır ve bu basılan fazla kısım yayımcı tarafından satılır ise gerçek olmayan vekaletsiz işgörme meydana gelir. Bu örnekte, her ne kadar iş sahibinin rızası ile zilyetliğin teslim edildiği söylenebilir de hapis hakkı temelinde dürüstlük kuralına dayandığından, bu halde dahi hapis hakkının uygulanamayacağı öğretide kabul edilmektedir⁴⁰⁰.

³⁹⁵ Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – e.

³⁹⁶ Yarg. 6. HD. 12.7.2012 T. 2012/7194 E. 2012/10647 K. “...Bu durumda davacı kiracının, kiralananaya yaptığı faydalı ve zorunlu giderlerden alıp götürülmesi mümkün olmayan ve davalı kiralayan tarafından benimsenenlerin yapıldıkları tarihler itibarıyla bedellerini vekaletsiz iş görme hükümlerine göre isteyebileceğinden mahkemece, kiracı tarafından yapılan imalatların sökülüp götürülebilir olanlarının tespiti ile bunların dışında kalan ve tezyinat niteliği taşımayan faydalı ve zaruri gider ve eklentilerin imal tarihindeki değerlerinin bilirkişi aracılığı ile belirlenerek bu miktara hükmedilmesi gerekirken eksik inceleme ve yanlış değerlendirme ile yazılı şekilde talebin tamamının kabulüne karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir.”, <https://www.hukukturk.com> (E.T.:25.2.2023)

³⁹⁷ Baş Süzeli, s. 123; Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – a.

³⁹⁸ Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – f.

³⁹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 301; Gümüş, Özel, s. 474; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 51; Aydın, s. 200; Özkaya, s. 1081; Uygur, s. 9177; Atlan Kazan, s. 174; Uzun Şenol, s. 307; İpek, s. 58; Bayram, s. 127; Başbüyük, s. 134; Akdemir, s. 103; Özese, s. 24.

⁴⁰⁰ Baş Süzeli, s. 129.

Türk Medeni Kanunu'nun 994'üncü maddesinde, iyiniyetli zilyedin, şeyin geri verilmesini isteyen kimseden zorunlu ve faydalı masrafları talep edebileceği, bu talep karşılanana kadar da o şeyi geri vermekten imtina edebileceği düzenlenmiştir⁴⁰¹. Kanun koyucu bu maddede TMK m.950'den farklı olarak o şeyin rıza ile teslim edilmesini aramamıştır. Bu aşamada belirtilmesi gereken bir diğer farklılık ise, TMK m.950'de düzenlenen hapis hakkına göre hapis konusu şeyin lüzumu halinde paraya çevrilmesi mümkün iken TMK m.994'de paraya çevirme hakkı tanınmamakta, yalnızca zararın giderilmesine kadar elinde tutma hakkına imkan vermektedir⁴⁰².

İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin varlığı halinde, TMK m.994'de belirtilen alıkoyma hakkının kullanabileceği kabul edilmektedir⁴⁰³. Lakin belirtmek gerekir ki, işgörenin TMK m.994'e göre alıkoyma hakkının kullanabilmesi için iş sahibinin işgörenin masraf ve zararını aşan miktarda zenginleşmiş olması gerekmektedir⁴⁰⁴. İş sahibi, işgörenin alacağını aşan miktarda zenginleşmemiş ise işgören alıkoyma hakkını dahi kullanamayacak ve elindekini derhal iade etmekle yükümlü olacaktır⁴⁰⁵.

B. İŞGÖRENİN BORÇLARI

1. Genel Olarak

Gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından işgörenin borçları, önemli farklılıklar içermediğinden, ortak başlık altında açıklama yapılması tercih edilmiştir. Vekaletsiz işgörmenin türlerinden ortaya çıkan farklılıklar ise yine aynı başlık altında izah edilmeye çalışılacaktır.

⁴⁰¹ Baş Süzel, s. 126.

⁴⁰² Baş Süzel, s. 126; Özkaya, s. 1104; Bayram, s. 127.

⁴⁰³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 302; Baş Süzel, s. 128; Özkaya, s. 1104; Bayram, s. 127.

⁴⁰⁴ Baş Süzel, s. 128; Özkaya, s. 1104.

⁴⁰⁵ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Özkaya, s. 1104; Bayram, s. 127; Şahin, s. 139.

2. İşin İşsahibinin Menfaatine ve Gerçek veya Varsayılan İradesine Uygun Görülmesi Borcu

Türk Borçlar Kanunu'nun 526'ncı maddesinde, vekaleti olmaksızın işgörmeye faaliyeti gerçekleştiren işgörenin, o işi işsahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun görmekle yükümlü olduğu açıkça ifade edilmiştir⁴⁰⁶. Vekalet sözleşmesinin varlığı halinde vekilin işgörmeyi ne suretle gerçekleştireceği sözleşme şartları ve vekil edenin talimatları doğrultusunda belirlenir iken vekaletsiz işgörmeye işsahibi ve işgören arasında öncesinde bir ilişki mevcut olmadığından, işgörenin TBK m.526 doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Sözügeçen düzenleme bir yol göstermeden ibaret olmayıp, işgöreni borç altına sokmaktadır. Bu borca aykırı davranış ise TBK m.527 hükmüne göre sorumluluk doğmasına sebep olmaktadır⁴⁰⁷.

İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından, başkasının işini iyiniyetli olarak kendi işi zanneden işgören bulunduğundan, işsahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun hareket edilmesinden bahsedilemez⁴⁰⁸. Vekaletsiz işgörenin bu türü ayrık tutulursa hem gerçek hem de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından işsahibinin menfaatine ve iradesine uygun hareket etme borcunun ortak olduğu ileri sürülmektedir⁴⁰⁹. Lakin bizim de katıldığımız görüşe göre⁴¹⁰, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kavramı, işsahibinin menfaatine ve iradesine uygun hareket etme durumunu, doğası gereği dışlamaktadır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören kimse, işsahibinin varsayılan iradesine ve menfaatine hareket etmek suretiyle kendisine veya üçüncü bir kimseye menfaat temin etmektedir. Hal böyleyken, bu

⁴⁰⁶ Göktürk, s. 523; Bilge, s. 327; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 627; Eren, s. 915; Zevkliler vd, s. 633; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Günay, Özel, s. 1467; Yavuz, Özel, s. 1483; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Gümüş, Özel, s. 449; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 19; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Yüksel, Şerh, s. 23; Uygur, s. 9118; Şen Doğramacı, s. 1494; Uzun Şenol, s. 301; Şenyüz, s. 410; Akdemir, s. 88; Halilov, s. 36; Uğur, s. 47.

⁴⁰⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 176.

⁴⁰⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 182; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Yavuz, Şerh, s. 2800; Özkaya, s. 1076; Uygur, s. 9119; Atlan Kazan, s. 167; İpek, s. 46; Bayram, s. 93; Saruhan, s. 90

⁴⁰⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 183; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Zevkliler vd., s. 634; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Yavuz, Şerh, s. 2799; Uzun Şenol, s. 301; İpek, s. 46; Başbüyük, s. 112; Akdemir, s. 88.

⁴¹⁰ Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Baş Süzel, s. 68; Yüksel, Şerh, s. 65; Uzun Şenol, s. 306; Atlan Kazan, s. 167; Akdemir, s. 103; Halilov, s. 19; Uğur, s. 48; Özesen, s. 9; Caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından bu borcun bulunmadığı hakkında görüş için bkz. Şen Doğramacı, s. 1494.

durumda işgöreni bu türden bir borç altına sokmak, bizatihi gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyi inkar etmek ve doğasına aykırı hareket etmek olacaktır.

İşsahibinin menfaatinin tespitinde objektif ve subjektif olmak üzere iki yöntem bulunmaktadır. Subjektif kritere göre, işsahibinin menfaatinin belirlenmesinde işgörenin iradesi esas alınır. Buna göre, işgören subjektif değerlendirmesine göre işe girişmeyi işsahibinin menfaatine uygun bulursa işgörmenin işsahibinin menfaatine uygun olduğu kabul edilir⁴¹¹. İşsahibinin iradesinin hukuka yahut emredici kurallara aykırılık teşkil ettiği durumlarda veya işsahibinin ayırt etme gücüne sahip olmadığı hallerde menfaat tayini yapılması mümkün olmadığından hareketle, subjektif görüş eleştirilmektedir⁴¹².

Objektif yöntemine göre, işgörme faaliyeti, işsahibinin içerisinde bulunduğu şartlara göre işsahibine faydalı ise menfaatine uygun kabul edilir⁴¹³. Katıldığımız görüşe göre⁴¹⁴, işsahibine ilişkin subjektif ve objektif koşullar birlikte değerlendirilerek işsahibinin menfaatine uygun olanı tespit etmek daha uygun düşmektedir. İşgörme faaliyetinin işsahibinin menfaati doğrultusunda görüldüğünü ispat yükü, işgörene aittir⁴¹⁵.

İşgörme faaliyetinin işsahibinin menfaatine uygunluğu, işe başlangıç anında mevcut olmalıdır. Buna göre, işgören tarafından gerekli özen gösterilmiş olmasına rağmen başlangıçta işgörenin menfaatine uygun görünen bir işin daha sonra arzu edilen şekilde sonuçlanmaması durumunda da TBK m.529'daki hakları talep imkanı bulunmaktadır⁴¹⁶. İşe girişildiği anda işsahibinin menfaatine uygun olduğunu ispat yükü işgörene aittir⁴¹⁷. İşgören tarafından yapılan iş, işsahibinin mal varlığında bir artışa yahut mal varlığındaki bir azalmanın önlenmesine veya masraflardan tasarruf etmeye ilişkin olduğu takdirde, işsahibinin menfaatine uygun işgörmeden bahsedilir⁴¹⁸.

⁴¹¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 232.

⁴¹² Saruhan, s. 88

⁴¹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 234; Yüksel, Şerh, s. 53.

⁴¹⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 237; Yüksel, Şerh, s. 24; Özkaya, s. 1075; Bayram, s. 94.

⁴¹⁵ Saruhan, s. 88.

⁴¹⁶ Göktürk, s. 525; Özkaya, s. 1092.

⁴¹⁷ Özkaya, s. 1092.

⁴¹⁸ Özkaya, s. 1093.

İşgörme faaliyetinin hem üstlenilmesinde ve hem de yerine getirilmesinde iş sahibinin menfaatinin yanında gerçek veya varsayılan iradesinin gözetilmesi gerekmektedir⁴¹⁹. İşgören tarafından iş sahibinin iradesinin bilindiği veya bilinmesi gerektiği durumlarda, iş sahibinin gerçek iradesi esas alınmalıdır⁴²⁰, meğer ki iş sahibinin gerçek iradesi hukuka veya ahlaka aykırı olsun⁴²¹. Buna karşılık, iş sahibinin gerçek iradesine bilinebilir değil ise iş sahibinin varsayılan iradesine göre işgörme faaliyetinin gerçekleştirilmesi gerekir⁴²². İş sahibinin tam ehliyetsiz veya sınırlı ehliyetsiz olduğu durumlarda, kanuni temsilcisinin gerçek veya varsayılan iradesi dikkate alınır⁴²³.

Varsayılan iradeye gerçek iradenin tespit edilemediği durumlarda, iş sahibinin yaşı, kişiliği, cinsiyeti, sosyal durumu vb. subjektif özellikleri dikkate alınarak ulaşılır⁴²⁴. Belirtmek gerekir ki, varsayılan iradede subjektif hususlar gözetilmekle birlikte, makul bir insanın olağan hayat şartlarında oluşan iradesi esas alınarak varsayılan irade belirlenir, iş sahibinin tabiatında var olan anormal hususlar varsayılan irade olarak kabul edilemez⁴²⁵. Örneğin, iş sahibinin müstifliği ile bilinen biri olması, işgörenin de normal aşan masraflar yaptırmasını gerektirmez; keza iş sahibi cimri biri olmasına rağmen, işgören normal sayılacak masraflar yapmış ise iş sahibinin varsayılan iradesine aykırı hareket edildiği söylenemez⁴²⁶.

Vekaletsiz işgören kimse, iş sahibinin menfaati ve gerçek veya varsayılan iradesini tayin ederken kusuru olmaksızın hataya düşer ise TBK m.526 hükmüne aykırılıktan sorumlu tutulmaması gerektiği kabul edilmektedir⁴²⁷. TBK m.527'de vekaletsiz işgörenin her türlü ihmalden, diğer bir deyişle kusurundan sorumlu olduğu değerlendirildiğinde, kusuru olmaksızın iş sahibinin menfaatini veya iradesini tayinde

⁴¹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 177; Gümüş, Özel, s. 449; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4.

⁴²⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 179; Eren, s. 915; Gümüş, Özel, s. 449; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 19; Özkaya, s. 1075; Uzun Şenol, s. 302; Halilov, s. 36; Uğur, s. 47; Şahin, s. 146.

⁴²¹ Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 4; Özkaya, s. 1076; Saruhan, s. 86.

⁴²² Kaya, s. 198; Başbüyük, s. 112; Şahin, s. 147.

⁴²³ Göktürk, s. 524; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 180; Kaya, s. 198.

⁴²⁴ Yüksel, Şerh, s. 24; Özkaya, s. 1076; Bayram, s. 94; Halilov, s. 37; Uğur, s. 47.

⁴²⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 179; Başbüyük, s. 112; Halilov, s. 37.

⁴²⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 179; Halilov, s. 37.

⁴²⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 180; Bu halde gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin meydana geleceği ve işgörenin TBK m. 527/2 hükmüne göre sorumlu olacağı hakkında görüş için bkz. Yavuz, Özel, s. 1483.

hataya düşen işgörenin sorumlu tutulmaması isabetlidir. Keza, kanun koyucu tarafından bir kusursuz sorumluluk hali düzenlenmemişse sorumluluğun doğması kusurun varlığına bağlıdır. Kaldı ki TBK m.527/1,c.1’de de açıkça kusur sorumluluğu düzenlenmiştir.

Türk Borçlar Kanunu’nun 526’ncı maddesinde, iş sahibinin menfaati ve varsayılan iradesinin beraber bulunması gerektiği açıkça ifade edilse de iş sahibinin menfaatinin ve iradesinin çatıştığı durumlara ilişkin açıklamaya yer verilmemesi öğretide tartışmaya yol açmaktadır. İleri sürülen bir görüşe göre⁴²⁸, iş sahibinin menfaatinin ve iradesinin çatıştığı durumlarda menfaate üstünlük tanınması gerekirken, bizim de katıldığımız görüşe göre⁴²⁹, iş sahibinin iradesine üstünlük tanınması daha isabetli olacaktır. Elbette ki, iş sahibinin iradesinin hukuka veya ahlaka aykırı olduğu durumlarda iradeye üstünlük tanınmasından söz edilemeyecektir.

3. İşi Özenle Görme Borcu

İşgören, iş görme faaliyetini özenle görmekle yükümlüdür. Her ne kadar vekaletsiz iş görme bakımından bu yükümlülük açıkça düzenlenmemiş ise de vekalet sözleşmesi hükümlerini kıyasen uygulanarak özen yükümlülüğünün varlığı kabul edilmektedir. İşgören özen borcundan tıpkı vekalet sözleşmesindeki gibi objektif özen borcu anlaşılması gerekmektedir⁴³⁰. İşgörenin işi özenle görme yükümlülüğü, sır saklama yükümlülüğünü⁴³¹, sadakat yükümlülüğünü ve dürüstlük kuralından ileri gelen diğer yan yükümlülükleri⁴³² de bünyesinde barından genel bir borç niteliğindedir⁴³³.

⁴²⁸ Saruhan, s. 89; Başibüyük, s. 112.

⁴²⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 182; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Bilge, s. 328; Yavuz, Özel, s. 1485; Eren, s. 915; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 19; Yavuz, Şerh, s. 2799; Özkaya, s. 1076; Uygur, s. 9118; Şenyüz, s. 410; İpek, s. 47; Bayram, s. 95; Halilov, s. 37.

⁴³⁰ Bilge, s. 328; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 627; Eren, s. 915; Gümüş, Özel, s. 449; Mustafa Alper Gümüş, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m.18/II’de Yer Alan ‘Basiretli İş Adamı (Tacir) Davranışı’ Ölçütünün İyiniyetin (TMK m.3) Varlığının Belirlenmesindeki İşlevi”, *MÜHFHAD*, C.22, S.3, 2016, s. 1226 (Tacir); Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 20; Erzurumluoğlu, s. 197; Uygur, s. 9130; Savaş, s. 599; Sayın Korkmaz, s. 193; Yüksel, Şerh, s. 31; Şen Doğramacı, s. 1494; Uzun Şenol, s. 301; Bayram, s. 96; Halilov, s. 36; Metiner, s. 101; Battal Yılmaz, *Açıklamalı – İçtihatlı Hekimin Hukuki Sorumluluğu*, 4.B., Ankara: Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 183; Kesim, s. 262.

⁴³¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 192; Kesim, s. 258; Vekalet sözleşmesi kapsamında sır saklama yükümlülüğü, vekil tarafından üstlenilen iş yerine getirilirken öğrenilen vekalet verene ait sırların saklanması yükümlülüğünü ifade eder. Bu yükümlülüğün ihlali maddi ve manevi tazminatı gerektirir. Zevkliler vd., s. 624; Benzer yönde açıklama için bkz. Erzurumluoğlu, s. 197; Vekalet sözleşmesinde

İşgörenin özen borcu, işgörme faaliyetinin neticeye ulaştırılması için hayat tecrübesine ve işlerin olağan seyrine göre gerekli davranışların gerçekleştirilmesi ve işgörme faaliyetine zarar verecek davranışlarından kaçınılmasını ifade eder⁴³⁴. İşgörenin yükümlü olduğu özen borcu, vekilin özen borcu gibi olduğundan, işgören benzer alanlarda iş ve hizmet veren basiretli kimselerin göstermesi gereken özenle işi görmek zorundadır⁴³⁵.

Gerekli özenin tespiti bakımından objektif bir değerlendirme yapılır. Buna göre, işi görmeye yetkin olmadığı sonucuna ulaşan işgörenin, işin üstlenilmesinden kaçınması ve işi özenle görebilecek bir başka kimseye başvurması gerekmektedir⁴³⁶. Ayrıca, üstlenilen işgörmeyi mesleği gereği yapan ve bu işten para kazanan işgörenin, özeninin daha yüksek olması gerekmektedir⁴³⁷. İşgörenin gerekli özeni gösterip göstermediğini tespiti, işgörme fiilinin başladığı andaki bütün şartlar göz önünde tutularak yapılmalıdır⁴³⁸.

Objektif özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen işgören, TBK m.527/1 hükmü uyarınca her türlü ihmalden sorumlu olur. Buna göre, işgören, kendi işlerinde de özensiz olduğunu ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacaktır⁴³⁹. İşgörenin özen borcuna aykırı davranması neticesinde, iş sahibi kazanç elde etmekten mahrum kalmış ise işgören bu uğranılan zararı giderim borcu altındadır⁴⁴⁰.

olduğu gibi vekaletsiz işgörmeye de işgören kimse, işin görülmesi sebebiyle öğrendiği iş sahibine ait sırları, açıklamamakla yükümlüdür. Bkz. Gümüş, Özel, s. 450.

⁴³² Örneğim, işgören, koruma yükümlülüğü kapsamında, işgörme faaliyeti esnasında iş sahibine ait malvarlıkları ve kişisel değerleri korumakla ve bunlara zarar vermemekle yükümlüdür. Gümüş, Özel, s. 451.

⁴³³ Eren, s. 916; Gümüş, Özel, s. 450; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 28; Şen Doğramacı, s. 1494; Uzun Şenol, s. 302; Saruhan, s. 89; Kesim, s. 262.

⁴³⁴ Saruhan, s. 90.

⁴³⁵ Bilge, s. 328; Eren, s. 915; Zevkliler vd., s. 623; Gümüş, Tacir, s. 1226; Baş Süzel, s. 75; Savaş, s. 599; Uzun Şenol, s. 302; Şahin, s. 156.

⁴³⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 177; Gümüş, Özel, s. 449; Yüksel, Şerh, s. 23; Halilov, s. 36.

⁴³⁷ Gümüş, Tacir, s. 1227; Kaya, s. 199; Şahin, s. 153.

⁴³⁸ Arkan Akbıyık, s. 45; Gümüş, Tacir, s. 1226; Baş Süzel, s. 74; Uygur, s. 9130; Şahin, s. 157.

⁴³⁹ Gümüş, Tacir, s. 1226; Uğur, s. 49; Uzun Şenol, s. 303; Metiner, s. 101.

⁴⁴⁰ Şen Doğramacı, s. 1499; Saruhan, s. 90; Akkurt, s. 464.

Bir görüşe göre⁴⁴¹, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından özen borcu kabul edilmemektedir. Bu görüş, gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin temelde hukuka aykırı bir eylem olduğunu ve bu türden bir eylemde bulunan kimsenin de özenli davranmasının beklenemeyeceğini ileri sürmektedir. Bu şekilde işgören kimsenin özensiz davranışı sebebiyle bir zarar meydana gelmiş ise ancak şartların mevcut olması halinde haksız fiil sorumluluğunun doğacağı öne sürülmektedir.

Bizimde katıldığımız görüşe göre, gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından işgörenin özen borcunun bulunduğu açık iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından da özen borcunun evleviyetle bulunduğu kabul edilmelidir. Öyle ki, iş sahibinin geçerli bir yasaklamasına rağmen işgören kimse, iş sahibinin menfaatine işgörmesine rağmen beklenmedik halden dahi sorumlu kabul edilmekte iken, işgörmeye faaliyetinin iş sahibinin menfaatine olmadığı gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenin özen borcundan sorumlu tutulmaması, hakkaniyetli bir çözüm olmayacaktır⁴⁴².

Kanaatimizce, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören kimse her ne kadar kendi veya üçüncü bir kişi menfaatine hareket ediyor olsa da bu şekilde işgören kimseyi özen borcuna tabi tutmak, iş sahibini korumanın bir gereğidir⁴⁴³. Bu duruma örnek vermek gerekirse, iş sahibine ait şiiir defterini izin olmaksızın yayımlayıp satışa sunan kimse, bu işgörmeyi kendi menfaatine yapıyor olsa da iş sahibinin olumlu tanınması için gerekli özeni göstermek ve bu yolla itibarını korumakla yükümlüdür. İş sahibi için kötü imaj oluşturacak davranışlardan kaçınılması ve bu kapsamda gerekli önlemlerin alınması, işgörenin özen borcu altında olmasından ileri gelmektedir⁴⁴⁴.

Özen borcuna aykırılık sebebiyle ortaya çıkan zararın ve tazminatın belirlenmesinde genel hükümler tatbik edilecektir. Bu aşamada belirtmek gerekir ki, özen borcuna aykırılıktan doğan sorumluluk, menfaat devri yaptırımından farklı olarak zararın varlığı ve miktarına bağlı olup bu miktarla da sınırlıdır. Örneğin, gerçek

⁴⁴¹ Aydın, s. 162; Metiner, s. 100; İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından özen borcunu kabul etmeyen görüş için bkz. Olgaç, s. 334.

⁴⁴² Gümüş, Özel, s. 472; Baş Süzel, s. 73; Akdemir, s. 101; Uğur, s. 50.

⁴⁴³ Akıncı, s. 1968.

⁴⁴⁴ Uğur, s. 51

olmayan vekaletsiz işgörme teşkil edecek şekilde marka hakkı ihlal eden işgören, bu şekilde elde etmiş olduğu menfaati TBK m.530 hükmüne göre devir borcu altında iken, özen borcuna aykırı hareketi sebebiyle marka itibarını zedelemiş ise bu zararı da ayrıca tazmin borcu altında olacaktır⁴⁴⁵.

İşgören, özen borcuna aykırı davranışı nedeniyle ortaya çıkan maddi ve manevi zarardan sorumludur. Zararı ispat yükü iş sahibine aittir⁴⁴⁶.

4. Başlanan İşe Devam Etme Borcu

Vekaletsiz olarak işgören kimse, iş sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak görmekle yükümlü olduğu işi, devam ettirip bitirmekle, bir başka deyişle, işi yarıda bırakmamakla da yükümlüdür⁴⁴⁷. İş görmeyi sonuna kadar götüremeyecek olan işgören, bu durumu derhal iş sahibine, mirasçılara yahut yetkili temsilcilerine bildirmesi gerekmektedir. Ayrıca, işe devam edilmemesinin iş sahibi bakımından zarar yaratabileceği durumlarda ise sözügeçen kişiler işi devralana kadar işe devam etmekle yükümlüdür⁴⁴⁸.

Türk Borçlar Kanunu'nun 512'nci maddesinde, vekalet sözleşmesinde vekilin, her zaman tek taraflı irade ile sözleşmeyi sona erdirebileceği düzenlenmiştir. Bu durum vekaletsiz işgören kimsenin işe devam etme borcu ile birlikte değerlendirildiğinde, vekaletsiz işgörenin işi yarıda bırakmasının daha ağır bir sorumluluğu bulunduğunu söylemek mümkündür. Buna rağmen, iş sahibinden kaynaklanan bir engel ortaya çıkar yahut işe devam etmek olanaksız olur veya işe devam etmeyi önemli ölçüde güçleştiren bir durum meydana gelir ise işgörenin işi tamamlanmadan bırakabileceği kabul edilir⁴⁴⁹. Yine, işgörenin kendi işlerinin tehlikeye düşmesi, iş sahibinin iş görmeyi yasaklaması

⁴⁴⁵ Baş Süzel, s. 75; Akıncı, s. 1963.

⁴⁴⁶ Baş Süzel, s. 76.

⁴⁴⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 184; Bilge, s. 328; Koschaker, Ayiter, s. 256; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Olgaç, s. 311; Gümüş, Özel, s. 450; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 21; Yavuz, Şerh, s. 2800; Uygur, s. 9118; Uzun Şenol, s. 301; Bayram, s. 96; Güverçin, s. 74; Halilov, s. 37.

⁴⁴⁸ Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 21; Uzun Şenol, s. 302; Saruhan, s. 92.

⁴⁴⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 185; Bayram, s. 97; Başbüyük, s. 113.

veya işi bizzat devralması durumlarında da başlanılan işe devam etme borcu ortadan kalkar⁴⁵⁰.

İşin tamamlanmasından önce işsahibinin ölmesi halinde, işsahibinin mirasçıları işi devralana kadar işgörenin başlanan işe devam etmesi gerekmektedir⁴⁵¹. Vekalet sözleşmesinde vekalet verenin ölümü halinde kural olarak vekaletin sona erdiği ancak vekalet verenin menfaatleri tehlikeye düşüyor ise mirasçıları işi devralana kadar vekilin gerekli tedbirleri almaya devam edeceği, TBK m.513 hükmünde kabul edilmektedir⁴⁵². Buna karşılık, vekalet sözleşmesi bakımından vekil, bizatihi vekalet verenin iradesi ile seçilmiş kişi olup, vekalet verenin mirasçılarının da bu iradeyi taşıyıp taşımayacağı belli değildir. Bu nedenle kural olarak vekalet sözleşmesinin sona ermesi ve işe devam etme borcunun bulunmaması isabetlidir. Fakat vekaletsiz işgörme bakımından durum böyle olmayıp işsahibinin ölümü ile birlikte mirasçıları işsahibi sıfatına haiz olur. Bu halde, işgören, işsahibinin mirasçılarının menfaatine ve gerçek veya varsayılan iradesine uygun olarak işi devam ettirmekle yükümlüdür⁴⁵³.

İşsahibi fiil ehliyetini kaybetse dahi işgörenin işe devam etme borcu sürmekte iken, işsahibinin iflas etmesi halinde, işgörenin masrafları ödenemeyecek durumda olduğundan, TBK m.513 hükmü kıyasen uygulanarak işgörenin işi tamamlamadan bırakabileceği kabul edilmektedir. Buna karşılık, işgörenin ölümü, iflası veya ehliyetini kaybetmesi halinde, işsahibinin menfaatleri tehlikeye düşüyorsa, işgörenin mirasçıları veya kanuni temsilcisinin işe devam etmekle yükümlü olduğu kabul edilmektedir⁴⁵⁴. İşgörenin işe devam edemeyecek duruma gelmesi halinde, zaman geçmeksizin işsahibine bildirim yapılmalıdır⁴⁵⁵.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından işsahibi menfaatine hareket etme unsuru mevcut olmadığından, işe devam etme borcunun gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede söz konusu olmadığı, ancak somut olayın uygun düştüğü ölçüde

⁴⁵⁰ Saruhan, s. 93; Uzun Şenol, s. 302.

⁴⁵¹ Halilov, s. 37.

⁴⁵² Zevkliler vd., s. 631; Erzurumluoğlu, s. 199.

⁴⁵³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 186; Özkaya, s. 1076; Sungur, s. 281.

⁴⁵⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 187; Saruhan, s. 93; Başbüyük, s. 113; Halilov, s. 38.

⁴⁵⁵ Bayram, s. 97; Halilov, s. 38.

uygulanabileceği öğretide kabul edilmektedir⁴⁵⁶. Öyle ki, gerçek vekaletsiz işgörme işsahibi menfaatine işgörme teşkil ettiğinden, işe devam etme borcu anlamlı iken; gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye aynı şeyden bahsetmek mümkün değildir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören kimse, işgörmeyi kendi menfaatine gerçekleştirdiğinden, işe devam etme borcunun yüklenmesi, kendi menfaatine gördüğü işi devam etmesi ve bu durumun desteklenmesi anlamına gelecektir. Hükmün anlamıyla bağdaşmayan bu hukuki sonuç kanunkoyucu tarafından da arzulanmadığından, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kural olarak işe devam etme borcundan bahsedilmeyecektir⁴⁵⁷.

İşsahibinin işgörmeyi uygun bulması halinde, vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanacağından, işe devam etme borcu bakımından vekalet sözleşmesine ilişkin TBK m.512 hükmü uygulanacak ve bu kapsamda tek taraflı fesih prosedürü, hüküm ve sonuçları tatbik edilebilecektir⁴⁵⁸.

5. İş Bir Bütün Olarak Görme Borcu

Vekaletsiz olarak işgören kimse, işgörme faaliyeti ile ortak amaç taşıyan diğer işleri de asıl işin bir parçası olmaları sebebiyle tek bir işgörme olarak kabul etmeli ve bu kapsamdaki işlerin tamamını sonuçlandırmalıdır. Eş deyişle, işgörme faaliyeti içerisinde yer alan işlerden bir kısmının yerine getirilip aynı işe bağlı diğer kısmın ise yerine getirilmemesi mümkün değildir⁴⁵⁹.

İş bir bütün olarak görme borcu olarak ifade edilen bu borca aykırılık halinde, bir bütün olarak kabul edilen işlerin yerine getirilmeyen kısmından doğan zararlardan, işgören sorumlu olacaktır⁴⁶⁰. İş bir bütün olarak görme borcunu örneklemek gerekirse, bir malvarlığının idaresini gerçekleştiren işgören, o malvarlığının idaresi ile alakalı tüm

⁴⁵⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 185; Bayram, s. 97; İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda işe devam borcunun bulunmadığı hakkında bkz. Olgaç, s. 334.

⁴⁵⁷ Baş Süzel, s. 69; Halilov, s. 38.

⁴⁵⁸ Saruhan, s. 93.

⁴⁵⁹ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Olgaç, s. 311; Yavuz, Özel, s. 1485; Yavuz, Şerh, s. 2800; Özkaya, s. 1076; Uygur, s. 9118; Uzun Şenol, s. 301; Halilov, s. 39.

⁴⁶⁰ Saruhan, s. 94.

işleri görmeli veya bir alacağı işsahibi hesabına vekaletsiz olarak tahsil eden işgören, asıl alacak yanında onun faizlerini de tahsil etmelidir⁴⁶¹.

6. Bilgi Verme Borcu

a. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu'nun 508/1 maddesinde düzenlenen vekilin hesap verme borcu ile Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesinde dürüstlük kuralından doğan işgörenin bilgi verme borcu bulunmaktadır⁴⁶². İşgörenin bu bilgi verme borcu, özünde haber verme ve hesap verme borçlarını barındırmaktadır. İşgörenin bu borçlarını ayrı başlık altında izah etmekte fayda bulunmaktadır.

b. İş Haber Verme Borcu

Vekaletsiz olarak işgören kimse, işe başladığını işsahibine haber vermekle yükümlüdür⁴⁶³. İşsahibine haber verme borcu bakımından, "kulfet" değil, "yükümlülük" söz konusudur⁴⁶⁴. İşgörenin ihbar borcu, işsahibinin gerçek iradesini öğrenmeye de hizmet eder⁴⁶⁵. Belirtmek gerekir ki, ihbarın bir işe yaramayacağı veya işsahibinin hukuka veya ahlaka aykırı bir gerekçeyle işgörmeyi yasaklayacağı önceden belli olduğu zamanlarda işgörenin haber vermekten imtina etmesi mümkündür⁴⁶⁶.

İşgörenin bu ihbar yükümlülüğü, işgörenin içinde bulunduğu koşullara göre değişiklik gösterse de olanak bulunduğu anda, diğer bir deyişle, ilk fırsatta yerine getirilmelidir⁴⁶⁷. Geç haber verildiğinin ispatı, işsahibine aittir. İşsahibi tarafından bu iddia ispat edildiği takdirde, ortaya çıkacak zarardan TBK m. 527 hükmüne göre işgören sorumlu tutulacaktır⁴⁶⁸. İşgören, işsahibinin zarara uğramasını yahut zarara uğrama

⁴⁶¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 187; Bayram, s. 98; Başbüyük, s. 113; Halilov, s. 39.

⁴⁶² Gümüş, Özel, s. 450; Sayın Korkmaz, s. 192; Atlan Kazan, s. 164; Metiner, s. 89.

⁴⁶³ Göktürk, s. 424; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 691; Bilge, s. 328; Olgaç, s. 311; Eren, s. 916; Yavuz, Özel, s. 1485; Gümüş, Özel, s. 450; Yavuz, Şerh, s. 2800; Özkaya, s. 1077; Uygur, s. 9118; Atlan Kazan, s. 164; İpek, s. 47; Halilov, s. 39.

⁴⁶⁴ Başbüyük, s. 114; Halilov, s. 39.

⁴⁶⁵ Akdemir, s. 88.

⁴⁶⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 189.

⁴⁶⁷ Yavuz, Acar, Özen, s. 761; Özkaya, s. 1077; Atlan Kazan, s. 164; Uzun Şenol, s. 301; İpek, s. 47; Güverçin, s. 74.

⁴⁶⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 189; Özkaya, s. 1077; Bayram, s. 99.

tehlikesini önlemek için işsahibine ihbarda bulunmaz ve bu şekilde işgörme faaliyetine başlar ise işe başlandığı esnada zarar veya zarar tehlikesinin mevcut olduğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir.⁴⁶⁹

İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işi haber verme borcu bulunmamaktadır⁴⁷⁰. Kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme türü bakımından haber verme yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı öğretide tartışmalıdır. Bu tartışma, aşağıdaki başlıkta⁴⁷¹, hesap verme borcundaki tartışma ile beraber izah edilecektir.

c. İşsahibine Hesap Verme Borcu

Türk Borçlar Kanunu'nun 508'nci maddesinde "Hesap Verme" başlığıyla düzenlenen vekilin hesap verme borcunun, vekaletsiz işgörme bakımından da kıyasen uygulanacağı kabul edilmektedir⁴⁷². Bu kapsamda, işgören yapmış olduğu işi, bu iş sebebiyle yapmış olduğu masrafları, kullandığı malzemeleri, edindiği borçları ve benzeri tüm ayrıntıları işsahibine bildirmek zorundadır. Diğer bir deyişle, işgörmenin gerçekleştiği andan itibaren işin akışı ve sonucuna ilişkin her türlü husus hakkında işsahibine bilgi ve hesap verme yükümlülüğü bulunmaktadır⁴⁷³. Bu yükümlülük temelde dürüstlük kuralının da bir gereği olarak kabul edilmektedir⁴⁷⁴.

İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda işgörenin hesap verme borcu bulunmaktadır⁴⁷⁵. Kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin hem haber verme hem de hesap verme yükümlülüğünün, eş deyişle bilgi verme borcunun bulunup

⁴⁶⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 189; İpek, s. 47; Saruhan, s. 95.

⁴⁷⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 189; Yavuz, Şerh, s. 2800; Özkaya, s. 1077; Uygur, s. 9119; Saruhan, s. 96; Başbüyük, s. 115; Halilov, s. 40.

⁴⁷¹ Bkz. İkinci Bölüm – I – B – 5 – c.

⁴⁷² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 190; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 627; Olgaç, s. 307; Yavuz, Şerh, s. 2800; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Arkan Akbıyık, s. 43; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Özkaya, s. 1077; Sayın Korkmaz, s. 192; Şen Doğramacı, s. 1499; İpek, s. 46; Bayram, s. 99; Saruhan, s. 96; Halilov, s. 40; Metiner, s. 88.

⁴⁷³ Göktürk, s. 524; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 190; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 679; Bilge, s. 328; Koschaker, Ayiter, s. 256; Dural, s. 263; Eren, s. 916; Yavuz, Acar, Özen, s. 761; Yavuz, Özel, s. 1485; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 28; Erzurumluoğlu, s. 198; Özkaya, s. 1077; Şen Doğramacı, s. 1494; İpek, s. 48; Akdemir, s. 89; Halilov, s. 40; Kesim, s. 258; Sungur, s. 283.

⁴⁷⁴ Eren, s. 929; Şen Doğramacı, s. 1499; Özkaya, s. 1077; Saruhan, s. 94; Bayram, s. 99; Başbüyük, s. 115; Güverçin, s. 74; Metiner, s. 89.

⁴⁷⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 191; Zevkliler vd., s. 634; Bayram, s. 100; Başbüyük, s. 115; Halilov, s. 40.

bulunmadığı öğretide tartışmalıdır. TMK m.2'deki dürüstlük kuralına ve TBK m.508/1 hükmündeki vekilin hesap verme borcuna dayanan bir görüş⁴⁷⁶, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından da haber ve hesap verme yükümlülüğünü kabul etmektedir. Katıldığımız diğer bir görüş göre⁴⁷⁷, hukuka aykırı davrandığını bilen işgörene haber veya hesap verme borcunu yüklemek hayatın olağan akışına uygun düşmediği gibi bu durum aynı zamanda hukuki temelden de yoksundur. Ayrıca bu görüşe göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından haber veya hesap verme borcu bulunmamasına karşılık, işi özenle görme borcu geniş değerlendirildiğinden, bu kapsamda değerlendirilmesi mümkün zararların da özen borcu içerisinde giderilmesi sağlanmış olacaktır⁴⁷⁸. Kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin bilgi verme borcu olduğunu kabul eden görüşler, ayrıca menfaat devri yaptırımının uygulanabilmesi için de bu yükümlülüğün elzem olduğunu ifade etmektedir⁴⁷⁹. Bilindiği üzere, kötüniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören kimse, iş sahibinin hukuk alanına haksız müdahale ettiğini bilmesine rağmen bu müdahaleyi devam ettirmekte, ayrıca bu haksız müdahaleden kendi veya üçüncü kişi yararına menfaat elde etmektedir. Kanaatimizce, bu kişiye bilgi verme borcu yüklense dahi, arzu edildiği gibi menfaatin ispatı gerçekleştirilemeyecektir. Bu halde, menfaatin ispatı için TBK m. 50-52 hükümlerinin kıyasen uygulanması ve usul hukukuna ilişkin diğer ispat vasıtalarından faydalanılması arzu edilen sonuç için daha isabetli olacaktır.

İşgörenin hesap verme borcu, aynı zamanda iş sahibinin işgörmeyi uygun bulması veya elde edilen menfaati talep edip etmemesi bakımından önemlidir.

⁴⁷⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 189; Olgaç, s. 311; Arkan Akbıyık, s. 43; Gümüş, Özel, s. 472; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 41; Özen, Yıldız, s. 1844; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 64; Aydın, s. 159; Atlan Kazan, s. 164; Yıldız, s. 210; Akdemir, s. 100; Halilov, s. 40; Metiner, s. 89; Akıncı, s. 1966; Yarg. 3. HD. 24.06.2010 T. 2010/10116 E. 2010/11242 K. “...Dava, niteliği itibariyle başkasına ait taşınmazı üçüncü kişilere kiraya vererek elde ettiği menfaatin devri istemidir. Bir kimsenin başkasına ait olduğunu bildiği veya bilebilecek durumda bulunduğu bir taşınmazı kendi malıymış gibi kiraya verip paralarını toplamış olması nedeniyle hak sahibinin o kimseden kiralaların alınması için açacağı davada bir vekaletsiz iş görme ilişkisi bulunduğundan, BK'nun 410 vd.. maddesi hükmü uygulanır. Sorumluluk ta bu hukuki statüye uygun olarak değerlendirilmelidir. Vekaletsiz olarak davacı adına iş gören davalı, gerçekten vekilmiş gibi hesap verme yükümlülüğündedir. BK'nun 392. maddesi ‘vekil, müvekkilin talebi üzerine yapmış olduğu işin hesabını vermeye ve bu cihetten dolayı her ne nam ile olursa olsun almış olduğu şeyi müvekkile tediye mecburdur’ hükmünü içermektedir. Davalı, az yukarıda anılan yasa maddesi gereğince davacı adına kiracılarından aldığı kira paralarının hesabından sorumludur. Tahsil ettiği bu paraları nereye ve nasıl harcadığının hesabını vermekte yükümlüdür...”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:21.6.2023).

⁴⁷⁷ Baş Süzel, s. 70.

⁴⁷⁸ Baş Süzel, s. 71.

⁴⁷⁹ Bkz. İkinci Bölüm – III.

İş sahibinin bu haklarının gerçek manada kullanabilmesi, iş görenin hesap verme borcunun gereği gibi yerine getirmiş olması halinde mümkün olacak ve ancak bu koşulda iş sahibi tarafından sağlıklı bir karar verildiği söylenebilecektir⁴⁸⁰.

II. İŞ SAHİBİNİN HAKLARI VE BORÇLARI

A. İŞ SAHİBİNİN HAKLARI

1. Genel Olarak

Çalışmamızın önceki bölümünde⁴⁸¹, iş görenin hak ve borçlarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Bu sebeple iş sahibinin haklarının aynı zamanda iş görenin de borçları teşkil ettiğini hatırlatmakta fayda bulunmaktadır. Eş deyişle, iş görenin borçlarına ilişkin tüm açıklamalar, aynı zamanda iş sahibinin haklarını meydana getirdiğinden, bahsi geçen tüm borçlar bakımından iş sahibinin talep hakkı bulunmaktadır. İş görenin borçlarına ilişkin kısımda geniş açıklamalara yer verilmiş olduğundan, iş sahibinin hakları bakımından esas olarak ilgili kısma atıf yapmakla yetinmekteyiz. Çalışmamızın bu kısmında ise yalnızca iş sahibinin hakları ve borçları bakımından kısa açıklamalara yer verilecektir. İş sahibinin haklarından olan ve gerçek olmayan vekaletsiz iş görme kurumunun da temelini oluşturan menfaat devri yaptırımı ise önemine binaen ayrı başlık altında⁴⁸² incelenecektir.

2. Bilgi Alma Hakkı

İş görenin haber ve hesap verme borcu, iş sahibinin bilgi alma hakkı olarak kendini göstermektedir. Buna göre, iş sahibinin görülen işten haberdar edilmesiyle işin yürüyüşü ve sonucu hakkında bilgi alma hakkını kullanması sağlanır. Buna bağlı olarak da iş sahibinin iş görenden hesap sorma yetkisi doğar⁴⁸³.

Gerçek vekaletsiz iş görme bakımından haber ve hesap verme borcunun karşılığı olarak, iş sahibinin bilgi alma hakkı olduğu kabul edilmektedir. Buna karşılık, gerçek olmayan vekaletsiz iş görme bakımından bilgi alma hakkının bulunup bulunmadığı

⁴⁸⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 191.

⁴⁸¹ Bkz. İkinci Bölüm – II.

⁴⁸² Bkz. İkinci Bölüm – III.

⁴⁸³ Arkan Akbıyık, s. 43; Atlan Kazan, s. 164; Özesen, s. 17; Metiner, s. 88.

tartışmalıdır. Bu konuya ilişkin görüşler çalışmamızda belirtilmiş olup⁴⁸⁴, tekrara düşmemek bakımından, kötünietli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından bilgi alma hakkının kabul edilmesi kurumun temeli ile çelişmektedir. Her ne kadar bu hakkı kabul eden yazarlarca⁴⁸⁵, bilgi alma hakkının kabul edilmesiyle menfaat devrinin kapsamının belirlenmesinin mümkün olacağı ifade edilmekteyse de kanaatimizce devredilecek menfaatin belirlenebilmesi ekseriyetle ispata, dolayısıyla usul hukukuna ilişkindir. İş sahibine bilgi alma hakkı tanınmakla menfaat devrinin kapsamının gerçekten belirlenmesi mümkün olmayacaktır. Öyle ki, iş sahibine ait bir işi kendi yararına görmekte olan bir işgörenin, bilgi alma hakkı dolayısıyla elde ettiği menfaati iş sahibine doğrudan açıklaması da beklenemez. Kötünietli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ile bilgi alma hakkının temelde çeliştiği düşünüldüğünde, vekaletsiz işgörenin bu türü bakımından da bilgi alma hakkının tanınması, kurumun özüyle bağdaşmayacağı gibi açıklanan sebeplerle ciddi bir fayda da sağlamayacaktır.

3. Gerekli Özenin Gösterilmemesinden Doğan Zararı Talep Hakkı

İşgörenin özen borcuna aykırı davranması sebebiyle ortaya bir zarar çıktığında, iş sahibi, bu zararın işgören tarafından giderilmesini isteme hakkına sahiptir. Gerçek vekaletsiz işgörmeye iş sahibinin bu yönde talep hakkı olduğu tartışmasız iken, kendi menfaatine başkasının işini gören kimseden özen göstermesini beklemenin mantıksız olduğunu ileri süren bir görüş, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye özen borcunu kabul etmemektedir⁴⁸⁶. Bu görüşe göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye temelde hukuka aykırı bir eylem teşkil ettiğinden, hukuka aykırı eylemde bulunan kimsenin ayrıca özenli davranması beklenemez. Bu kişinin özensiz davranışı sebebiyle bir zarar ortaya çıkmış ise haksız fiil şartlarının mevcut olması halinde TBK m.49 vd. hükümleri uygulanması gerekir. Bu nedenle, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından özen borcunun bulunmadığı ileri sürülmektedir.

Lakin bizim de katıldığımız görüşe göre, bir başkasının hukuk alanına müdahale ederek kendi yararına vekaletsiz işgören kimsenin özen borcunun kabul edilmemesi

⁴⁸⁴ Bkz. İkinci Bölüm – I – B – 5 – c.

⁴⁸⁵ Özen, Yıldız, s. 1844; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 65; Aydın, s. 159; Yıldız, s. 210; Akdemir, s. 100; Özesen, s. 17; Akıncı, s. 1966.

⁴⁸⁶ Özen, Yıldız, s. 1836; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 65; Aydın, s. 162; Metiner, s. 100; Akıncı, s. 1968.

halinde, gerçek vekaletsiz işgörene göre daha avantajlı bir konumda olması hakkaniyetli olmayacağından, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından da özen borcu ve buna bağlı zararı talep hakkı bulunmaktadır⁴⁸⁷.

Çalışmamızda belirttiğimiz üzere⁴⁸⁸, işgörenin özen borcundan objektif özen yükümlülüğü anlaşılmaktadır. Buna göre, işgörenin, o işin gerektirdiği vasıflara sahip normal bir insanın göstereceği ölçüde özenli olması aranmaktadır. Bu kapsamda, görülen işin gerektiği bilgi ve beceriye sahip olmayan kimselerin işgörmeye karışmaması gerekmekte iken buna rağmen işgörme faaliyeti bulunan bu kişilerin de verdikleri zararı gidermesi gerekmektedir⁴⁸⁹.

B. İŞSAHİBİNİN BORÇLARI

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncu maddesine göre, iş sahibi, işgörenin kendi menfaatine yapılması halinde, işgörenin yapmış olduğu zorunlu ve faydalı masrafları ödemek, üstlendiği borçlardan kurtarmak ve uğradığı zararları gidermek borcu altındadır. Kanun koyucu hükmün devamında, işgörenin gerekli özeni göstermiş olması koşuluyla, beklenen sonuç gerçekleşmemiş olsa dahi iş sahibinden bu hakların talep edebileceğini belirtmiştir. Keza hükmün ikinci fıkrasında ayrıca işgörenin ayırıp alma hakkına da yer verilmiştir.

Bu kapsamda, işgörenin haklarının iş sahibi tarafından borç teşkil ettiği, bu nedenle işgörenin haklarına ilişkin yapılan açıklamaların da bu kapsamda geçerli olduğunu hatırlatmakta fayda görüyoruz. İşgörenin hakları başlığında⁴⁹⁰, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ilişkin açıklamara yer verildiğinden, bu başlıkta genellikle atıf yapmakla yetinilecektir.

⁴⁸⁷ Arkan Akbıyık, s. 44; Baş Süzel, s. 72; Akdemir, s. 101; Özese, s. 18.

⁴⁸⁸ Bkz. İkinci Bölüm – B – 2.

⁴⁸⁹ Arkan Akbıyık, s. 45.

⁴⁹⁰ Bkz. İkinci Bölüm – I – A.

2. Masrafları Ödeme Borcu

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncu maddesine göre, işsahibi, kendi menfaatine gerçekleşen vekaletsiz işgörmeye, zorunlu ve faydalı masrafları faiziyle ödeme borcu altındadır. Belirtmek gerekir ki, işi yaparken gerekli özeni göstermiş olan işgören, beklenen sonuç gerçekleşmese dahi işsahibinden zorunlu ve faydalı masraflarını talep edebilecektir. İşsahibinin masraf ödeme borcu, işgörenin masraf isteme hakkı olarak tezahür ettiğinden, gerçek⁴⁹¹ ve gerçek olmayan⁴⁹² vekaletsiz işgörmeye ilişkin bu kapsamda yapmış olduğumuz açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz.

İşgörenin işsahibinden talep edebileceği masrafların işsahibinin menfaatiyle orantılı ve işin görülmesi bakımından da zorunlu ve uygun olması gerekir. Masrafların zorunlu ve uygun olması koşulunda objektif kriterler esas alınır, bu kapsamda ise işsahibinin varsayılan iradesine ve beklenen sonuçlara göre iyi niyetli araştırma ve değerlendirme yapılır⁴⁹³.

İşgörenin sarf ettiği masraflar çoğu zaman para harcanması şeklinde tezahür eder. Lakin, işgörenin kârdan mahrum kalarak eşyalarını kullandırması, işsahibi adına temlikte bulunduğu veya kendisine ait misli eşyaları harcadığı durumlarda da masraf ortaya çıkmaktadır⁴⁹⁴. İşgören tarafından sarf edilen masrafların değeri ve miktarı, yapıldıkları zamana göre belirlenir, bu nedenle daha sonra ortaya çıkan fiyat değişiklikleri dikkate alınmaz⁴⁹⁵.

İşgörenin işsahibinden masraf alacağı, herhangi bir ihtara lüzum olmaksızın, yapıldığı anda muaccel olur⁴⁹⁶. Bu masrafların, yapıldığı andan itibaren işleyecek faiziyle birlikte işgörene ödenmesi gerekmektedir⁴⁹⁷.

⁴⁹¹ Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – a.

⁴⁹² Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 3 – a.

⁴⁹³ Eren, s. 917; Sungur, s. 284.

⁴⁹⁴ Bayram, s. 129.

⁴⁹⁵ Eren, s. 918.

⁴⁹⁶ Eren, s. 918.

⁴⁹⁷ Güverçin, s. 79.

Türk Borçlar Kanunu'nun 527/2 hükmü, işgörenin yapmış olduğu masrafları alamadığı takdirde, sebepsiz zenginleşmeye göre ayırıp alma hakkına sahip olduğunu düzenlemiştir⁴⁹⁸. Keza, işgören, işin görülmesinden doğan masraf, ücret veya tazminat gibi alacaklarının tahsili maksadıyla, işgörmeye sebebiyle elde ettiği ve iş sahibine geri vermekle yükümlü olduğu faydalar üzerinde hapis hakkını kullanabilecektir⁴⁹⁹.

İş sahibinin masrafları ödeme borcu, gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından beklenen sonuç gerçekleşmemiş olsa dahi devam etmekte iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye durum farklılık göstermektedir. TBK m.530 düzenlemesine göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye iş sahibinin masrafları ödeme borcu ancak zenginleştiği ölçüde mümkündür. Bu durumda, işgören sarf ettiği masraf ile birlikte ayrıca iş sahibinin zenginleştiğini de ispat yükü altındadır⁵⁰⁰.

3. Ücret Ödeme Borcu

Kanun koyucu, işgörenin uğradığı kayıpların giderilmesini düzenlemiş iken görmüş olduğu iş için kendisine herhangi bir ücret ödenmesini içerir bir düzenlemeye yer vermemiştir. Lakin, öğretide genellikle kabul gören görüşe göre, TBK m.502/3 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde, sözleşme ilişkisi içerisinde yapıldığında veya teamül gereği ücret ödenmesi gereken bir işin, vekaletsiz işgörmeye hükümleri uyarınca görülmesi halinde, işgörenin ücrete hak kazanacağı kabul edilmektedir⁵⁰¹.

4. Zararı Giderme Borcu

Türk Borçlar Kanunu'nun 529/1 maddesi ile iş sahibine yüklenen bir diğer borç, işgörenin işgörmeye dolayısıyla uğradığı zararı giderme borcudur⁵⁰². Bu aşamada belirtmek gerekir ki, masraf ve zarar farklı kavramlardır. İşgören, bir işin görülmesi için

⁴⁹⁸ Başbüyük, s. 135; Güverçin, s. 81.

⁴⁹⁹ Eren, s. 918; Hapis hakkı için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – f.

⁵⁰⁰ Yüksel, Şerh, s. 68; Bayram, s. 130.

⁵⁰¹ Eren, s. 919; Zevkliler vd., s. 626; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Ercoşkun Şenol, s. 46; Başbüyük, s. 135; Güverçin, s. 81; Halilov, s. 68; Gerçek vekaletsiz işgörmeye ücrete ilişkin açıklamalar için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – b. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ücrete ilişkin açıklamalar için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 3 – b.

⁵⁰² Bu konuda ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm – A – 2 – c. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye zararı giderme için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 3 – c.

kendisi arzusu ile malvarlığında meydana getirdiği azalma masraf kalemi iken, işgörenin isteği dışında ortaya çıkan malvarlığındaki eksilme, bir zarar kalemi oluşturmaktadır⁵⁰³.

Zararın ortaya çıkmasında iş sahibinin herhangi bir kusur şartı aranmamaktadır. Bu nedenle, iş sahibi zararın ortaya çıkmasında kusursuz olduğunu ileri sürerek zararı tazminden kurtulamayacaktır⁵⁰⁴. Öyle ki, iş sahibinin kusuru neticesinde bir zarar meydana çıkmışsa bu takdirde işgören haksız fiil hükümlerine göre zararını ayrıca talep edebilecektir⁵⁰⁵.

Kanun koyucu, işgörenin iş görme sebebiyle uğradığı zararın hangi oranda giderileceğini hakim takdir edeceğini belirtmiştir. Ortaya çıkan zarar, hakim takdir hakkı kapsamında, işgören ve iş sahibi arasında paylaşırabileceği gibi zararın tamamının iş sahibi tarafından karşılanmasına da karar verilebilir⁵⁰⁶.

İş sahibinin zararını giderme borcu, hakkaniyet fikrine dayanan bir sebep sorumluluğu olarak ortaya çıkar. İş sahibinin zararı giderme borcunun konusu maddi zarar olabileceği gibi manevi zarar da olabilecektir. Ayrıca, zararı giderme borcu, işgörenin zararı gerçekleştiği anda muaccel olur⁵⁰⁷. İş görmeden beklenen sonuç gerçekleşirse dahi, iş sahibinin zararı giderme borcu devam edecektir⁵⁰⁸.

5. İşgörenin Üstlendiği Borçlardan Kurtarma Borcu

Türk Borçlar Kanunu'nun 529/1 maddesinde, iş sahibinin, işgörenin iş görme dolayısıyla üstlendiği borçlardan kurtarmakla yükümlü olduğunu düzenlemiştir. Yine bu borca ilişkin de ayrıntılı açıklamalara ilgili başlıklarda⁵⁰⁹ yer verilmiştir.

⁵⁰³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 267; Arkan Akbıyık, s. 53; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 28; Baygın, s. 586; Baş Süzel, s. 106; Özkaya, s. 1094; Uygur, s. 9133; Aydın, s. 8; Bayram, s. 129.

⁵⁰⁴ Halilov, s. 67.

⁵⁰⁵ Özkaya, s. 1096.

⁵⁰⁶ Göktürk, s. 525; Eren, s. 919; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Sungur, s. 284; Halilov, s. 67.

⁵⁰⁷ Eren, s. 919.

⁵⁰⁸ Halilov, s. 67.

⁵⁰⁹ Gerçek vekaletsiz iş görmeye ilişkin açıklamalar için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 2 – d. Gerçek olmayan vekaletsiz iş görmeye ilişkin açıklamalar için bkz. İkinci Bölüm – I – A – 3 – d.

İşsahibinin işgöreni kurtarmakla yükümlü olduğu borçlar, işsahibinin menfaatine yapılmış olan borçlandırıcı işlemlerin konusunu teşkil eden edimlerdir. İşsahibinin yıkılan duvarının veya fırtınada uçan çatısının onarılması maksadıyla kendi adına fakat işsahibi hesabına eser sözleşmesi yapan işgören, bu sözleşme sebebiyle ortaya çıkan borçlardan kurtarılmayı isteme hakkına sahiptir. İşsahibi, işgören tarafından henüz ifa edilmemiş borçları ifa etmek suretiyle borçtan kurtarabileceği gibi bu borçları üstlenme yoluyla da borçtan kurtarmayı gerçekleştirebilir⁵¹⁰. Söz konusu eser sözleşmesi işsahibi adına ve hesabına yapılmış fakat işsahibi tarafından bu sözleşmenin yapılmasına henüz onay verilmemiş ise işsahibi yapılan sözleşmeye onay vermek suretiyle de işgöreni borçtan kurtarmış olur⁵¹¹. İşsahibinin borçtan kurtarmakla yükümlü olduğu sözleşme eser sözleşmesi olabileceği gibi satış yahut benzeri bir sözleşme de olabilir. İşsahibinin işgörenin üstlendiği borçlardan kurtarması borcu, hukuki iş ve işlemin kurulduğu anda muaccel olur⁵¹².

İşgörenin üstlendiği borçlar da bir tür masraf niteliğinde olduğundan, gerçekleştirilmesi de aynı koşula bağlıdır⁵¹³. Eş deyişle, gerçek vekaletsiz işgörme bakımından zorunlu ve yararlı masraflar, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından da yalnızca zorunlu masraflar talep edilebileceğinden, işsahibinin kurtarmakla yükümlü olduğu borçlar da bu nitelikte olmak zorundadır.

III. MENFAAT DEVRİ YAPTIRIMI

A. GENEL OLARAK

Türk Borçlar Kanunu'nun 509'uncu maddesinde, vekilin işgörme faaliyeti sebebiyle elde ettiği faydaları vekalet verene devrolanacağı düzenlenmiş⁵¹⁴ olup, bu düzenlemeye benzer bir düzenlemeye de vekaletsiz işgörme bakımından TBK m.530 hükmünde yer verilmiştir⁵¹⁵. Buna göre, işgörme faaliyeti, işsahibinin menfaatine

⁵¹⁰ Göktürk, s. 525; Özkaya, s. 1096; Sungur, s. 284.

⁵¹¹ Eren, s. 918; Yavuz, Acar, Özen, s. 763.

⁵¹² Eren, s. 919.

⁵¹³ Özkaya, s. 1096.

⁵¹⁴ Zevkliler vd, s. 626; Erzurumluoğlu, s. 198.

⁵¹⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 192; Bilge, s. 328; Olgaç, s. 307; Eren, s. 916; Özkaya, s. 1078; Savaş, s. 597; Şen Doğramacı, s. 1498; İpek, s. 48; Bayram, s. 100.

yapılmamış olsa dahi işgörme nedeniyle elde edilen faydaların istenebileceği düzenlenmiştir⁵¹⁶.

İş sahibinin işgörme dolayısıyla elde ettiği faydaları iş sahibine devir ve teslim borcu, “kazanç iadesi”, “menfaat iadesi”, “menfaat devri yaptırımı” gibi çeşitli adlandırmalara tabi tutulmaktadır. Bu kavramlar sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır⁵¹⁷. Kazanç, malvarlığındaki net bir artışı ifade etmektedir. Kanun koyucu tarafından tercih edilen fayda ise kazanç kavramını da kapsayan üst kavram niteliğindedir. Her fayda kazancı da kapsar iken, her kazancın fayda olarak değerlendirilmesi mümkün değildir⁵¹⁸. Çalışmamızda ise fayda kavramına denk düşen menfaat kavramı ve bu kapsamda menfaat devri yaptırımı kavramları tercih edilmiştir.

Öğretide yer alan bir görüş, menfaat devri yaptırımının hem gerçek hem de gerçek olmayan işgörme bakımından mümkün olduğunu, dolayısıyla TBK m.530 hükmünün vekaletsiz işgörmenin iki türüne de uygulanabileceğini ileri sürmektedir⁵¹⁹. Öğretide ağırlıklı olan diğer bir görüşe göre⁵²⁰, gerçek vekaletsiz işgörme kapsamında iş sahibinin hukuk alanına yapılan müdahalelerde zaten iş sahibi yararına işgörme gerçekleştiğinden, ortaya çıkan menfaat de iş sahibine ait olacaktır. Bu nedenle, gerçek vekaletsiz işgörme bakımından menfaat devri söz konusu olmaz iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden doğan menfaatinin devrini talep hakkı doğacaktır. Yine benzer bir görüş⁵²¹, gerçek vekaletsiz işgörmede de ortaya çıkan menfaatin iş sahibine iade edileceğini ifade etmekle birlikte, bu iadenin TBK m.526-529 hükümlerine göre gerçekleşeceğini ortaya koymaktadır.

Menfaat devri yaptırımının uygulanması bakımından iş görenin iyiniyetli olmasına bir değer atfedilmesinin gerekli olup olmadığı hususu öğretilerde tartışmalıdır.

⁵¹⁶ Göktürk, s. 524; Bilge, s. 328; Koschaker, Ayiter, s. 256; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 493; Zevkliler, Gökyayla, s. 638; Günay, Özel, s. 266; Günay, Şerh, s. 1475; Yavuz, Özel, s. 1485; Uygur, s. 9177; Ercoşkun Şenol, s. 45; Uzun Şenol, s. 302; Akdemir, s. 89.

⁵¹⁷ Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 39; Yıldız, s. 5; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 7 vd.; İade, geri verilme, geri istenme yahut devir gibi kavramların yerine “kazancın verilmesi talebi” kavramının tercih edilmesi gerektiği eleştiriler için bkz. Aydın, s. 25 vd.

⁵¹⁸ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 8; Yüksel, Şerh, s. 67.

⁵¹⁹ Yavuz, Özel, s. 1485; Özkaya, s. 1078; Uğur, s. 54.

⁵²⁰ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Kılıçoğlu, Özel, s. 590; Helvacı, Aydın, s. 271; Aydın, s. 163; Aksoy, s. 105; Uzun Şenol, s. 306.

⁵²¹ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 52.

Öğretideki bir görüş⁵²² işgörenin devir borcunun tam olacağını ileri sürerken bazı hukukçular tarafından da menfaatin iş sahibi ve işgören arasında paylaşılması gerektiği ileri sürülmektedir. Buna karşılık, paylaşımın yasal dayanağının bulunmaması ve paylaşımın ne şekilde yapılacağını belirtilmemesi sebebiyle eleştirilmektedir⁵²³. Menfaat devrinin bir yaptırım olarak ortaya çıktığı, temelinde haksız müdahalenin cezalandırılması amacı taşıdığı düşünüldüğünde, iyiniyetli kimsenin bu yaptırımın dışında tutulması tutarlı görülmektedir.

Bizim de katıldığımız öğretilerdeki ağırlıklı görüş, Türk Borçlar Kanunu m.530'da düzenlenen menfaat devri yaptırımının, yalnızca kötünüyetli işgörene uygulanacağını savunmaktadır⁵²⁴. Buna göre, işgörenin iyiniyetli olması durumunda, tasfiyenin iyiniyetli sebepsiz zenginleşmeye göre yapılması gerektiği öne sürülmektedir⁵²⁵. Bu halde, iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgören kimse ancak devir anında elinde kalan menfaati iade etmekle yükümlü olacaktır⁵²⁶. Buna karşılık, kendi lehine menfaat sağlayan işgören, başkasının hukuk alanına müdahale ettiğini bildiği veya gerekli özen gösterseydi bilebileceği hallerde, TBK m.530 hükmünde düzenlenen menfaat devri yaptırımına maruz kalacaktır⁵²⁷.

Kanun koyucu gerçek vekaletsiz iş görme ve gerçek olmayan vekaletsiz iş görmeyi farklı hüküm ve sonuçlara bağlamıştır. Gerçek vekaletsiz iş görmede, hukuk alanına müdahale edilen iş sahibi yanında işgören de korunmaktadır. Buna karşılık gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede, özel hukuk cezası niteliğinde menfaat yaptırımını

⁵²² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 202; Hüseyin Hatemi, "Türk Hukuku'nda 'Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme' Kurumuna İlişkin Düşünceler", *Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan*, İstanbul: Beta Yayınları, s. 385; Helvacı, Aydın, s. 284; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 67; Özkaya, s. 1101.

⁵²³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 203; Bu konudaki görüşler için bkz. Baş Süzel, s. 49 vd.; Benzer yönde Bayram, s. 112 vd.; Başbüyük, s. 116 vd.; Halilov, s. 41.

⁵²⁴ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 495; Olgaç, s. 311; Arkan, s. 295; Özen, Yıldız, s. 1840; Baygın, s. 575, dn. 13; Yavuz, Şerh, s. 2800; Yüksel, Şerh, s. 66; Yıldız, s. 22; Aksoy, s. 105; Şen Doğramacı, s. 1498; Atlan Kazan, s. 164; Akdemir, s. 99; Özese, s. 16; Metiner, s. 27; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 2; Akkurt, s. 460; Akıncı, s. 1953; Bu yönde karar için bkz. Yarg. 3. HD. 8.12.2003 T. 2003/14214 E. 2003/14097 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:5.3.2023)

⁵²⁵ Akipek Öcal, s. 732; Baygın, s. 596; Yavuz, Şerh, s. 2800; Aksoy, s. 110; Şen Doğramacı, s. 1499.

⁵²⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 203; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Olgaç, s. 311; Yavuz, Şerh, s. 2800; Aksoy, s. 110; Baş Süzel, s. 51; İpek, s. 49; Halilov, s. 41; Metiner, s. 97.

⁵²⁷ Özese, s. 17.

düzenlemiştir⁵²⁸. Buna göre, işgörenin işgörmeye faaliyeti neticesinde elde ettiği menfaat, işgörmeye faaliyeti iş sahibi lehine yapılmasa dahi menfaat devri yaptırımı ile talep edilebilmektedir. İşgörmeden elde edilen menfaatin kendisine devrini isteme hakkı esasında gerçek vekaletsiz işgörmeye bakımından da mümkündür. Fakat gerçek vekaletsiz işgörmeye iş sahibi sadece objektif zenginleşmeyi, başka bir deyişle zenginleştirici faaliyet dolayısıyla elde edilen değerleri işgörenden talep edilebilir iken TBK m.530'daki gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, işgören işgörmeye faaliyetinden elde ettiği her türlü menfaati iade etmekle yükümlüdür. Bir başka deyişle, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgörenden kendi özel becerisi ile elde edilen subjektif zenginleşmeyi talep edilebileceği gibi iş sahibinin elde etmek istemediği yahut elde edemeyeceği kazançlar dahi talep edilebilecektir⁵²⁹.

Öğretideki bir görüşe göre⁵³⁰, kötünîyetin kabulü için ağır kusur gereklidir. Ağır kusur ise yalnızca kast veya ağır ihmali ifade etmektedir⁵³¹. Bu görüşe göre, gerçekleştirilen işgörmeye faaliyetinin bir başkasına ait olduğunu hafif ihmali sebebiyle bilmeyen ve bilmesi mümkün olmayan kimsenin de iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye hükümlerine sorumlu olması gerekmektedir. Bilindiği üzere, TBK m.527 hükmünde işgörenin her türlü kusurundan sorumlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, TBK m.530'daki menfaat devri bakımından iyiniyet veya kötünîyet ayrımı yapılmamıştır. Buna rağmen, kanun koyucunun amacı gözetilerek iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ayrı değerlendirilmesi ve sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesi isabetli iken ayrıca hafif ihmalin de dışlanması isabet bulunmamaktadır. Kaldı ki, işgörmeye başkasına ait olduğunu bilebilecek durumda olmasına rağmen ihmali sebebiyle bilmeyen kimsenin iyiniyetli işgören olduğu da söylenemeyecektir. Bu nedendir ki, TBK m.530'da düzenlenen menfaat devri yaptırımının kötünîyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye durumunda uygulanması gerektiğini ve işgörmeye başkasına ait olduğunu bilebilecek olmasına rağmen hafif

⁵²⁸ Serozan, Sebepsiz İktisap, s. 2501; Helvacı, Aydın, s. 277; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 39; Aksoy, s. 109, dn. 75; Baş Süzel, s. 79; Ercoşkun Şenol, s. 40; Atlan Kazan, s. 168; Hekim, Kaplan, s. 181; Özese, s. 17; Metiner, s. 87; Akıncı, s. 1958; Menfaat devri yaptırımının özel hukuk cezası niteliğinde olmadığı hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 28 vd.

⁵²⁹ Uzun Şenol, s. 306; İpek, s. 32; Saruhan, s. 45.

⁵³⁰ Akıncı, s. 1957; Sorumluluk için kusurun derecesinin önemli olmadığı hakkında görüş için bkz. Özdemir, s. 223.

⁵³¹ Yıldız, s. 118.

veya ağır ihmali ile işgörme gerçekleştiren kimsenin de kötünietli gerçek olmayan vekaletsiz işgören gibi sorumlu ve hatta bu kimsenin doğrudan kötünietli gerçek olmayan vekaletsiz işgören konumunda olacağını düşünmekteyiz.

İşgören, vekaletsiz işgörme teşkil eden faaliyete başladığı andan itibaren kötünietli olabileceği gibi gerçekleştirdiği işgörmenin kendisine ait olmadığını veya işgörmeye temel teşkil eden geçerli bir sebebin bulunmadığını işgörme faaliyetine başladıktan sonra da öğrenebilir. Menfaat devri yaptırımının ortaya çıkması için işgörenin kötünietli olması koşulu arandığından, kötünietin aranacağı anın ortaya konması önemlidir. İşgörmenin süreklilik arz etmeyen ve ani gerçekleşen bir eylemle sonuçlandırıldığı durumlarda, bu eylemin gerçekleştiği anda işgörenin kötünietli olup olmadığı değerlendirilmelidir. Buna karşılık, işgörme faaliyeti, süreklilik arz eden bir eylemle gerçekleştirilmekteyse işgörenin bu eylemin herhangi bir aşamasında kötünietli olması menfaat devri istemi için gerekli ve yeterlidir. Bu durumda, iş sahibinin talep edebileceği menfaat devri istemi ancak işgörenin kötünietli hareket ettiği zaman dilimi ile sınırlı kabul edilecek ve iyiniyetli gerçekleştirdiği andaki işgörme faaliyeti için ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade gerçekleştirilecektir⁵³².

Kıta Avrupası hukuk sisteminde, özel hukuk düzenlemeleri ile bireylerin cezalandırması düşüncesi prensip olarak dışlanmıştır⁵³³. Buna karşılık, “medeni hukuk cezası”, “medeni ceza” “özel hukuk cezası” gibi kavramlar ile ifade edilen ve özünde cezalandırma amacı güden düzenlemelere, bu hukuk sisteminde de bazen yer verilmiştir⁵³⁴. Bu kapsamda, işgörenin elde etmiş olduğu menfaati devir borcu, eski hale iade kurumu olmayıp, temelde caydırıcı ve cezalandırıcı bir yaptırım⁵³⁵ ortaya konulmasını amaç edinen özel hukuk cezası niteliğindedir⁵³⁶. Öyle ki, işgören kimse,

⁵³² Yıldız, s. 124.

⁵³³ Hekim, Kaplan, s. 177.

⁵³⁴ Yıldız, s. 27; Hekim, Kaplan, s. 176.

⁵³⁵ Medeni ceza olarak kabul edilen bu yaptırımın telafi edici tazminattan ayrılan en temel özelliği, caydırma ve cezalandırma amacı taşımasıdır. Bkz. Hekim, Kaplan, s. 178.

⁵³⁶ Serozan, Sebepsiz İktisap, s. 2501; Helvacı, Aydın, s. 277; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 39; Aksoy, s. 109, dn. 75; Baş Süzel, s. 79; Ercoşkun Şenol, s. 40; Atlan Kazan, s. 168; Hekim, Kaplan, s. 181; Özese, s. 17; Metiner, s. 87; Akıncı, s. 1958; Menfaat devri yaptırımının özel hukuk cezası olmadığı olmayıp sebepsiz zenginleşmeden doğan iade borcuna benzer nitelikler taşıdığı hakkında görüş için bkz. Yıldız, s.28 vd.; Yazar tarafından özel hukuk cezası kabul edilmemekle birlikte, sebepsiz zenginleşmeden doğan iade borcuna nazaran daha ağır bir yükümlülük taşıdığı hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 122 vd.

işgörme faaliyeti ile nedensellik bağı içerisinde olan tüm menfaatler bakımından, söz konusu menfaatin elde edilmesi işgörenin kendi beceresinden kaynaklanmış olsa veyahut elde ettiği menfaat elden çıkarılmış olsa dahi iade borcu altındadır⁵³⁷.

Menfaat devri yaptırımını düzenleyen Türk Borçlar Kanunu'nun 530'uncu maddesi, menfaat devri yaptırımını düzenlerken “faydaları edinme hakkı” ifadesini yer vererek aynî hak izlenimi uyandırmaktadır. Buna karşılık, iş sahibinin menfaat devrini istem hakkı, aynî hak olmayıp şahsi nitelikte bir alacak hakkı sağlamaktadır⁵³⁸. Bu nedenle, menfaatin geri istenmesi hangi yolla mümkün ise o yola başvurulması gerekmektedir. Buna göre, taşınırlarda aynî sözleşme ve zilyetliğin devri ile menfaat devri sağlanabilecek iken taşınmazlarda tescil ile alacaklarda ise alacağın devri sözleşmesi ile menfaat devrinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir⁵³⁹.

İş sahibinin işgörme dolayısıyla uğradığı zarar ile elde edilen menfaatin devri birbirinden tamamen farklı kavramlardır. İş sahibinin uğradığı zararın tazmini, iş sahibinin mal varlığı veya şahıs varlığındaki haksız kayıpları konu edinmekteyken menfaat devri talebi, işgörenin işgörmeden elde ettiği menfaati konu almaktadır. Bu nedenle, zararın tazmini istemli taleplerde malvarlığında bir eksilme meydana gelmesi gerekmekteyken; menfaat devri talebi bakımından böyle bir eksilme önem taşımamaktadır. Eş deyişle, menfaat devrinin ortaya çıkması için iş sahibinin herhangi bir zarara uğraması gerekmemektedir⁵⁴⁰.

Vekaletsiz işgörme sebebiyle ortaya çıkan menfaatin devri ve işgörme neticesinde iş sahibinin uğradığı zararın tazmini talepleri, birbirini bertaraf etmeyecektir. Eş deyişle, iş sahibi, vekaletsiz işgörme neticesinde ortaya çıkan menfaatin kendisine iadesine TBK m.530 hükmüne dayanarak talep edebilecek iken; bu işgörme neticesinde uğradığı zararı da TBK m.49 vd. hükümlerine göre işgörenden isteyebilecektir. Bu

⁵³⁷ Yıldız, s. 26; Hekim, Kaplan, s. 181; Uğur, s. 54.

⁵³⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 204; Özen, Yıldız, s. 1829; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 66; Yüksel, Şerh, s. 68; Akdemir, s. 100; Metiner, s. 92.

⁵³⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 20; Eren, s. 926; Akipek Öcal, s. 734; Gümüş, Özel, s. 471; Aydın, s. 27; Yüksel, Şerh, s. 68; Halilov, s. 40; Metiner, s. 92; Akıncı, s. 1958.

⁵⁴⁰ Kılıçoğlu, Kazanç, s. 196; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 23; Aydın, s. 82; Aksoy, s. 107; Uzun Şenol, s. 306; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 4; Özese, s. 5; Metiner, s. 35.

durumdan da anlaşılacağı üzere, menfaatin devri talebi ile zararın tazmini talebi yarışan talepler olmayıp yığılan talepler niteliğindedir⁵⁴¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 530'uncu maddesinde düzenlenen menfaat devri yaptırımı, işgörme sebebiyle elde edilen bütün menfaatlerin iş sahibine devrine olanak sağlamaktadır⁵⁴². İşgörenin elde etmiş olduğu menfaati devir borcu, "zenginleşme" şartına ve miktarına bağlı olmaması sebebiyle sebepsiz zenginleşmeden⁵⁴³, "zararın" varlığından ve miktarından bağımsız olması sebebiyle de haksız fiilden ayrılmaktadır⁵⁴⁴. İş sahibinin menfaat devrini talep hakkı, sebepsiz zenginleşmede olduğu gibi fakirleşmeyi ispat etmeyi gerektirmediği gibi haksız fiildeki gibi malvarlığında meydana gelen bir zararı ispatı da gerektirmediğinden, iş sahibi, fakirleşmesini veyahut zararını aşan menfaatleri de vekaletsiz işgörenden talep edebilecektir⁵⁴⁵. İş sahibinin bu talebinin içeriği elde edilen tüm menfaati kapsadığından, vekaletsiz işgörmeyi sözleşme dışı kurumlardan daha avantajlı bir noktada konumlandırmaktadır⁵⁴⁶.

Bir kimsenin malvarlığından haksız olarak zenginleşen kimsenin bu zenginleşmesinin aynî hakka yahut sözleşmeye dayanılarak önlenmesi mümkün ise sebepsiz zenginleşmenin tali nitelikte olması sebebiyle sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkından söz edilemez. Buna karşılık, menfaat devri yaptırımı tali nitelikte olmadığından, TBK m.530 koşullarının mevcut olması kaydıyla, haksız fiil yahut sözleşmeden doğan istemlerde de zarar dışında ayrıca menfaatin iadesi vekaletsiz işgörme hükümlerine göre sağlanabilecektir. Yine mülkiyet veya zilyetlikten doğan

⁵⁴¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 206; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 70; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 4; İş sahibinin uğradığı zarar, mahrum kalınan kar şeklinde ortaya çıkmış ise bu halde taleplerin yığılmasının mümkün olmadığı, iş sahibinin mahrum kaldığı karı yahut elde edilen menfaati isteyebileceğine ilişkin görüş için bkz. Arkan, s. 296.

⁵⁴² Özen, Yıldız, s. 1829.

⁵⁴³ Tandoğan, Vekaletsiz İşgörme, s. 205; Serozan, Sebepsiz İktisap, s. 2501; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 34; Yıldız, s. 6.

⁵⁴⁴ Hatemi, s. 388; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 39; Arkan, s. 295; Oğuz, Özden Merhacı, s. 959; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 22; Yavuz, Şerh, s. 2812; Aydın, s. 84; Ercoşkun Şenol, s. 45; Uzun Şenol, s. 306; Hekim, Kaplan, s. 181; Akdemir, s. 93; Metiner, s. 91; Akıncı, s. 1958.

⁵⁴⁵ Oğuzman, Öz, C.II, s. 341; Yavuz, Acar, Özen, s.764; Ercoşkun Şenol, s.45; Sebepsiz zenginleşme bakımından da fakirleşme koşulunun aranmaması gerektiği hakkında görüş için bkz. Baygın, s.592; Aksi görüş için bkz. Öz, s. 24 vd.; Benzer görüş için bkz. Kılıçoğlu Yılmaz, s. 35 vd.

⁵⁴⁶ Arkan Akbıyık, s. 48; Baygın, s. 597; Ercoşkun Şenol, s. 46; Uzun Şenol, s. 306; Uğur, s. 54.

haklar yanında, TBK m.530'daki koşullar mevcut ise elde edilen menfaatin de devri bu hükümlere göre talep edilebilecektir⁵⁴⁷.

Menfaat devrinin talep edilebilmesi için zararın varlığı yahut zenginleşmenin ispatı gibi hususlar aranmasa da işgören tarafından elde edilen menfaati bulunmaması durumunda da TBK m.530 kapsamında bir menfaat devri yaptırımından söz edilemeyecektir⁵⁴⁸. Eş deyişle ifade etmek gerekirse, elde edilen menfaatin iade borcundan bahsedebilmek için öncelikle fiilen elde edilmiş bir menfaatin bulunması gerekmektedir. Örneğin, sahibinin izni olmaksızın çoğaltılan bir eserin henüz dağıtımını gerçekleştirilmemişse, elde edilen menfaatten bahsedilemeyeceği için menfaat devri söz konusu olmayacaktır⁵⁴⁹.

Vekaletsiz işgörme kapsamında görülen ve işgörenin gelir ettiği işin, iş sahibinin görmeyi hiç düşünmediği bir iş olması, bu işgörmeyi hiç istememesi yahut elde edilen kârın piyasa değerinden çok fazla olması, işgörenin menfaati devir borcunu etkilemeyecektir. İşgörenin iade etmekle yükümlü olduğu menfaat, fiilen gerçekte elde ettiği menfaat olacaktır⁵⁵⁰. Menfaat devrinin talep edilebilmesi için iş sahibi tarafından bu menfaatin elde edilebilecek olması gerekmez, eş deyişle, iş sahibi bizzat işgörmeye gerçekleştirseydi dahi elde edemeyeceği menfaati eğer işgören bu menfaat elde edilmişse talep edebilecektir⁵⁵¹. Bu nedenle, işgörenin iş sahibine devir borcu altında olduğu menfaat, işgörenin subjektif zenginleştiği bedel olarak da ifade edilmektedir⁵⁵². Öyle ki, iş sahibinden çaldığı bir malı üçüncü bir kişiye yüksek fiyatla satan işgören, bu yolla elde ettiği tüm menfaati iş sahibine devir borcunu altında olacaktır⁵⁵³. Bu şekilde işgören kimse, çaldığı malı geri vermekle sorumluluktan kurtulamayacağı gibi aradaki farkı da iş sahibine vermekten imtina edemeyecektir⁵⁵⁴.

⁵⁴⁷ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 33.

⁵⁴⁸ Özen, Yıldız, s. 1830; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 63; Yıldız, s. 42.

⁵⁴⁹ Yıldız, s. 126.

⁵⁵⁰ Arkan Akbıyık, s. 48; Özen, Yıldız, s. 1836; Aydın, s. 168; Akıncı, s. 1958.

⁵⁵¹ Özen, Yıldız, s. 1830; Yıldız, s. 195.

⁵⁵² Serozan, Sebepsiz İktisap, s. 2501; Aksoy, s. 109; Metiner, s. 111.

⁵⁵³ Uygur, s. 9177; İpek, s. 32; Uğur, s. 55.

⁵⁵⁴ Arkan Akbıyık, s. 47; Uygur, s. 9177.

İş sahibinin menfaat devrini talep etmesi hak niteliği taşıdığından, bu hakkını kullanmaya mecbur olmayıp, kullanıp kullanmama hususunda tamamen özgürdür⁵⁵⁵. İş sahibinin menfaat devri talebinde bulunduğu durumda, iş gören bu talebe karşılık, diğer koşulların da mevcut olduğu hallerde, takas definde bulunabilir⁵⁵⁶. İş gören, iş sahibinden olan alacaklarına karşılık takas hakkını kullandıktan sonra, elde ettiği menfaatin artan kısmını iş sahibine menfaat devri olarak vermekle yükümlü olacaktır. İş sahibi bu hakkı kullanmakta özgür olmasına karşılık, bu hak kullanılmadığı takdirde iş görenin haklarını ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenledir ki, iş görenin taleplerinin öne sürülmesi bakımından menfaat devrinin istenmiş olması ön şart olarak kabul edilmektedir⁵⁵⁷. Yine bazı durumlarda menfaat doğrudan iş sahibinin malvarlığında ortaya çıkacağından, bu halde menfaat devri talep hakkı olmaksızın da iş görenin hakları gündeme gelecektir⁵⁵⁸. Örneğin, kiracının, kiraya verenin arsası üzerine bina inşa ettiği durumda, menfaat doğrudan iş sahibinin hukuk alanında gerçekleşmiş olacaktır. Buna karşılık, inşa edilen bu binanın kiracı tarafından vekaletsiz olarak alt kiraya verilmesi durumunda, kiracı tarafından elde edilen alt kira bedeli, TBK m.530'a göre talep edilebilecektir⁵⁵⁹.

İş sahibinin, elde edilen menfaatin kendisine devredilmesi isteminde bulunması, iş gören tarafından gerçekleştirilen iş görme faaliyetinin uygun bulunduğu anlamına gelmez. Keza, iş görenin üçüncü kişilere karşı girdiği borçların üstlenildiği yahut haksız fiilden veya sözleşmeye aykırılıktan doğan tazminat istemlerinden feragat edildiği anlamına da gelmeyecektir⁵⁶⁰.

⁵⁵⁵ Olgaç, s. 335; Aydın, s. 163; Atlan Kazan, s. 167.

⁵⁵⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 296; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 71; Metiner, s. 104; TBK m. 139 hükmünün uygulanabilmesi için bağımsız iki ayrı hukuki işlemten doğan alacaklılık ve bunun karşılığını meydana getiren borçluluk sıfatının bulunması gerektiği, brüt menfaatten indirilmesi gereken masraf bakımından böyle bir durumun bulunmadığı, bu nedenle TBK m.100 kenar başlığında da yer aldığı gibi bu ilişkinin mahsup veya buna benzer şekilde düşme veya indirme kabul edilmesi gerektiği hakkında görüş için bkz. Aydın, s. 176 vd.; İş sahibi tarafından dava yoluyla menfaat devri isteminde bulunulması halinde, iş gören tarafından masrafların mahsubuna ilişkin herhangi bir istemde bulunulmasa dahi hakim masraf kalemlerini tespit edebiliyorsa bunları indirmesi gerektiği, zira mahsup işleminin bir def'i değil, itiraz olduğu hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 197.

⁵⁵⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 295; Aydın, s. 188.

⁵⁵⁸ Baş Süzel, s. 100; İpek, s. 57.

⁵⁵⁹ Akıncı, s. 1962.

⁵⁶⁰ Olgaç, s. 335.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, işgören kimse, işsahibinin hukuk alanına müdahale etmeseydi dahi söz konusu menfaati elde edebileceğini ileri sürerek, menfaati devirden kaçınamaz. Öyle ki, başkasının hukuk alanına müdahale ederek haksız menfaat elde eden işgörenin, bu müdahalesinin sonuçlarına katlanması gerekir. Nitekim, söz konusu menfaati elde etmek için hukuka aykırı bir yol tercih eden işgören, tercih ettiği bu hukuka aykırı yolun neticesi olarak da elde ettiği menfaati devir borcu ile karşı karşıya kalacaktır⁵⁶¹.

B. DEVREDİLECEK MENFAATİN KAPSAMI

İşgören kimsenin, işgörme faaliyetinden önceki malvarlığı ile sonraki malvarlığı arasındaki fark, eş deyişle fiilen elde edilen menfaat, “brüt menfaat” olarak ifade edilmektedir⁵⁶². İşsahibinin talep edebileceği menfaat ise yalnızca “net menfaat” şeklindedir. Net menfaat, brüt menfaate faiz eklenmesi ve işgören tarafından yapılan masrafların çıkarılması yoluyla bulunur⁵⁶³. Brüt menfaatten çıkarılacak masraflar, işin görülmesi esnasında yapılan zorunlu masraflardan ibarettir⁵⁶⁴. Net menfaatin hesabında dikkate alınacak bu masraflar, menfaatin elde edilmesi için yapılmış olmalıdır. Eş deyişle, çıkarılacak masraflar ile elde edilen menfaat arasında sebep sonuç ilişkisi bulunması gerekmektedir⁵⁶⁵.

⁵⁶¹ Özen, Yıldız, s. 1838; Yıldız, s. 202.

⁵⁶² Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 38; Aydın, s. 167; Yüksel, Şerh, s. 67; Yıldız, s. 126; Akıncı, s. 1958.

⁵⁶³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 193; Bilge, s. 328; Eren, s. 927; Arkan Akbıyık, s. 47; Gümüş, Özel, s. 470; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 38; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 71; Baş Süzel, s. 87; Aydın, s. 164; Yüksel, Şerh, s. 67; Şen Doğramacı, s. 1499; Atlan Kazan, s. 168; Şenyüz, s. 410; Yıldız, s. 197; Halilov, s. 41; Özese, s. 19; Metiner, s. 90; Akkurt, s. 464; Akıncı, s. 1958; Net menfaat hesaplanırken öncelikle işgörenin masraf ve borçlarının düşülmesi akabinde ise bu tutarın üzerine faiz eklenmesi gerektiği yönündeki görüş için bkz. Özen, Yıldız, s. 1834; Yarg. 15. HD. 02.10.2007 T. 2006/4892 E. 2007/5911 K. “...Sözleşmenin feshinden sonra yayımlanan davalının reklamlar nedeniyle davacı alacağının BK.nun 410 ve v.d. maddeleri uyarınca vekaletsiz iş görme hükümlerine göre belirlenmesi gerekmekte ise de; aynı Yasa'nın 413. maddesi hükmünce bu halde iş bedelinin ilanının yayınlandığı tarihlerdeki mahalli piyasa rayiçlerine göre saptanarak hüküm altına alınması gerekirken USD cinsinden sözleşmedeki bedelin sözleşme tarihindeki kur üzerinden TL karşılığının iş bedeli olarak kabul edilmek suretiyle davanın sonuçlandırılması doğru olmamıştır. Öte yandan taraflar tacir ve iş de ticari işletmeler ile ilgili ticari iş niteliğinde olduğundan 3095 sayılı Yasa'nın 2/2 maddesi uyarınca kabul edilen alacak için takip tarihinden itibaren değişen oranlarda avans faizi yürütülmesi yerine reeskont faizi uygulanmasına karar verilmesi de usul ve yasaya aykırı olmuştur.”, <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023)

⁵⁶⁴ Baş Süzel, s. 116; Özen, Yıldız, s. 1840; Zorunlu masrafların yanında faydalı masrafların da menfaatin hesaplanmasında dikkate alınacağı hakkında bkz. Eren, s.928; Benzer yönde bkz. Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 38; Benzer yönde bkz. Yüksel, Şerh, s. 67; Benzer yönde bkz. Akıncı, s. 1959.

⁵⁶⁵ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 73.

Vekaletsiz işgören kimse, işgörme faaliyeti sebebiyle edindiği malları yahut tahsil ettiği paraları, faiziyle birlikte iş sahibine devretme borcu altındadır⁵⁶⁶. İşgörenin ödemekle yükümlü olduğu faiz, menfaatin elde edilmesinden itibaren işleme başlar⁵⁶⁷. Belirtmek gerekir ki, işgören kimse, brüt menfaat olarak elde edilen parayı, faiz getiren bir şekilde kullanmadığını ispat ederek faiz ödeme borcundan kurtulamaz⁵⁶⁸. Ayrıca, işgörenin devir borcu altında olup menfaat para borcu niteliğine haiz olduğundan, TBK m.122 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde, iş sahibi gecikme faizi ile karşılanmayan aşkın zararının tazminini isteme hakkına haizdir⁵⁶⁹.

İşgören tarafından elde edilen menfaat, alım satım arasındaki değer farkından yahut malvarlığının semeresinden veya faiz getirisinden olmak üzere birçok sebepten ortaya çıkabilir⁵⁷⁰. Ayrıca iade borcu kapsamında, her türlü belge, plan, model ve iş sahibi için manevi değeri olan şeylerin teslimi ile kendi şahsına özel olmadıkça hediye ve bağışların da teslimi gerekmektedir⁵⁷¹. Eş deyişle menfaatin konusunu taşınır, taşınmaz, alacak hakkı veyahut diğer haklar oluşturabilecektir. Bu türden bir menfaat elde edilmesi durumunda, iş sahibinin karşılamakla yükümlü olduğu masraf, menfaatten düşmek suretiyle değil, masrafın karşılığının ödenmesi suretiyle olacaktır⁵⁷².

Net menfaat hesabına işgörenin kişisel emeğinin karşılığı olan ücretin dâhil edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Bir görüşe göre⁵⁷³, işgörene böyle bir hak tanımaması gerekmektedir. Bu görüşe göre, işgörene bu yönde bir hak tanındığı takdirde başkasının hukuk alanına haksız müdahale eden kimsenin kendi yararına menfaat sağlaması, yani bir ücret talep etmesi, bu tür eylemlerin desteklenmesi anlamına gelecektir. Bizim de

⁵⁶⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 191; Eren, s. 916; Özen, Yıldız, s. 1831; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 67; Aydın, s. 172; Özkaya, s. 1078; Yüksel, Şerh, s. 67; Halilov, s. 40; Metiner, s. 93; Akkurt, s. 464.

⁵⁶⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 192; Gümüş, Özel, s. 470; Baş Süzel, s. 86; Aydın, s. 174; Yüksel, Şerh, s. 67; Atlan Kazan, s. 168; Metiner, s. 93; Akkurt, s. 464

⁵⁶⁸ Aydın, s. 173; Uygur, s. 9177; Uğur, s. 55; İşgörenin haksız müdahale ile elde ettiği menfaati bir süre elinde tutarak bunu kullanma imkanı bulması sebebiyle bu menfaate karşılık gelecek krediyi piyasadan temin etmiş olsaydı ödemek zorunda kalacağı faiz tutarını eklemek gerektiği yönündeki görüş için bkz. Özen, Yıldız, s. 1843.

⁵⁶⁹ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 68.

⁵⁷⁰ Arkan Akbıyık, s. 47; Özen, Yıldız, s. 1835; Özkaya, s. 1078; Akkurt, s. 458.

⁵⁷¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 193; Bilge, s. 328; Özen, Yıldız, s. 1833; Özkaya, s. 1078; Uzun Şenol, s. 302; Yıldız, s. 127; Saruhan, s. 96; Başbüyük, s. 115; Halilov, s. 40; Metiner, s. 36.

⁵⁷² Aydın, s. 165; Yıldız, s. 202.

⁵⁷³ Özen, Yıldız, s. 1831; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 73; Yıldız, s. 196.

katıldığımız görüşe göre⁵⁷⁴, net menfaatin kapsamına ücretin de dâhil edilmesi gerekir. Nitekim, kanaatimizce, koşulların bulunması durumunda gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye de ücretin doğması mümkün olduğundan⁵⁷⁵, bu şekilde ortaya çıkan ücretin, net menfaatin hesabında dikkate alınması gerekmektedir.

İş sahibinin menfaat devrini talep hakkı, elde edilen net menfaatten ibaret olduğundan, işgörenin “masraftan kurtulma” sebebiyle malvarlığında meydana gelen değişiklikler, devir kapsamında kabul edilmemektedir⁵⁷⁶. İşgören kimse, her ne kadar iş sahibinin hukuk alanına müdahale ederek bir işgörmeye faaliyeti gerçekleştirmiş buna rağmen bu işgörmeye neticesinde herhangi bir menfaat elde edilmemişse, işgören kimse masraftan kurtulmuş olsa dahi, devir kapsamına dâhil edilebilecek bir menfaatten söz edilemez. Lakin bu halde, işgörenin sarf etmekten kurtulduğu masrafın tahsili için iş sahibinin sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanan dava hakkı bulunduğu ifade edilmektedir⁵⁷⁷. Yargıtay’ın önüne gelen bir ihtilafta⁵⁷⁸, bir banka şubesine kiralanmış işyerinin, kira sözleşmesine konu edilmeyen teras katı, kiracı banka tarafından arşiv odası olarak kullanılmış ve ayrıca bu kısma kiracı bankanın kullanımı için jeneratör eklenmiştir. Kiralayan kişi, kiracı bankanın teras katı için herhangi bir kira bedeli ödemediğini ileri sürerek, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye dayanan menfaat devri isteminde bulunmuştur. Yargıtay, bahsi geçen kararında, kendi çıkarına haksız olarak başkasının hukuk alanına girip işine karışıp menfaat elde eden kimsenin, iş sahibinin zararı yahut sebepsiz zenginleşmedeki gibi yoksullaşması aranmaksızın “haksız karışma

⁵⁷⁴ Baş Süzel, s. 116.

⁵⁷⁵ Bkz. İkinci Bölüm – I – A – 3 – b.

⁵⁷⁶ Bu konuda detaylı açıklama için bkz. Baş Süzel, s. 82 vd; Devredilmesi gereken menfaatin kapsamının geniş yorumlanması gerektiği hakkında bkz Aydın, s. 73 vd; İşgörenin yapmaktan kurtulduğu masrafların da menfaatin kapsamına dahil edilmesi gerektiği hakkında aksi görüş için Özel, Yıldız, s. 1835; Benzer yönde görüş için bkz. Yavuz, Şerh, s. 2813; Bu gibi hallerde sebepsiz zenginleşme hükümlerinin tatbik edileceği hakkında bkz. Baygın, s. 592; Akıncı, s. 1958.

⁵⁷⁷ Göktürk, s. 525; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 291; Öz, s. 24; Baygın, s. 587; Uğur, s. 56; Akıncı, s. 1961; İş sahibinin malvarlığındaki bir artışın önlenmesi veya azalmaya sebebiyet verilmesi durumları mevcut olmadığından, bu halde sebepsiz zenginleşmeye dayanan dava hakkı bulunmadığına ilişkin bkz. Yavuz, Şerh, s. 2818.

⁵⁷⁸ Yarg. 3. HD. 16.12.2004 T. 2004/13597 E. 2004/13907 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:05.3.2023); Benzer yönde bkz. Yarg. 3. HD. 8.12.2003 T. 2003/14214 E. 2003/14097 K. “...Davalı, taşınmazı bizzat kullanmasının objektif değerini ödemeye mahkum edilmelidir. O kadar ki, haksız olarak kullanılan taşınmazın ekonomik tahsis amacı itibarıyla gelir elde etmeye örgütlenmemiş olması dahi sonuca etkili görülmemelidir. Öyleyse, dava konusu taşınmaz kullandırma borcu yükleyen bir sözleşmeye konu olacak şekilde ekonomik özgülleme amacı değiştirilseydi ne ölçüde gelir getirebilirdi, ne kadar bir kullanma karşılığı sonucunda davalının kullanmasına terkedilirdi, bu hususların araştırılması gerekir”, <https://www.hukukturk.com> (E.T.:05.3.2023).

kazancı⁵⁷⁹” adında, işgörenin kurtulduğu masrafı ödemesi gerektiğini ifade etmiştir. Yargıtay’ın bu kararında ayrıca, başkasının hukuk alanına müdahale ederek iş sahibine ait bir yeri üçüncü bir kimseye kullandırmak suretiyle kendi lehine menfaat elde eden kimsenin, bu elde ettiği menfaati gerçek olmayan vekaletsiz iş görme hükümlerine göre iadesi gerekirken, yine başkasının hukuk alanına müdahale ederek iş sahibine ait olan yeri bizzat kullanan kimsenin, sırf menfaat elde etmemesinden hareketle herhangi bir bedel ödememesinin, hakkaniyetli bir sonuç olmadığı da ifade edilmiştir⁵⁸⁰.

Yargıtay’ın önüne gelen benzer bir olayda⁵⁸¹, davalı idare olan Milli Savunma Bakanlığı, askeri birliğe ait toprak yolu genişletmiş ve sınırlarına tel örgü çekmiştir. Davalı idare, bu sınır genişletme eylemi neticesinde davacılara ait taşınmazın önemli bir kısmını sürekli olarak işgal etmiştir. Taşınmaz sahibi davacı tarafın, idarenin eylemi neticesinde işgal edilen yer bakımından ettiği ecrimisil talebi, taşınmaz sahibi davacı tarafından kendi istekleri ile söz konusu taşınmazı kullanmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Buna karşılık Yargıtay, başkasının hukuk alanına haksız olarak müdahale ederek kendi lehine menfaat elde eden kimsenin, hak sahibinin, diğer bir deyişle iş sahibinin, zararı yahut yoksullaşması bulunmasa dahi bu haksız

⁵⁷⁹ Bu ifadenin esasında vekaletsiz iş görme bakımından özel bir durum olduğu ve vekaletsiz iş görme hükümleri kapsamında iş görene ödetilmesi gerektiği hakkında görüş için bkz. Yavuz, Şerh, s. 2814.

⁵⁸⁰ Benzer yönde görüş için bkz. Yavuz, Şerh, s. 2813 vd.; Kira sözleşmesi dışında kalan ve imar planında sığınak niteliğinde olan yerin, kiralayan tarafından herhangi bir bedel ödenmeksizin kullanıldığı bir olayda, Yargıtay, bir kimsenin başkasına ait olduğunu bildiği taşınmazı haksız olarak işgal edip kullanmasının ekonomik bir yaptırımının olması gerektiği, o taşınmazın ekonomik yönden gelir getirerek bir amaca özgülmemiş olması sonucu etkilemeyeceği, projede sığınak olarak gösterilen yeri işgal edip kullanan ve ekonomik bir fayda sağlayan kişinin hak sahiplerine ecrimisil ödenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Karar için bkz. Yarg. HGK. 19.03.2014 T. 2013/572 E. 2014/334 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023). Ecrimisil talebi ile gerçek olmayan vekaletsiz iş görmeden doğan menfaati devri taleplerinin yarışacağına ilişkin karar için bkz. Yarg. İBGK. 04.06.1958 T. 1958/15 E. 1958/6 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023).

⁵⁸¹ Yarg. 3. HD. 16.9.2008 T. 10938/14888 “...Mahkemece, komşu taşınmazlarda tarımsal faaliyetlerin yürütülmesine rağmen davacıların kendi inisiyatifleri ile taşınmazı kullanmadıkları, taşınmaz üzerinde bulunan postal, elbise ve inşaat artıklarının kaldırılarak zirai faaliyette bulunabileceği, tel örgü ile çevrilen alanın kullanılmasına askeri birlik tarafından engel olunmadığı gibi davaların bu alanı kullanmak için resmi başvuruda bulunmadıkları, taşınmazda toprak yol oluşturulmasının el atma amacını taşımadığı, gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacılar vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Kural olarak, kendi çıkarına haksız olarak başkasının hukuk alanına girerek kazanç elde eden kimse, hak sahibinin zararı ya da yoksullaşması aranmaksızın, bu haksız karışma kazancını geri verilmelidir. O halde, başkasının taşınmazını haksız olarak kendi çıkarına kullanan kötü niyetli kimseye, malikin zararı aranmaksızın o taşınmazı kullanmayacak ya da kullandırmayacak olsaydı bile, kullanma menfaatlerinin ödetilmesi gerekmektedir. Aksi hal zararını ispat edemeyen malikin kötü niyetli zilyetten hakkını istemesine engel olur ki, bu ecrimisilin haksız fiil tazminatı veya sebepsiz zenginleşme istemlerini aşan, bunları tamamlayan görevini yerine getirmesini önler.” (Karar için bkz. Yavuz, Şerh, s. 2815).

karışma kazancını geri vermesi gerektiğini belirtmiştir. Eş deyişle, iş sahibi olan kimse, bahsi geçen örnekte olduğu gibi taşınmazı bizzat kullanmayacak yahut kullandırmayacak olsa dahi iş gören elde ettiği kullanma menfaatini ödemesi gerekmektedir. Bir görüş⁵⁸², mülkiyet hakkı sahibi malikin başkasının elinde bulunan malını geri alma ve başkalarının müdahalesini önleme yetkisine her zaman sahip olduğunu, buna karşılık, başkasına ait malın haksız olarak kullanılması durumunda zarar veya sebepsiz zenginleşme söz konusu olmadığından, herhangi bir ad altında alacak hakkı doğmayacağını öne sürmektedir. Bu görüşe göre, bahsi geçen şekilde alacak hakkı doğmasına sebep olacak bir düzenlemenin mevzuatta bulunmaması bir yana, zarara uğramayan malikin hiçbir alacak talep edememesinin sosyal bir sakıncası yahut mülkiyet hakkını zayıflatan yönü bulunmamaktadır. Bu görüşe göre, bilakis, malikin malı ile ilgilenmek ve bundan fayda sağlamanın sosyal faydası bulunmaktadır. Kanaatimizce, bu görüş isabetli değildir. Öyle ki, başkasına ait bir malın üçüncü kimseler tarafından kiraya verilerek menfaat elde edilmesi örneğinde TBK m.530 dayanarak menfaat devri isteminde bulunabilen iş sahibinin, söz konusu malın bizzat iş gören tarafından kullanılması halinde de aynı hükme dayanarak menfaat devri isteminde bulunabilmesi gerekmektedir. Nitekim, ikinci durumda, iş gören bu yeri başkasına kullandırarak menfaat elde edebilecek olmasına rağmen bu yolu tercih etmemiş, bizzat kullanmıştır. O halde, kendisinin masraftan kurtulmuş olması yahut üçüncü kişilere kullandırılması durumunda elde edileceği menfaat gözetilerek iş sahibinin talepte bulunması hakkaniyet gereğidir. Aksi durumun kabulü halinde, iş sahibi tarafından doğrudan kullanılmayan veya kullandırılarak gelir elde edilmeyen tüm mallar, üçüncü kişilerin haksız müdahalesinin açılmış olur. Kanaatimizce, sözü geçen durumlar bakımından TBK m.530'da hüküm içi boşluğun⁵⁸³ olduğu kabul edilerek bu boşluğun hakim tarafından belirttiğimiz şekilde tamamlanması isabetli olacaktır⁵⁸⁴.

İş görme faaliyetinden doğan menfaati devir borcu, malvarlığındaki eksilme yahut yoksun kalınan kârdan ibaret olmayıp, iş sahibinin bizzat iş görmesi halinde dahi edinmeyeceği ve fakat iş görenin özel becerileri ile edindiği menfaatler de devrin

⁵⁸² Yarg. HGK. 9.1.1963 T. 8/7; Yarg. HGK. 15.4.1964 T. 223/330 (Karar için bkz. Yavuz, Şerh, s. 2819)

⁵⁸³ Bir hükmün uygulanması için kimi durumlarda kanun koyucu tarafından hakime takdir yetkisi tanınmış olup bu hallerde hüküm içi boşluğun bulunduğu kabul edilmektedir. Bu hallerde, hakim boşluğu hukuka ve hakkaniyet göre takdir ederek doldurmalıdır. Bkz. Oğuzman, Barlas, s. 45.

⁵⁸⁴ Benzer görüş için bkz. Yavuz, Şerh, s. 2821 vd.

kapsamında yer almaktadır⁵⁸⁵. Keza, işgörenin kendi özel beceri sebebiyle yapmaktan kurtulduğu masrafların da brüt menfaatten mahsubu söz konusu olmaz⁵⁸⁶. Ayrıca, elde edilen menfaatin bir kısmının yahut tamamının elden çıkarılması halinde dahi devir borcu sona ermemektedir⁵⁸⁷.

İş sahibinin menfaat devrini istem hakkı doğması için mutlaka işgörenin malvarlığının aktifinde bir artış olması gerekmemektedir. İşgören, giriştiği iş sebebiyle zarar edecek olmasına rağmen bu işin gerçekleşmesinde başkasına ait patent, model vs. kullanmış ve bu sebeple de daha az zarara uğramış ise zarar ettiği kısımdaki tasarrufun tutarında bir menfaat elde ettiğinden söz edilir⁵⁸⁸. Lakin bu şekilde farazi bir menfaatin kabul edilebilmesi için iş sahibine ait patent, model vs. kullanılmasaydı da işgörenin aynı girişimde bulunacak olması gerekmektedir. İş sahibine ait patent, model vs. gibi şey kullanılmaksızın işe girilmeyeceği durumda, zarardan tasarruf edildiğinden bahsedilemeyecektir⁵⁸⁹.

İşgörenin elde ettiği menfaati ortaya çıkaran birden fazla sebep olabilir. Diğer bir deyişle, elde edilen menfaatin bir sebebi vekaletsiz iş görme iken diğer bir sebep işgörenin kişisel becerileri veya umulmayan bir olay olabilir. Örneğin, yeni yayınladığı romanına okuyucular tarafından sevilen popüler bir kimseyi kapak resmi yapan çok ünlü bir yazar, elde ettiği menfaatin tamamını romanına kapak yaptığı kimseye borçlu değildir. Bu aşamada, hakimin takdir hakkını kullanması gerekir. Bilirkişi marifetiyle tespit ettirdiği gelirin bir kısmını kapaktaki resmin sahibine bırakan hakim, bir kısmını da işgören sıfatına haiz roman sahibine bırakabilecektir. Bazen de umulmayan bir olaydan kaynaklanan gelir artışları ortaya çıkabilmektedir, bu artışların iş sahibi lehine yorumlanması gerektiği kabul edilmektedir⁵⁹⁰.

⁵⁸⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 193; Serozan, Sebepsiz İktisap, s. 2501; Öz, s. 27; Özen, Yıldız, s. 1835; Baygın, s. 597; Yüksel, Şerh, s. 65; Uzun Şenol, s. 306; İpek, s. 48; Halilov, s. 41; Özese, s. 19; Metiner, s. 91.

⁵⁸⁶ Akıncı, s. 1959.

⁵⁸⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 194; Aydın, s. 165; Atlan Kazan, s. 168; Yıldız, s. 201; Saruhan, s. 96; Halilov, s. 41; Özese, s. 19; Metiner, s. 93.

⁵⁸⁸ Yıldız, s. 200.

⁵⁸⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 194; Akkurt, s. 458.

⁵⁹⁰ Eren, s. 927; Baygın, s. 596; Baş Süzel, s. 89; Özen, Yıldız, s. 1837; Yıldız, s. 201; Metiner, s. 98; Akıncı, s. 1962.

İşgören tarafından gerçekleştirilen işgörme faaliyeti bir bütün olarak değerlendirilir. Buna göre, işgörenin gerçekleştirdiği bağlantılı faaliyetlerinden birinden menfaat temin edilmiş bir diğerinden de zarar meydana gelmişse, bunların bütünü tek bir işgörme olarak kabul edilir ve menfaat ve zararın mahsubu ile gerçekleştirilir⁵⁹¹. Elde menfaat kalmış ise bunun da iş sahibine TBK m.530'a göre devri gerekir.

Öğretideki genel kabule göre⁵⁹², iş sahibinin talep edebileceği menfaat fiilen elde edilmiş menfaatten ibaret olup, işgörenin gerekli özeni göstermemesi sebebiyle elde edemediği menfaatin talep edilmesinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir⁵⁹³. Kanaatimizce, elde edilmiş menfaat, işgörenin özel becerisi ile elde edilmiş olsa dahi devir kapsamında iken, elde edilmemiş menfaat bakımından meseleye iş sahibi bakımından değil, işgören bakımından bakmak daha doğru olacaktır. Buna göre, objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranarak elde etmesi mümkün bir menfaati elde edemeyen işgören, borca aykırı davranışı sebebiyle iş sahibinin uğradığı bu zararı gidermek durumunda kalacaktır. Eş deyişle, bu halde bir menfaat devri söz konusu olmasa da özen yükümlülüğüne aykırı davranan işgörenin, iş sahibinin uğradığı zararı gidermesi söz konusu olabilecektir⁵⁹⁴.

İşgören menfaati elde ettiği andan itibaren işleyecek faiz ile birlikte sorumlu tutulmaktadır⁵⁹⁵. Lakin belirtmek gerekir ki, yalnızca işin görülmesi ile uygun illiyet

⁵⁹¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 189; Halilov, s. 41; Metiner, s. 93.

⁵⁹² Gümüş, Özel, s. 470; Özen, Yıldız, s. 1836; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 66; Yüksel, Şerh, s. 67; Şen Doğramacı, s. 1499; Yıldız, s. 127; Özese, s. 19; Metiner, s. 96; Akkurt, s. 458; Akıncı, s. 1959; Bu halde haksız müdahale sebebiyle yoksun kalınan kar ile gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden doğan menfaat devri isteminin yarıştığı hakkında görüş için bkz. Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 4.

⁵⁹³ Arkan Akbıyık, s. 45; Yıldız, s. 200; TBK m.530 düzenlenmesinin işgörene işi özenle görme borcu değil, tam aksine hiçbir müdahalede bulunmama borcu yüklediği bu nedenle işi özenle görmüş olsaydı elde edeceği menfaati de yaptırım kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmayacağı hakkında Eren, s.927; Kişilik hakkının ihlali sebebiyle menfaat devri talep edilmesi halinde, kişilik hakkı ihlal edilen iş sahibinin elde edemeyeceği yahut elde etmek istemeyeceği menfaati dahi işgörenden talep edebileceği yönündeki görüş için bkz. Aydın, s. 78.

⁵⁹⁴ Benzer yönde görüş için bkz. Baş Süzel, s. 86; Akıncı, s. 1963; Yazar, her ne kadar "kazanç" ifadesi geçse de yoksun kalınan kazancı maddi zarar niteliğinde olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye özen borcunun bulunmadığı yazar tarafından kabul edildiğinden, bu halde ancak şartların mevcut olması halinde haksız fiile dayalı maddi tazminat talebi ileri sürülebileceği iddia edilmektedir. Bkz. Aydın, s. 83, 170.

⁵⁹⁵ Saruhan, s. 96.

bağı bulunan⁵⁹⁶ menfaat talep edilebilecek olup, uygun illiyet bağının bulunmadığı durumlarda işgörenin devir borcundan söz edilemeyecektir⁵⁹⁷. Elde edilen menfaatin bir kısmı hukuka aykırı fiilden bağımsız olarak, bir diğer deyişle, iş sahibinin hukuk alanı ihlal edilmeksizin elde edilmiş ise bu kısım için illiyet bağı bulunmadığından, menfaati devir borcu da ortaya çıkmayacaktır⁵⁹⁸. İşgörmeye faaliyeti ile elde edilen menfaat arasındaki illiyet bağını ispat yükü iş sahibine aittir⁵⁹⁹.

Elde edilen menfaatin, eş deyişle brüt menfaatin ispatının iş sahibine ait olduğu öğretide kabul edilmektedir⁶⁰⁰. Bu menfaatin tespiti ve ispatına yarar bilgi ve belge işgören nezdinde bulunduğundan⁶⁰¹, iş sahibinin ispat faaliyetini tam manasıyla gerçekleştirilmesi çoğu zaman pek kolay olmaz. Bu nedendir ki Yargıtay⁶⁰², paylı mülkiyete tabi bir taşınmazın diğer paydaşlar tarafından kiraya verilmesi durumunda, kira bedelinin belirlenmesinin kolay olmayacağından hareketle, bilirkişi marifetiyle kira bedelinin tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yine haksız rekabete ilişkin açılan bir davada⁶⁰³, elde edilen menfaati tespit etmek için davalının defter ve kayıtlarına başvurulması gerektiğini, bunun sağlanamaması halinde de bilirkişi yoluyla menfaatin belirlenmesini uygun bulmuştur. Özetlemek gerekirse her ne kadar elde edilen menfaati ispat yükü iş sahibine ait olsa da bu menfaatin tam olarak ispat edilmesi hayatın olağan akışına aykırı olacağından, iş sahibinin ispat yükünü hafifletmek için bilirkişi başta olmak üzere diğer araçlara başvurulması Yargıtay tarafından da uygun

⁵⁹⁶ Sorumluluğun daha kapsamlı olması nedeniyle mantiki nedensellik bağının, diğer bir deyişle şart teorisinin uygulanması gerektiği hakkında görüş için Gümüş, Özel, s. 470; Aynı yönde görüş için bkz. Baş Süzel, s. 80 vd.; Aynı yönde görüş için bkz. Aydın, s. 171; Aynı yönde görüş için bkz. Yıldız, s. 129.

⁵⁹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 196; Özen, Yıldız, s. 1835; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 10; Baygın, s. 598; Şen Doğramacı, s. 1499; Atlan Kazan, s. 169; Bayram, s. 101; Başbüyük, s. 116; Halilov, s. 41; Metiner, s. 93; Uğur, s. 60; Akkurt, s. 459; Akıncı, s. 1961.

⁵⁹⁸ Baygın, s. 599; Baş Süzel, s. 66; Aydın, s. 171.

⁵⁹⁹ Baş Süzel, s. 63; Akıncı, s. 1961.

⁶⁰⁰ Arkan Akbıyık, s. 48; Gümüş, Özel, s. 470; Özen, Yıldız, s. 1834; Akdemir, s. 119; Akıncı, s. 1959.

⁶⁰¹ İşgörenin bilgi ve hesap verme yükümlülüğü gereği işgörenin ticari defterleri, müşteri listeleri gibi menfaatin belirlenmesine imkan tanıyacak bilgi ve belgenin istenebileceği hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 191; Aynı yönde bkz. Özen, Yıldız, s. 1844; Aynı yönde bkz. Yıldız, s. 210; Aynı yönde bkz. Akıncı, s. 1959; Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bakımından işgörenin bilgi ve haber verme yükümlülüğünün bulunmadığı hakkında görüş için bkz. İkinci Bölüm – B – 5- c.

⁶⁰² Yarg. HGK. 23.9.2020 T. 2017/1257 E. 2020/661 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:22.2.2023); Yarg. 13. HD. 31.5.1984 T. 1984/2854 E. 1984/4161 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:22.2.2023); Benzer yönde karar için bkz. Yarg. 3. HD. 9. 12.2003 T. 2003/14214 E. 2003/14097 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:22.2.2023).

⁶⁰³ Yarg. 11. HD. 26.09.2002 T. 2002/4946 E. 2002/8176 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:22.2.2023); Benzer yönde karar için bkz. Yarg. 11. HD. 10.05.2007 T. 2006/4107 E. 2007/7258 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:22.2.2023).

görülmektedir⁶⁰⁴. Yine bu doğrultuda, menfaat devrinin tespiti için TBK m.50-52 hükümlerine başvurmak suretiyle hakim takdir yetkisini de kullanabilecektir⁶⁰⁵. Menfaatin tespiti bakımından her ne kadar TBK m.50-52 hükümlerinin uygulanması gerektiği kabul edilse de menfaat devrinin caydırıcı ve cezalandırıcı bir yaptırım olması sebebiyle bu özelliğine zarar verecek ölçüde indirilmesi veya ortadan kaldırılması hükmün amacına uygun düşmeyecektir⁶⁰⁶. Bu aşamada ayrıca belirtmek gerekir ki, hakimin takdir yetkisi kapsamında yapılacak varsayımsal hesaplama, bilgi ve belgelerden elde edilen menfaatin tam olarak tespit edilemediği haller için geçerli olup; söz konusu menfaatin bu bilgi ve belgeler marifetiyle tespit edilebildiği hallerde, hesaplama bunlara dayanılarak yapılacaktır⁶⁰⁷.

İşgörenin yaptığı masraflar, kimi durumlarda yalnızca vekaletsiz işgörme teşkil eden eylemden kaynaklanmamaktadır. Örneğin, bir yayınevinde izinsiz çoğaltılan kitabın, bu basım sürecinde yayınevinde birçok kitap da basılacaktır. Dolayısıyla bu basım sırasında ortaya çıkan elektrik, işçi ve dağıtım giderleri gibi birçok giderin, yalnızca izinsiz basılan kitaptan kaynaklandığı söylenemeyecektir. Bu durumda masrafların ayrıştırılması mümkün olmadığından, işgören tarafından toplam masraf ispat edilmeli yeterli iken işsahibi tarafından karşılanması gereken kısım da TBK m.50/2 hükmü kıyasen uygulanarak hakim tarafından takdir edilecektir⁶⁰⁸. TBK m.50/2'de hakime takdir hakkı tanınmış olmakla birlikte, kanaatimizce, işgören tarafından yapılan müdahalenin hukuka aykırı bir eylem teşkil ettiği ve bu eylemi teşvik edecek davranışlardan da kaçınılması gerektiği gözetilmelidir. Nitekim, söz konusu

⁶⁰⁴ Baş Süzel, s. 90.

⁶⁰⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 212; Arkan Akbıyık, s. 48; Baş Süzel, s. 91; Özen, Yıldız, s. 1846; Aydın; s. 169; Atlan Kazan, s. 169; Akıncı, s. 1959; Bu yönde karar için bkz. Yarg. 11. HD. 20.03.2006 T. 2005/2940 E. 2006/2823 K., <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:22.2.2023).

⁶⁰⁶ Ercoşkun Şenol, s. 48.

⁶⁰⁷ Yıldız, s. 130; Yarg. 11. HD. 14.4.2014 T. 2014/127 E. 2014/7331 K. “...Dava, davacının mali haklarına sahip olduğu eserlerin davalı şirket tarafından yayınlanması nedeniyle tazminat istemine ilişkindir. Davacı, ıslah dilekçesi ile seçimlik hakkını kullanarak tazminat taleplerini 5846 sayılı Kanun'un 70/3. maddesi uyarınca, davalının elde ettiği kârın ödenmesine dayandırmıştır. Bu durumda, mahkemece vekaletsiz iş görme hükümleri kapsamın da davalının dava konusu eserlerin satışından elde ettiği net kârın tespit edilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken İstanbul Yayıncılar Birliği'nin bu tür kitaplarda yayınevi kâr marjının %20 olduğu yönündeki cevabı nazara alınarak satılan kitaplardan elde edilen hasılatın üzerinden %20 kâr hesabı ile bulunan miktara hükmedilmesi doğru olmamış, kararın davalı yararına bozulması gerekmiştir.”, <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.: 04.6.2023)

⁶⁰⁸ Özen, Yıldız, s. 1842.

hükümde de hakimın takdir hakkı hakkaniyete uygun olarak belirlenmesi koşuluna bağlı kılınmıştır.

Sınırlı ehliyetli kimseler, elde ettiği menfaati devir borcu altında iken sınırlı ehliyetsizlerin sorumluluğu TBK m.528 hükmü ile sınırlıdır. Eş deyişle, sınırlı ehliyetsizler ancak zenginleştiği yahut iyiniyetli olmaksızın elinden çıkardığı zenginleşme miktarı ile sorumludur⁶⁰⁹.

İş sahibininin sınırlı ehliyetsiz olması durumunda menfaat devri isteminin kanuni temsilcisi olmaksızın ileri sürüp süremeyeceği izaha muhtaçtır. Bilindiği üzere, TMK m.16/1 hükmüne göre, sınırlı ehliyetsiz kimseler, kanuni temsilcisinin rızası olmaksızın borç altına giremezler. Sınırlı ehliyetsiz yararına yapılan karşılıksız kazandırmalar ve kişiye sıkı sıkıya bağları hakların kullanılması, bahsi geçen durumun istisnasını oluşturmaktadır. Bizim de katıldığımız görüşe göre⁶¹⁰, her ne kadar menfaat devrinin ileri sürülmesi halinde işgörenin masraflarını ödemek ve üstlendiği borçlardan kurtarmak gibi birtakım yükümlülükler ortaya çıksa da işgörenin bu haklarının üst sınırı bulunmaktadır. Buna göre, işgörenin talep edebileceği hakların üst sınırını elde etmiş olduğu menfaat oluşturduğundan, sınırlı ehliyetsiz iş sahibinin karşılıksız kazandırma edinmesinden bahsedilemese de ona yakın bir hukuki durum ortaya çıkacaktır. Eş deyişle, bu durumda, iş sahibine tek taraflı kazandırma yapılmasa da iş sahibinin borçları elde edilen menfaati aşamayacağından, menfaat devri isteminde bulunan sınırlı ehliyetsiz iş sahibinin elinde bir menfaat kalmış olacak yahut bir menfaat kalmasa dahi menfaat bulunmaması sebebiyle borç altına girmemiş olacaktır. Dolayısıyla, sınırlı ehliyetsiz iş sahibinin kanuni temsilcisinin rızası olmaksızın menfaat devri isteminde bulunması TMK m.16/1 hükmünün amacıyla çelişmemektedir.

Kanun koyucu tarafından TBK m.528/2 hükmünde haksız fiilden doğan kapsamlı sorumluluk hali saklı tutulmuş olup, bu hüküm vasıtasıyla sorumluluğun genişlemesi mümkün kılınmıştır⁶¹¹. Kanun koyucu tarafından düzenlenen TBK m.528/2'deki sorumluluk hali neticesinde, tam ehliyetsiz kimseler bakımından TBK

⁶⁰⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 199; Helvacı, Aydın, s. 285; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 56; İpek, s. 48.

⁶¹⁰ Yıldız, s. 135.

⁶¹¹ Zevkliler, Gökyayla, s. 640.

m.65 hükmüne göre hakkaniyet sorumluluğu hakim tarafından uygulanabilecek ve bu sayede tam ehliyetsiz işgören kimsenin ortaya çıkan zararı kısmen veya tamamen gidermesi mümkün olabilecektir⁶¹². Kanaatimizce, haksız fiilde tazminatın kapsamını zarar oluşturduğundan, TBK m.65 başta olmak üzere haksız fiil sorumluluğuna ilişkin benzer düzenlemelerde zarar kavramına yer verilmişse de söz konusu hükümlerin kıyasen uygulanması gerekmektedir. Buna göre, vekaletsiz işgörmeye iş sahibinin TBK m.530'dan doğan menfaat devrini istem hakkı bulunduğundan, ilgili hükümlerin kıyasen uygulanması ile iş sahibinin menfaat devrini de isteyebileceği kabul edilmelidir⁶¹³.

⁶¹² Kılıçoğlu, Özel, s. 595; Helvacı, Aydın, s. 287; Saruhan, s. 97.

⁶¹³ Uzun Şenol, s. 305.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VEKALETSİZ İŞGÖRMENİN SONUÇLARI

I. İŞGÖRENİN SORUMLULUĞU

A. GENEL OLARAK

Türk Borçlar Kanunu'nun 527/1 maddesinde, vekaletsiz işgörenin her türlü ihmalden sorumlu olduğu ifade edilmiştir⁶¹⁴. Kanun koyucu tarafından “ihmal” ifadesine yer verilmişse de bu ifadenin “kusur” olarak anlaşılması gerektiği açıktır⁶¹⁵. Bu nedenle, işgörenin her türlü kusurundan, dolayısıyla hem kast hem ihmalden sorumlu olduğu anlaşılmalıdır⁶¹⁶.

Bir başkasının hukuk alanına vekaletsiz müdahale ederek işgören kimsenin, bu müdahalesinin neticesinde bir zarar doğmuşsa ve müdahale ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunuyorsa ancak bu halde sorumluluktan bahsedilecektir. Bir işin görülmesinde yardımcı kullanan işgören, bu kişilerin de verdikleri zarardan sorumlu tutulur⁶¹⁷. Öğretide kabul edilen görüşe göre⁶¹⁸, yardımcı kişi vasıtasıyla gerçek olmayan vekaletsiz işgörme gerçekleştirilmesi durumunda, işgörenin talimatı ile işgörme faaliyetine katılan yardımcı kişi, iş sahibine karşı, gerçek olmayan vekaletsiz işgören konumundadır. Bu nedenle, bu yardımcı kişi, asıl işgören kişi ile birlikte, iş sahibine karşı, özen borcuna aykırılık temelinde tazminattan ve yine TBK m. 530 kapsamında menfaat devri yaptırımından müteselsil sorumlu olur. Bu halde, yardımcı

⁶¹⁴ Bilge, s. 328; Bayram, s. 104; Güverçin, s. 78.

⁶¹⁵ Yavuz, Acar, Özen, s. 761; Yavuz, Özel, s. 1486; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 22; Yüksel, Şerh, s. 30; Özdemir, s. 223; Şen Doğramacı, s. 1494; Uzun Şenol, s. 302; İpek, s. 49; Şahin, s. 155; Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden ağır kusur şartı arandığı hakkında görüş için bkz. Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 4.; Yarg. HGK. 6.6.2018 T. 2017/248 E. 2018/1175 K. “...Uyuşmazlığın çözümüne yönelik olarak, bu noktada “vekâletsiz iş görme” hükümlerinin irdelenmesinde de yarar vardır....İş gören her türlü ihmal ve dikkatsizlikten sorumludur.” <https://www.lexpera.com.tr> (E.T.:08.3.2023)

⁶¹⁶ Göktürk, s. 524; Koschaker, Ayiter, s. 256; Şakir Berki, *Borçlar Hukuku: Özel Hükümler*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1973, s. 182; Velidedeoğlu, Özdemir, s.628; Eren, s.916; Kılıçoğlu, Özel, s.593; Zevkliler vd., s.635; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Yavuz, Özel, s. 1486; Günay, Özel, s. 265; Günay, Şerh, s. 1470; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Özdemir, s. 223; Yavuz, Şerh, s. 2800; Özkaya, s. 1083; Uygur, s. 9130; Savaş, s. 597; Yüksel, Şerh, s. 31; Yüksel, Sorumluluk, s. 800; Uzun Şenol, s. 303; Şenyüz, s. 410; İpek, s. 49; Halilov, s. 51; Şahin, s. 155.

⁶¹⁷ Eren, s. 916; Gümüş, Özel, s. 451; Şenyüz, s. 410.

⁶¹⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 156; Baş Süz, s. 28; Atlan Kazan, s. 163.

kullanan işgören, TBK m.66/2 hükmüne dayanarak tazminat sorumluluğundan kurtulabileceği ileri sürülebilecek olsa dahi⁶¹⁹ menfaat devri borcundan her halde sorumludur.

Vekaletsiz işgören kimsenin sorumluluğunun sözleşmesel sorumluluktan daha ağır olduğu kabul edilmektedir⁶²⁰. TBK m.114/1,c.3 hükmünde, sözleşme sorumluluğuna istisna getirilmiş ve borçlu bakımından yarar sağlamayan işlerde sorumluluğun daha hafif değerlendirileceği ifade edilmiş olmasına rağmen, bu hükmün vekaletsiz işgörmeye bakımından uygulanması kanun koyucu tarafından uygun görülmemiş ve işgörenin her türlü kusurdan sorumlu olduğu ifade edilmekle yetinilmiştir⁶²¹. Öyle ki, tarafların arasında sözleşme olduğu durumda iş sahibi, işgöreni özgürce seçerek sözleşme yapabilir ve gerekli bilgi ve beceriye sahip kimseye işi verebilir yahut bu özelliklere sahip olmadığını düşündüğü kimselere işi vermekten imtina edebilir. Nitekim işin gerektirdiği niteliklere sahip olmadığını bildiği kimseye işi vermesinin sonuçlarına da kendi katlanmış olacaktır. Buna karşılık, vekaletsiz işgörmeye durum farklılık göstermektedir. Vekaletsiz işgören kimse, iş sahibi tarafından seçilmemiş ve hatta doğrudan işgören tarafından iş sahibinin hukuk alanına müdahale edilmiştir. Bu müdahalede bulunan kimsenin bilgi ve beceresinin subjektif olarak değerlendirilmesi ve kendi şahsına uygun özeni göstermesiyle sorumluluktan kurtulması halinde, bilgi ve beceresi olmayan kimselerin başkalarının hukuk alanına düşüncesizce müdahalesinin önü açılmış olurdu. Bu nedenle, vekaletsiz işgören kimsenin her türlü kusurundan sorumlu olduğu ve işi görürken göstermesi gereken özenin de objektif özen yükümlülüğü olduğu kabul edilmektedir⁶²².

Öğretide yer alan bir görüş⁶²³, gerçek vekaletsiz işgörmenin hukuki işlem benzeri olmasından hareketle TBK m.112 hükmüne göre ispat yükünü belirlemektedir.

⁶¹⁹ Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye TBK m.66/2 hükmüne dayanarak iş sahibinin sorumluluktan kurtulamayacağına ilişkin bkz. Üçüncü Bölüm – I – D – 1.

⁶²⁰ Yavuz, Şerh, s. 2800; Vekaletsiz işgörenin de sözleşme sorumluluğu altında olduğuna ilişkin bkz. Özdemir, s.223; TBK m. 112 – 116 hükümlerindeki sözleşme sorumluluğuna paralel bir düzenlemenin vekaletsiz işgörmeye bakımından da geçerli olduğuna ilişkin görüş için bkz. Yüksel, Şerh, s.30; Benzer yönde görüş için bkz. Yavuz, Acar, Özen, s. 761; Bu yönde görüş için bkz. Yavuz, Özel, s. 1486; Bu yönde görüş için bkz. Uzun Şenol, s. 302.

⁶²¹ Halilov, s. 51.

⁶²² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 209, Savaş, s. 597; Uğur, s. 49.

⁶²³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 213; Halilov, s. 55.

Buna göre, işgören kusuru bulunmadığını ispat etmediği müddetçe iş sahibinin menfaatine ve gerçek veya varsayılan iradesine aykırı hareket etmesinden doğan zarardan sorumlu olur. Buna karşılık aynı görüş, gerçek olmayan vekaletsiz iş görme bakımından işgörenin kusurunun iş sahibi tarafından ispat edileceğini ifade etmektedir. Gerçek vekaletsiz iş görme bakımından kusursuzluğu ispat yükü işgörene yüklenirken gerçek olmayan vekaletsiz iş görmede ispat yükünün iş sahibinin üzerine bırakılması kanaatimizce hakkaniyetli bir sonuç olmayacaktır. Kanaatimizce, TMK m.6 ve özellikle HMK m.190 hükmünden hareketle ispat yükünü belirlemek ve bu kapsamda kural olarak lehine hak çıkaran kimsenin ispat yükü altında olduğunu ifade etmek daha doğru bir tercih olacaktır.

B. İŞGÖRENİN SORUMLULUĞUNUN HAFİFLETİLMESİ

Türk Borçlar Kanunu'nun 527/1 hükmünde açıkça belirtildiği üzere, vekaletsiz işgören kimse hafif ihmalden dahi sorumlu olup, işgörenin iyiniyetli olması bu durumu değiştirmeyecektir. Keza, işgören, iş görme sebebiyle kendisinin herhangi bir menfaat temin etmediğini ileri sürerek de bu sorumluluğunun hafifletilmesini isteyemeyecektir⁶²⁴. İşgören, kendi işlerinde dahi özenli davranmadığını ileri sürerek de sorumluluktan kurtulamayacaktır⁶²⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 527/1,c.2 hükmünde, işgörenin sorumluluğunun hafifletilmesi bakımından istisnai bir düzenlemeye verilmiştir. Buna göre, iş görme faaliyeti, iş sahibinin karşılaştığı zarar veya zarar tehlikesini bertaraf etmek maksadıyla gerçekleştirilmişse işgörenin sorumluluğu daha hafif değerlendirilecektir⁶²⁶. Bir kimsenin zarar tehlikesi içerisinde bulunması sebebiyle üçüncü kişiler tarafından yapılan müdahalenin sorumluluğunun daha hafif olması gerektiği kanun koyucu

⁶²⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 208; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 681; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 628; Olgaç, s. 316; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Yavuz, Acar, Özen, s. 762; Yavuz, Özel, s. 1486; Yavuz, Şerh, s. 2800; Yüksel, Şerh, s. 32; Yüksel, Sorumluluk, s. 800; Özkaya, s. 1083; Uzun Şenol, s. 303; İpek, s. 49; Bayram, s. 105; Başbüyük, s. 118; Güverçin, s. 77.

⁶²⁵ Uygur, s. 9130; Yüksel, Şerh, s. 31.

⁶²⁶ Göktürk, s. 524; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 208; Bilge, s. 329; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 628; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 494; Olgaç, s. 316; Eren, s. 916; Yavuz, Özel, s. 1486; Akipek Öcal, s. 733; Zevkliler vd., s. 634; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Arkan Akbıyık, s. 46; Günay, Özel, s. 265; Günay, Şerh, s. 1470; Gümüş, Özel, s. 451; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 24; Özdemir, s. 223; Yavuz, Şerh, s. 2800; Uygur, s. 9130; Yüksel, Şerh, s. 32; Yüksel, Sorumluluk, s. 800; Uzun Şenol, s. 303; Halilov, s. 35; Uğur, s. 51; Şahin, s. 157.

tarafından kabul edilmiş ve bu şekilde toplumsal dayanışmanın pekişmesi amaçlanmıştır⁶²⁷. Örneğin, tatildeki komşusunun evinde yangın çıktığından kapıyı kıran ve bu şekilde eşyaları kurtaran işgören, bu sırada işsahibinin değerli bir eşyasına zarar vermişse sorumluluğu daha hafif değerlendirilecektir⁶²⁸.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işsahibinin menfaatine bir müdahale bulunmadığından, işsahibine yönelmiş bir zarar veya bir zarar tehlikesinin giderilmesi söz konusu olamaz. Bu nedenle, TBK m.527/1,c.2 hükmünde belirtilen koşulların, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından oluşması mümkün olmayacağından, bu halde sorumluluğun hafifletilmesinden bahsedilemeyecektir. Lakin öğretilerde öne sürülen bir görüşe göre, işsahibine yönelmiş bir tehlikenin var olduğu iradesiyle hareket eden ve bu tehlikenin bertaraf edilmesi için müdahalede bulunan işgörenin, bu müdahalesi aslında işsahibinin menfaatine objektif bakımdan aykırı ise gerçek olmayan vekaletsiz işgörme meydana gelmesine rağmen sorumluluğun hafifletilmesi mümkün olacaktır⁶²⁹. Kanaatimizce, bu görüş isabetli değildir. Öyle ki, sözü geçen ihtimalde bahsedildiği gibi işsahibinin menfaatine aykırı bir durum meydana gelmesi tek başına gerçek olmayan vekaletsiz işgörme için yeterli değildir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden bahsedebilmek için işgörmenin işgören veya üçüncü bir kimse menfaatine yapılması gerekir. İşgörenin işsahibinin menfaatine işgörme iradesiyle hareket etmesine rağmen işin işsahibinin menfaatine aykırı olması halinde, ancak işsahibinin varsayılan iradesine ve menfaatine uygun hareket etme borcuna aykırılıktan söz edilir. Nihayetinde, işgörenin sözü geçen borca aykırı davranışı, iş görme faaliyetini tek başına gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye dönüştürmeyeceğinden, bu halde sorumluluğun hafiflemesi ihtimalinin gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyle ilgisi bulunmamaktadır. Eş deyişle, işsahibine yönelmiş bir zarar tehlikesinin varlığı ile hareket eden ve işsahibi menfaatine işgörme eyleminde bulunan kimsenin gerçekleştiği işgörme eylemi objektif bakımdan işsahibinin menfaatine aykırı ise işgören borca aykırılık sebebiyle sorumlu

⁶²⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 214; Yüksel, Şerh, s. 33; Özkaya, s. 1083; Bayram, s. 106; Bir kimseyi daha ağır bir zarardan korumak maksadıyla hareket etmiş olsa dahi vekaletsiz işgören hekimin sorumluluğunun TBK m.527'e göre hafiflemeyeceğine ve bu halde dahi ortalama bir hekimin göstereceği özeni göstermesi gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Yılmaz, s. 183.

⁶²⁸ Kılıçoğlu, Özel, s. 593.

⁶²⁹ Uğur, s. 52

tutulmakla birlikte, zarar tehlikesini önlemek maksadıyla hareket etmiş olacağından TBK m.527/1,c.2 sorumluluğunun hafiflemesi gündeme gelecektir.

Kanun metninde geçen zarar tehlikesi, iş sahibinin şahıs veya mal varlığına yahut yakınlarının şahıs veya mal varlığına yönelik olabilir⁶³⁰. İş gören kimse, bu şekilde ortaya çıkan zarar tehlikesini önlemek maksadıyla hareket etmeli ve bu zarar tehlikesi de derhal müdahaleyi gerektirmeli veya derhal müdahale gerekmesede dahi iş gören, kusuru olmaksızın derhal müdahale edilmesi gerektiği hususunda yanılmış olmalıdır. Bu hususları ispat eden iş gören, TBK m.527/1-c.2 hükmüne göre sorumluluğunun hafifletilmesini talep edebilecektir⁶³¹. Daha önce ifade edildiği üzere, iş görenin sorumluluğunun hafifleyebilmesi için bir aciliyet hali olması gerekmektedir⁶³². Öyle ki, iş sahibinin hukuk alanına yapılan müdahalenin faydalı bir işlem olması, iş görenin sorumluluğunu hafiflemesi için yeterli sayılmayacaktır⁶³³.

İş görenin zarar tehlikesini önlemek maksadıyla hareket etmesine rağmen söz konusu tehlike önlenememiş ve nihayetinde zarar meydana gelmiş olabilir. Bu halde dahi iş görenin zararı önleme niyetiyle hareket etmiş olması sebebiyle sorumluluğun hafif değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu aşamada belirtmek gerekir ki, mezkûr kanun hükmüne göre sorumluluğun hafifletilmesini talep eden iş gören, kanunda sözü geçen şartların mevcut olduğunu ispat yükü altındadır⁶³⁴.

Kanun koyucu tarafından iş görenin sorumluluğunun hafifleyeceği durum düzenlenmiş iken bu sorumluluğun hafifletilmesiyle tazminattan indiriminin ne şekilde gerçekleştirileceği hususunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Öğretide, zarar tehlikesinin iş sahibinin hangi şahıs veya mal varlığı değerine yöneldiği, müdahalenin ne seviyede acil olduğu, iş görenin kusur derecesi dikkate alınarak

⁶³⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 214; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 682; Yavuz, Acar, Özen, s. 762; Yavuz, Özel, s. 1486; Yavuz, Şerh, s. 2800; Yüksel, Şerh, s. 32; Özkaya, s. 1083; Uzun Şenol, s. 303; İpek, s. 50; Başbüyük, s. 120.

⁶³¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 215; Gümüş, Özel, s. 452; Özkaya, s. 1084; Bayram, s. 106; Halilov, s. 56.

⁶³² Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 682; Yavuz, Acar, Özen, s. 762; Yavuz, Özel, s. 1486; Yavuz, Şerh, s. 2800; Uygur, s. 9130; Yüksel, Şerh, s. 32; Uzun Şenol, s. 303; Şahin, s. 157.

⁶³³ Uygur, s. 9130; Bayram, s. 107.

⁶³⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 215.

hesaplanması gerektiği öne sürülmektedir⁶³⁵. Ayrıca, hakim, somut olayın şartlarını gözeterek tazminatın indirilmesine karar verebileceği gibi hakkaniyet gerektirdiği durumlarda tazminat ödenmemesine karar verebilir⁶³⁶.

Kanun koyucu tarafından tazminatın belirlenmesi yahut tazminatın indirilmesi koşulları gibi hususlara yer verilmediğinden, bu hesaplamaların genel hükümlere göre yapılacağı kabul edilmektedir. Buna göre, özünde haksız fiil teşkil eden gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye ilişkin TBK 50 vd. hükümleri uygulama alanı bulacak iken, gerçek vekaletsiz işgörme ise hukuki işlem benzeri olduğundan; TBK m.114 vd hükümleri uygulanacağı kabul edilmektedir⁶³⁷. Kanaatimizce, vekaletsiz işgörme kurumunun niteliği ve özellikle de vekaletsiz işgörme türleri arasındaki farklıların gözetilmesi ve genel hükümlerin ancak uygun düştüğü ölçüde uygulanması gerekmektedir.

C. İŞGÖRENİN SORUMLULUĞUNUN AĞIRLAŞTIRILMASI

Türk Borçlar Kanunu'nun 527/2 hükmünde, iş sahibinin hukuka ve ahlaka aykırı olmayan açık veya örtülü yasaklamasına rağmen işgören kimsenin, beklenmedik halden dahi sorumlu olduğu düzenlenmiştir. Bahsi geçen maddenin devamında ise işgören kimseye kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmış olup, işgörme eylemi gerçekleşmemiş olsaydı dahi söz konusu zararın gerçekleşecek olduğu ispat edilirse işgörenin sorumlu tutulmayacağı belirtilmiştir⁶³⁸.

Öğretideki bazı yazarlar⁶³⁹, Türk Borçlar Kanunu m.527/2 düzenlemesinin gerçek olmayan vekaletsiz işgörme hali olduğunu ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye bu hükmün uygulanacağı ileri sürse de; iş sahibinin yasaklamasına rağmen işin görülmesi durumu caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme teşkil ettiğinden, söz

⁶³⁵ Olgaç, s. 317; Özkaya, s. 1084; Bayram, s. 107.

⁶³⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 215; Olgaç, s. 317;

⁶³⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 212 vd.; Özkaya, s. 1085; Bayram, s. 107.

⁶³⁸ Göktürk, s. 524; Tandığan, Vekaletsiz İş Görme, s. 219; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 682; Bilge, s. 329; Berki, s. 182; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 629; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 494; Olgaç, s. 317; Kılıçoğlu, Özel, s. 594; Akipek Öcal, s. 733; Zevkliler vd., s. 635; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Günay, Şerh, s. 1470; Yavuz, Acar, Özen, s. 762; Yavuz, Özel, s. 1486; Gümüş, Özel, s. 453; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 25; Özdemir, s. 224; Yavuz, Şerh, s. 2800; Aksoy, s. 104; Uygur, s. 9131; Sayın Korkmaz, s. 193; Yüksel, Şerh, s. 34; Yüksel, Sorumluluk, s. 801; Şen Doğramacı, s. 1495; Uzun Şenol, s. 303; Şenyüz, s. 410; İpek, s. 50; Başıbüyük, s. 122; Güverçin, s. 78; Halilov, s. 35; Şahin, s. 161.

⁶³⁹ Yavuz, Özel, s. 1482; Günay, Özel, s. 265; Baş Süz, s. 77; Uğur, s. 52; Bayram, s. 109.

konusu hükmün gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye indirgenmesine katılmamaktayız. Lakin bu aşamada belirtmek gerekir ki, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda iş sahibinin menfaatine bir müdahale bulunmadığından, iş sahibinin her zaman bu müdahaleden yasakladığı kabul edilmelidir. Bunun sonucu olarak da gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda her zaman sorumluluğun daha ağır olacağı, kanun hükmüne bağlanmış durumdadır⁶⁴⁰.

İşgörenin sorumluluğunun ağırlaştırılması için iş sahibinin geçerli bir yasaklaması mevcut olmalıdır⁶⁴¹. Hukuka veya ahlaka aykırı bir yasaklamanın geçerli olduğundan bahsedilemeyeceği gibi yasaklamanın geçersiz olduğu kanısına varan işgörenin, kusuru olmaması halinde de sorumluluğunun ağırlaştırılmaması gerekmektedir⁶⁴². İş sahibine ait olan ve tehlike oluşturan bir yapının yıkılması, intihara teşebbüs eden kimsenin rızası hilafına rağmen kurtarılması⁶⁴³ yahut çocuğuna bakmayan kimsenin aksi yöndeki rızasına rağmen çocuğuna yardım edilmesi hallerinde kanuni ve ahlakî ödevler mevcut olduğundan geçerli bir yasaklama oluşturması mümkün değildir⁶⁴⁴. Keza, iş sahibinin ayırt etme gücüne sahip olmaması halinde de geçerli bir yasaklamadan bahsedilemeyecektir⁶⁴⁵. Buna karşılık, hukuka ve ahlaka aykırı olmaksızın tedaviyi reddeden bir hastanın, bu yöndeki iradesine rağmen, yalnızca tedaviyi faydalı bulduğu için tedavi gerçekleştiren hekim, beklenmedik halden sorumlu olacaktır⁶⁴⁶. Nitekim bu durumda hukuka veya ahlaka aykırı bir yasaklamadan bahsedilemeyeceğinden, hastanın tedaviyi reddetme yönündeki iradesine hukuki değer atfetmek gerekecektir. Öyle ki, işgören tarafından gerçekleştirilen işgörme faaliyeti iş sahibinin menfaatine uygun olmasına rağmen iş sahibi inatçılık veya ciddiyetsizlikten

⁶⁴⁰ Arkan Akbıyık, s. 46.

⁶⁴¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 224; Bilge, s. 329; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 629; Zevkliler vd., s. 635; Günay, Şerh, s. 1470; Yavuz, Özel, s. 1482; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 25; Yavuz, Şerh, s. 2800; Yüksel, Şerh, s. 35; Özkaya, s. 1086; Uygur, s. 9131; Yıldız, s. 16; Halilov, s. 63; Metiner, s. 25.

⁶⁴² Bilge, s. 329; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 629; Zevkliler vd., s. 635; Günay, Şerh, s. 1470; Yavuz, Özel, s. 1482; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 25; Baş Süzel, s. 77; Uygur, s. 9131; Yüksel, Şerh, s. 36; Yüksel, Sorumluluk, s. 802; Özkaya, s. 1087; Uzun Şenol, s. 303; Şenyüz, s. 410; Yıldız, s. 16; İpek, s. 51; Uğur, s. 52; Başbüyük, s. 122; Yılmaz, s. 184; Şahin, s. 161.

⁶⁴³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 230; Uygur, s. 9131; Uğur, s. 53; Güverçin, s. 78.

⁶⁴⁴ Arkan Akbıyık, s. 46; Yüksel, Şerh, s. 36; Bayram, s. 111.

⁶⁴⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 231; Bayram, s. 109.

⁶⁴⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 230; Yüksel, Sorumluluk, s. 802; Yılmaz, s. 184; Şahin, s. 160.

işin yapılmasını yasaklarsa, bu halde dahi işgören beklenmedik halden sorumlu olacaktır⁶⁴⁷.

İşgören, iş sahibinin menfaatine ve gerçek veya varsayılan iradesine uygun olarak işe girişir fakat işin devamında iradesine aykırı olarak hareket ederse, bu halde Türk Borçlar Kanunu m.527/2'deki ağırlaştırılmış sorumluluktan bahsedilemez. Ancak TBK m.527/1-c.1'deki genel sorumluluk hali saklıdır. İş sahibi, işin görülme şekline değil de işin görülmesine tamamen itiraz ederek işin bırakılmasını talep ederse, işgören bu an itibarıyla beklenmedik halden dahi sorumlu olur⁶⁴⁸.

İşgörenin, iş sahibinin yasaklamasını bilmesi veyahut gerekli özeni gösterseydi bilebilecek durum olması da gerekmektedir, aksi halde sorumluluğun ağırlaşması söz konusu olmaz⁶⁴⁹. İşgörenin iyiniyetli olmadığını ispat yükü, iş sahibine aittir⁶⁵⁰. Bu aşamada belirtmek gerekir ki, bir başkasının işini kendi işi zannederek görme durumu olan iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, beklenmedik halden sorumluluktan bahsedilemeyecektir⁶⁵¹.

İşgören, başlangıçta yasakladığı bir işi sonradan Türk Borçlar Kanunu m.531 hükmüne göre uygun bulmuşsa bu halde sorumluluğun ne şekilde değerlendirileceği önem taşımaktadır. Bizim de katıldığımız görüşe göre⁶⁵², bu halde iş sahibi işgörenin beklenmedik halden dahi sorumlu olduğunu ileri sürerek tazminat talep edemeyecektir.

D. SORUMLULUĞA İLİŞKİN DİĞER HUSUSLAR

1. İşgörenin Kendi Yerine Başkasını Atadığı Durumdaki Sorumluluk

Bir başkasının hukuk alanına müdahale eden ve bu şekilde işgören kimse, işgörmeye faaliyetine gerçekleştirmeye ehil olup olmadığını objektif özen yükümlüğünün

⁶⁴⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 231.

⁶⁴⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 220; Yüksel, Şerh, s. 35.

⁶⁴⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 220; Arkan Akbıyık, s. 46; Baş Süznel, s. 77; Uygur, s. 9131; Yüksel, Şerh, s. 36; Özkaya, s. 1086; Uzun Şenol, s. 303; Bayram, s. 110; Başbüyük, s. 122; Halilov, s. 63.

⁶⁵⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 222; Yüksel, Şerh, s. 36; Bayram, s. 111; Halilov, s. 63.

⁶⁵¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 222; Uğur, s. 53.

⁶⁵² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 221; Yüksel, Şerh, s. 36; Halilov, s. 63.

bir gereği⁶⁵³ olarak araştırmalı ve bu işi görmeye ehil olmadığı kanaatine varırsa işi görmesi için işi görmeye ehil kimseyi tayin etmelidir⁶⁵⁴. İşgörenin, vekaletsiz işgörmeyi bizzat değil de bir başkasını tayin etmek suretiyle gördüğü haller, işgörenin sorumluluğu bakımından, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme durumunda farklılık göstermektedir.

İşgörenin bir başkasını atadığı ve bu kişinin atanmasının da işsahibinin yararına olduğu durumda gerçek vekaletsiz işgörme gerçekleşir ise bu halde işgören, atadığı kişiye seçmekten ve bu kişiye talimat vermekten sorumlu tutulacaktır⁶⁵⁵. Buna karşılık, özünde haksız fiil teşkil etmesi sebebiyle hukuku aykırı bir müdahale olan gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede, işgören, bir başkasını atadığı ve eylemi kendi gerçekleştirmediği durumda dahi bir başkasının eylemlerinden sorumlu tutulacaktır⁶⁵⁶. Eş deyişle, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işgören, yerine atadığı kimseyi seçmekte ve bu kişiye talimat vermekte herhangi bir kusuru bulunmadığını ispat etse dahi sorumluluktan kurtulamayacaktır⁶⁵⁷.

Öğretide bir görüş⁶⁵⁸, gerçek vekaletsiz işgörme bakımından, işgörenin, bir başkasını atadığı ve bu kişinin atanmasının da işsahibinin yararına olduğu gerçek vekaletsiz işgörme durumunda, atanan kimse işsahibine karşı vekaletsiz işgören sıfatını haiz olur. Bu şekilde atanan kimse de işsahibine karşı vekaletsiz işgörmeden dolayı sorumlu olur. Aksi görüşe göre⁶⁵⁹, bir borcun ifasının yardımcı vasıtasıyla gerçekleşmesi durumunda alacaklı ve borçlu nasıl ki doğrudan hukuki ilişki içerisinde bulunmuyorsa, gerçek vekaletsiz işgörme bakımından da yardımcı kişiye başvuru kabul edilmemeli ve işsahibi işgörene karşı vekaletsiz işgörme hükümlerine göre başvuru yapabilmelidir. Eş deyişle, yardımcı kişinin değil, talimat veren asıl işgören kişinin vekaletsiz işgören sıfatını haiz olduğu bu görüş tarafından kabul edilmektedir. İkinci görüşü savunan yazara göre, yardımcı kişilerinin birden fazla olması durumunda işsahibinin bu yardımcı kişilere ayrı ayrı vekaletsiz işgörmeye dayanan istemde

⁶⁵³ Bkz. İkinci Bölüm – I – B – 2.

⁶⁵⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 210.

⁶⁵⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 210; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 22; Halilov, s. 52.

⁶⁵⁶ Bayram, s. 112.

⁶⁵⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 211; Başbüyük, s. 119; Halilov, s. 52.

⁶⁵⁸ Bayram, s. 112; Başbüyük, s. 119; Halilov, s. 52.

⁶⁵⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 151 vd.

bulunması da birtakım zorluklara yol açacaktır. Kanaatimizce, ilk görüş daha isabetli olup yardımcı kişilerin de vekaletsiz işgören olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Keza, bu durumda iş sahibinin menfaati korunacak olmakla birlikte, yardımcı kişilerin de iş sahibi menfaatine gördüğü iş sebebiyle sarf ettiği masrafları ve bu iş sebebiyle elde edeceği ücreti talep etme imkânı doğacaktır. Öyle ki, bu halde asıl işgören kimse her halde vekaletsiz işgören sıfatını haiz olduğundan, iş sahibinin doğrudan bu kişiye başvurmasında da sakınca bulunmamaktadır.

Gerçek olmayan vekaletsiz iş görme bakımından ise genel kabul gören ve bizim de katıldığımız görüşe göre⁶⁶⁰, işgörenin talimatı ile gerçek olmayan vekaletsiz iş görme faaliyetine katılan yardımcı kişi, iş sahibine karşı vekaletsiz işgören sıfatını haizdir. Bu sebeple yardımcı kişi, asıl işgören kişi ile birlikte, iş sahibine karşı, özen borcuna aykırılık temelinde tazminattan ve yine TBK m. 530 kapsamında menfaat devri yaptırımından müteselsil sorumlu olur. Bu halde, yardımcı kullanan işgörenin, TBK m.66/2 hükmüne dayanarak tazminat sorumluluğundan kurtulabileceği düşünülse dahi menfaat devri borcu devam etmektedir.

2. İşgörenin Birden Fazla Olduğu Durumdaki Sorumluluk

İşgörenin birden fazla olması durumunda, bu kişilerin sorumluluğu, vekaletsiz iş görme türleri bakımından farklılık göstermektedir. Buna göre, gerçek vekaletsiz iş görme bakımından birden fazla işgörenin sorumluluğu kural olarak müteselsil değildir. Öyle ki, kanun koyucu tarafından müteselsil sorumluluğa ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı gibi vekalet sözleşmesinde özgü olan birden fazla vekilin müteselsil sorumluluğunu düzenleyen TBK m.511/2 hükmünün vekaletsiz iş görmeye kıyasen uygulanması da mümkün olmaz. Nitekim, TBK m.511/2 hükmünde, birden fazla vekilin vekalet verene karşı vekaleti birlikte üstlenmesi durumu düzenlenmiş olup vekaletsiz iş görmede bu durumdan bahsedilemez⁶⁶¹.

⁶⁶⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 211; Baş Süzel, s. 28; İş görme faaliyetinin bir yardımcı tarafından görülmesi halinde, yardımcı tarafından elde edilen kazancın da iş sahibi tarafından devrinin istenebileceği hakkında görüş için bkz. Arkan Akbıyık, s. 35; Aynı yönde görüş için bkz. Atlan Kazan, s. 163.

⁶⁶¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 212; Olgaç, s. 307; Gümüş, Özel, s. 452; Sungur, s. 281; Halilov, s.53; Aksi görüş için bkz. Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 22.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye birden fazla işgören ortak kusurları ile zarara sebebiyet verdiğinde ise TBK m.61 hükmü gündeme gelir. Buna göre, birden fazla işgörenin müteselsil sorumlu olduğunun kabulü gerekir⁶⁶². Ayrıca, gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin yardımcı vasıtasıyla görüldüğü durumlarda da bu hüküm kapsamında asıl işgören ile yardımcı şahsın müteselsil sorumluluğu kabul edilir⁶⁶³. Bu sebeple, TBK m.530 hükmüne dayanan menfaat devri istemi için bu kişilerin müteselsil sorumluluğuna gidilir⁶⁶⁴.

3. İş sahibinin Birden Fazla Olması Durumunda Sorumluluk

İşgören tarafından bir başkasının hukuk alanına yapılan müdahalede, birden fazla iş sahibi bulunması gündeme gelebilir. Bu halde, işgörenin öne sürebileceği haklar bakımından bu kişilerin ne şekilde sorumlu olacağı belirlenmesi gerekir. Buna göre, birden fazla iş sahibinin aralarında bağlantı olan bir işinin, işgören tarafından vekaletsiz olarak görülmesi durumunda, her bir iş sahibi kural olarak görülen işteki hisseleri oranında işgörene karşı sorumlu olacaktır⁶⁶⁵. Ancak iş sahibi olan kişiler arasında müteselsil sorumluluk doğuracak adi ortaklık, elbirliği halinde mülkiyet ve benzeri durumların bulunması halinde, birden fazla iş sahibinin işgörene karşı müteselsil sorumlu olduğu kabul edilecektir⁶⁶⁶. Bu durumda, TBK m. 169 hükmünde bahisle iş sahibi olanların müteselsil alacaklı olduğu gündeme gelebileceği gibi paylı mülkiyette payları, elbirliği mülkiyet halinde de eşit olarak alacaklı oldukları da ileri sürülebilecektir⁶⁶⁷.

Birden fazla iş sahibinin Türk Borçlar Kanunu'nun 531'nci maddesine göre işgörmeyi birlikte uygun bulması halinde, söz konusu hükmün vekalet sözleşmesi hükümlerine yaptığı atıftan hareketle, TBK m.511 hükmü gündeme gelecektir. Bu

⁶⁶² Yıldız, s. 192; Bayram, s. 113; Akdemir, s. 103; Halilov, s. 52.

⁶⁶³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 212.

⁶⁶⁴ Özsen, s. 14; Menfaat devri yaptırımı için müteselsil sorumluluğu gidilemeyeceği hakkında görüş için bkz. Yıldız, s. 192.

⁶⁶⁵ Özkaya, s. 1097; Akkurt, s. 461; Birden fazla iş sahibi bulunması durumunda müteselsil alacaklılık doğacağı hakkında görüş için bkz. Yüksel, Şerh, s. 34.

⁶⁶⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 155; Gümüş, Özel, s. 452; Bayram, s. 132.

⁶⁶⁷ Baş Süzel, s. 33; Yarg. 3. HD. 20.12.2005 T. 2005/13997 E. 2005/14128 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:26.2.2023).

hükümde, birlikte vekalet veren kimselerin müteselsil sorumlu olacağı düzenlenmiş olduğundan, uygun bulma durumunda da bu türden sorumluluk doğacaktır⁶⁶⁸.

4. İş sahibine Borç Yüklenemeyen Durumlar

İşgörenin masraflara katlanmasının ahlakî bir yükümlülük gerektirdiği veya işgörmeye faaliyetinin bağışlama niyeti ile yapıldığı durumlarda, işgörenin iş sahibine karşı bir talep hakkı doğmayacaktır⁶⁶⁹. Bizim de katıldığımız görüşe göre⁶⁷⁰, işgörenin bağışlama iradesi ile hareket edip etmediğinin araştırılması için işgörenin gerçek vekaletsiz işgörmeye olması gerekir. Nitekim, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye durumunda, işgörenin bağışlama kastıyla hareket etmesi mümkün değildir.

Vekaletsiz işgörmeye kapsamında ahlakî bir yükümlülük gereği işgören tarafından yapılan masrafların istenemeyeceği yönünde bir düzenleme bulunmasa da Türk Borçlar Kanunu'nun m.78/2 hükmünün kıyasen uygulanması gerektiği kabul edilmektedir⁶⁷¹. Belirtmek gerekir ki, sözü geçen madde sebepsiz zenginleşmeye ilişkin bir düzenleme olmakla birlikte, vekaletsiz işgörmeye sonucunda her zaman bir zenginleşme ortaya çıkması gerekmeyecektir. Öyle ki, bir kimsenin deprem yahut yangından kurtarılması için yapılan masrafların veya bu kapsamda ortaya çıkan zararların, felakete uğrayan kimse bakımından sebepsiz zenginleşme teşkil etmeyeceği açıktır⁶⁷².

⁶⁶⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 265; Zevkliler vd., s. 628; Erzurumluoğlu, s. 198; Yüksel; Şerh, s. 79; Özkaya, s. 1097; Bayram, s. 133; Erkan, s. 464.

⁶⁶⁹ Umur, s. 382, Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 257; Bilge, s. 329; Koschaker, Ayiter, s. 256; Dural, s. 260; Gümüş, Özel, s. 441; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 5; Yavuz, Şerh, s. 2804; Baygın, s. 583; Özkaya, s. 1098; Uygur, s. 9118; Bayram, s. 134; Akdemir, s. 84; İş sahibinin ödemekle yükümlü olduğu nafaka ve aidaat borcunu ödememesi sebebiyle işgören tarafından ödendiği bir olayda, yerel mahkeme, işgörenin torunları için ödediği nafakanın sırf ahlakî bir görevin yerine getirilmesi düşüncesiyle yapıldığı kabul edilmiş ve bu nedenle davacı iş sahibinin tahsil talebi reddedilmiştir. Buna karşılık, Yargıtay, yerel mahkemenin kararını bozarak işgören tarafından ödenen tutarların iadesine karar vermiştir. Bkz. Yarg. 13. HD. 2.12.2013 T. 2013/17439 E. 2013/29832 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:24.1.2023); Sözü geçen Yargıtay kararı ile benzer yönde görüş için bkz. Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s.155; Yarg. 13. HD. 20.12.1984 T. 7568/9046 "...Davalı baba ödemediği için davacının geçici olarak kızı ve torunlarının oturduğu yerin kirasını ödemesinde, bağışlama kastıyla hareket ettiği farz edilemez. Bu nedenlerle davacının Borçlar Kanununun vekaletsiz tasarrufa ilişkin 410 ve devami hükümleri gereğince, ödemiş olduğu kira paraları tutarını davalıdan talep hakkı vardır." (Uygur, s. 9125).

⁶⁷⁰ Baş Süzül, s. 100.

⁶⁷¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 260; Özkaya, s. 1098; Kaya, s.115; Halilov, s. 29.

⁶⁷² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 261; Özkaya, s. 1098; Bayram, s. 134.

İşgören tarafından ortaya konan vekaletsiz işgörmeye eyleminin ahlakî bir yükümlülük teşkil ettiği fakat bu eylem neticesinde yapılan masrafların veyahut uğranılan zararın bir ahlakî yükümlülüğün gereği olmadığı durumlar da olabilmektedir. Örneğin, trafik kazasına uğramış bir yaralının hastaneye götürülmesi bir ahlakî yükümlülük teşkil etmekte iken, devamında yapılan hastane giderleri ahlakî yükümlülük oluşturmamaktadır⁶⁷³. Keza, bir kimsenin deprem veya yangından kurtarılması eylemi ahlakî yükümlülüğün ifası sayılabilirse de bu işin icrası sırasında elbiseleri zarar gören yahut hastalanan kimsenin bu masraf ve zararlara katlanmasının beklenmesi ahlakî yükümlülük değildir⁶⁷⁴.

Gerçekleştirilen işgörmeye faaliyetinin bağış amacıyla yapılması da mümkün olup bu halde de vekaletsiz işgörmeye bağlı borç doğmayacaktır⁶⁷⁵. İşgören kimsenin bağış iradesi ile hareket etmiş olduğu açıkça belirtilmiş olmasa dahi olayın meydana geliş şekli, tarafların sosyal durumları ve işgörenin davranışların tespit edilebilmelidir⁶⁷⁶. İşgörenin bağış yapma iradesi ile hareket ettiği bu şekilde ve açıkça ortaya konulmadığı takdirde, bağış iradesinin mevcut olmadığı sonucuna varılmalıdır. İşgören kimsenin bağış yapma iradesi ile hareket ettiğini ispat yükü, iş sahibine ait olacaktır⁶⁷⁷. Ayrıca belirtmek gerekir ki, TBK m.286 hükmünde, bağışlama sözleşmesi için bağışlayanın fiil ehliyetinin bulunması koşulu arandığından, bu hükmün kıyasen uygulanmasıyla, işgörenin fiil ehliyetine sahip olmadığı durumlarda da bağışlama niyeti ile hareket ettiğinden bahsedilemeyecektir⁶⁷⁸.

⁶⁷³ Özkaya, s. 1098; Bayram, s. 134; Bir olayda, arkadaşı olan mirasbırakanın cenaze giderlerine sarf eden davacı, mirasbırakanın mirasçılarında bu giderleri talep etmiştir. Yargıtay, acı içinde olan ailenin cenaze işlerinin dostları tarafından yapıldığı, bazen giderlerin de bu kimseler tarafından karşılandığını kabul etmekle birlikte bu kapsamda sarf edilen masrafların mutlaka ahlakî bir yükümlülük gereği yapılmadığı, insancıl bir hareket olmasına karşılık vekaletsiz işgörmeye teşkil ettiği ve bu kapsamda masrafların talep edebileceği sonucuna varmıştır. Karar için bkz. Yarg. 13. HD. 7.11.1980 T. 4960/5670 (Özkaya, s. 1185); Yargıtay, ölenle birlikte yaşayan, onun kocasının başkasından olma evlilik dışı çocuklarını, ölen için tedavi, ilaç, gömme giderlerinin ahlakî bir görevin ifası sayılamayacağı ve mirasçılardan istenebileceği yönünde karar vermiştir. Karar için bkz. Yarg. 4. HD. 1.11.1966 T. 9394/9226 (Yavuz, Şerh, s. 2804)

⁶⁷⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 261.

⁶⁷⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 258; Özkaya, s. 1099.

⁶⁷⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 260.

⁶⁷⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 260; Özkaya, s. 1099.

⁶⁷⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 260; Özkaya, s. 1099; Bayram, s. 135.

II. İŞGÖRENİN EHLİYETSİZLİĞİ

Bir kimsenin vekaletsiz işgören sıfatını haiz olması, ayırt etme gücüne sahip olması koşuluna bağlıdır⁶⁷⁹. Ayırt etme gücüne sahip olmasına rağmen fiil ehliyeti bulunmayan sınırlı ehliyetlilerin vekaletsiz işgörmeden doğan sorumluluğuna ilişkin TBK m.528’de özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre, sözleşme ehliyeti bulunmayan kimselerin vekaletsiz işgörmeden doğan sorumluluğu ancak zenginleştiği veya iyiniyetli olmaksızın elinden çıkardığı zenginleşme miktarıyla sınırlıdır⁶⁸⁰. İşgörenin sözleşme ehliyetine sahip olmamasından, ayırt etme gücü olmasına rağmen fiili ehliyetinden yoksun olması anlaşılmaktadır⁶⁸¹.

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre⁶⁸², Türk Borçlar Kanunu’nun 528’inci maddesinde düzenlenen sınırlı ehliyetliler bakımından sınırlı sorumluluk hali iş sahibinin tazminat taleplerine ilişkindir. Bu görüş, işgörenin işgörmeden dolayı elde ettiği menfaati devir borcunda TBK m.528/1 hükmünün uygulama alanı bulmayacağını öne sürmektedir. Buna karşılık, kanun koyucu tarafından düzenlenen sınırlı sorumluluk hali, işgörenin işten dolayı elde ettiği zenginleşme veya iyiniyetli olmaksızın elinden çıkardığı zenginleşme miktarı olarak belirlenmiş olup bu durum da açıkça elde edilen menfaati işaret etmektedir. Durum böyleyken, TBK m.528/1 hükmüne dâhil sözleşme yapma ehliyetinden yoksun kimseler, zenginleştiği veya iyiniyetli olmaksızın elinden çıkardığı ölçüde elde ettiği menfaati devir borcu altında olduğunu kabul etmek daha isabetlidir⁶⁸³.

⁶⁷⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 217; Yavuz, Acar, Özen, s. 759; Gümüş, Özel, s. 454; Helvacı, Aydın, s. 287; Baygın, s. 599; Yavuz, Şerh, s. 2792; Yüksel, Şerh, s. 23; Atlan Kazan, s. 170; Yıldız, s. 189; Güverçin, s. 61; Halilov, s. 59; Metiner, s. 38; Akıncı, s. 1957.

⁶⁸⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 217; Bilge, s. 328; Olgaç, s. 319; Eren, s. 917; Kılıçoğlu, Özel, s. 594; Akipek Öcal, s. 734; Zevkliler vd., s. 635; Zevkliler, Gökyayla, s. 649; Günay, Özel, s. 265; Yavuz, Acar, Özen, s. 762; Yavuz, Özel, s. 1486; Gümüş, Özel, s. 453; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 24; Özdemir, s. 224; Yavuz, Şerh, s. 2802; Baş Süzel, s. 96; Uygur, s. 9132; Yüksel, Şerh, s. 43; Özkaya, s. 1086; Şen Doğramacı, s. 1495; Şenyüz, s. 410; Bayram, s. 115; Başbüyük, s. 121; Güverçin, s. 78; Halilov, s. 58.

⁶⁸¹ Yüksel, Şerh, s. 43.

⁶⁸² Olgaç, s. 311; Uzun Şenol, s. 305; Halilov, s. 59.

⁶⁸³ Yüksel, Şerh, s. 46; Atlan Kazan, s. 170.

Öğretide kabul edilen baskın görüşe göre⁶⁸⁴, ayırt etme gücüne sahip fakat fiil ehliyeti bulunmayan kimse, yasal temsilcisinin rızası bulunmaksızın vekaletsiz işgörür veya işgörme esnasında kusurlu eylemiyle bir zarara sebebiyet verirse, sorumluluk haksız fiil hükümlerine göre belirlenecektir. Lakin yasal temsilcisinin rızası ile hareket eden bu kimse, vekaletsiz işgörme kapsamında işgörme gerçekleştirdi ise vekaletsiz işgörme hükümlerine göre sorumlu olacaktır.

Öğretide yer alan bir görüş⁶⁸⁵, işgörenin sorumluluğu çerçevesinde ehliyet meselesini değerlendirilirken işgörmenin niteliğine eğilmektedir. Bu görüşe göre, işgören tarafından yapılan iş bir hukuki işlem ise sözleşme ehliyetine sahip olunması gerekir iken işgören tarafından yapılan iş maddi fiil niteliğinde ise menfaat devri için haksız fiil sorumluluk ehliyeti aranmalıdır. Haksız fiil ehliyeti de sözleşme ehliyetinden farklı olarak yalnızca ayırt etme gücünün bulunmasına bağlıdır. İşgörenin ayırt etme gücüne dahi sahip olmadığı hallerde elde ettiği menfaatten doğan istem hakkı, sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre talep edilebilecektir. Kanun koyucu tarafından bu yönde bir ayrıma gidilmediği düşünüldüğünde, bu görüşün yasal dayanaktan yoksun olduğunu düşünmekteyiz.

Türk Borçlar Kanunu'nun 527/2 maddesinde düzenlenen ve işsahibinin geçerli yasaklamasına rağmen işgörmenin gerçekleşmesi halinde işgörenin sorumluluğunu ağırlaştıran hüküm, ayırt etme gücüne sahip fakat fiil ehliyeti bulunmayan kimselere uygulanmayacaktır. Buna karşılık, yasal temsilcisinin rızası ile hareket etmiş bu kimseler, TBK m.527/2 hükmüne göre, beklenmedik halden dahi sorumlu tutulabilecektir⁶⁸⁶. Bir görüşe göre⁶⁸⁷, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme haksız fiil teşkil ettiğinden, yasal temsilcinin izin veya icazetinden bahsedilemeyecektir. İşsahibinin geçerli yasaklamasına rağmen gerçekleştiren vekaletsiz işgörmeyi de gerçek olmayan vekaletsiz işgörme olarak kabul eden bu görüş, bu halde sınırlı ehliyetsizler bakımından TBK m.527/2 hükmünde düzenlenen ağır sorumluluğunun uygulanmaması

⁶⁸⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 217; Yavuz, Şerh, s. 2800; Uzun Şenol, s. 303; Bayram, s. 115; Başbüyük, s. 121.

⁶⁸⁵ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 57.

⁶⁸⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 218; Özkaya, s. 1086; Başbüyük, s. 121; Halilov, s. 60.

⁶⁸⁷ Baş Süzel, s. 97.

gerektiğini, bu kişilerin ancak haksız fiil sorumluluğu ile sınırlı olarak sorumlu tutabileceğini ileri sürmektedir⁶⁸⁸.

Türk Borçlar Kanunu'nun 528/2 hükmünde, işgörenin haksız fiil hükümlerden doğan sorumluluğunun saklı olduğu belirtilmiştir. Bu hüküm, iş sahibinin TBK m.528/1 hükmü sebebiyle giderilemeyen zararının haksız fiil hükümleri doğrultusunda giderilmesine imkan tanımıştır. Buna göre, ayırt etme gücü bulunmayan işgören, hakkaniyet gerektiriyorsa TBK m.65 hükmüne göre hakim kararıyla zarardan kısmen veya tamamen sorumlu tutulabilecektir. Keza, ayırt etme gücünün geçici kaybı halinde TBK m.59'dan doğan sorumluluk ortaya çıkacağı gibi, TMK m.369'da düzenlenen ev başkanının kusursuz sorumluluğu da gündeme gelebilecektir⁶⁸⁹.

III. UYGUN BULMA

A. GENEL OLARAK

Türk Borçlar Kanunu'nun 531'inci hükmü, işgören tarafından görülen işgörmeye faaliyetinin iş sahibi tarafından uygun bulunması halinde, vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağını düzenlemiştir. Her ne kadar vekaletsiz işgörmeye faaliyetinin konusu eser, taşıma gibi birçok sözleşme türü oluştursa da tarafların herhangi bir sözleşme yapma iradelerinin olmayışından hareketle kanun koyucu tarafından yalnızca vekalet sözleşmesi hükümlerine atıf yapılmasının isabetli olduğu öğretide kabul edilmektedir⁶⁹⁰.

İşgörmeye faaliyetinin bir bütün teşkil ettiği hallerde işin bir kısmının uygun bulunması mümkün değil iken bütünlük taşımayan işler bakımından işin bir kısmının uygun bulunması mümkündür. Bu halde, uygun bulunan kısım bakımından vekalet

⁶⁸⁸ Baş Süzel, s. 98.

⁶⁸⁹ Bilge, s. 328; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 495; Kılıçoğlu, Özel, s. 594; Zevkliler vd., s. 635; Gümüş, Özel, s. 454; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 24; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Uygur, s. 9132; Yüksel, Şerh, s. 45; Uzun Şenol, s. 303; Akıncı, s. 1957.

⁶⁹⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 254; Bilge, s. 325; Kılıçoğlu, Özel, s. 595; Özkaya, s. 1108; Yüksel, Şerh, s. 77; Bayram, s. 143; Gerçek vekaletsiz işgörmeye faaliyetini uygun bulma öncesinde sözleşme benzeri fiil olarak kabul eden bir görüş, uygun bulma ile birlikte vekalet sözleşmesinin ortaya çıktığını, lakin bu durumun her hukuki ilişki bakımından kabul edilmeyeceğini hukuki ilişki niteliği dikkate alınarak eser, navlun, hizmet sözleşmesi gibi tipik sözleşme hükümlerinin uygulanabileceği kabul etmektedir. Bkz. Saruhan, s. 125.

sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulur iken, diğer kısım için vekaletsiz işgörme hükümleri uygulanmaya devam eder⁶⁹¹.

Uygun bulma beyanı, işgörme faaliyetinin tamamlanmasından önce veya sonra verilebilir. Bu uygun bulma beyanı, yenilik doğuran bir hak niteliğinde olduğundan, iş sahibinin hakimiyet alanına ulaşmasıyla sonuç doğurur⁶⁹². Lakin belirtmek gerekir ki, işe başlamadan önce verilen bir uygun bulma beyanın vekalet ilişkisi doğurduğunu kabul etmek daha isabetli olacaktır⁶⁹³.

İş sahibinin işgörme faaliyetini uygun bulması, kural olarak iç ilişkiye yöneliktir⁶⁹⁴. Buna karşılık, iş sahibi adına bir sözleşme ilişkisine giren işgörenin işgörme faaliyeti iş sahibi tarafından uygun bulunduğu takdirde, sözleşmenin diğer tarafı ile iş sahibi arasında hukuki ilişki kurulur⁶⁹⁵. Vekalet sözleşmesi bakımından üçüncü kişilerdeki hak ve alacakların vekalet verene geçmesini düzenleyen TBK m. 509 hükmünün vekaletsiz işgörmeye de kıyasen uygulanması gerekmektedir. Buna göre, kendi adına ve iş sahibi hesabına işgörenin üçüncü kişideki alacaklarının iş sahibine geçmesi, iş sahibinin işgörene karşı tüm borçlarını yerine getirmesi şartına bağlıdır⁶⁹⁶. Ayrıca belirtmek gerekir ki, dış ilişki bakımından işgörmenin uygun bulunması, iç ilişki bakımından da uygun bulunacağı anlamına gelmemektedir⁶⁹⁷. İş sahibinin uygun bulmasının iç ilişkiyi kapsayıp kapsamadığının tereddüt uyandırması halinde, iç ilişkiyi de kapsadığının kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁶⁹⁸. Kanaatimizce, işgörenin iç ilişki bakımından örtülü uygun bulmasından dahi bahsedilemiyorsa yahut bu hususta şüphe varsa iç ilişkinin uygun bulunmadığının kabulü daha isabetlidir.

⁶⁹¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 246; Gümüş, Özel, s. 461; Bayram, s. 151; Saruhan, s. 126.

⁶⁹² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 632; Eren, s. 915; Akipek Öcal, s. 730; Arkan Akbıyık, s. 51; Özkaya, s. 1108; İpek, s. 59; Saruhan, s. 126; Metiner, s. 24; Uğur, s. 67.

⁶⁹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 246; Oğuzman, Öz, C.I, s. 219, dn. 635; Özkaya, s. 1109.

⁶⁹⁴ Eren, s. 921; Akipek Öcal, s. 730; Gümüş, Özel, s. 461; Baş Süznel, s. 139; Yavuz, Şerh, s. 2827; Yüksel, Şerh, s. 78; Özkaya, s. 1112; İpek, s. 59; Halilov, s. 73.

⁶⁹⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 254; Velidedeoğlu, Özdemir, s. 632; Özkaya, s. 1112; Halilov, s. 73; Metiner, s. 24.

⁶⁹⁶ Kırca, s. 448; Bayram, s. 152.

⁶⁹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 255; Yavuz, Acar, Özen, s. 765; Yavuz, Özel, s. 1493; Gümüş, Özel, s. 461; Yavuz, Şerh, s. 2827; Atlan Kazan, s. 175; İpek, s. 59; Güverçin, s. 83.

⁶⁹⁸ Kırca, s. 449.

İş sahibinin birden fazla olduğu hallerde, uygun bulma birden fazla iş sahibi tarafından gerçekleştirilebilir. Bu halde, TBK m.531'in vekalet sözleşmesi hükümlerine atfından hareketle, TBK m.511'in uygulanması gerekecektir. Bu hükme göre ise birlikte vekalet verenler müteselsil sorumlu olacağından, vekaletsiz iş görme halinde birden fazla iş sahibinin uygun bulması halinde, iş sahipleri bakımından müteselsil sorumluluktan bahsedilecektir⁶⁹⁹.

İş sahibinin iş görme faaliyetini uygun bulması halinde, iş gören lehine bir karine meydana gelir. Buna göre, iş görme faaliyetinin iş sahibi menfaatine görüldüğü karine olarak kabul edilir ve iş gören ispat yükünden kurtulur⁷⁰⁰. Bu aşamada belirtmek gerekir ki, uygun bulma beyanı iş gören lehine karine teşkil ederek ispat yükünü yer değiştirmekle birlikte, uygun bulma iradesini varlığını ispat yükü, iş görene aittir⁷⁰¹.

B. UYGUN BULMANIN UNSURLARI

1. İrade Bildiriminin Şekle Tabi Olmaması

İş sahibi tarafından iş görme faaliyetinin uygun bulunması herhangi bir geçerlilik şekle tabi olmadığından yazılı veya sözlü olarak verilebilir. İş sahibinin uygun bulma beyanı, herhangi bir şekil şartına tabi olmadan açıkça verilebileceği gibi örtülü olarak da verilebilecektir⁷⁰². İş görme faaliyetinin iş sahibi tarafından bilinmesine rağmen yasaklamadan sessiz kalınması halinde, örtülü uygun bulmadan bahsedilecektir⁷⁰³.

⁶⁹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 250; Zevkliler vd., s. 628; Kırca, s. 447; Özkaya, s. 1112; Bayram, s. 152; Başibüyük, s. 137; Erkan, s. 464.

⁷⁰⁰ Göktürk, s. 525; Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 250; Koschaker, Ayiter, s. 256; Saruhan, s. 125; İşgörmenin iş sahibinin menfaatine olması halinde iş sahibinin uygun bulmadan imtina edemeyeceği yönünde görüş için Bkz. Berki, s. 181; Aynı yönde görüş için Bkz. İpek, s. 43.

⁷⁰¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 248; Bayram, s. 152; Saruhan, s. 127.

⁷⁰² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 247; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 493; Eren, s. 920; Gümüş, Özel, s. 461; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 34; Aydoğdu, Kahveci, s. 804; Vedat Buz, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2005, s. 250; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 69; Uygur, s. 9182; Yüksel, Şerh, s. 75; Özkaya, s. 1108; İpek, s. 60; Halilov, s. 70; "...İş sahibinin, vekaletsiz görülen işe muttali olmasından sonra, buna icazet (onay) vermesi mümkündür. Bu icazet, açık veya zımnî olabilir.", <https://www.hukukturk.com> (E.T.:11.4.2023); Yazar, gerçek vekaletsiz işgörmenin açık veya örtülü uygun bulunabileceğini, buna karşılık gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin ancak açıkça uygun bulunabileceğini ileri sürmektedir. Bkz. Uğur, s. 68.

⁷⁰³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 247; Berki, s. 180; Yüksel, Şerh, s. 75; Özkaya, s. 1108; Bayram, s. 145; Güverçin, s. 82; Yarg. 8. HD. 22.04.1985 T. 1985/4674 E. 1985/4496 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:11.4.2023); Yarg. 1. HD. 28.05.19785 T. 1985/5019 E. 1985/6815 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.:11.4.2023); İş sahibinin işgörmeyi öğrenmesine rağmen sessiz kalması

İşgörenden hesap vermesini isteyen veya işgörmeden elde edilen menfaati talep eden iş sahibinin bu eylemleri, işgörmenin örtülü olarak uygun bulunduğu anlamına gelmeyecektir. Öyle ki, iş sahibi işgörme faaliyetini uygun bulmasa dahi bu hakları ileri sürebilecektir⁷⁰⁴. Buna rağmen, Yargıtay bazı kararlarında⁷⁰⁵, işgörme faaliyetinden doğan faydaların iş sahibi tarafından kabul edilmesi ve devir alınması eylemlerini uygun bulma iradesi olarak yorumlama yoluna gitmektedir⁷⁰⁶.

İşgörenin iş sahibine işgörme için belirli bir süre tanınmasına rağmen iş sahibi tarafından herhangi bir beyanda bulunulmazsa işgörmenin iş sahibi tarafından uygun bulunmadığının kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir⁷⁰⁷. Kanaatimizce de uygun bulmadan bahsedebilmek için açık veya örtülü bir iradenin mevcudiyeti gerekmektedir. Bu nedenledir ki, iş sahibinin herhangi bir şekilde iradesini ortaya koymaması, işi uygun bulduğu anlamına gelmeyecektir.

2. Yenilik Doğuran Bir Hak Olması

Tek taraflı bir hukuki işlem neticesinde, bir hukuki ilişki kurmak, halihazırda kurulu olan bir hukuki ilişkinin içeriğini değiştirmek veya bu hukuki ilişkiyi sona erdirmek suretiyle bir başka şahsın hukuk alanında değişiklik yapılabilme yetkisi veren haklara, yenilik doğuran haklar denilmektedir⁷⁰⁸. Yenilik doğuran hakların türlerine ilişkin çeşitli ayrımlar yapılmaktadır⁷⁰⁹. Bunlardan en yaygını, yenilik doğuran hakları, bu haklarından kullanılmasının ortaya çıkardığı etkiye göre gruplandırılmaktadır. Bu ayrıma göre, yenilik doğuran haklar, bir hakkın veya hukuki ilişkinin kurulmasına yol açan kurucu yenilik doğuran haklar, bu hak veya hukuki ilişkinin içeriğinin değişmesini sağlayan değiştirici yenilik doğuran haklar ve kullanılma ile birlikte bir hakkın veya

kalmasının kabul anlamına gelmediği, halin icabına göre yorumlamakla birlikte, temel tavrın vekaletsiz işgörme ayakta tutmak olması gerektiği hakkında görüş için bkz. Uğur, s. 25.

⁷⁰⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 247; Atlan Kazan, s. 175; İpek, s. 60; Saruhan, s. 125; Halilov, s. 70.

⁷⁰⁵ Yarg. 3. HD. 20.12.2005 T. 2005/13997 E. 2005/14128 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.: 11.4.2023); Yarg. 13. HD. 9.04.2001 T. 2001/2772 E. 2001/3624 K., <https://www.hukukturk.com> (E.T.: 11.4.2023).

⁷⁰⁶ Saruhan, s. 128.

⁷⁰⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 247; Yüksel, Şerh, s. 75; Saruhan, s. 128.

⁷⁰⁸ Oğuzman, Barlas, s. 151; Buz, s. 57.

⁷⁰⁹ Oğuzman, Barlas, s. 158 vd.; Buz, s. 183 vd.

hukuki ilişkinin sona ermesine sebep olan, bozucu yenilik doğuran haklar olarak sınıflandırılmaktadır⁷¹⁰.

İş sahibinin uygun bulma beyanı, değiştirici yenilik doğuran⁷¹¹ bir irade açıklaması niteliğindedir⁷¹². Bu nedenledir ki, uygun bulma beyanı geçmişe yönelik etki doğurur. Eş deyişle, uygun bulma beyanı neticesinde, iş görme faaliyetine girildiği andan itibaren gerçekleşen iş görme eylemi uygun bulunmuş olur ve uygun bulmaya ilişkin sonuçlar uygulanır⁷¹³. Lakin üçüncü kişilerin uygun bulma öncesinde edindiği kazanımlara, uygun bulmanın geçmişe etkili olmasından bahisle halel gelmeyecektir⁷¹⁴.

Uygun bulma, yenilik doğuran bir hak olması sebebiyle bu hakkın kullanılmasından sonra dönülemez, şarta bağlanamaz. İş sahibi tarafından açıklanan uygun bulma beyanın yenilik doğuran hak olduğundan, bu iradeden dönülmesi kural olarak mümkün değildir⁷¹⁵. Ne var ki, irade sakatlığı halinde, uygun bulmanın geçersizliği ileri sürülebilecektir⁷¹⁶.

3. Sadece İş sahibinin Öne Sürülebileceği Bir Hak Olması

Uygun bulma iradesinin ortaya konulması iş sahibinin takdirindedir. Diğer bir deyişle, bu hak yalnızca iş sahibi tarafından öne sürülebilecek hak olup iş sahibi de bu hakkı kullanıp kullanmamakta serbesttir. Yine iş sahibi bu hakkı iş görmenin hangi

⁷¹⁰ Oğuzman, Barlas, s. 159 vd.; Buz, s. 191.

⁷¹¹ Bu irade açıklamasının kurucu yenilik doğuran bir irade açıklaması olduğu hakkında görüş için bkz. Kılıçoğlu Yılmaz, s. 69.

⁷¹² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 493; Eren, s. 915; Yavuz, Özel, s. 1492; Akipek Öcal, s. 730; Gümüş, Özel, s. 460; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 34; Yavuz, Şerh, s. 2827; Yüksel, Şerh, s. 76; Özkaya, s. 1108; Atlan Kazan, s. 175; Halilov, s. 69; Metiner, s. 24.

⁷¹³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 253; Bilge, s. 332; Yavuz, Acar, Özen, s. 765; Yavuz, Özel, s. 1492; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 34; Baş Süzül, s. 138; Yüksel, Şerh, s. 76; Atlan Kazan, s. 175; İpek, s. 59; Saruhan, s. 124; Akdemir, s. 103; Halilov, s. 69; Uygun bulmanın ileriye dönük olduğu ve beyandan sonraki işlere uygulanacağı hakkında görüş için bkz. Berki, s. 180 vd.

⁷¹⁴ Bilge, s. 332; Yavuz, Özel, s. 1493; Buz, s. 254; Yavuz, Şerh, s. 2827; Yüksel, Şerh, s. 78; Atlan Kazan, s. 175; İpek, s. 59; Bayram, s. 146; Akdemir, s. 103; Halilov, s. 73.

⁷¹⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Oğuzman, Barlas, s. 163, Eren, s. 920; Buz, s. 257; Yüksel, Şerh, s. 77; Özkaya, s. 1108; Metiner, s. 24.

⁷¹⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Gümüş, Özel, s. 460; Buz, s. 453; Özkaya, s. 1108; Bayram, s. 146; Saruhan, s. 124; Halilov, s. 70.

safhasında kullanacağını da kendisi takdir eder⁷¹⁷. Öyle ki, işsahibi başlangıçta yasakladığı işi dahi dilerse daha sonra uygun bulabilir⁷¹⁸.

4. İşsahibinin Fiil Ehliyeti Olması

İşsahibinin uygun bulma iradesinin sonuç doğurması için işsahibinin ayırt etme gücüne sahip olması ve kısıtlı olmaması gereklidir. Ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte fiil ehliyeti bulunmayan yahut ayırt etme gücü dahi bulunmayan tam ehliyetsizlerin uygun bulma iradesi geçerli değildir. Bu kimseler adına irade açıklamalarını yasal temsilcileri tarafından yapılacaktır⁷¹⁹.

5. Tek Tarafları Bir İrade Beyanı Olması

İşsahibinin uygun bulma beyanı, tek taraflı irade açıklamasıdır⁷²⁰. Yenilik doğuran hakların özelliğinden doğan bu durum neticesinde, uygun bulma beyanının tek taraflı kullanımı neticesinde işsahibinin arzu ettiği hukuki sonuç ortaya çıkar⁷²¹.

İşsahibinin tek taraflı irade beyanı ile kullanılmasının sonucu olarak işgörenin fiil ehliyetinin olması şartı bulunmamakta, işgörene borç yüklenmesi veya sorumluluğun arttırılmasından söz edilmemektedir. Bu aşamada belirtmek gerekir ki, her ne kadar işgörenin fiil ehliyetine sahip olması şartı bulunmamakta ise de işgörenin fiil ehliyetinden yoksun olduğu bir işgörme faaliyeti işsahibi tarafından uygun bulunur ise işgörenin sorumluluğu, vekalet sözleşmesi hükümlerine göre değil, TBK m.528 hükmüne göre tayin edilecektir⁷²².

⁷¹⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Gümüş, Özel, s. 460; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 35; Buz, s. 251; Yüksel, Şerh, s. 76; Özkaya, s. 1108; Uzun Şenol, s. 300; Halilov, s. 73; Metiner, s. 24.

⁷¹⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Özkaya, s. 1109; Bayram, s. 146.

⁷¹⁹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 250; Gümüş, Özel, s. 460; Özkaya, s. 1109; Başbüyük, s. 137; Saruhan, s. 126; Halilov, s. 71.

⁷²⁰ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 245; Olgaç, s. 344; Eren, s. 915; Akipek Öcal, s. 730; Baş Süzel, s. 138; Özkaya, s. 1109.

⁷²¹ Buz, s. 57.

⁷²² Özkaya, s. 1109; Bayram, s. 147.

C. UYGUN BULMANIN SONUÇLARI

1. Gerçek Vekaletsiz İşgörmeye Uygun Bulmanın Sonuçları

Gerçek vekaletsiz işgörmenin iş sahibi tarafından uygun bulunması bakımından herhangi bir tartışma olmayıp Türk Borçlar Kanunu'nun 531'inci maddesinde de açıkça ifade edildiği üzere, vekaletsiz işgörmenin iş sahibi tarafından uygun bulunması halinde, vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır.

Caiz veya caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması bakımından farklılık bulunmamaktadır⁷²³. Her iki durumda da TBK m.531 hükmünde düzenlendiği üzere vekalet sözleşmesi hükümleri uygulama bulacaktır. Lakin bu aşamada belirtmek gerekir ki, caiz olmayan gerçek vekalet sözleşmesinin uygun bulunması halinde caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye bahsedilmeyecek, doğrudan sözleşme ilişkisini ifade eden vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanacaktır⁷²⁴. Bilakis, vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması, gerçekleştirilen eylemin vekaletsiz işgörmeye teşkil ettiği gerçeğini ortadan kaldırmaz. Uygun bulma sonucu vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması gerekir⁷²⁵.

İş sahibi tarafından işgörmenin uygun bulunmasının sonucu olarak işgören masrafların zorunlu ve faydalı olduğunu ispat yükünden kurtulmaktadır. Bu halde, TBK m.510 hükmü kıyasen uygulama bulacak ve işgörenin tüm masrafları iş sahibi tarafından karşılanacaktır⁷²⁶.

İş sahibi tarafından açıkça saklı tutulmadıkça, iş sahibinin işgörmeye faaliyeti neticesinde uğradığı zararı istem hakkından feragat ettiği kabul edilecektir⁷²⁷. Belirtmek gerekir ki, iş sahibinin uygun bulma neticesinde açıkça saklı tutmadıkça feragat etmiş sayılacağı zarar, ancak işin icrası sırasında meydana gelen ve iş sahibi tarafından bilinen

⁷²³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 248; Eren, s. 914; Akipek Öcal, s. 730; Gümüş, Özel, s. 460; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 34; Akıncı, s. 1952.

⁷²⁴ Günay, Şerh, s. 1478; Kaya, s. 303; Metiner, s. 24; Caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması halinde caiz gerçek vekaletsiz işgörmeye dönüşeceği, bu iki tür vekaletsiz işgörmeye de uygun bulma durumunda vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanacağı hakkında görüş için bkz. Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 677.

⁷²⁵ Göktürk, s. 525; Gümüş, Özel, s. 460; Kapancı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 34; Savaş, s. 598.

⁷²⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 248; Zevkliler vd., s. 626; Özkaya, s. 1110; Bayram, s. 148.

⁷²⁷ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 249; Gümüş, Özel, s. 461; Özkaya, s. 1110; Bayram, s. 148.

zarardan ibarettir. Buna karşılık, iş sahibi tarafından bilinmeyen yahut bilinse dahi zararı isteme hakkı açıkça saklı tutulan hallerde, işgörenin zararı giderme borcu devam edecektir⁷²⁸.

Vekaletsiz iş görme, özünde, iş sahibinin hukuk alanına haksız bir müdahale teşkil ettiğinden, işgörenin sorumluluğu oldukça geniş yorumlanmaktadır. Buna karşılık, uygun bulma beyanı ile birlikte vekalet sözleşmesi hükümleri tatbik edilecek ve bu sebeple de işgörenin sorumluluğu görece hafiflemiş olacaktır. Öyle ki, vekilin borçlarının düzenlendiği TBK m.505 ve devamı hükümlerinde talimata uygun ifa, şahsen ifa, sadakat, özen ve hesap verme gibi yükümlülükler belirlenmiş iken TBK m.527 hükmüne göre işgören, her türlü ihmalden sorumlu tutulmaktadır.⁷²⁹

Uygun bulmanın en pratik sonucu, işgörmenin iş sahibinin menfaatine görüldüğünün karine olarak kabul edilmesi, eş deyişle işgörmenin iş sahibi menfaatine gerçekleştiğini ispat yükünün ortadan kalkmasıdır⁷³⁰. İşgörmenin iş sahibi menfaatine gerçekleştiği durumlarda pek çok zaman vekalet sözleşmesine benzer hukuki durumlar ortaya çıkacağından, kanun koyucu uygun bulma neticesinde ispat yükünü ortadan kaldırmakla doğrudan daha hafif sorumluluğun ortaya çıkmasına meydan vermektedir⁷³¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 529'uncu hükmünde düzenlenen iş sahibinin kusurlu olup olmadığı irdelenmeksizin işgörenin uğradığı zararın giderilmesi hakkı, uygun bulma halinde kullanılamayacaktır. Bu halde, işgören zararın giderimi için TBK m.510/2 hükmüne başvuracak olup, bu hükme göre kendi kusuru olmadığını ispatlayan işgören sorumluluktan kurtulma hakkına sahip olacaktır⁷³².

⁷²⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 254.

⁷²⁹ Özkaya, s. 1110; Bayram, s. 148.

⁷³⁰ Halilov, s. 70.

⁷³¹ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 248.

⁷³² Kaya, s. 303; Özkaya, s. 1110; Bayram, s. 149; Halilov, s. 71.

2. Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmeye Uygun Bulmanın Sonuçları

Vekaletsiz işgörmeye uygun bulma kurumunun düzenlendiği Türk Borçlar Kanunu'nun 531'nci maddesinin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye de uygulanıp uygulanmayacağı hususunda öğretide görüş birliği bulunmamaktadır.

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre⁷³³, hem gerçek hem de gerçek olmayan vekaletsiz işgörme halinde uygun bulma kabul edilmektedir. Bu görüşün çıkış noktası, TBK m.531'de bu konuda bir ayırım yapılmamasından hareketle, gerek gerçek gerek gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygun bulma kurumunun uygulanacağını ileri sürmektedir. Ayrıca, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması durumunda, gerçek vekaletsiz işgörmeye dönüşeceği de kimi yazarlar tarafından ileri sürülmektedir⁷³⁴.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından uygun bulmanın kabulü durumunda, yalnızca zenginleştiği ölçüde masrafları giderme borcu altındaki iş sahibinin masrafları giderim sorumluluğu artacaktır. Buna göre, iş sahibi, uygun bulma nedeniyle işgörenin yapmış olduğu tüm zorunlu ve faydalı masrafları gidermek durumunda kalacaktır. Uygun bulmanın bir diğer neticesi ise TBK m.530'da düzenlenen menfaati devir borcu bakımındandır. Buna göre, iş sahibi uygun bulmadan sonra menfaati devir isteminde bulunamayacaktır. Zira bu durumda işgörme neticesinde ortaya çıkan tüm sonuçlar kendisine ait olacaktır⁷³⁵.

Öğretide ileri sürülen diğer bir görüşe göre ise vekaletsiz işgörmenin iyiniyetli veya kötünüyetli olmasına değer atfedilmektedir. Bu görüşe göre, işgörme faaliyetinin

⁷³³ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 250; Bilge, s. 332; Yavuz, Acar, Özen, s. 765; Yavuz, Özel, s. 1492; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 68; Baş Süzel, s. 141; Yavuz, Şerh, s. 2826; Uygur, s. 9182; Yüksel, Şerh, s. 75; Özkaya, s. 1070; Atan Kazan, s. 175; Uzun Şenol, s. 296; İpek, s. 59; Bayram, s. 150; Güverçin, s. 83; Başbüyük, s. 136; Akdemir, s. 93; Uğur, s. 68; Özsen, s. 20; Yargıtay da gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin uygun bulunmasını kabul etmektedir. Bu yönde kararlar için bkz. Yarg. 3. HD. 20.12.2005 T. 2005/13997 E. 2005/14128 K. <https://www.hukukturk.com> (E.T.:26.2.2023); Yarg. 15. HD. 18.1.2001 T. 2000/5729 E. 2001/290 K. <https://www.hukukturk.com> (E.T.:26.2.2023).

⁷³⁴ Özkaya, s. 1108; Uzun Şenol, s. 296; Bayram, s. 151.

⁷³⁵ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 69.

iş sahibinin yararına görme iradesiyle iyiniyetle hareket edildiği hallerde, uygun bulmadan bahsedilecektir⁷³⁶.

Öğretide yer alan kimi yazarlar göre⁷³⁷, caiz ve caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması mümkün iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması mümkün değildir. Bu görüşe göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin iyiniyetli yahut kötüniyetli olması önem taşımamaktadır. Bu görüşü savunan yazarlar göre, vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması durumunda vekalet sözleşmesi hükümleri uygulama alanı bulacağından, işgörme faaliyetinin iş sahibinin menfaatine işgörülmemesi halinin vekalet sözleşmesine uygun düşmediği ileri sürülmektedir⁷³⁸.

Kanaatimizce, her ne kadar Türk Borçlar Kanunu'nun 531'inci maddesinde herhangi bir ayrıma gidilmemişse de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması eşyanın tabiatına aykırı görünmektedir. TBK m.506/2 hükmünde, vekilin üstlendiği iş ve hizmetleri, vekalet verenin haklı menfaatlerini gözeterek görmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Gerek iyiniyetli gerek de kötüniyetli vekaletsiz işgörmede iş sahibinin menfaatine işgörmeden bahsetmek mümkün değildir. Buna rağmen, uygun bulma kurumunun gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulanması, TBK m.531 hükmünde herhangi bir ayırım olmaması rağmen, isabetli değildir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması halinde gerçek vekaletsiz işgörmeye dönüşeceği görüşüne katılmak da mümkün değildir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından, iş sahibi dilerse, işgörenin işgörmeden doğan sorumluluğu ortadan kaldıracak ve işgörene karşı ileri sürülebilecek haklardan feragat edebilecektir. Bu kapsamda, uygun bulma benzeri bir irade açıklamasının gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede kabulü yerine, ibra iradesinin varlığı halinde, işgörenin ibra edildiğini ifade etmek kanaatimizce daha isabetli olacaktır⁷³⁹.

⁷³⁶ Özkaya, s. 1110; Bayram, s. 150.

⁷³⁷ Eren, s. 915; Akipek Öcal, s. 730; Arkan Akbıyık, s. 52; Gümüş, Özel, s. 460; Metiner, s. 88; Akıncı, s. 1954.

⁷³⁸ Eren, s. 930; Bayram, s. 150.

⁷³⁹ İşgörmenin iş sahibinin menfaatine gerçekleşmemesi durumunda TBK m.531 kapsamında uygun bulunmasının mümkün olmadığı, fakat iş sahibinin dilerse işgörene karşı sahip olduğu hakları ileri sürmekten feragat edebileceği hakkında görüş için bkz. Eren, s. 931; Benzer yönde görüş için bkz. Akipek Öcal, s. 734; Benzer yönde bkz. Ercoşkun Şenol, s. 55; Benzer yönde bkz. Metiner, s. 88; Benzer yönde bkz. Akıncı, s. 1954.

IV. ZAMANAŞIMI

A. İŞSAHİBİNİN TALEPLERİ BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI

Öğretide ve Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında açıkça kabul edildiği üzere, işsahibinin alacak ve tazminat talepleri bakımından, hem gerçek hem gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye TBK m.146 hükmündeki on yıllık zamanaşımı süresi uygulanacaktır⁷⁴⁰. Keza, TBK m.72/1,c.2'deki hüküm gereği, vekaletsiz işgörme teşkil eden eylemin konusu aynı zamanda suç teşkil etmekte ve bu suç için öngörülen daha uzun bir zamanaşımı süresi var ise bu zamanaşımı süresi tatbik edilecektir.

Gerçek vekaletsiz işgörme bakımından zamanaşımın on yıl olduğu⁷⁴¹, eğer işgörme faaliyetinin konusu TBK m.147'deki alacaklar oluşturuyor ise beş yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği öğretide çoğunlukla kabul edilmektedir⁷⁴². Buna rağmen, işsahibi ve işgören taleplerini ayrı zamanaşımı süresine tabi tutan yine özellikle de gerçek olmayan vekaletsiz işgörme için farklı zamanaşımı süresini ileri süren görüşler de mevcuttur⁷⁴³.

Bir görüş, gerçek vekaletsiz işgörmenin icrası sebebiyle işsahibinin uğradığı zararın da on yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu ifade etmektedir⁷⁴⁴. Bu husustaki görüşe göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme ayrık tutulmakta olup, bu halde işsahibinin uğradığı zararların veya alacakların tazminine, haksız fiil zamanaşımı süresi olan iki ve on yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği ifade edilmektedir⁷⁴⁵.

Bir görüşe göre, işgörenin elde ettiği menfaati kendisine devretmesini isteyen işsahibinin, menfaatin elde edildiği andan itibaren, on yıllık zamanaşımına süresinde talep

⁷⁴⁰ Yavuz, Şerh, s. 2805; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Aydın, s. 207; Uygur, s. 9177; Yıldız, s. 215; Bayram, s. 137; Akdemir, s. 144; Koyuncu Sinanlıoğlu, Hatemi, s. 4; Akkurt, s. 463; Yarg. İBGK 01.10.1958 T. 1958/15 E. 1958/6 K. <https://www.hukukturk.com> (E.T.:15.1.2023)

⁷⁴¹ Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Berki, s. 184; Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 494; Olgaç, s. 324; Eren, s. 920; Kılıçoğlu, Özel, s. 597; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Gümüş, Özel, s. 451; Yavuz, Şerh, s. 2805; Metiner, s. 23.

⁷⁴² Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Yavuz, Özel, s. 1488; Kapanıcı, Başoğlu, TBK m. 526-531, n. 62; Yavuz, Şerh, s. 2805; Özkaya, s. 1081, 1086; Uygur, s. 9177; İpek, s. 55; Halilov, s. 74.

⁷⁴³ Akıncı, s. 1969.

⁷⁴⁴ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 213.

⁷⁴⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 213; Gümüş, Özel, s. 474; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 39; Özkaya, s. 1086; Akdemir, s. 144; Halilov, s. 75.

etmesi gerekmektedir⁷⁴⁶. Aksi bir görüşe göre ise işsahibinin menfaati istem hakkı TBK m.147'deki beş yıllık zamanaşımı süresi uygulanmalıdır⁷⁴⁷. Diğer bir görüşe göre⁷⁴⁸, TBK m.147'deki beş yıllık zamanaşımı süresinin kıyasen uygulanması durumunda, özünde hukuka aykırı bir fiil teşkil eden gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin, vekalet sözleşmesiyle eşdeğer kabul edilmesi sonucuna yol açacağı ileri sürülmekte ve bu nedenle eleştirilmektedir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin hukuka aykırı bir fiil olmasına dikkat çeken bu görüş, çelişkili olarak daha kısa zamanaşımı süresi olan haksız fiil zamanaşımı süresinin uygulanmasını gerektiğini öne sürmektedir⁷⁴⁹. Keza, işsahibinin istihkak iddiasında bulunduğu durumlarda, iade yükümlülüğü bakımından zamanaşımı uygulanmayacağı ileri sürülmektedir⁷⁵⁰.

Öğretide yer alan bir görüş⁷⁵¹, Türk Borçlar Kanunu'nun 531'inci maddesinde düzenlenen uygun bulma kurumunun vekalet sözleşmesi hükümlerine atıf yaptığını, TBK m.530 hükmündeki menfaat devri yaptırımının gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulandığını, bu menfaat devri yaptırımı neticesinde bir nevi uygun bulma benzeri durum ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bu noktadan hareketle de vekalet sözleşmesine ilişkin beş yıllık zamanaşımı süresinin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye de uygulanabileceğini ifade etmektedir. Kanaatimizce, vekaletsiz işgörme ilişkisi yalnızca vekalet sözleşmesinin bulunmadığı hallerde değil, işgörmeye temel teşkil eden kanundan veya sözleşmeden doğan herhangi bir yükümlülüğün bulunmadığı tüm halleri ifade ettiğinden, TBK m.509'a taşıdığı benzerlik veya TBK m.531'de vekalet sözleşmesine atıf yapılması, vekalet sözleşmesine ilişkin zamanaşımının uygulanması için yeterli değildir.

Her ne kadar Yargıtay içtihatlarında ve çoğunluk yazarlarca gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından da on yıllık zamanaşımı süresi uygulanması gerektiği

⁷⁴⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 206; Berki, s. 184; Kılıçoğlu, Özel, s. 592; Saruhan, s. 130.

⁷⁴⁷ Hatemi, s. 389.

⁷⁴⁸ Kılıçoğlu Yılmaz, s.80.

⁷⁴⁹ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 80.

⁷⁵⁰ Saruhan, s. 131.

⁷⁵¹ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 596.

ileri sürülse de birtakım yazarlar⁷⁵², gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin temelde bir haksız fiil teşkil etmesinden bahisle TBK m.72'deki iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir.

Bu hususta ileri sürülen başka bir görüşe göre⁷⁵³, TBK m.530 hükmünün sebepsiz zenginleşmeye yollama yaptığını ileri sürerek TBK m.82'deki sebepsiz zenginleşmeye ilişkin iki ve on yıllık sürelerin gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir. Kanaatimizce, gerçek vekaletsiz işgörmeye iş sahibinin menfaatine hareket eden işgörenin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye kendi yararına hareket eden işgörene daha dezavantajlı konumlandırılması hakkaniyete aykırı olacağından, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye daha kısa zamanaşımı öngörülmesi hususunda isabet bulunmamaktadır.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin sözleşmeye aykırılık ile beraber bulunduğu durumlara ilişkin zamanaşımı yönünden de bir görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre, bu durumda sözleşmeye aykırılıktan doğan talepler ile gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeden doğan talepler yarışmaktadır. Bu halde, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmedeki kısa zamanaşımı süresini kaçırarak iş sahibinin sözleşmeye aykırılıktan doğan zamanaşımı sürelerine göre başvuru hakkı devam edecektir⁷⁵⁴.

B. İŞGÖRENİN TALEPLERİ BAKIMINDAN ZAMANAŞIMI

Gerçek vekaletsiz işgörmenin sözleşme benzeri hukuki niteliğinden hareketle, gerçek vekaletsiz işgörmeden doğan işgören taleplerine sözleşme zamanaşımı süresi uygulanması gerektiği öğretide genel olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda, işgörenen işgörmeden doğan masrafları, borçtan kurtarma veya tazminat talepleri, TBK m.146 kapsamında on yıllık genel zamanaşımı süresine tabi kabul edilmektedir⁷⁵⁵.

⁷⁵² Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 213; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Eren, s. 925; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Yavuz, Acar, Özen, s. 765; Arkan, s. 298; Arkan Akbryık, s. 59; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 79; Bayram s. 139.

⁷⁵³ Yavuz, Şerh, s. 2805; İpek, s. 58.

⁷⁵⁴ Eren, s. 920; Arkan Akbryık, s. 59; Atlan Kazan, s. 176.

⁷⁵⁵ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 266; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Berki, s. 184; Kılıçoğlu, Özel, s. 597; Zevkliler vd., s. 636; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Gümüş, Özel, s. 459; Aydoğdu, Kahveci, s. 805; Saruhan, s. 129; Yarg. 3. HD. 11.3.2008 T. 2008/2044 E. 2008/4091 K. (Bilgen, s. 864)

Gerçek vekaletsiz işgörmenin konusunun TBK m.147’de sayılan hallerden biri oluşturduğu durumda beş yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı ileri sürülmektedir⁷⁵⁶. Bu kapsamda, uygun bulma neticesinde vekalet sözleşme hükümleri uygulanacağından, beş yıllık zamanaşımı süresi tatbik edileceği gibi işgörenin iş sahibine karşı ileri sürdüğü ücret talebinde de aynı sürenin tatbik edileceği kabul edilmektedir⁷⁵⁷.

Bir görüşe göre ise işgörenin alacak talebini karşılamayan iş sahibi, işgören aleyhine zenginleşeceğinden, TBK m.82’deki iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından uygulanması gerekmektedir⁷⁵⁸. Bu görüşe göre, iş sahibinin menfaat devri istemi TBK m.146’daki on yıllık zamanaşımı süresine tabi iken sarf ettiği masrafları iş sahibinden talep eden işgörenin talep hakkı, TBK m.82 hükmüne göre iki ve on yıllık süreye tabidir⁷⁵⁹.

Bu hususta ileri sürülen başka bir görüşe göre, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından uygulama birliği olması gerektiği ileri sürülmekte ve bu kapsamda TBK m.82 uygulanması gerektiği kabul edilmektedir⁷⁶⁰. Bir görüşe göre⁷⁶¹ ise TBK m.82’de yer alan sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zamanaşımı süresinin yalnızca gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulanması gerekmektedir. Benzer bir görüşe göre⁷⁶² iş sahibinin talepleri bakımından haksız fiil zamanaşımı süresinin uygulanmasının sebebi, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin haksız fiil teşkil etmesinden kaynaklı iken; bu haksız fiilin faili olan işgörenin talepleri aynı temele dayanmaz. Bu halde işgörenin iş sahibinden talep edeceği masraflar ve kendisinin borçtan kurtarılmasını talepleri sebepsiz zenginleşmeye dayanmakta olup, TBK m.82’deki zamanaşımı süresine tabi olması gerekir.

⁷⁵⁶ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 266; Tandoğan, Özel Borç İlişkileri, s. 683; Yavuz, Acar, Özen, s. 763; Gümüş, Özel, s. 459.

⁷⁵⁷ Hatemi, Serozan, Arpacı, s. 495; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Saruhan, s. 130.

⁷⁵⁸ Tandoğan, Vekaletsiz İş Görme, s. 298; Zevkliler, Gökyayla, s. 639; Arkan Akbıyık, s. 60; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 81; Özkaya, s. 1082; Yıldız, s. 217.

⁷⁵⁹ Kılıçoğlu, Özel, s. 592; Yıldız, s. 217; Halilov, s. 76.

⁷⁶⁰ Bayram, s. 141.

⁷⁶¹ Özkaya, s. 1082; İpek, s. 58.

⁷⁶² Kılıçoğlu Yılmaz, s. 81; Özkaya, s. 1082; Halilov, s. 76.

Bizim de katıldığımız görüşe göre, hem işsahibinin hem de işgörenin talepleri bakımından aynı zamanaşımı süresi uygulanarak muhtemel hak kayıplarının ve özellikle de hakkaniyete aykırı uygulamaların önüne geçilmesi gerekmektedir⁷⁶³. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin haksız fiil teşkil etmesinden hareket eden görüşlere göre iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin uygulanması yürürlükteki hukuk bakımından isabetli görülse de gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede ayrı zamanaşımı sürelerinin kabul edilmesi eleştiriye açıktır. Yine gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işsahibinin ve işgörenin talepleri farklı zamanaşımı sürelerine tabi kılmak da menfaat dengesini olumsuz etkilemektedir. Öyle ki, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işgörenin masraf ve ücret gibi hakları işgörme neticesinde menfaat elde etmesi koşuluna bağlanarak sınırlanmaktan iken, ayrıca bu hakların öne sürülmesinin zamanaşımı sebebiyle engellenmesiyle menfaat dengesi orantısız şekilde bozulmaktadır. Kanaatimizce, tarafların karşılıklı haklarının menfaat dengesi, tarafların hakları ve borçları düzenlenirken çözülmesi gerekir iken, buna ilave olarak farklı zamanaşımı sürelerine tabi kılınması hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Kanaatimizce, hem gerçek hem de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işsahibi ve işgören talepleri bakımından TBK m.146'daki on yıllık genel zamanaşımı süresinin uygulanması gerekmektedir. Öyle ki, işsahibinin menfaatine işgören kimsenin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede kendi veya üçüncü kişi yararına işgören kimseye göre daha dezavantajlı duruma düşürülmesi hakkaniyete uygun düşmeyecektir. Öğretide, vekaletsiz işgörmenin konusunun TBK m.147'daki hallerden birine benzediği hallerde bu madde lafzındaki beş yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması gerektiği ileri sürülmekteyse de vekaletsiz işgörme, özellikle de gerçek vekaletsiz işgörme ilişkisi vekalet sözleşmesi benzeri niteliği haiz yapısına rağmen, ayrı bir borç kaynağı olup kanunda ayrıca düzenlenmiştir. Bazı vekaletsiz işgörme ilişkilerinin TBK m.147'deki iş ve işlemlere benzerliğinden hareketle bunlara beş yıllık zamanaşımı süresinin, bunların dışında kalanlara ise genel zamanaşımı süresinin uygulanması hakkaniyete uygun bir çözüm de olmayacaktır.

⁷⁶³ Baş Süzel, s. 130; Aydın, s. 208; Yıldız, s. 216; Bayram, s. 141.

Kanaatimizce, her ne kadar kanun koyucunun gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyi farklı zamanaşımı sürelerine tabi kılmak gibi açık bir iradeye sahip olmasa ve kanun amaçsal yorumlanarak hakkaniyete uygun bir çözüm olarak Türk Borçlar Kanunu m.146 hükmünün bütün vekaletsiz işgörme türlerine uygulanması yolu tercih edilebilecek olsa da bu çözümün yasal dayanaktan yoksun olduğu gerçeği de inkar edilemeyecektir. Öyle ki, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin hukuka aykırı fiil, temelde ise haksız fiil olduğu hususunda neredeyse görüş birliği vardır⁷⁶⁴. Hal böyleyken, haksız fiile ilişkin zamanaşımı süresinin gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye uygulanması, pozitif hukuk bakımından daha doğru bir tercih olacaktır. Lakin bu durumda, işsahibi menfaatine hareket eden kimsenin uzun zamanaşımı süresi olan genel zamanaşımı süresine, kendisi veya üçüncü bir kişi menfaatine hareket eden kimsenin ise daha kısa olan haksız fiil zamanaşımı tabi tutulması sorunu ortaya çıkmakta olup, bu yöntem de hakkaniyete uygun bir çözüm olmamaktadır. Bu nedendir ki, kanun koyucunun iradesini ortaya koyması ve zamanaşımı süresini düzenlemesi isabetli olacaktır.

⁷⁶⁴ Bkz. Birinci Bölüm – III – C – 1.

SONUÇ

Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlere ilişkin bölümünde, borç ilişkisinin kaynakları olarak sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme düzenlenmiştir. Buna karşılık, borç ilişkisinin kaynaklarının bu sayılanlardan ibaret olmadığı, borçların bu sayılanlar dışında başka sebeplerden de doğabileceği, öğretide genel olarak kabul edilmektedir. Borç ilişkisinin doğumuna sebep hallerden biri de vekaletsiz işgörmedir. Bu nedenle, vekaletsiz işgörmeyi özel hükümlerde değil, genel hükümlerde düzenlemek isabetli bir tercih olacaktır. Bu durum, vekaletsiz işgörmeyi vekalet sözleşmesinden bulunmadığı hallerden ibaret sanan uygulamadaki yanılığa kanaati de değiştirerek uygulamada daha sık yer bulmasına imkan tanıyacaktır.

Vekaletsiz işgörmenin türlerine ilişkin modern yaklaşım, vekaletsiz işgörmeyi dört başlık altında izah etmektedir. Buna göre, gerçek vekaletsiz işgörme, caiz ve caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme olarak ikiye ayrılmaktadır. Caiz gerçek vekaletsiz işgörme, işgörmenin işsahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun gerçekleştiği, gerçek vekaletsiz işgörmenin tipik görünümünü ifade etmekte iken; işin görülmesi işsahibinin menfaati için gerekli değilse veya işsahibinin geçerli bir yasaklamasına rağmen işgören tarafından müdahalede bulunulmuşsa caiz olmayan gerçek vekaletsiz işgörme meydana geldiği kabul edilmektedir. Bu yaklaşıma göre, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme, kötüniyetli ve iyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme olarak ikiye ayrılmaktadır.

Gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliğine ilişkin çeşitli görüşler mevcuttur. Gerçek vekaletsiz işgörmenin hukuki niteliğine ilişkin bizim de kabul ettiğimiz ve Türk Hukuku'nda en çok kabul gören görüş, gerçek vekaletsiz işgörmeyi hukuki işlem benzeri, özellikle de vekalet sözleşmesi benzeri kabul etmekte ve bu nedenle genel hükümlerin kıyas yoluyla uygulanacağını ifade etmektedir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin hukuka aykırı fiil olduğu yönünde ise öğretide neredeyse görüş birliği vardır.

Vekaletsiz işgörmenin unsurları bakımından çeşitli görüşler bulunsa da “bir işin görülmesi”, “işin başkasına ait olması”, “vekaletin bulunmaması” şeklinde üç objektif

unsurun yanında, “işgörme iradesi” şeklinde subjektif unsur ile dört unsurdan ibaret olduğu kabul edilmelidir.

Vekaletsiz işgörmede işgörenin prensip olarak, sarf ettiği masrafları ve yapmış olduğu iş karşılığı uygun bir ücret ödenmesini isteme, yapmış olduğu masrafı alamaması halinde sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre ayırıp alma, tazminat borcu ödeninceye kadar işgörme konusu taşınır eşya veya kıymetli evrak üzerinde hapis hakkı kullanma ve işgörmeden doğan borçlardan kurtarılmayı isteme hakkı bulunmaktadır. Sözügeçen haklar TBK’de açıkça düzenlenmemişse de gerçek vekaletsiz işgörme bakımından işgörenin iş sahibine karşı bu hakları ileri sürebilecektir.

Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede işgörenin hangi hakları olduğu tartışmalıdır. İşgören, yapmış olduğu zorunlu masrafları iş sahibinden talep edebilecek iken, diğer masraflar için TBK m.80’deki şartların mevcut olması kaydıyla, ayırma hakkını kullanabilecektir. Belirtmek gerekir ki, kanun koyucu, gerçek vekaletsiz işgörme için zorunlu ve faydalı masrafların talep edebileceğini düzenlemiş iken gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede bu konuda sessiz kalmıştır. Keza, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede, işgörenin ücret talep edip edemeyeceği de oldukça tartışmalıdır. Ücret karşılığı görülen bir işin vekaletsiz görülmesi halinde, vekaletsiz işgören kimsenin makul bir ücrete hak kazanması gerekmektedir. Her ne kadar vekaletsiz işgören kimse bu kapsamda ücrete hak kazanacak olsa da bu ücretin miktarı, iş sahibinin işgörmeden elde ettiği menfaati aşamayacaktır. Ücretin varlığının kabul edilmediği ihtimalde, iş sahibi sebepsiz zenginleşmiş olacaktır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede, işgören, işgörmeden dolayı uğradığı zararın giderilmesini isteyebilecek iken, işgörenin talep edebileceği bu zarar, elde etmiş olduğu menfaati aşamayacaktır. Eğer menfaat elde edilmemişse herhangi bir zararın tazmini istenemeyecektir. İşgörenin elde ettiği menfaati aşmamak koşuluyla, işgören, işin görülmesi sebebiyle üstlendiği borçlardan kurtarılmayı isteme hakkına sahiptir. Yine bu hak için de işgörenin bir menfaat elde etmiş olması gerektiği gibi, kurtarılması gereken borç, işin görülmesi ile illiyet bağı içerisinde olan ve işin görülmesi için zorunlu nitelikte olan borçlardır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmede, işgörme konusu taşınır eşyanın zilyetliği rızaen işgörene teslim edilmediği gibi işgörme iş sahibinin menfaatine gerçekleşmediğinden, varsayılan rızadan

da bahsedilememektedir. Bu nedenle, işgörenin, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye hapis hakkının mevcut değildir.

İşgörenin borçları bakımından da gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye birtakım farklılıklar mevcuttur. Gerçek vekaletsiz işgörme için işin işsahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun görülmesi borcu bulunmakta iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işgören kimse kendisi veya üçüncü bir kişi menfaatine işi gördüğünden, bu türün doğası sözügeçen borcu dışlamaktadır. Vekalet sözleşmesi hükümlerinde yer alan vekilin özen borcunun, vekaletsiz işgörme bakımından da kıyasen uygulanması gerekmektedir. Gerçek vekaletsiz işgörme bakımından işgörenin özen borcunun bulunduğu açık iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme bakımından da özen borcunun evleviyetle bulunduğu kabul edilmelidir. Gerçek vekaletsiz işgörmeye işgören, başladığı işi, devam ettirip bitirmekle yükümlü iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye işsahibinin menfaatine yapılan bir işgörme olmadığından, işe devam etme borcu bulunmamaktadır. Vekaletsiz işgören kimsenin bir diğer borcuna göre, işgören, işgörme faaliyeti ile ortak amaç taşıyan diğer işleri de asıl işin bir parçası olmaları sebebiyle tek bir işgörme olarak kabul etmeli ve bu kapsamdaki işlerin tamamını sonuçlandırmalıdır. İş bir bütün olarak görme borcu olarak ifade edilen borç, gerçek vekaletsiz işgörme bakımından kabul edilmekte iken, gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye somut olayın özelliklerine göre değerlendirme yapmak daha uygun düşecektir. İşgörenin bir diğer borcu olan bilgi verme borcu ise işi haber verme ve işsahibine hesap verme borcundan ileri gelmektedir. İyiniyetli gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin haber verme borcu bulunmaz iken hesap verme borcu mevcuttur. Buna karşılık, kötünietli gerçek olmayan vekaletsiz işgörenin haber veya hesap verme borcu bulunmamaktadır.

Türk Borçlar Kanunu'nun 530'uncu maddesinde düzenlenen menfaat devri kurumu, eski hale iade kurumu olmayıp, temelde caydırıcı ve cezalandırıcı bir amaç taşıyan özel hukuk cezası niteliğindedir. Bu nedenle ki, TBK m.530'da düzenlenen menfaat devri kurumunun, kötünietli gerçek olmayan vekaletsiz işgörme halinde uygulanabilecektir.

İşgörenin, işgörme faaliyetinden önceki malvarlığı ile sonraki malvarlığı arasındaki fark, “brüt menfaat” olarak kabul edilmektedir. Brüt menfaat, fiilen elde edilen menfaatin tamamını ifade etmektedir. Buna karşılık, işsahibi tarafından ancak “net menfaat” talep edilebilecektir. Elde edilen menfaate faiz eklenmesi ve işgören tarafından yapılan masrafların çıkarılması ile net menfaat bulunmaktadır. İşsahibinin bu hesaplama ile talep edebileceği menfaat, zenginleşme şartına ve miktarına bağlı olmadığından sebepsiz zenginleşmeden; zararın varlığına ve miktarına bağlı olmadığından haksız fiilden ayrılmaktadır.

İşgörenin devir etmekle yükümlü olduğu menfaat, fiilen elde edilen menfaat olduğundan, masraftan kurtulma halinde menfaat devrinin söz konusu olmayacağı ancak sebepsiz zenginleşmeye dayanan istemde bulunabileceği kabul edilmektedir.

Türk Borçlar Kanunu’nun 527/1 maddesinde, vekaletsiz işgörenin her türlü ihmalden sorumlu olduğu ifade edilmişse de bu düzenlemedeki ihmal ifadesinden, kusur kavramının anlaşılması gerekmektedir.

Türk Borçlar Kanunu’nun 531’inci hükmünde, işgören tarafından görülen işgörme faaliyetinin işsahibi tarafından uygun bulunması halinde, vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeye, işsahibinin menfaatine bir işgörme faaliyeti bulunmadığından, bu türden bir işgörmenin uygun bulunması da kurumun tabiatına aykırıdır. Gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin uygun bulunması, çoğu zaman, işsahibinin işgörene karşı ileri sürebileceği haklardan feragat ettiği ve işgöreni ibra ettiği durumlarda ortaya çıkacağından, açıkça feragat veya ibra var ise bu hukuki kurumların uygulanması daha isabetli olacaktır.

Vekaletsiz işgörmeye zamanaşımı süresine ilişkin kanun koyucu tarafından bir düzenleme yapılmamıştır. Yargıtay yerleşik kararlarında, gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin, TBK m.146’da düzenlenen on yıllık genel zamanaşımı süresine tabi olduğunu kabul etmektedir. Gerçek vekaletsiz işgörmeyi genel zamanaşımı süresine tabi kabul etmek hukuken doğru bir tercih görülse de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin özünde haksız fiil teşkil etmesi, genel zamanaşımı süresine tabi kılınmasını

pozitif hukuk bakımından uygun düşmemektedir. Buradan hareketle, gerçek olmayan vekaletsiz işgörme, iki ve on yıllık haksız fiil zamanaşımı süresi içerisinde değerlendirildiğinde, kendi veya üçüncü kişi menfaatine hareket eden işgören, bizatihi işsahibi menfaatine hareket eden işgörene nazaran oldukça avantajlı bir konuma gelmektedir. Bu durumda, yardımlaşma ve dayanışma niyetiyle hareket eden işgören aleyhinde hakkaniyetsiz bir durum ortaya çıkmaktadır.

Kanun koyucunun gerçek ve gerçek olmayan vekaletsiz işgörmeyi farklı zamanaşımı sürelerine tabi kılmak gibi açık bir iradesinin bulunmaması ve kanunun amaçsal yorumlanması ile hakkaniyete uygun bir çözüm olarak TBK m.146 hükmünün bütün vekaletsiz işgörme türlerine uygulanması tercih edilmektedir. Mevcut durumda en hakkaniyetli yol bu olsa da bu çözüme de pozitif hukuk bakımından şüpheli yaklaşmak gerekmektedir. Bu nedenledir ki, kanun koyucunun iradesini ortaya koyması ve zamanaşımı süresini düzenlemesi isabetli olacaktır. Bu düzenleme yapılırken de gerçek olmayan vekaletsiz işgörmenin haksız fiil özelliği göz önünde tutularak paralel bir düzenlemenin tüm vekaletsiz işgörme türleri bakımından tercih edilmesi hukuk güvenliği bakımından daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

AKDEMİR Pınar, *Kişilik Haklarının İhlalinden Elde Edilen Kazancın İadesi Davası*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

AKİPEK ÖCAL Şebnem, “Vekaletsiz İş Görme”, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, ed. Turgut Öz, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023.

AKINCI Ertuğrul, “TBK M.530 İle Karşılaştırmalı Olarak Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakkı İhlallerinde Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörme”, *GÜHFD*, S.2, 2022, ss. 1947 – 1992.

AKKURT Sinan Sami, *Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması*, Gözden Geçirilmiş ve 7253 Sayılı Kanunla Getirilen Yeni Sosyal Medya Düzenlemeleri Çerçevesinde Güncelleştirilmiş 2.B., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.

AKSOY Hüseyin Can, “Vekaletsiz İşgörende İşi Vekaletsiz Olarak Görme Bilinci Aranmalı Mıdır”, *Ankara Barosu Dergisi*, C. 75, S.1, 2017, ss. 91 – 121.

AKYOL Şener, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976.

ARKAN AKBIYIK Azra, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörme*, 1.B., İstanbul: Alfa Yayınevi, 1999.

ARKAN Azra, *Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005.

ATLAN KAZAN Hülya, “Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme”, *SAÜHFD*, C.2, S.2, 2014.

AYDIN Gülşah Sinem, *Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekaletsiz İşgörme*, 1.B., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

AYDOĞDU Murat, Nalan KAHVECİ, *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Sözleşmeler Hukuku*, 4.B., Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

BAŞIBÜYÜK Özgür, *Roma Hukuku'nda ve Türk Hukuku'nda Vekaletsiz İş Görme*,(Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

BAYGIN Cem, “Edim Dışı Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan İade Talebinin Haksız Fiil ve Vekaletsiz İşgörmeden Doğan Talepler Karşısındaki Durumu”, *Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan*, ed.Murat Yusuf Akın – Oğuz Caner, İstanbul: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2003, ss. 571 – 602.

BAYRAM Hümeysra Merve, *Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

BİRSEN Kemalettin, *Borçlar Hukuku Dersleri*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1967.

BERKİ Şakir, *Borçlar Hukuku: Özel Hükümler*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1973.

BİLGE Necip, *Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1971.

BİLGİN Mahmut, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.

BUZ Vedat, *Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2005.

CÜNDÜBEYOĞLU (İPEK) Nurcan, *Roma ve Türk Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme (Negotiorum Gestio)*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

DURAL Mustafa, “Roma Hukukunda Akit Benzerleri”, *İÜHFMD*, C.33, S.3-4, ss. 257 – 272.

ERCOŞKUN ŞENOL H. Kübra, “Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörmenin Sistematik Açısından Borçlar Kanunundaki Yeri Ve 2020 İsviçre Borçlar Kanunu Tasarısı'ndaki Durum”, *AHBVÜHFD*, C.22, S.4, 2018, ss. 37 – 65.

EREN Fikret, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 7.B., Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019.

ERKAN Vehbi Umut, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Verenin Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları”, *AÜHFĐ*, C.62, S. 2, ss. 441 – 472.

ERZURUMLUOĞLU Erzan, *Sözleşmeler Hukuku(Özel Borç İlişkileri)*, Yenilenmiş 9.B., Ankara: Yetkin Yayınevi, 2019.

FEYZİOĞLU Feyzi Necmeddin, *Borçlar Hukuku İkinci Kısım: Akdin Muhtelif Nevileri (Özel Borç İlişkileri)*, C.1, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3.B., İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1978.

Gaius, *Institutiones*, çev. Türkan Rado, “Borçlar Kısmı”, İstanbul: Doğan Kardeş Basımevi, 1953.

GÖKTÜRK Hüseyin Avni, *Borçlar Hukuku: Akdin Muhtelif Nevileri*, Ankara: Güney Matbaacılık, 1951.

GÜNAY Cevdet İlhan, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi*, Gözden Geçirilmiş 2.B., Ankara: Yetkin Yayınevi, 2015. (Şerh).

GÜNAY Cevdet İlhan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Borç İlişkileri*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2016. (Özel).

GÜMÜŞ Mustafa Alper, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C.2., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010. (Özel)

GÜMÜŞ Mustafa Alper, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) m.18/II’de Yer Alan 'Basiretli İş Adamı (Tacir) Davranışı' Ölçütünün İyiniyetin (TMK m.3) Varlığının Belirlenmesindeki İşlevi”, *MÜHFHAD*, C.22, S.3, 2016, ss. 1221 – 1240. (Tacir)

GÜVERÇİN Sezgin, *Roma ve Türk Hukukunda Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

HALILOV Ramil, *Türk ve Azerbaycan Hukukunda Vekaletsiz İş Görme*, (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

HATEMİ Hüseyin, Rona SEROZAN, Abdülkadir ARPACI, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992.

HATEMİ Hüseyin, “Türk Hukuku’nda ‘Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme’ Kurumuna İlişkin Düşünceler”, *Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan*, İstanbul: Beta Yayınları, s. 383 – 389.

HEKİM Aylin, Mikail Bora KAPLAN, “Cezalandırıcı Tazminat ve Medeni Ceza Kavramlarının Karşılaştırılması”, *Sorumluluk Hukuku: Seminerler - Makaleler 2017*, ed. Başak Baysal, İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017, ss. 165 – 188.

HELVACI Serap, Gülşah Sinem AYDIN, “Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekaletsiz İşgörmeye Kusurun Bir Şart Olarak Aranıp Aranamayacağı Sorunu”, *MÜHFAD*, C.23, S.1, 2017, ss. 265 – 301.

HONSELL Heinrich, “İsviçre Borçlar Kanunu/OR 2020’ye İlişkin Eleştirel Düşünceler”, çev. Ümmühan Kaya, *YBÜHFD*, S.2, 2017, ss. 189 – 197.

Iustinianus, *Institutiones*, çev. Ziya Umur, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1968.

KAPANCI Kadir Berk, Başak BAŞOĞLU, “TBK m. 526-531”, *İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu – Yürürlük Kanunu*, C.6-7-8, 3.B., ed. Turgut Öz vd, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019. (TBK m.526-531)

KARAHASAN Mustafa Reşit, *Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri Notlandırılmış Yasa Maddeleri ve Yargıtay Kararları*, C.4, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2004.

KAYA Ümmühan, *Vekaletsiz İşgörme (Özel Uygulama Hali: Acil Tıbbi Müdahaleler)*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020.

KESİM Nilsu, “Vekalet Veren Vekilin Uğradığı Zararı Giderme Borcu”, *ANÜHFD*, C.5, S.1, 2019, ss. 255 – 274,

KILIÇOĞLU Ahmet M., “Fikri Mülkiyette Kazancın İadesi Davası”, *Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan*, İstanbul: Beta Yayınevi, 2008, ss. 193 -200. (Kazanç)

KILIÇOĞLU Ahmet M., *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Genişletilmiş 3.B., Ankara: Turhan Yayınevi, 2021. (Özel)

KILIÇOĞLU YILMAZ Kumru, *Haksız Kazancın İadesi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2014.

KIRCA İsmail, “Vekaletsiz İş Görmenin Temsil Hukukunda Uygulama Alanı Bulduğu” *Haller, AÜHFD*, C.44, S.1, 1995, ss. 443 – 450.

KOSCHAKER Paul, Kudret AYİTER, *Modern Hususi Hukuka Giriş Olarak Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:284, Ankara: Sevinç Matbaası, 1971.

KOYUNCU SİNANLIOĞLU Ebru, Hüseyin HATEMİ, “Sosyal Medya Üzerinden Gerçekleşen Kişilik Hakkı İhlallerinde Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmenin Diğer Hukuki Sebeplerle Karşılaştırılması”, *Working Paper Series*, C.2, S.3., 2021, ss. 1-7.

METİNER Ali Akın, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İşgörenden Fikri Hakların İhlali Nedeniyle Elde Ettiği Kazancın İadesi Talebi*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

OĞUZ Arzu, Selin ÖZDEN MERHACI, “Fikri ve Sınai Hakların İhlal Edilmesinden Doğan Tazminat Talepleri”, *Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2013, ss. 951 – 974.

OĞUZMAN M. Kemal, Nami BARLAS, *Medeni Hukuk*, 20.B., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014.

OĞUZMAN M. Kemal, Turgut ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.I, Gözden Geçirilmiş 13.B., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015. (C.I)

OĞUZMAN M. Kemal, M. Turgut ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.II, Gözden Geçirilmiş 12.B, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014. (C.II)

OLGAÇ Senai, *Kazai ve İلمي İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Akdin Muhtelif Nevileri (Madde 372 – 545)*, C.4, 2.B., Ankara: Emel Matbaacılık, 1976.

ÖZDEMİR Hayrunnisa, “Diş Hekimlerinin Hukuki Sorumluluğu”, *EÜHFD*, C.15, S. 1-2, ss. 177 – 229.

ÖZEN Burak, Ozan Ali YILDIZ, “Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görmeye Dayalı Kazanç Devri Yaptırımının Kapsamının Belirlenmesi”, *GÜHFD*, S.2, 2021, ss. 1827-1851.

ÖZESEN Merve, *Fikir ve Sanat Eserler Kanunu’nda Kazanç Devri Yaptırımı*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

ÖZKAYA Eraslan, *Vekalet Sözleşmesi ve Kötiye Kullanılması*, Güncellenmiş 4.B., Ankara: Seçkin Yayınevi, 2016.

ÖZ Turgut, “Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri”, *Prof. Dr. İsmet Sungurbey’e Armağan: Borçlar Kanunu Genel Hükümler Konferansları*, ed. Herdem Belen – İsmail Altay, C.3, 1.B., İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 2014.

SARUHAN Utku, *Gerçek Vekaletsiz İşgörme*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2018.

SAVAŞ Abdurrahman, “Roma ve Türk Hukukunda Vekalet Sözleşmesi”, *SÜHFD*, C.8, S.1-2, 2000, ss. 583 – 617.

SAYIN KORKMAZ Bengi, *Roma Hukuku’nda Vekalet Sözleşmesi (Mandatum)*, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2014

SEROZAN Rona, “Sebepsiz İktisap’ta Yoksullaşma Öğesine Yer Var mıdır?”, *MÜHFHAD*, C.22, S.3, ss. 2497-2504. (Sebepsiz İktisap)

SUNGUR H. Halis, *Borçlar Kanunu ve Tatbikatı: Akdin Muhtelif Nevileri*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1943.

SÜZEL Ece Baş, *Gerçek Olmayan Vekaletsiz İş Görme ve Menfaat Devri Yaptırımı*, 1.B., İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.

ŞAHİN Musa Furkan, “Hekimin Gerçek Vekaletsiz İşgörmeden Kaynaklanan Sorumluluğu”, *ASBÜHFD*, S.1, 2019, ss. 135 – 168.

ŞEN DOĞRAMACI Hayriye, “Bir Borç Kaynağı Olarak Vekaletsiz İşgörme”, *Medeni Kanun’un ve Borçlar Kanunu’nun 90. Yılı Uluslararası Sempozyumu: 1926’dan Günümüze Türk – İsviçre Medeni Hukuku*, C.2, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2017, ss. 1489-1502.

ŞENYÜZ Doğan, *Borçlar Hukuku: Genel ve Özel Hükümler*, 6.B., Bursa: Ekin Yayınevi, 2012

TANDOĞAN Haluk, *Mukayeseli Hukuk ve Hususiyle Türk – İsviçre Hukuku Bakımından Vekaletsiz İş Görme*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1957. (Vekaletsiz İş Görme).

TANDOĞAN Haluk, “Vekaletsiz İşgörenin Ücret Talebi”, *AÜHFD*, C.12, S.1, 1955, ss. 384 – 391. (Ücret).

TANDOĞAN Haluk, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri: İstisna(Eser) ve Vekalet Sözleşmeleri Vekaletsiz İş Görme Kefalet ve Garanti Sözleşmeleri*, Dördüncü Tıpkıbasımdan Beşinci Tıpkıbasım, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010. (Özel Borç İlişkileri).

UĞUR Aynaz, *Milletlerarası Özel Hukukta Vekaletsiz İşgörme*, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2022.

UYGUR Turgut, *Açıklama – İçtihatlı Borçlar Hukuku Sorumluluk ve Tazminat Hukuku*, C.8, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2010.

UMUR Ziya, *Roma Hukuku Ders Notları*, 3.B., İstanbul: Beta Yayınevi, 2010.

UZUN ŞENOL Pınar, “Vekaletsiz İş Görmede İş Görenin Hukuki Durumu”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S.3, 2014, ss. 293 – 309.

VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet, Refet ÖZDEMİR, *Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Genel – Özel*, Ankara: Yargıtay Yayınları, 1987.

YAVUZ Cevdet, Faruk ACAR, Burak ÖZEN, *Borçlar Hukuku Dersleri: Özel Hükümler*, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 17.B., İstanbul: Beta Yayınevi, 2021.

YAVUZ Cevdet, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C.2, 11.B., İstanbul: Beta Yayınevi, 2022. (Özel)

YAVUZ Nihat, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi: Madde 339 – 649*, C.2, Ankara: Adalet Yayınevi, 2013.(Şerh)

YILDIZ Ozan Ali, *Fikri Hakların İhlali Suretiyle Elde Edilen Kazancın Devri*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

YILMAZ Battal, *Açıklamalı – İctihatlı Hekimin Hukuki Sorumluluğu*, 4.B., Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.

YÜKSEL Sera Reyhani, “Hekimin Vekaletsiz İşgörmeden Doğan Sorumluluğu”, *MÜHFHAD*, C.21, S.2, ss.793-804, 2015. (Sorumluluk)

YÜKSEL Sera Reyhani, *Vekaletsiz İş Görme Kısa Şerhi*, ed. Hakan Tokbaş, 1. B., İstanbul: Aristo Yayınevi, 2018. (Şerh)

ZEVKLİLER Aydın, Şeref ERTAŞ, Ayşe HAVUTCU, Murat AYDOĞDU, Emre CUMALIOĞLU, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri (Ana İlkeler)*, İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2013.

ZEVKLİLER Aydın, Emre GÖKYAYLA, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 18.B., Ankara: Turhan Yayınevi, 2018.